

Jan Paweł Borowski

DZIEJE DROGOMYŚLA

— część pierwsza —

Od zarania wsi
do roku 1737

Drogomyśl 2024

Dzieje Drogomyśla. Część I. Od zarania wsi do roku 1737

© Jan Paweł Borowski

Recenzent: dr hab. Waław Gojniczek, prof. UŚ.

Korekta: Anna Miła

Redakcja przypisów i bibliografii: Wojciech Świąt

Opracowanie graficzne, skład: Hanna Gawlas

Wydawca: Gmina Strumień
ul. Rynek 4, 43-246 Strumień
www.strumien.pl

Druk i oprawa: Drukarnia ARKA
www.arkadruk.pl

Na okładce: Okolice Drogomyśla na sekcji 7 zdjęcia józefińskiego z 1763 r.,
Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv – Kartensammlung, sygn. B IX a 175

Druga pieczęć Drogomyśla, odcisk z roku 1855,
Archiwum parafii ewangelicko-augsburskiej w Drogomyślu

ISBN: 978-83-964041-5-2

Książkę wydano ze środków Gminy Strumień
w ramach funduszu sołeckiego sołectwa Drogomyśl 2024.

*Dziadkom moim
Helenie i Janowi Łyżbickim
poświęcam*

Spis treści

Wykaz skrótów.....	7
Słowo od autora.....	9
Wstęp	13
O pieczęci i herbie	17
O nazwie Drogomyśl.....	28
Drogomyśl na dawnej mapie	38
Części wsi	59
Przynależność polityczna	84
O najstarszych wzmiankach, których nie było	94
U zarania	102
Stosunki własnościowe	113
O zapomnianej wsi Zawadzie	137
Przynależność kościelna.....	144
Mieszkańcy	162
Spółeczność żydowska	172
Gospodarka	177
Zusammenfassung.....	190
Summary	193
Bibliografia.....	197
Indeks osobowy.....	215
Ryciny	225

Wykaz skrótów

APC	Archiwum Państwowe w Katowicach Oddział w Cieszynie
APK	Archiwum Państwowe w Katowicach
BN	Biblioteka Narodowa w Warszawie
BUP	Biblioteka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Geoportal	Geoportal Infrastruktury Informacji Przestrzennej
JK	Josefský Katastr
KA	Kriegsarchiv
KC	Komora Cieszyńska
KCC	Książnica Cieszyńska
KK	Karolinský Katastr
LT	<i>Listinář Těšínska (Codex diplomaticus Ducatus Tessinensis). Sbírka listinného materiálu k dějinám knížectví Těšínského</i>
MF	Dział Fotografii Muzeum Śląska Cieszyńskiego
MH	Dział Historii Muzeum Śląska Cieszyńskiego
MK	Dział Kartografii Muzeum Śląska Cieszyńskiego
MSC	Muzeum Śląska Cieszyńskiego
ÖStA	Österreichisches Staatsarchiv
PTH	Archiwum Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Cieszynie
Szersznik	Rękopisy biblioteki ks. Leopolda Jana Szersznika
ZAO	Zemský archiv Opava
ZMKŚC	Zbiór map katastralnych Śląska Cieszyńskiego

Słowo od autora

Oddana w ręce Czytelników książka, poświęcona pierwszym trzem stuleciom historii Drogomyśla, jest odpowiedzią na sugestie mieszkańców, aby podjąć trud usystematyzowania i zebrania informacji dotyczących najstarszych dziejów tej miejscowości.

Co jednak szczególnie istotne, nie chodzi tutaj o jedną z wielu osad, której dzieje stanowiłyby przedmiot moich zainteresowań i dociekań badawczych, lecz o moją rodzinną wieś, w której mieszkam od dzieciństwa. Od zawsze. Uległem więc namowom nie obcych mi ludzi, lecz moich bliższych i dalszych sąsiadów, za co jestem im wdzięczny i za co im wszystkim kłaniam się z nadzieją, że spełniłem oczekiwania.

Zadanie to okazało się tym trudniejsze, że pisząc o mojej małej ojczyźnie, niełatwo było mi zachować dystans, który cechuje badacza nienależącego do kręgu najbardziej zainteresowanych odbiorców. Nie będę bowiem ukrywał, że Drogomyśl jest mi bliski, a zagłębianie się w jego przeszłość jest tyleż fascynujące, co wzruszające. Chcąc owe uczucie przybliżyć, ograniczę się tylko do jednego przykładu. Pole położone nieopodal mego rodzinnego domu, już w średniowieczu nazwane *Wilczym*, było przedmiotem umowy zawartej w roku 1454. Moje emocje w chwili dokonania takich ustaleń spotęgowały przywołane z dzieciństwa wspomnienia. Oto bowiem przypominałem sobie, że moja babcia mówiła o owym Wilkołaku, który leżał za Bierniskiem. Stąd dedykacja dla moich kochanych dziadków, Heleny i Jana Łyżbickich, którzy od mego dzieciństwa opowiadali mi o przeszłości, wzbudzając moją nią fascynację. To od nich słyszałem o lokalnych toponimach, które w pracy

nad książką mogłem odnaleźć w źródłach sprzed 300 i więcej lat. Od nich słyszałem o *Zowadzie*, w źródłach zawsze zapisywanej jako Zawada, o młynie na Bierniskach, o miedzianej trumnie baronowej Petröczy wydobytej z kościelnej krypty, o baronie Fryderyku Calischu, który ufundował drogomyski kościół, o wojnie, którą pamiętali jak najgorszy koszmar, ale o niej nie milczeli. Wszystkie te opowieści były dla mnie wtenczas baśniowymi, dziś powiedziałbym, kliszami przeszłości, które teraz w dorosłym życiu, pisząc niniejszą książkę, mogłem odkryć na nowo, tym razem wsłuchując się w to, co niosą w sobie źródła archiwalne związane z Drogomyślem. Pisanie tej książki było więc dla mnie doświadczeniem badawczym i osobistym zarazem, którego już chyba nie doznam, pochylając się nad innymi, nawet najbardziej fascynującymi zagadnieniami.

Serdecznie dziękuję wszystkim mieszkańcom Drogomyśla, którzy podczas spotkań i zebrania wiejskiego okazali wielkie zaangażowanie i jednomyślnie wsparli ideę wydania tej książki. Państwa zainteresowanie oraz chęć pielęgnowania lokalnej historii i tradycji były kluczowe dla powstania tego projektu. Wyrazy wdzięczności kieruję również do Rady Sołectwa Drogomyśl oraz Sołtysa, Pana Zbigniewa Podymy, za włączenie tego przedsięwzięcia do inicjatyw realizowanych w ramach Funduszu Sołectkiego na rok 2024.

Szczególne podziękowania składam Burmistrz Strumienia Annie Grygierek oraz Radzie Miejskiej w Strumieniu za przychyłność i zatwierdzenie środków umożliwiających realizację tej publikacji. Dzięki wspólnemu zaangażowaniu udało się stworzyć dzieło, które wzbogaca nasze dziedzictwo i będzie służyć nie tylko nam, ale i kolejnym pokoleniom.

Nie napisałbym tej książki, gdyby nie pomoc trzech, niezwykle mi życzliwych osób, którym dziękuję szczególnie. Panu Profesorowi Waclawowi Gojniczkowi dziękuję za wnikliwą recenzję, która pomogła mi ustrzec się przed mniejszymi i większymi wpadkami merytorycznymi. Panu Profesorowi zawdzięczam wiele, najwięcej zaś na mojej naukowej niwie. Dziękuję pani Annie Mice, która przeprowadzając korektę maszynopisu, uchroniła mnie przed wieloma językowymi kompromitacjami, czyniąc

formę niniejszej pracy znacznie przystępniejszą dla odbiorcy. Dziękuję Wojciechowi Świąsowi za redakcję przypisów i zestawienie bibliografii. Nie będzie przesadą, gdy stwierdzę, że Wojciech wydobyl tę pracę z odmętów chaosu. Państwa czuwanie nad moją pracą dało mi ogromny komfort poczucia, że zmierzam w dobrym kierunku.

Dzieje Drogomyśla. Część I. Od zarania wsi do 1737 r. nie powstałyby, gdyby nie życzliwość i zrozumienie Pani Dyrektor Muzeum Śląska Cieszyńskiego, Ireny French, za co jestem szczególnie wdzięczny, zostawia nam, pracownikom, przestrzeń na działalność naukową. W ten sposób możemy próbować nawiązywać do dokonań naszych wielkich poprzedników, ks. Leopolda Jana Szersznika oraz Wiktora Kargera. Wszystkie moje prace naukowe afiliuję do Muzeum i w tym przypadku inaczej być nie może. Przy tej okazji uśmiecham się do moich Koleżanek i Kolegów z Muzeum za okazywaną mi cierpliwość i podtrzymywanie na duchu.

Jestem wdzięczny wszystkim instytucjom, z których zasobów korzystałem podczas pracy, nade wszystko chciałbym podziękować ich pracownikom, którzy nieśli mi pomoc, ilekroć o nią prosiłem. Ślę zatem ukłony i podziękowania dla księdza Karola Macury, proboszcza parafii ewangelicko-augsburskiej w Drogomyślu, księdza dr. Szymona Tracza, Diecezjalnego Konserwatora Zabytków Diecezji Bielsko-Żywieckiej, dr. Tomasza Hajewskiego, kierownika Oddziału w Cieszynie Archiwum Państwowego w Katowicach oraz pracujących tamże pań Doroty Agac-Nowak i Katarzyny Wróbel, dla pracowników czytelnii ogólnej Książnicy Cieszyńskiej, dla pani Jolanty Sztuchlik, kierownik Działu Zbiorów Specjalnych Książnicy Cieszyńskiej oraz pracujących tamże Agnieszki Laskowskiej i dr Renaty Czyż, jak również dla pana PhDr. Branislava Dorko, dyrektora Zemský archiv v Opavě oraz pana Jiřego Peterki, kierującego tamtejszą czytelnią archiwalną, dla Marcina Gabrysia, kustosa Biblioteki i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie, dla pani Elżbiety Jędról-Czulak, Naczelnik Wydziału Geodezji, Kartografii i Katastru Starostwa Powiatu Cieszyńskiego oraz dla pana Tomasza Gołębiowskiego, kierownika tamtejszego Referatu Geoinformatyki i Udostępniania Danych, dla pani dr Małgorzaty Dąbrowicz, dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu.

Chciałbym również podziękować gronu osób, które dzieliły się ze mną swoją wiedzą: Zofii Jagosz-Zarzyckiej, dr. Michaelowi Morysowi-Twarowskiemu, panu dr. Rafałowi Obetkonowi, panu prof. Januszowi Spyrze, Marcinowi Gabrysiowi, Wojciechowi Kielkowskiemu oraz Wojciechowi Grajewskiemu. Również Marcinowi Gabrysiowi oraz Czesławowi Krainie dziękuję za udostępnienie współczesnych fotografii zabytków związanych z Drogomyślem.

Kłaniam się mieszkańcom Drogomyśla, z którymi konsultowałem lokalizacje niektórych dzielnic oraz toponimów, państwu Piotrowi i Łucji Czakonom, pani Wandzie Orawskiej, państwu Annie i Władysławowi Orawskim, pani Marcie Sikorze oraz pani Urszuli Słowik za udostępnienie mi rękopisu *Dziejów Drogomyśla* spisanych przez Wilhelma Gabrysia.

Nade wszystko jednak dziękuję moim najbliższym, rodzicom, Ewie i Andrzejowi Borowskim, za wsparcie, jakie tylko kochający rodzice mogą okazać swemu dziecku. Dziękuję mojej ukochanej żonie Kamili, która stoi za każdym moim sukcesem i pomaga mi znieść porażki oraz mojemu kochanemu i nad wyraz wyrozumiałemu synowi Jasiowi. Przepraszam Was, że część należnego Wam czasu poświęciłem na pisanie niniejszej książki.

Wstęp

Niniejsza publikacja poświęcona jest dziejom Drogomyśla. Chcąc sprostać bogactwu historii tej miejscowości, całe opracowanie podzielono na cztery części. Pierwsza część, którą oddaję w ręce Czytelników, obejmuje czas od zarania Drogomyśla aż do sprzedaży tej miejscowości (wraz z okalającymi ją Knajem, Pruchną, Bąkowem, Rychułem, Ochabami Wielkimi i Małymi, Pierścem, Zaborzem i Uchylanami) w roku 1737 przez Bogumiłę Agnieszkę Manteuffel baronostwu Chrystianowi Calischowi i Elżbiecie Petröczy. Przyjąłem taką cezurę, bowiem czas, w którym Calischowie władają owym dominium aż do jego sprzedaży w roku 1798 księciu Albertowi Sasko-Cieszyńskiemu, charakteryzuje się znacznym bogactwem źródeł historycznych dotyczących wielu aspektów pozwalających odtworzyć m.in.: strukturę mieszkańców, stosunki własnościowe, potencjał gospodarczy miejscowości w stopniu dalece bardziej dokładnym niż dla czasów poprzedzających ową transakcję z roku 1737. Innymi słowy, w drugim tomie *Dziejów Drogomyśla*, dzięki zachowanym źródłom, jak również pamiątkom przeszłości, zamierzam przedstawić dzieje Drogomyśla z perspektywy wszystkich jego mieszkańców, nie tylko szlachty. Kolejne dwa tomy, które zostaną opracowane przez uznanego i zasłużonego badacza sąsiednich miejscowości – Wojciecha Kielkowskiego, obejmą historię Drogomyśla od roku 1798, poprzez II wojnę światową (tom trzeci) aż do czasów współczesnych (tom czwarty).

Jeśli chodzi o niniejszy, pierwszy tom, mam świadomość, że podczas kwerendy mogłem nie dotrzeć do wielu źródeł, które mogłyby przynieść nowe spojrzenie na dzieje Drogomyśla. Mam jednak nadzieję, że

to nie koniec badań nad przeszłością Drogomyśla i jego okolic. Chciałbym również, aby ta książka, w pierwszej kolejności przeznaczona dla mieszkańców Drogomyśla, stała się bazą dla innych badaczy pochyłających się nad historią Śląska Cieszyńskiego i Śląska. Żywię bowiem przekonanie, że może być pomocna dla obu grup odbiorców.

W opisanu pierwszych, obejmujących nieco ponad 300 lat, dziejów Drogomyśla ograniczeniem były nie tylko czas czy strony niniejszej książki, lecz także cechująca inne miejscowości z tego terenu baza źródłowa. Nie zachowały się bowiem dla Drogomyśla tak bogate w informacje o dawnych mieszkańcach urbarze czy też księgi gruntowe, nie przetrwał drogomyski kopiarz dokumentów zestawiony przez barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego. Mimo to wierzę, że choć w niedoskonały sposób, to jednak udało mi się stworzyć możliwie spójny obraz Drogomyśla omawianego okresu.

Pierwsze cztery rozdziały publikacji swoją tematyką wykraczają poza zakres czasowy części pierwszej *Dziejów Drogomyśla*, sięgają również planowanej drugiej części. Traktując jednak obie (tę oraz planowaną obejmującą czas do sprzedaży Drogomyśla w roku 1798) jako całość, chciałem, aby na początku znalazły się rozdziały traktujące o najstarszych pieczęciach i wyrysowanym na ich podstawie herbie Drogomyśla, a także o pochodzeniu nazwy miejscowości. Natomiast rozdział o wyobrażeniu Drogomyśla na dawnej mapie, zamieszczony również na początku publikacji, pozwolił konsekwentnie odwoływać się w kolejnych rozdziałach do tego specyficznego rodzaju źródła, jakim jest kartografia. Mam również wrażenie, że ów rozdział w pewnym sensie będący plastycznym opisem, może stanowić atrakcyjną formę opowieści o krajo-brazie kulturowym Drogomyśla dla jego mieszkańców.

Z pewnością w części trzeciej, obejmującej okres po roku 1798, znajdzie się podobny rozdział omawiający położenie Drogomyśla na mapach aż do II wojny światowej. Kolejny rozdział niniejszej publikacji zawiera dokładny i czytelny opis poszczególnych części Drogomyśla, których

nazwy w większości nadal pozostają w użyciu wśród mieszkańców i choć często sięgają początków tej wsi, to wciąż funkcjonują.

Oddzielny rozdział stanowi tekst mówiący o przynależności politycznej i mimo iż nie umieściłem w nim nic odkrywczego, to jednak zawiera kontekst, w którym można umieścić Drogomyśl, jego właściciele, mieszkańcy, zrozumieć wydarzenia pojawiające się na kartach kolejnych rozdziałów. Pozwoliłem sobie na wydzielenie rozdziału o najstarszych wzmiankach, ten bowiem mógłby stanowić część kolejnego poświęconego początkom Drogomyśla. Jednak bogactwo opinii, która data była pierwsza w dziejach Drogomyśla, skłoniła mnie do poświęcenia temu zagadnieniu osobnej części, tym bardziej że sam przyczyniłem się do zwiększenia zamętu w tej kwestii, przecież tak kluczowej dla współczesnych mieszkańców, bowiem pozwalającej im określić, do której daty należy odnosić się w pamięci zbiorowej jako tej pierwszej, najważniejszej, stojącej u zarania. Ufam, że tym razem przekonująco zrewidowałem swój pogląd na tę kwestię, choć nie wykluczam, a nawet żywię nadzieję, że w przyszłości uda się odnaleźć jeszcze starszą wzmiankę o Drogomyślu, bowiem, nie ma wątpliwości, że owa data, tj. rok 1454, nie jest datą założenia tej wsi. O tym, gdzie widzieć początek Drogomyśla, piszę w następnym rozdziale, w którym zastanawiam się również, kto mógł być pierwszym właścicielem Drogomyśla oraz w jakich okolicznościach powstała ta miejscowość. O kolejnych właścicielach Drogomyśla piszę w rozdziale o stosunkach własnościowych. Sądzę, że udało mi się przedstawić niemal kompletną strukturę właścicieli w omawianym okresie. Niemał, bowiem w wyniku braku źródeł jest to na razie niemożliwe dla okresu pomiędzy rokiem 1454, gdy właścicielem był niejaki Smyl, a rokiem 1487, w którym jako właściciel Drogomyśla pojawia się Mikołaj Brodecki z Brodka na Strumieniu. Nie bez znaczenia jest fakt, że Drogomyśl w źródłach, od zarania aż do roku 1622, wymieniany jest wspólnie z Zawadą, do dziś przez mieszkańców zwaną Zowadą, sąsiednią wsią, która po blisko 200 latach zanikła. Ufam, że w przekonujący sposób wykazałem, że taka miejscowość istniała jako samodzielny byt w sąsiedztwie Drogomyśla. Tematyka osad zaginionych i zapomnianych

wciąż w historiografii Śląska Cieszyńskiego stanowi zagadnienie tyleż nierozpoznane, co fascynujące.

Ostatnie rozdziały poświęcam mieszkańcom Drogomyśla, co jest zadaniem dosyć karkołomnym ze względu na wspomniany brak źródeł. Zagadnienia związane z wyznaniem mieszkańców Drogomyśla przedstawiłem odmiennie niż w przynależności politycznej, bezpośrednio opierając je na historii kościoła w księstwie cieszyńskim. W kolejnym rozdziale zatytułowanym *Mieszkańcy* starałem się wyjaśnić strukturę dawnej wsi cieszyńskiej, sposób jej funkcjonowania wobec zwierzchności, uzupełniając ciekawymi momentami z dziejów Drogomyśla, kończąc ów rozdział pierwszym możliwym do zestawienia wykazem mieszkańców – gospodarzy występujących w katastrze karolińskim. Mieszkańcami Drogomyśla byli także przedstawiciele społeczności żydowskiej, którzy, co prawda, pojawili się w tej miejscowości pod sam koniec omawianego okresu, to jednak nadali jej kolorytu, dlatego wzorem innych opracowań, postanowiłem poświęcić im osobny, choć krótki rozdział, który stanowi swoisty pomost pomiędzy rozdziałem o mieszkańcach a ostatnim dotyczącym gospodarki. Podobnie jak w poprzednich, tak i tu podstawowym źródłem w przypadku Drogomyśla jest kataster karoliński pozwalający odtworzyć potencjał gospodarczy tej wsi dopiero u kresu omawianego okresu. Zasadniczą część tego rozdziału poświęciłem jednak gospodarce rybackiej, którą, jak sądzę, że udało mi się wykazać, stanowiła od średniowiecza nie tylko dominantę w krajobrazie Drogomyśla, lecz także znaczącą część gospodarki tej miejscowości. Wspomniane rozdziały uzupełniają bibliografia, indeks osobowy oraz wybór rycin, przede wszystkim map, związanych z dziejami dawnego Drogomyśla.

O pieczęci i herbie

W roku 2017 mieszkańcy Drogomyśla świętowali jubileusz 550-lecia istnienia swojej miejscowości¹. Podczas uroczystości jubileuszowych przedstawiono zaproponowany przez Radę Sołecką nowy herb, który jednak nie zyskał statusu oficjalnego². Dotychczasowy herb Drogomyśla został opracowany na podstawie koncepcji Mariana Gumowskiego stworzonej tuż przed wybuchem II wojny światowej³.

Obie koncepcje herbu odwołują się do wizerunku przedstawionego na XIX-wiecznej pieczęci Drogomyśla, lecz różni je interpretacja obiektów topograficznych znajdujących się na przedstawieniu napieczętym. Obiekty, które w opinii Mariana Gumowskiego są wyobrażeniem dwóch wiejskich płotów, zdaniem członków Rady Sołeckiej symbolizują dwa mosty. Według Mariana Gumowskiego na wspomnianej pieczęci

---

¹ *Ruszają obchody jubileuszu 550-lecia Drogomyśla*, www.wiadomosci.ox.pl/rusza-ja-obchody-jubileuszu-550-lecia-drogomysla,35932 [dostęp: 19 X 2024]. Niniejszy rozdział stanowi rozszerzoną wersję artykułu *Ikonomia najstarszej pieczęci wsi Drogomyśl*, który ogłosiłem w „Roczniku Muzeum Górnośląskiego Parku Etnograficznego w Chorzowie”, 8, 2020, s. 23–33.

² Nowy projekt drogomyskiego herbu pojawia się na materiałach promocyjnych oraz na stronie internetowej sołectwa, na której pada stwierdzenie, że inspiracją dla jego wyrysowania była pieczęć Drogomyśla z przełomu wieków XVIII i XIX, zob. *Herb Drogomyśla*, www.edrogomysl.pl/herb-drogomysla/ [dostęp: 19 X 2024]. Również na internetowej witrynie Gminy Strumień w sekcji poświęconej informacjom o sołectwie widnieje już nowsza wersja herbu, zob. *Drogomyśl*, <https://www.strumien.pl/drogomysl> [dostęp: 19 X 2024]. Herb przedstawiony jest także na tarczy znajdującej się w centrum miejscowości. Również wozy Ochotniczej Straży Pożarnej w Drogomyślu opatrzone są aktualnym wizerunkiem.

³ Alfred Znamierowski, *Pieczęcie i herby Śląska Cieszyńskiego*, Górki Wielkie – Cieszyn 2011, s. 115.

możemy dostrzec wyobrażenie oracza, kierującego pługiem i zaprzężonym doń koniem, a zasłoniętego płotami od tyłu⁴. Podobną interpretację wyobrażenia tej pieczęci zaproponował Alfred Znamierowski. W jego opinii *pod koniec XIX w. gmina używała pieczęć, w której polu był wieśniak orzący pługiem zaprzężonym w jednego konia, a nad nim były dwa płoty. Legenda pieczęci brzmiała GEMEINDE DRAHOMISCHEL*⁵. Natomiast autor koncepcji nowego herbu Drogomyśla, ksiądz Karol Macura, pieczęć opisuje następująco:

*Na pierwszym planie widnieje przedstawienie oracza wykonującego orkę wzdłuż brzegu rzeki. Na drugim planie widoczne są dwa mosty wzniesione na palach. Słupy przyporowe, osadzone ukośnie, zanurzone są w nurtach rzeki. Każdy most ma inną konstrukcję. Umieszczenie tego faktu w pieczęci świadczy o charakterystycznym wyróżniku wsi, która już wtedy musiała posiadać dwa mosty. Na otoku pieczęci widnieje napis GEMEINDE DRAHOMISCHEL*⁶.

Zatem herb zaproponowany przez Radę Sołecką różni się od oficjalnego jednym szczegółem – zamiast dwóch płotów Gumowskiego ma dwa mosty, oddane w bardzo zbliżonej formie do tych przedstawionych na pieczęci używanej przez Gminę Drogomyśl w XIX wieku.

Marian Gumowski oraz Alfred Znamierowski podają, że owa pieczęć, która posłużyła za inspirację do wyrysowania herbu Drogomyśla, pojawiła się na dokumentach pod koniec wieku XIX⁷. Niestety, obaj badacze nie zamieszczają reprodukcji pieczęci, o której piszą. Prawdopodobnie

---

⁴ Marian Gumowski, *Herby i pieczęcie miejscowości województwa śląskiego*, Katowice 1939, s. 72.

⁵ A. Znamierowski, *Pieczęcie i herby...*, s. 115.

⁶ W tym miejscu pragnę podziękować ks. Karolowi Macurze, proboszczowi parafii ewangelicko-augsburskiej w Drogomyślu, za udzielone informacje nt. jego interpretacji XIX-wiecznej pieczęci oraz możliwość zapoznania się z zasobem archiwum parafii.

⁷ M. Gumowski, *Herby i pieczęcie...*, s. 72; A. Znamierowski, *Pieczęcie i herby...*, s. 115.

Znamierowski nie widział pieczęci, którą charakteryzują Gumowski i ks. Macura. Co jednak interesujące, ks. Karol Macura opisuje odcisk pieczęci Gminy Drogomyśl na dokumencie z roku 1855⁸. To oznacza, że Gmina Drogomyśl posiadała tę pieczęć już kilkadziesiąt lat wcześniej, niż wskazywał na to Marian Gumowski.

Ksiądz Karol Macura ma rację, wysuwając wniosek, że Drogomyśl posiadał dwa mosty w XIX wieku. Więcej niż jeden most na rzece Wiśle w Drogomyślu można dojrzeć chociażby na austriackich mapach wojskowych z tego okresu⁹. Zgadzam się z księdzem Macurą, iż był to wyróżnik wsi. Mosty te istniały jednak już 100 lat wcześniej i moim zdaniem już wtedy posłużyły jako inspiracja wyobrażenia dla starszej pieczęci Drogomyśla.

Karel Müller ustalił, iż najstarsze znane sigilla wiejskie ze Śląska Cieszyńskiego pochodzą m.in. z miejscowości przynależnych do frysztackiego państwa stanowego, chodzi o wsie: Stare Miasto, Konkolna i Zawada. W 1700 roku we frydeckim państwie stanowym sporządzono typariusze dla 23 wiosek, w dobrach Komory Cieszyńskiej zaś pojawiły się one w roku 1702¹⁰. Impulsem do sprawiania tłoków pieczętnych przez gminy wiejskie w księstwie cieszyńskim stała się potrzeba opatrzenia pieczęcią, zgodnie z zarządzeniem cesarskim z roku 1721, spisu majątku w ramach katastru karolińskiego¹¹.

W katastrze karolińskim w rubrykach poświęconych Drogomyślowi obok podpisu ówczesnego wójta Georga Orawskiego brak odcisku pieczęci gminy¹². Nie jest to sytuacja niezwykła, wiele ówczesnych miejscowości

---

⁸ Archiwum parafii ewangelicko-augsburskiej w Drogomyślu, Zbiór dokumentów luźnych, brak sygnatury.

⁹ Österreichisches Staatsarchiv (dalej: ÖStA), Kriegsarchiv (dalej: KA), Kartensammlung, sygn. B IX a 144-20, *Militär-Aufnahme von Mähren und Schlesien*, 1836-1842.

¹⁰ Karel Müller, *Pečeti a znaky obcí českého Těšínska*, Český Těšín 1997, s.6.

¹¹ A. Znamierowski, *Pieczęcie i herby...*, s.35.

¹² Zemský archiv Opava (dalej: ZAO), Karolinský Katastr 1721-1790 (dalej: KK), inv. č. 44, f. 535 i 536.

księstwa cieszyńskiego w momencie zbierania danych do katastru karo-lińskiego nie posiadała swojej pieczęci. Tak było chociażby w przypadku miejscowości Dębowiec¹³. W sąsiedniej ziemi pszczyńskiej własnej pieczęci na początku XVIII wieku nie posiadały m.in. miejscowości Orzesze i Góra¹⁴.

Odcisk najstarszej pieczęci Drogomyśla, zdaniem Mariana Gumowskiego, pojawił się dopiero na dokumencie z roku 1784¹⁵. Legenda tejże umieszczona w otoku brzmi *DRAHOMISCHEL*, zaś dywizor przybrał wizerunek ludzkiej twarzy¹⁶. Alfred Znamierowski nie odnalazł dokumentu z datą 1784, na który powoływał się Gumowski, dlatego za pierwszy dokument, na którym pojawia się owa pieczęć, uznał kataster józefiński z roku 1791. Jego zdaniem ikonografia owej pieczęci przedstawiała *dwie sterty drewnianych bali*¹⁷. Z kolei Gumowski podawał, że na pieczęci *widoczne są jakby 2 równoległe pasy lub 2 drabinki, których dziś na niewyraźnych odciskach dokładnie rozpoznać nie można*¹⁸. Na dokumentach Drogomyśla w katastrze józefińskim odcisk jest czytelny¹⁹.

¹³ A. Znamierowski, *Pieczęcie i herby...*, s. 66.

¹⁴ Dorota Dębosz-Zalewska, Ewa Maria Ryguła, *Pieczęcie gminne Górnego Śląska na przykładzie wybranych miejscowości powiatu pszczyńskiego od początku XIII w. do 1939 r.*, [w:] *Wież w heraldyce i sfragistyce polskiej*, red. Agnieszka Gut, Paweł Gut, Warszawa 2012, s. 55.

¹⁵ M. Gumowski, *Herby i pieczęcie...*, s. 72. Autor nie podał ówczesnej sygnatury owego dokumentu, poinformował jedynie o jego miejscu przechowywania, było to Muzeum w Cieszynie. Cieszyński oddział Archiwum Państwowego w Katowicach utworzono w roku 1952, znaczącą część jego zasobów stanowią archiwalia związane z dawnym księstwem cieszyńskim, wcześniej przechowywane w Muzeum Cieszyńskim. Wśród nich najliczniejszy jest zespół akt książęcej Komory Cieszyńskiej, w którym – jeśli ten przetrwał zawieruchę wojenną – najpewniej należy szukać rzeczzonego dokumentu z 1784 roku, zob. Karol Bałon, *Archiwum Państwowe w Cieszynie*, „Cieszyński Rocznik Muzealny”, 1, 1969, s. 127–130; Waclaw Gojniczek, Anna Machej, *Oddział w Cieszynie*, „Szkice Archiwalno-Historyczne”, 1, 1998, s. 69–78.

¹⁶ Archiwum Państwowe w Katowicach, Oddział w Cieszynie (dalej: APC), Komora Cieszyńska (dalej: KC), sygn. 2148, s. 109.

¹⁷ A. Znamierowski, *Pieczęcie i herby...*, s. 114–115; ZAO, Josefický Katastr (dalej: JK), inv. č. 920, sign. II/201, f. 105.

¹⁸ M. Gumowski, *Herby i pieczęcie...*, s. 72.

¹⁹ ZAO, JK, inv. č. 920, sign. II/201, f. 105.

Co interesujące, badacz ten widział tę pieczęć jeszcze na dokumencie z 1894 roku²⁰. Dla porządku należy jeszcze dodać, że Marian Wójtowicz zaproponował dosyć oryginalną interpretację wyobrażenia napieczętnego najstarszej pieczęci Drogomyśla, wywodząc je wprost z herbu ostatnich szlacheckich właścicieli tejże miejscowości – baronów Calischów²¹. Rzecz jednak w tym, że w herbie Calischów obok kotwicy widnieją nie dwa, lecz trzy pasy w skos²². Przyznać jednak wypada, że znane są wypadki, gdy mieszkańcy, kreując wyobrażenie napieczętno, inspirowali się herbem panów feudalnych, tak jak miało to miejsce w przypadku m.in. Stonawy, gdzie sięgnięto po gryfa z klejnotu herbowego rodziny Skrbenskich z Hrzistie²³.

Uważam, że dwa obiekty wyobrażone na najstarszej znanej pieczęci Drogomyśla, nie są stosami drzewa czy drabinkami lub pasami, lecz drewnianymi mostami (o nawierzchni z bali) ukazanymi z perspektywy lotu ptaka. Zgodnie z zaproponowaną klasyfikacją Józefa Szymańskiego wyobrażenie napieczętno najstarszego sigillum wsi Drogomyśl pozwala je zaklasyfikować jako pieczęć obrazową typu topograficznego²⁴.

Pierwszą znaną mi wzmianką o moście na rzece Wiśle w Drogomyślu jest wyrok sądu ziemskiego w Cieszynie z 1570 roku, w którym jest mowa o niewywiązywaniu się mieszkańców Drogomyśla z obowiązku dbania o brzeg rzeki Wisły, począwszy od mostu²⁵. Z kolei pierwsza znana mi wizualizacja tegoż mostu pojawia się na planie biegu Wisły od Drogomyśla do Wisły Małej z roku 1691²⁶. Jonasz Nigrini w roku 1724

---

²⁰ M. Gumowski, *Herby i pieczęcie...*, s. 72.

²¹ Marian Wójtowicz, *Nasze Wioski. Drogomyśl*, „Nowa Formacja”, nr 10 z 30 X 1992, s. 4.

²² Herb Calischów w przestrzeni Drogomyśla eksponowany jest w zachowanej formie historycznej, na tablicy fundacyjnej wmurowanej nad wejściem do kościoła ewangelicko-augsburskiego oraz na znajdującej się w tymże kościele miedzianym sarkofagu baronowej Elżbiety Petröczy.

²³ K. Müller, *Pečeti a znaky...*, s. 7.

²⁴ Józef Szymański, *Nauki pomocnicze historii*, wyd. 6, Warszawa 2008, s. 615.

²⁵ APC, KC, sygn. 257, k. 4 verso.

²⁶ Archiwum Państwowe w Katowicach (dalej: APK), Archiwum Książąt Pszczyńskich, sygn. X 2370.

wydał w Cieszynie pierwszą mapę księstwa cieszyńskiego, na której na Wiśle w Drogomyślu naniósł sygnaturę mostu²⁷. Skądinąd wiadomo, że prace nad mapą zajęły Nigriniemu 7 lat, trudno zatem wskazać, z którego roku dokładnie pochodzi jego obserwacja okolic Drogomyśla²⁸. W czasie, w którym Nigrini zbierał informacje do swojej mapy i szykował się do jej wydania, porucznik Jan Wolfgang Wieland z polecenia cesarza Karola VI rozpoczął prace nad pomiarem całego Śląska, czego owocem stał się słynny *Atlas Silesiae*. W jego skład weszła także mapa księstwa cieszyńskiego z pięknie zdobionym winoroślą kartuszem, na którym widnieje data 1736²⁹. Co jednak istotne, wiadomo, że pomiar do mapy księstwa cieszyńskiego Jan Wieland przeprowadził już w roku 1731³⁰. Na jego mapie są już wyraźnie zaznaczone dwa mosty na Wiśle w Drogomyślu, mniej więcej w tych miejscach, w których znajdują się one współcześnie³¹. W 1739 i latem 1740 roku Mateusz von Schubarth przeprowadził rewizję mapy księstwa cieszyńskiego. Jego korekta nie została jednak uwzględniona w oficynie Dziedziców Homanna (Homanniani Heredes), w związku z czym nie wyraził on zgody, by jego nazwisko widniało tuż obok Wielanda na kartuszu tej mapy.

²⁷ Biblioteka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (dalej: BUP), Pracownia Zbiorów Kartograficznych, sygn. M/4086, Jonas Nigrini, *Ducatus in Silesia Superiore Teschinensis cum adjacentibus Regnorum vicinorum, Hungariae videlicet et Poloniae, nec non Marchionatus Moraviae etc. Terminis Mappa specialis*, [Cieszyn] 1724.

²⁸ Bogdan Horodyski, *Dzieje Atlasu Śląska 1720–1752*, Warszawa 2002, s. 60–61, przypis nr 42; Jan Paweł Borowski, *Mapa Księstwa Cieszyńskiego z roku 1724 i jej kolejne wydania*, „Kalendarz Cieszyński”, 2021, s. 56–63.

²⁹ Atlas wydano dopiero w roku 1752 w Norymberdze w Oficynie Dziedziców Homanna, jednak zdecydowano, że na wszystkich mapach widnieć będzie data 1736, zob. B. Horodyski, *Dzieje Atlasu Śląska...*, s. 150.

³⁰ Andrzej Konias, *Kartograficzny obraz Śląska na podstawie map księstw śląskich Jana Wolfganga Wielanda i Mateusza Schubartha z połowy XVIII wieku*, Katowice 1995, s. 117.

³¹ Muzeum Śląska Cieszyńskiego (dalej: MSC), Dział Kartografii (dalej: MK), sygn. MC/K/909, Johann Wolfgang Wieland, *Principatus Silesiae Teschinensis Nova Delinatio Distincte insimul exhibens Status Minores vulg: Burglehne dicte, Freystadt, Roy, Reichwalde, Bilitz, Friedek, Teutschleuthe und Oderberg, Norimb[ergae] 1736.*

Stało się tak jeszcze w przypadku map księstw raciborskiego i opolskiego³². Tym samym zaznaczenie dwóch mostów w Drogomyślu jest wynikiem obserwacji Wielanda z roku 1731, a nie Schubartha z lat 1739-1740. Tenże zaś w swoich notatach z korektą nie wytknął Wielandowi, by któryś z drogomyskich mostów był zmyślony³³. Na tej podstawie można wysunąć wniosek, iż drugi drogomyski most, wspólnie zwany także mostem w *Zowadzie*, powstał pomiędzy rokiem 1724 a 1731.

Dwa mosty na Wiśle w Drogomyślu zauważyli także austriaccy oficerowie przeprowadzający w roku 1763 pomiar do tzw. zdjęcia józefińskiego³⁴. Warto tutaj zwrócić uwagę na fakt, iż niedaleki Skoczów, miasteczko, przez które prowadziła droga na Kraków, w tym czasie mostu na Wiśle nie posiadał, przeprawiano się tam w bród³⁵.

---

³² A. Konias, *Kartograficzny obraz Śląska...*, s. 117; B. Horodyski, *Dzieje Atlasu Śląska...*, s. 85–89. Korektę błędów mapy księstwa cieszyńskiego Jana W. Wielanda przygotowaną przez Mateusza von Schubartha przechowuje w swoich zbiorach Biblioteka Narodowa w Warszawie (dalej: BN), Zakład Rękopisów, sygn. Rps 3107 III, [*Brulionowe notaty do projektowanego wydania pracy Johanna Ferdinanda von Hallmensfelda „Schlesische Land-Charten Historie”*], k. 30–42. Edycję korekty, zob. w: J.P. Borowski, *Matthäusa von Schubartha korekta mapy Principatus Silesiae Teschinensis*, „Pamiętnik Cieszyński”, 25, 2024 [w druku].

³³ Korektę dotyczącą okolic Drogomyśla, zob. w: BN, Zakład Rękopisów, sygn. Rps 3107 III, [*Brulionowe notaty...*], k. 34.

³⁴ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen, Troppau, Jägendorf und Neisse so von dem Kays. Königl. Grossen Feld-General-Staab aut Alleröchsten Befehl*, 1763. Zdjęcie Śląska Austriackiego przeprowadzono najwcześniej (w latach 1763–1764).

³⁵ Most w Skoczowie powstał w czasie budowy tzw. drogi cesarskiej. Jest już nanieiony na reambulacji zdjęcia józefińskiego, na której widnieją ukończone fragmenty owego traktu, zob. ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784. Pierwowzór z roku 1763, jak i jego kolejne wersje aktualizowane w terenie, przechowywane są pod tą samą sygnaturą, zob. Ludomir Sawicki, *Przyczynki do bibliografii kartograficznej ziem polskich. Spis map Archiwum Wojennego w Wiedniu, odnoszących się do ziem polskich*, Warszawa 1920, s. 104. Plan budowy drogi cesarskiej na odcinku Skoczów–Bielsko z roku 1776, zob. ZAO, Královský úřad Opava, inv. č. 1346, sign. 23/17a. Most na Wiśle w Skoczowie istniał w średniowieczu. Świadczy o tym dokument króla Władysława II Jagiellończyka, w którym nadawał miastu przywilej poboru myta. Tak pozyskane

W wojskowym opisie do zdjęcia józefińskiego Śląska Austriackiego można odnaleźć krótką charakterystykę rzeki Wisły w tym rejonie: *Rzeka Wisła ma duży spadek, jest płytka i ma kamieniste dno do wsi Ochaby, a dalej zamknięta jest wysokimi brzegami i dno ma piaszczyste. (...) do wsi Ochaby jest wszędzie do przejścia*³⁶. Tak więc do sąsiadujących z Drogomyślem Ochab można było przekroczyć Wisłę w bród, natomiast od tej miejscowości jej brzegi rosły, a dno było niepewne, nie dziwi więc, że zdecydowano się na postawienie mostu w Drogomyślu.

Co więcej, na dokładnych planach katastralnych Drogomyśla z roku 1836 znajdują się już trzy mosty na rzece Wiśle w tej miejscowości. Wtenczas bowiem przeprawa na drodze prowadzącej z Pruchnej do centrum wsi odbywała się przez dwa rozlokowane w pobliżu mosty³⁷. Na reambulacji tegoż planu, opublikowanej w roku 1877, most w tej lokalizacji, tożsamej ze współczesną, był już tylko jeden³⁸. Przypuszczam zatem, że plan z 1836 roku odnotowywał moment budowy nowej, głównej, przeprawy przez rzekę Wisłę w Drogomyślu.

Trwale przeprawy na Wiśle wyróżniały Drogomyśl spośród innych miejscowości, przez które przepływała rzeka, a które posiadały tylko jeden most bądź w ogóle go nie miały. Stały się charakterystycznym elementem krajobrazu kulturowego tej miejscowości. Trudno dziś powiedzieć z całą pewnością, czy były powodem do dumy dla ówczesnych mieszkańców Drogomyśla, nie zachowały się żadne pisemne wzmianki na ten temat.

---

fundusze miały być przeznaczone na remonty drogiego w utrzymaniu mostu na Wiśle, zob. David Pindur, *Księżę czasów przelomu. Kazimierz II Cieszyński (1450–1528) i jego władztwo*, Wrocław 2010, s. 75.

³⁶ A. Konias, *Kartografia topograficzna Śląska Cieszyńskiego i zaboru austriackiego od II połowy XVIII wieku do początku XX wieku*, Katowice 2000, s. 66, rys. 28.

³⁷ APC, Zbiór map katastralnych Śląska Cieszyńskiego (dalej: ZMKŚC), sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay in Schlesien Teschner Kreis Bezirk Teschner Kammer*, [1836].

³⁸ APC, ZMKŚC, sygn. 36, *Drahomischl slavisch Dragomyśel sammt Colonie Knay in Schlesien Steueramt Schwarzwasser*, [1877].

Choć takie założenie może się wydawać naiwne, to jednak jest prawdopodobne, a pozostałością owego poczucia mieszkańców może być owe wyobrażenie napieczętne.

Badający wiejskie pieczęcie w Zaborze Austriackim Bartłomiej Skropek słusznie zauważył, że wyobrażenia pieczęci wiejskich są (...) *przejawem inicjatywy i świadomości mieszkańców wsi, a tym samym (...) mogą stanowić ciekawe źródło do badań nad ich mentalnością*³⁹. Dlatego właśnie – moim zdaniem – dwa mosty pojawiły się na najstarszej znanej pieczęci, którą posługiwała się Gmina Drogomyśl, a której najwcześniejszy odcisk widział Marian Gumowski na dokumencie z roku 1784. Pieczęć ta nie widnieje na dokumentach katastru karolińskiego spisanych w latach 1723 i 1724, a więc w czasie, w którym w Drogomyślu istniał jeden most⁴⁰. Natomiast pojawia się, kiedy wszystkie znane źródła kartograficzne z tego okresu lokalizują w tej miejscowości już dwa mosty na Wiśle. Na nowszej, XIX-wiecznej, pieczęci wyobrażenie dwóch mostów oddano w sposób, który nie powinien budzić wątpliwości, dodając tak typowy dla sigilli wiejskich motyw z pługiem i oraczem⁴¹. Zatem wyobrażenie tej pieczęci wywodzi się z ikonografii starszej pieczęci i bazuje bezpośrednio na fakcie istnienia w Drogomyślu dwóch mostów na rzece Wiśle, co najmniej od roku 1731.

Marian Gumowski ustalił również, że w XIX wieku samorząd Gminy Drogomyśl używał także innego wariantu pieczęci, tym razem jednak pozbawionej wyobrażenia napieczętnego z samym wyłącznie napisem: *GEMEINDE VORSTAND DRAHOMISCHL*. Po rozpadzie księstwa cieszyńskiego i przyłączeniu Drogomyśla do odrodzonego państwa polskiego

---

³⁹ Bartłomiej Skropek, *Pieczęcie wiejskie w Galicji — stan i perspektywy badań*, [w:] *Wiś w heraldyce i sfragistyce polskiej...*, s. 105.

⁴⁰ ZAO, KK, inv. č. 39; 44.

⁴¹ Pług pojawia się na wyobrażeniach napieczętnych sąsiednich miejscowości, m.in.: Wiślicy, Pruchnej, Ustronia, Hermanic, zob. A. Znamierowski, *Pieczęcie i herby...*, s. 108, 115, 118, 120.

władze miejscowości sprawiły nową pieczęć, która nadal pozostała bezherbowa, lecz zyskała polsko brzmiącą legendę:

URZĄD GMINNY DROGOMYŚL.

Została ona przed wybuchem wojny raz jeszcze zmieniona, tzn. rozszerzeniu uległa ponownie treść legendy: *URZĄD GMINNY DROGOMYŚL pow. Bielsko, Śląsk*⁴².

Autorem pierwszej koncepcji herbu Drogomyśla był Marian Gumowski. Inspiracją była dlań druga pieczęć tej miejscowości, w której, jak już zostało wspomniane, badacz ten błędnie zinterpretował wyobrażenie napieczętno, dopatrując się na nim dwóch płotów, zamiast dwóch mostów. Na tej podstawie ten znakomity sfragistyk i heraldyk wyrysował herb Drogomyśla, który opisał w sposób następujący: (...) *herbem gminy jest wyobrażenie orki, które oddane w kolorach może mieć: białego konia i biało ubranego wieśniaka, złoty pług, czarną ziemię i niebieskie tło*. Gumowski nie ograniczył się tylko do opisanie proponowanego herbu, lecz również zamieścił jego czarno-biały rysunek⁴³. Zaproponowany przez Mariana Gumowskiego wizerunek herbu Drogomyśla zaczęto używać, jak notuje Alfred Znamierowski, przynajmniej od 1992 roku⁴⁴, z tą tylko różnicą, że ziemia nie została oddana w barwie czarnej, jak chciał Gumowski, lecz brązowej.

Brak znajomości regionalnego kontekstu historycznego prowadził niekiedy Mariana Gumowskiego na manowce w tym sensie, że nie tylko mylnie interpretował wyobrażenia napieczętno wiejskich sigillów na Śląsku, lecz także na tej podstawie błędnie wyrysowywał proponowane herby, które po czasie były adaptowane przez lokalny samorząd. Podobna sytuacja ma także miejsce w przypadku interpretacji wyobrażenia napieczętno pieczęci Mnicha i zaproponowanego na tej podstawie

---

⁴² M. Gumowski, *Herby i pieczęcie...*, s. 72.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ A. Znamierowski, *Pieczęcie i herby...*, s. 115.

herbu miejscowości. Otóż Gumowski, oglądając tłok pieczęci Mnicha, który widział w Muzeum Miejskim w Cieszynie, stwierdził, że widnieje na nim dziewczyna z łopatą. Tymczasem na podstawie interpretacji wyobrażenia napieczętnego starszej pieczęci Mnicha oraz znajomości legendy o założeniu wsi, a także poglądów językoznawców na pochodzenie nazwy tej miejscowości, nie ulega wątpliwości, że wyobrażeniem tym powinna być postać mnicha, zaś łopatą jest *de facto* roślina, której liście Gumowski zinterpretował jako sztych łopaty⁴⁵.

Natomiast nowa kreacja herbu Drogomyśla zaproponowana przez ks. Karola Macurę czerpie z historii ziemi, której dotyczy. Herb ten powoli wypiera z przestrzeni poprzednią wersję opartą na propozycji Mariana Gumowskiego. Nie jest jednak herbem oficjalnym, nie został zgłoszony do zaopiniowania Komisji Heraldycznej przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Zanim to jednak nastąpi, powinien zostać nieco zmieniony. W heraldyce bowiem nie stosuje się barwy brązowej, należy także odstąpić od cieniowania barw oraz nie dodawać, jak ma to miejsce w niektórych przedstawieniach tegoż herbu, elementu zewnętrznego, jakim w tym przypadku jest nazwa miejscowości⁴⁶.

---

⁴⁵ J.P. Borowski, *O vytvoření pečeti vsi Mnich. Příspěvek k venkovské sfragistice Těšínska*, „Těšínsko”, 66, 2023, 2, s. 113–120.

⁴⁶ *Zasady tworzenia herbów, flag, sztandarów i pieczęci jednostek samorządu terytorialnego w Polsce*, <https://www.gov.pl/web/mswia/zasady-tworzenia-herbow-flag-sztandarow-i-pieczeci-jednostek-samorzadu-terytorialnego-w-polsce> [dostęp: 19 X 2024].

O nazwie Drogomyśl

Językoznawcy badający nazwy miejscowe na Śląsku Cieszyńskim wskazują, że nazwa *Drogomyśl* została urobiona od słowiańskiego imienia Drogomysl⁴⁷. Jest to nazwa dzierżawcza, wskazująca na właściciela lub założyciela miejscowości. Zatem Drogomyśl należy do tej samej grupy toponimów, jak: Cieszyn, Bogumin, Karwina czy Simoradz, a dalej w Polsce – Przemyśl czy Poznań⁴⁸.

Franciszek Piekosiński również łączy Drogomyśla z Drogomyślem, w ten jednak osobliwy sposób, że nie mając żadnego poświadczenia źródłowego, zestawia listę miejscowości, w których nazwach zachował się ślad średniowiecznych imion. Uważał on, że XII wiek, a dokładnie panowanie księcia Bolesława Krzywoustego przypadające na lata 1107-1138, to czas formowania się gniazd rodowych. Do takich miejscowości zaliczył też Drogomyśl, podając, by nie było wątpliwości, że jest to miejscowość leżąca w powiecie strumieńskim, przynależąca do parafii w Ochabach⁴⁹.

---

⁴⁷ Józef Buryan, *O pochodzeniu i powstaniu nazw miejscowości w języku polskim*, „Zaranie Śląskie”, 4, 1912, 2/4, s.49–56; Václav Davídek, *O názvech a jménech Těšínska: s rejstříkem jmen z urbářů z let 1577, 1621, 1692, 1755*, Opava 1949, s.60–61; Robert Mrózek, *Nazwy miejscowe dawnego Śląska Cieszyńskiego*, Katowice 1984, s.62; Henryk Borek, *Górny Śląsk w świetle nazw miejscowych*, Opole 1988, s.123; Wanda Makula-Kosek, *Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie, zmiany*, t. 2, C–D, red. Kazimierz Rymut, Kraków 1997, s.427.

⁴⁸ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s.233–234; Joanna Szczerbowska-Kopacz, *Klasyfikacja, znaczenie oraz pochodzenie nazw geograficznych w Polsce*, „Językoznawstwo”, 5, 2011, 1, s.180.

⁴⁹ Franciszek Piekosiński, *Rycerstwo Polskie wieków średnich. Obejmuje dwanaście pierwszych pokoleń rycerstwa polskiego wieków średnich*, t. 2, Kraków 1896, s.335–337, 345.

Z terenów Śląska Cieszyńskiego Piekosiński wymienia jeszcze m.in.: Chociebądz (Kocobędz) – wieś rycerza Chociebąda⁵⁰, Domasłowice – wieś rycerza Domasława⁵¹, czy też Stanisławice (Stanisłowice) – wieś rycerza Stanisława⁵². Rzecz w tym, że Franciszek Piekosiński nie badał, kiedy dana miejscowość, w której nazwie odnajdywał imię, jego zdaniem, rycerza z czasów panowania księcia Bolesława Krzywoustego, faktycznie powstała. Po prostu oparł swoje zdanie na stwierdzeniu, iż pierwsza połowa XII wieku była na ziemiach polskich czasem uposażenia rycerstwa przez wspomnianego księcia w ziemię, i jego konstatacja dotycząca przeszłości Drogomyśla została sprowadzona li tylko do faktu, że nazwa tejże miejscowości jest nazwą dzierżawczą od imienia Drogomyśl. Drogomyśl zaś w źródłach pojawia się dopiero w roku 1454⁵³, Kocobędz w roku 1229⁵⁴, Domasłowice w roku 1305⁵⁵, zaś Stanisłowice w roku 1438⁵⁶. Jedyną miejscowością z terenu księstwa cieszyńskiego wymienioną w źródłach z XII wieku jest... Cieszyn, który występuje w bulli protekcyjnej papieża Hadriana IV dla biskupa wrocławskiego Waltera wydanej w roku 1155⁵⁷.

Teoria Franciszka Piekosińskiego o uposażeniu rycerstwa przez księcia Bolesława Krzywoustego została poddana krytyce, m.in. przez Władysława Semkowicza na łamach szacownego „Kwartalnika Historycznego”, który wykazał wcześniejsze, niż tego chce Piekosiński, przykłady rycerskich donacji na rzecz kościoła czy też posiadania i dziedziczenia

---

⁵⁰ Tamże, s. 342.

⁵¹ Tamże, s. 344.

⁵² Tamże, s. 374.

⁵³ Książnica Cieszyńska (dalej: KCC), Rękopisy biblioteki ks. Leopolda Jana Szersznika (dalej: Szersznik), sygn. SZ DD IX 6, [*Notatki ks. Leopolda Jana Szersznika do historii Śląska Cieszyńskiego, szczególnie rodzin szlacheckich*], s. 25.

⁵⁴ Idzi Panic, współpr. Bogusław Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku*, Cieszyn 2010 (Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych, t. 2, red. I. Panic), s. 294.

⁵⁵ Tamże, s. 298.

⁵⁶ Tamże, s. 312.

⁵⁷ Tamże, s. 284.

włości przez rycerstwo sprzed czasów panowania księcia Bolesława Krzywoustego⁵⁸.

Niezwykła koincydencja w dociekaniach Franciszka Piekosińskiego zachodzi w fakcie, iż imię Drogomyśl rzeczywiście po raz pierwszy wzmiankowano w wieku XII, to jest w roku 1136 w tzw. Bulli gnieźnieńskiej⁵⁹. Imię to występuje również w języku czeskim jako *Drahomysl* i od niego pochodzi również czeska nazwa miejscowości Drahomyšl⁶⁰. Wioska o takiej nazwie leży w okolicy miasta Žatec i została wzmiankowana po raz pierwszy w roku 1115⁶¹ jako *villa Dragomisle*⁶², zaś w języku niemieckim zapisywana była jako *Drahomischl*⁶³.

Językoznawcy wskazują następujące warianty zapisu nazwy Drogomyśl, miejscowości położonej na Śląsku Cieszyńskim, używane na przestrzeni dziejów: *Drogomissl*, *ku Drogomyssli*, *mezi Drogomysslem* – rok 1454; *Drahomyschel*, *auf das gut Drahomyschl* – rok 1487; *na Drohomissly* – rok 1536; *z Gruntu Drahomyslkeho* – rok 1593; *na Drahomyssli* – rok 1626; *Drogomysl* – rok 1679; *Drahomischl* – rok 1736; *Drahomischel* – rok 1804; *Dorf Drahomischl slavisch Dragomyšel* – rok 1836; *Drogomyśl*, *Drahomischl* – rok 1900⁶⁴.

⁵⁸ Władysław Semkowicz, *Piekosiński Franciszek Dr. Rycerstwo polskie wieków średnich t. III...*, „Kwartalnik Historyczny”, 17, 1903, s. 624–636, zob. zwł. s. 634–635 [recenzja].

⁵⁹ Jan Rozwadowski, *Bulla z roku 1136. Jako najstarszy zabytek języka polskiego*, Kraków 1909, s. 8, 18.

⁶⁰ August Sedláček, *Rozvržení místních pojmenování na Moravě*, „Časopis Matice moravské”, 30, 1906, 1, s. 5.

⁶¹ Tenże, *Místopisný slovník historický království českého*, Praha 1909, s. 163.

⁶² *Antiquae Boemiae usque ad exitum saeculi XII. topographia historica: auxiliante Reg. societate scientiarum Bohemica*, red. Hermenegild Jireček, Vindobonae – Praeae 1893, s. 30.

⁶³ *Slovník naučný*, red. František Ladislav Rieger, t. 12, *Doplňky a opravy A – Gythovné*, Praha 1890, s. 679.

⁶⁴ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 62; *Slovník etymologický názv geografických Śląska*, t. 2, C–E, red. H. Borek, Stanisław Rospond, Warszawa – Wrocław 1985,

Ciekawa sytuacja związana z zapisem nazwy Drogomyśl wytworzyła się w okresie niemieckiej okupacji. Otóż w kwestii nazewnictwa miejscowości wcielonych do III Rzeszy, takich jak Drogomyśl, w niemieckiej administracji, wbrew pozorom, panował spory bałagan, który na dobrą sprawę nie został uporządkowany do końca wojny⁶⁵. Był to m.in. efekt braku istnienia w państwie niemieckim centralnego ośrodka, który koordynowałby zmiany nazw miejscowości na niemieckie. Przyczyniały się do tego również spory kompetencyjne pomiędzy władzami lokalnymi a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Rzeszy, pocztą oraz kolejami⁶⁶. W roku 1939 przywrócono nazwę z czasów austriackich – *Drahomischl*, równolegle jednak zaczęła funkcjonować w pełni niemiecka nazwa *Draschendorf*. Podobnie uczyniono m.in. z nazwą Grodźca, który początkowo zapisywany jako *Grodietz* poddano tłumaczeniu na *Burghof*, zaś Bielowicko początkowo niemczone na *Bielowitzko*, z czasem zapisywano jako *Bielowitz*⁶⁷. Nazwa w lekcji *Drahomischl* obowiązywała, jak ustalił Andrzej Marcinkiewicz, od roku do maja 1944 roku, w każdym razie w czerwcu tegoż roku była określana jako nazwa starsza i nieaktualna⁶⁸. Co jednak interesujące, nazwa *Draschendorf* znalazła się w użyciu niemal równocześnie do starszej, co najmniej od grudnia roku 1939⁶⁹. Również w księdze adresowej na rok 1940 zapisano Drogomyśl jako *Draschendorf*⁷⁰. Zresztą wpis dotyczący części wsi – Dembiny – w owej księdze jest egzemplifikacją wspomnianego wcześniej chaosu panującego wśród nazw miejscowych na terenach wcielonych do III Rzeszy.

---

s. 141; H. Borek, *Górny Śląsk...*, s. 123; W. Makula-Kosek, *Nazwy miejscowe Polski...*, s. 427.

⁶⁵ Andrzej Marcinkiewicz, *Słownik niemieckich nazw miejscowości Drugiej Rzeczypospolitej pod kontrolą III Rzeszy (1939–1945)*, Warszawa 2003, s. 22–24. Z przykrością stwierdzam, że autor uporczywie Śląsk Pruski i Śląsk Austriacki nazywa ziemiami znajdującymi się pod zaborem pruskim i zaborem austriackim.

⁶⁶ Tamże, s. 30.

⁶⁷ Tamże, s. 29.

⁶⁸ Tamże, s. 78.

⁶⁹ „Der Oberschlesische Wanderer”, nr 354 z [24] XII 1939; „Kattowitzer Zeitung”, nr 348 z 24 XII 1939; „Kattowitzer Zeitung”, nr 353 z 31 XII 1939.

⁷⁰ *Alphabetisches Verzeichnis der Stadt – und Landgemeinden im Gau Oberschlesien mit den dazugehörigen Ortsteilen, Kolonien, Siedlungen usw.*, Dresden [1942], s. 27.

Obok nazwy miejscowości oddanej jako *Draschendorf*, pojawia się nazwa przystanku kolejowego zapisana jako *Drogomyśl*, Urząd Pocztowy zaś widnieje pod nazwą *Drahomischl*⁷¹.

Interesującym zagadnieniem jest również to, czy nazwa Drogomyśl jest nazwą polską, czy też czeską. Oczywiście rzecz nie jest prosta, bowiem, jak już napisano, występuje w obu językach i nie dotyczy tylko jednej miejscowości. Zatem, czy można stwierdzić, że u zarania miejscowości mówiono na nią w języku polskim, czy też czeskim, względnie morawskim? Zdaje się, że odpowiedzi na tak postawione pytanie udziela Robert Mrózek, który nie ma wątpliwości, iż zapis nazwy poświadczony w czeskim dokumencie z 1454 roku jako *Drogomissl* został oddany w formie odzwierciedlającej polskie cechy, następnie zaś został poddany niekonsekwentnej bohemizacji⁷². Należy jednak zauważyć, że dokument z 1454 roku, na który powołuje się Robert Mrózek, nie zachował się w oryginale, lecz w odpisie dokonany przez ks. Leopolda Jana Szersznika⁷³. Nie widzę jednak powodu, dla którego ks. Szersznik w dokumencie spisany po czesku, zapisałby nazwę w lekcji polskiej zamiast czeskiej z intencjonalnym zamiarem. Co więcej, z pewnością zależało ks. Szersznikowi na zachowaniu charakteru źródła, w przeciwnym razie najpewniej dokonałby jego tłumaczenia na język niemiecki.

Proces odzwierciedlania czeskich właściwości fonetycznych w zapisach nazw miejscowych w księstwie cieszyńskim ma miejsce dopiero od połowy XV wieku i, zdaniem Mrózka ma związek z wprowadzeniem języka czeskiego jako kancelaryjnego, nie zaś żywych stosunków

---

⁷¹ Tamże, s. 24.

⁷² R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 295.

⁷³ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD IX 6, [*Notatki ks. Leopolda Jana Szersznika...*], s. 25. Odpis ks. Leopolda Jana Szersznika ukazał się w edycji Emericha Němca. Badacz ten niestety poddał nazwę Drogomyśl częściowej bohemizacji i zamiast – jak w oryginale – *Drogomissl*, zapisał *Drogomišl*, zob. *Listinář Těšínska (Codex diplomaticus Ducatus Tassinensis). Sběrka listinného materiálu k dějinám knížectví Těšínského* (dalej: LT), t. 1, 1155–1526, cz. 2, 1400–1526, zprac. Emerich Němec, Český Těšín 1955, [nr] 213 [b.p.].

etniczno-językowych⁷⁴. Badacz ten dochodzi do konstatacji, iż (...) *nie ma żadnego uzasadnienia pogląd o czeskim charakterze cieszyńskiej toponimii*⁷⁵. Chodzi oczywiście o hipotezę czeskiego badacza Václava Davídka, który już w 1949 roku bez cienia wątpliwości zaklasyfikował Drogomyśl do nazw czeskich⁷⁶. W przypadku Drogomyśla nie wziął jednak zupełnie pod uwagę, co już wcześniej zostało napisane, iż imię Drogomyśl występuje zarówno w języku czeskim, jak i polskim. Nie tylko Robert Mrózek poddał mocnej krytyce dzieło Davídka, w pewnym momencie nazywając je pseudomonografią. Krytyczne uwagi wyrazili również czescy badacze, m.in. Adolf Kellner, i oczywiście polscy, m.in. Mieczysław Karaś⁷⁷.

Już na początku poprzedniego wieku, gdy gwara cieszyńska stała się przedmiotem zainteresowań dialektologów, zanotowano lokalną wymowę nazwy Drogomyśl. Jak bowiem zapisał około roku 1909 Kazimierz Nitsch, nazwę wsi lokalni mieszkańcy wymawiali jako *Drogomys -yśła*⁷⁸. Z kolei według Roberta Mrózka wariant gwarowy nazwy wsi brzmi *Drogomyś -yśła / -yszła*⁷⁹.

***

Nazwa Drogomyśl wywodzona jest także z legend, lokalnych opowieści, w których pewne, zresztą słabo sprecyzowane, momenty z dziejów wioski mieszają się z fantazją. Sądzę jednak, że skoro występują w pamięci lokalnej, to warto je przytoczyć. Nie udało mi się ustalić, od kiedy owe podania funkcjonują. Nie ma nawet pewności, czy jest to redakcja

---

⁷⁴ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 306–307.

⁷⁵ Tamże, s. 314.

⁷⁶ V. Davídek, *O názvech a jménech Těšínska...*, s. 61.

⁷⁷ Mieczysław Karaś, Václav Davídek, *O názvech a jménech Těšínska: s rejstříkem jmen z urbářů z let 1577, 1621, 1692, 1755, Opava 1949*, „Onomastica. Pismo poświęcone nazewnictwu geograficznemu i osobowemu”, 2, 1956, s. 339–346 [recenzja]; R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 18.

⁷⁸ Kazimierz Nitsch, *Dialekty polskie Śląska*, cz. 1, wyd. 2, Kraków 1939, s. 246.

⁷⁹ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 62.

jakiś ludowych przekazów, czy też wysnuta opowieść stylizowana na ludową legendę. Co więcej, nie ma wzmianki o legendzie Drogomyśla, o powstaniu ani o pochodzeniu nazwy miejscowości w pracy gromadzącej podania ludowe z terenu Śląska Cieszyńskiego, w tym z najbliższej okolicy, do której zbierano teksty na przestrzeni lat 1970-1987⁸⁰. Z tego okresu jednak pochodzi poświęcona tej miejscowości praca Wilhelma Gabryśia, który zapisał dwa podania o pochodzeniu nazwy Drogomyśl:

(...) Ze względu na to, że woda na bagnach była niezdrowa, nieraz trująca, poddani niejednokrotnie żalili się na brak wody pitnej właścicielowi tych ziem, ponadto woda potrzebna była bydłu i trzodzie. Przypadek zrządził, że przybył w te strony wędrownik, który czas jakiś pozostał w miejscu, w dzień rozglądał się po okolicy, na noc wracał do folwarku. Zyskując sobie sympatię właściciela dworu, w zamian wędrownik doradził mu, aby rowem doprowadzić wodę z rzeki, wodę czystą, samoczynnie płynącą do stajen. Po krótkim namyśle przystąpiono do kopania rowu i po wykonaniu śluzy na Wiśle popłynęła woda do zbiornika Podymacz. Z Podymacza doprowadzono wodę do stajen drewnianymi rurami. Nad strumieniem powstały młyny wodne, zastawy dla pojenia krów. Strumyk ten nazwano Palarką. Ludność przestała narzekać na brak dobrej wody. Ogródki przydomowe zraszane wodą rozkwitły, a życie w folwarku zmieniło się na lepsze, zwłaszcza kiedy nowym dziedzicem został Kalisz z Karwiny, który nabył miejscowe dobra. Odtąd utarło się ponoć, że do folwarku mówiono do Drogomyśla⁸¹.

---

⁸⁰ Wiesława Korzeniowska, *O ukrytych skarbach, śpiącym wojsku i kochance diabła. Czyli bajki, podania, opowieści ze Śląska Cieszyńskiego i ziemi pszczyńskiej*, Katowice 1995, s. 5.

⁸¹ Wilhelm Gabryś, *Dzieje Drogomyśla*, Drogomyśl 1978, s.35–36. Praca ta ma formę rękopisu, nieukończonego, opatrzonego licznymi ilustracjami autora oraz archiwalnymi fotografiami. Za udostępnienie *Dziejów Drogomyśla* dziękuję Urszuli Słowik, spadkobierczyni Wilhelma Brańczyka, który przechowywał ów rękopis,

(...) W r. 1791 został wybudowany kościół bez wieży. Wykorzystując fakt przejazdu cesarza Józefa II udającego się do Białej, którą mianował miastem, sekretarz nadworny Kalisza wraz z delegacją parafian wręczył na klęczkach petycję cesarzowi. Była to prośba o zezwolenie na budowę wieży kościelnej. Spodobało się cesarzowi zdanie zawarte w petycji, mówiące o tym, że z wieży można będzie obserwować ruchy wojsk pruskich na terenach Śląska oderwanego od Austrii przez króla Fryderyka II nienawidzonego przez Habsburgów. Cesarz zezwolił na wybudowanie wieży, a pomysł uznał za „drogą myśl” zawartą w petycji. Odtąd mówiono oficjalnie o gminie Drogomyśl⁸².

Marian Wójtowicz w roku 1992 opublikował na łamach „Nowej Formacji” dwa podania tłumaczące pochodzenie nazwy Drogomyśl⁸³:

*Na temat pochodzenia nazwy wsi krążą wśród drogomyślan co najmniej dwie legendy; jedna wiąże tę nazwę z wodą, druga z wieżą zboru ewangelickiego. Według pierwszej – mądrym pomysłem – „drogą myślą” było zbudowanie przykopy doprowadzającej wodę do zabudowań folwarcznych i wsi z rzeki Wisły, co uniezależniało ludność od studzien, w których w okresach suszy często brakowało wody. Według drugiej ta „droga myśl” zawarta była w petycji do cesarza Leopolda II o zezwolenie na budowę wieży przy zborze (...), a polegała na zapewnieniu cesarza, iż wieża kościelna przyda się do celów obronnych przed niespodzianą napaścią wojsk pruskich, gdyż z niej będzie widać aż do granicy austriacko-pruskiej. To uzasadnienie uznał cesarz za „drogą myśl”!*⁸⁴.

---

także znawcy dziejów swej małej ojczyzny skrzętnie gromadzącego momenty z jej przeszłości.

⁸² Tamże, s. 37.

⁸³ M. Wójtowicz, *Nasze Wioski. Drogomyśl...*, s. 4.

⁸⁴ Tamże, s. 4.

Legendarny przekaz o założeniu Drogomyśla i pochodzeniu jego nazwy podał również Jan Jerzy Szeruda w swojej książce poświęconej dziejom tejże miejscowości:

Najstarsza lewobrzeżna część wioski miała nazwę Knaj. Kilka razy w roku była niszczone przez rzekę Wisłę i jej dopływy. Baron Fryderyk Bogumił Kalisz wydzielił z parcelacji 32 numery gospodarstw po prawej stronie rzeki Wisły (mniej więcej jednakowej wielkości) – wszystkie ewangelickie. Jest to obecnie wioska, której nadano nazwę Drahomyszel (Drahomischel), czyli droga myśl, dlatego że tej prawej strony nie zalewała woda rzeki Wisły. Druga wersja dotycząca pochodzenia nazwy wsi wiąże się z uzyskaniem zezwolenia na budowę wieży kościelnej, gdyż delegacja drogomyśka uzasadniała, że z niej będzie można obserwować ruchy wojsk pruskich na granicy odległej o ok. 7 km. To uzasadnienie uznał cesarz austriacki za „drogą myśl”⁸⁵.

Na internetowej witrynie Gminy Strumień, w zakładce poświęconej historii Drogomyśla⁸⁶, oraz na stronie Sołectwa⁸⁷ można przeczytać następującą opowieść o powstaniu nazwy miejscowości – *Legendę o powstaniu Drogomyśla* będącą odwrotnością podania przytoczonego przez Wójtowicza:

Dawnymi czasy wiele było wsi na Podbeskidziu, których mieszkańcy czerpali wodę z Wisły lub Olzy, albo mniejszych rzeczek, strumieni czy źródeł. Sprawiało to gospodarzom wiele kłopotów, bo nie każdy mieszkał u brzegu rzeki, a niektórzy zmuszeni byli pokonywać wiele kilometrów, aby wodę

---

⁸⁵ Jan Jerzy Szeruda, *Historia Drogomyśla w aspekcie przemian reformacyjnych*, Drogomyśl 2006, s. 23.

⁸⁶ *Drogomyśl*, <https://www.strumien.pl/drogomysl-turysta> [dostęp: 14 IX 2024].

⁸⁷ Pojawia się tam informacja, że legenda została zaczerpnięta z dawnej witryny drogomyśkiej szkoły, zob. *O sołectwie*, <http://www.edrogomysl.pl/o-solectwie/> [dostęp: 14 IX 2024].

do domu przynieść lub przywieźć. Pewnego razu do naszej wsi przybył utrudzony wędrowiec, który wszedł do pierwszej z brzegu chaty i poprosił o gościnę. Nie zawiódł się, gdyż ludność na Śląsku Cieszyńskim zawsze miała szacunek do wędrowców i słynęła z gościnności i dobrego serca. Gdy podróżny odpoczął, spytał gospodarza, skąd czerpie wodę. Gdy usłyszał o udrękach, jakie sprawia przywożenie wody z rzeki, powiedział – za waszą gościnność odpłacę się wam mili moi dobrą radą. Oto wybudujmy w każdej części wioski studnie, głębokie doły, które napelnią się rychło wodą i nie będziecie musieli nosić jej z Wisły, tylko wyciągać cebrami z onych studni – jak powiedział, tak zrobili. Od tego czasu mieszkańcy wioski codziennie pobierali wodę ze studzien, które sprawiedliwie wybudowali na środku każdej z dzielnic. Woda była czysta i smaczna. A przede wszystkim blisko domów. Na pamiątkę tego wydarzenia nadano wsi nazwę Drogomyśl, bo taką drogą, cenną myślą była rada nieznanego wędrowca.

Przytoczone podania wpisują się w zjawisko tłumaczenia nazwy miejscowości przez jej mieszkańców i zalicza się je do etymologii ludowej, zwanej także fantazyjną, folklorystyczną, naiwną. Wyjaśnienie nazwy miejscowości odbywa się za pomocą podań etymologicznych, w których poprzez odpowiednią fabułę ma miejsce prezentacja, jak powstała dana nazwa miejscowości, nie zaś, jak powstała sama miejscowość⁸⁸.

---

⁸⁸ Ewa Rogowska-Cybulska, *Etymologie ludowe nazw miejscowości zawarte w Legendach i podaniach Kurpiów*, „Prace Językoznawcze”, 21, 2019, 2, s. 139–159. Szerzej o tym zjawisku, zob. w: Witold Cienkowski, *Teoria etymologii ludowej*, Warszawa 1972; Elżbieta Michow, *Legenda Kielc zamknięta w nazwie. Studium etymologiczne i kulturowe*, Kielce 2008.

Drogomyśl na dawnej mapie

Dawna mapa pozostaje przedmiotem zainteresowania historyków, kartografów, geografów, także urbanistów, historyków sztuki, archeologów, a nawet językoznawców i etnografów. Ten rodzaj źródła historycznego niesie bogate i cenne informacje, m.in. o sieci osadniczej i drożnej, o nazewnictwie, rozmieszczeniu zamków, siedzib szlacheckich, kościołów, stawów, młynów, obszarów zalesionych, o biegu rzek wraz z ich źródłami, o podziałach administracyjnych, także o przebiegu granic wewnętrznych i zewnętrznych. Pochylenie się nad dawną mapą pozwala odtworzyć miniony krajobraz kulturowy, historyczny, polityczny, innymi słowy, pozwala wizualizować to, co historyk może wyczytać w źródle pisanym. Dawna mapa jest swoistym pomostem pomiędzy tym, co w otaczającym nas świecie już minione, a tym, co pozostanie po współczesnych⁸⁹.

Pierwszym znanym mi kartograficznym wyobrażeniem, na którym pojawia się Drogomyśl, jest plan sporządzony w roku 1691, przedstawiający bieg rzeki Wisły wraz z najbliższą okolicą na odcinku od krańca Ochab Wielkich aż po Wisłę Małą⁹⁰. Jest on *de facto* wizualizacją ustaleń w terenie poczynionych przez cesarską komisję powołaną do rozsądzenia sporu pomiędzy Strumieniem a panami na Pszczynie, dotyczącego wylewów rzeki Wisły na terytorium wspomnianego miasteczka. Władze Strumienia w roku 1679 oskarżyły pszczyńskiego pana stanowego

---

⁸⁹ Bogumił Szady, *Dawna mapa jako źródło w badaniach geograficzno-historycznych*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 66, 2018, 2, s. 129–141.

⁹⁰ APK, Archiwum Książąt Pszczyńskich, sygn. X 2370.

Baltazara von Promnitsza o przesadne podwyższenie tamy na Wiśle, co miało powodować spiętrzenie wody tak znaczne, że została zniszczona połowa miasta łącznie z kościołkiem szpitalnym. W celu rozstrzygnięcia sporu została powołana cesarska komisja w składzie: Wilhelm Sobek z Kornic, Mikołaj Radocki z Radoczy, Jerzy Wilczek z Dobrej Ziemiicy i Hulczyna oraz Maksymilian Pröckel z Proksdorfu. Przesłuchania świadków miały miejsce w roku 1686, w maju – w Żorach i w lipcu – w Cieszynie. Spór jednak trwał nadal, sprawę próbowano rozstrzygnąć jeszcze w roku 1834⁹¹.

Okolice Drogomyśla, zapisanego jako *Drahomyshl*, są zatem naniesione na ów plan mimochodem, nie są głównym przedmiotem zainteresowania. Jednak już rzut oka pozwala stwierdzić, że pod koniec XVII wieku przez Wisłę w Drogomyślu, na trasie prowadzącej z centrum wioski do Pruchnej, przerzucony był most, pokolorowany barwą żółtą czy też gumigutą oznaczającą, że został zbudowany z drewna⁹². Za mostem droga na Pruchną rozwidlała się i prowadziła do Strumienia. Zabudowania w centrum wioski również są drewniane, z wyjątkiem jednego budynku pokrytego kolorem czerwonym czy też karminem oznaczającym w tym wypadku zapewne murowany dwór barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego z Dolnych Błędowic⁹³. Na planie nie ma jednak drugiego mostu położonego w Zawadzie, jest natomiast drewniany most na Knajce łączący drogę na Pruchną. Knajka jednak nie występuje pod tą nazwą, nazwana jest po prostu *Müchlgraben* – młynówką, doprowadzającą wodę do cesarskiego młyna położonego nieopodal Strumienia. Teren pomiędzy Knajką a Wisłą porośnięty jest lasem, który ciągnie się aż do Strumienia, nie zaznaczono jednak w tej okolicy Bąkowa ani Knaja, wszak istnienie tej osady w tym czasie jest

---

⁹¹ Oskar Zawisza, *Dzieje Strumienia*, cz. 1, Cieszyn 1909, s.91–97.

⁹² Daniel Krzysztof Nowak, *Stary Kataster w Galicji*, „Rocznik Kolbuszowski”, 18, 2018, s.293.

⁹³ O domniemanej lokalizacji siedziby barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego z Dolnych Błędowic w Drogomyślu zob. J.P. Borowski, *Pałac baronowej Petróczy w Drogomyślu*, „Cieszyńskie Studia Muzealne / Těšínský muzejní sborník”, 7, 2020, s.267–274.

jeszcze niepewne. Najciekawsza w przypadku Drogomyśla jest jednak informacja o dawnej tamie na rzece Wiśle, którą zaznaczono poniżej Zabłocia, najpewniej w Zawadzie, gdzie znajdował się kanał, nazwany młyńskim, poprowadzony od tamy do Knajki. Powyżej tamy przez las została naniesiona czarna linia oznaczająca granicę Drogomyśla. Co jednak interesujące, o tamie w Drogomyślu mówi się podczas wspomnianego sporu. Baltazar von Promnitz bardzo dobrze wspomina dawną tamę przy Drogomyślu, miała ona bowiem osłabiać prąd rzeki Wisły, została jednak zniszczona podczas powodzi, która miała miejsce kilka lat przed rokiem 1680⁹⁴.

Pierwsza samodzielna mapa księstwa cieszyńskiego *Ducatus in Silesia Superiore Teschinensis (...)*⁹⁵ została wydana w Cieszynie w roku 1724 przez Jonasza Nigriniego, kantora i nauczyciela w Zborze Jezusowym. Pracy nad mapą Nigrini poświęcił 7 lat, bowiem osobiście przeprowadzał pomiary w terenie, sam rytował obraz mapy, wreszcie sam odbijał i kolorował jej kopie. Cały ten wysiłek spotkał się z dezaprobatą władz, a wręcz z gniewem. Nigrini po wydaniu mapy trafił do aresztu w cieszyńskim ratuszu, został także obłożony karą w wysokości 100 dukatów. Nie dziwi więc, że autor pierwszej mapy księstwa cieszyńskiego po wypuszczeniu z aresztu wyjechał z Cieszyna na Górne Węgier. Co jednak dojmujące, tęsknił za Cieszynem, choć sam, przecież Węgier z pochodzenia, to uważał się za wygnańca. Mapę skonfiskowano, zniszczono niemal cały nakład wraz z urządzeniami do jej powielania. Do czasów współczesnych przetrwało zaledwie kilka bezcennych egzemplarzy. Przyczyny tak gwałtownej reakcji władz są do dziś przedmiotem spekulacji. Wskazuje się na ujawnienie przebiegu szarńców jabłonkowskich, niekorzystne poprowadzenie południowej granicy księstwa cieszyńskiego bądź nieuwzględnienie granic minoratu frysztackiego⁹⁶.

---

⁹⁴ O. Zawisza, *Dzieje Strumienia...*, s. 92.

⁹⁵ BUP, Pracownia Zbiorów Kartograficznych, sygn. M/4086, J. Nigrini, *Ducatus in Silesia Superiore...*

⁹⁶ Józef Szaflarski, *Pierwsza mapa Śląska Cieszyńskiego z pocz. XVIII w.*, „Zaranie Śląskie”, 26, 1963, 3, s. 365–380; Jiří Kaláb, *Nigriniho mapa Těšínska*, „Těšínsko”,

Na pierwotnym, cieszyńskim wydaniu mapy Jonasza Nigriniego Drogomyśl został podpisany jako *Drahomisl*⁹⁷. Nazwa miejscowości została zapisana obok sygnatury w kształcie okręgu, który według legendy tej mapy oznacza miejscowość szlachecką. Obok tej sygnatury pojawia się jeszcze ideogram siedziby szlacheckiej w legendzie opisanej jako *Arx et Castellum*. Nie ma jednak sygnatury kościoła, bowiem tego w Drogomyślu w owym czasie nie było⁹⁸. Drogomyski dwór Nigrini umiejscowił po prawej stronie rzeki Wisły w linii do mostu (autor niestety poskąpił odwzorowania sieci drożnej), który, podobnie jak na planie z roku 1691 w Drogomyślu jest tylko jeden⁹⁹. Jonasz Nigrini, choć nie wskazywał na swojej mapie lokalizacji młynów, to oddał bieg młynówki w Drogomyślu, zasilającej tutejsze stawy. Powyżej mostu, a przed ujściem młynówki do Wisły, Nigrini wyrysował dwa duże stawy, chodzi zatem o staw Kaprowy i staw Zawadzki. Poniżej mostu można odnaleźć również dwa stawy, pierwszy z nich to najpewniej Mienczółka i staw Farski, drugi być może przedstawia kompleks złożony ze stawu Wilkołak oraz Biernisko Małe i Wielkie. Dalej na wschód byłby położony staw Witkowski, a powyżej staw Chyliński. Zatem Nigrini wiernie oddał wygląd terytorium ówczesnego Drogomyśla z jego licznymi stawami. Dosyć blisko Drogomyśla, lecz w znacznym oddaleniu od sygnatury Zabłocia, naniósł Nigrini sygnaturę Mnicha, która informuje, że wieś ta należała do dóbr Komory Cieszyńskiej – *Bona Camerae Duc: Teschinensis*. Po drugiej stronie Wisły Nigrini zauważył Knaj, zapisany jak *Knay*. Sygnaturę tej osady umieścił nad Pruchną, poniżej Rychułdu i Bąkowa, w otoczeniu lasu na lewym brzegu Knajki. Rzeczka ta jednak nie została podpisana przez Nigriniego, za to jej bieg zaczyna się u podnóża niepodpisanej góry położonej

---

46, 2001, 2, s. 1–6; J.P. Borowski, *Mapa Księstwa Cieszyńskiego...*, s. 56–63; Thomas Roth, *Jonáš Nigrini – exulant mnoha tváří*, „Těšínsko”, 65, 2022, 1, s. 1–24.

⁹⁷ BUP, Pracownia Zbiorów Kartograficznych, sygn. M/4086, J. Nigrini, *Ducatus in Silesia Superiore...*

⁹⁸ Świadczą o tym chociażby protokoły wizytacji biskupich, zob. Franciszek Maroń, *Parafia górnośląska w pierwszym ćwierćwieczu XVIII w.*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 5, 1972, s. 151–225.

⁹⁹ APK, Archiwum Książąt Pszczyńskich, sygn. X 2370.

między Goleiszowem a Godziszowem – zapewne chodzi o wzgórze Chełm – kończy się zaś nieopodal Strumienia.

Skonfiskowaną rychło po wydaniu mapę Nigriniego postanowił wznowić w Norymberdze Jan Filip Andreae¹⁰⁰, co miało miejsce pomiędzy rokiem 1730 a 1732. Wydanie norymberskie, rytowane od nowa, z pewnością przedstawia większe walory artystyczne niż wersja pierwotna, pozostała jednak niezmienną treść mapy, co mogło być przyczyną ponownej konfiskaty. Jan Filip Andreae, jak i jego współpracownik, rytownik Jan Krzysztof Berndt, zostali oskarżeni o wydanie paszkwilu, godzącego w radę miejską Norymbergi. W trakcie procesu ujawniono ich pracę nad ponownym wydaniem wcześniej skonfiskowanego dzieła Nigriniego, w wyniku czego cesarz Karol VI ponownie nakazał zniszczenie całego nakładu mapy oraz urządzeń do jej powielania¹⁰¹.

Mapa Nigriniego, wydana po raz drugi przez Jana Filipa Andreae, nie wykazuje w przypadku Drogomyśla różnic w porównaniu z wersją pierwotną. Uwagę jednak przyciąga użyta sygnatura przy nazwie *Drahomisl*. Otóż Andreae zdecydował się na użycie sygnaturą, która według legendy mapy miała oznaczać miejscowość z kościołem. Jest to zatem odwrotna sytuacja niż u Nigriniego, który w Drogomyślu lokalizował dwór szlachecki bez kościoła. Skoro wiadomo, że w owym czasie w Drogomyślu nie było świątyni, zachodzi pytanie, dlaczego norymberski wydawca nie użył tej samej sygnatury na określenie tylko dworu jak w przypadku Grodzca. Studiując drugie wydanie mapy Nigriniego, podobnie błędne przekonanie można odnieść w stosunku do miejscowości Dziegiełków, jak i Leszna Dolna, w przypadku których Nigrini użył tylko sygnatur

---

¹⁰⁰ MSC, MK, sygn. MC/K/910, J. Nigrini, *Ducatus Teschinensis in Silesia Superiore cum adjacentibus Regnorum vicinorum, Hungariae videlicet et Poloniae, nec non Marchionatus Moraviae etc. terminis mappa specialis sedulo, delineate, a Iona Nigrino Hung. Collegae Scholae Tesch:Evang.*, [Norymberga, ok. 1730].

¹⁰¹ Grzegorz Madej, *Imago Bilicensis. Dawne Bielsko, na wybranych mapach (1557–1859)*, „Bielsko-Bialskie Studia Muzealne”, 6, 2018, s.145–165; J.P. Borowski, *Mapa Księstwa Cieszyńskiego...*, s. 56–63; T. Roth, *Jonáš Nigrini...*, s. 1–24.

dworów, Andreae zaś sygnatury oznaczającej miejscowość z kościołem – *Pagus cum Templo* zamiast *Arx et Castellum*.

Co jednak zaskakujące, niedługo potem mapę Nigriniego wydał w Augsburgu w roku 1740 słynny kartograf Mateusz Seutter, któremu tym razem oszczędzono zakazu dystrybucji mapy. Jednak w kartuszu mapy jako autor podpisał się Seutter, nie wspominając słowem o Nigrinim¹⁰². Znana jest także rękopiśmienna kopia mapy Nigriniego *Silesiae superioris speciatim Ducatus Teschinensis cum adjacentibus Poloniae, Hungariae, Moraviae limitibus delineatio rudis Ionae Nigrini Hung.S.s. Theol. et Philos. Cult h.t. Collegae Scholae Ev.ad Teschinium* przechowywana w zbiorach Austriackiej Biblioteki Narodowej w Wiedniu¹⁰³. Wersja ta jednak wykazuje dość znaczne różnice względem oryginału, m.in. pojawiły się na niej ważniejsze drogi w księstwie, przysiółki nieznanne z innych redakcji.

Wydanie augsburskie¹⁰⁴ nie wprowadza żadnych zmian w kartograficznym wyobrażeniu okolic Drogomyśla względem wydania norymberskiego. Bo też i cała mapa wydana przez Seuttera jest kopią mapy przygotowanej przez Andreae, różnice sprowadzają się m.in do innych parerg czy też kompozycji kartusza z legendą¹⁰⁵. Natomiast okolica Drogomyśla, zapisanego jako *Drahamisl*, została w znacząco odmienny sposób przedstawiona na rękopiśmiennej kopii mapy Nigriniego przechowywanej w Wiedniu¹⁰⁶.

---

¹⁰² MSC, MK, sygn. MC/K/1504, Matthäus Seutter, *Nova et accurata geographica delineatio Ducatus Teschenensis in Silesia Superiore cum finitimorum Hungariae et Poloniae Regnorum, ut et Moraviae limitibus aeri incisa opera et sumptibus Matthaei Seutteri...*, [Augsburg, ok. 1740]; Roman Wytyczak, *Mapa Śląska M. Quada z XVI w., księstwa cieszyńskiego T. C. Lottera z XVIII w. i Ukrainy według W. Beauplana z XVII stulecia – nowe nabytki Gabinetu Kartografii Ossolineum*, „Czasopismo Zakładu Narodowego Imienia Ossolińskich”, 13, 2002, s.177–187; J.P. Borowski, *Mapa Księstwa Cieszyńskiego...*, s. 56–63.

¹⁰³ Österreichische Nationalbibliothek, Kartensammlung, sygn. AB 85 (5), *Silesiae superioris speciatim Ducatus Teschinensis cum adjacentibus Poloniae, Hungariae, Moraviae limitibus*, [po 1724].

¹⁰⁴ MSC, MK, sygn. MC/K/1504, M. Seutter, *Nova et accurata geographica delineatio Ducatus Teschenensis...*

¹⁰⁵ J.P. Borowski, *Mapa Księstwa Cieszyńskiego...*, s. 56–63.

¹⁰⁶ Österreichische Nationalbibliothek, Kartensammlung, sygn. AB 85 (5), *Silesiae superioris speciatim Ducatus Teschinensis...*

Różnice są dosyć spore, bowiem anonimowy autor pominął Knaj, pomiędzy Pruchną a Bąkowem znalazł się tylko Rychułd. Zarówno Mních, jak i Chybie położone są tuż nad Wisłą, zaś pomiędzy Drogomyślem a Mniczem pojawia się jeszcze miejscowość (przysiółek?) Budy, dziś część Zabłocia¹⁰⁷. Na mapie tej Drogomyśl nie sąsiaduje także z Zaborzem, bowiem autor z niewiadomych przyczyn pominął tę miejscowość. W porównaniu z wersjami, które ukazały się drukiem, autor poskapał okolicę Drogomyśla tak licznymi stawami. Młynówka je zasilająca biegnie na wschód w kierunku na Iłownicę zamiast na Kiczyce, zaś Knajka uchodzi do Wisły na wysokości Drogomyśla. W tej części Drogomyśla także pojawiły się stawy. Zgodne z pierwowzorem jest umiejscowienie mostu na Wiśle oraz dworu barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego z Dolnych Błędowic. Ów anonimowy autor w legendzie do mapy rozdzielił sygnaturę siedzib szlacheckich na *Arcium* i *Castellorum*, sygnaturę tego ostatniego użył w przypadku Drogomyśla (przykładowo dla Grodzca naniósł sygnaturę *Arcium*). Trudno jednak stwierdzić, czy dwór w Drogomyślu miał rzeczywiście wówczas charakter obronny. Analiza pierwowzoru mapy prowadzi do wniosku, że najpewniej chodzi jednak o zaznaczenie miejscowości, w których istniały siedziby szlacheckie. Z drugiej strony w porównaniu z wydaniem cieszyńskim na rękopiśmiennej kopii wiele miejscowości, nie posiada informacji o siedzibie szlacheckiej, którą symbolizuje sygnatura *Arcium* lub *Castellorum*.

Atlas Śląska jako pierwszy, kompletny obraz kartograficzny ziemi śląskiej był inicjatywą cesarza Karola VI, który chciał kontynuować, po Czechach i Morawach, kartowanie swych ziem. Nim jednak rozpoczęto pomiar, zmarł wyznaczony do tego zadania Jan Krzysztof Müller. Jego następcą został mianowany 23 stycznia 1722 roku przez cesarza porucznik inżynier Jan Wolfgang Wieland. Pomiar kartograficzny Śląska

---

¹⁰⁷ Rejestr TERYT, SIMC 0068268; TERYT to Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju prowadzony przez Główny Urząd Statystyczny. Jego składową jest rejestr SIMC zawierający identyfikatory i nazwy miejscowości, zob. https://eteryt.stat.gov.pl/eTeryt/rejestr_teryt/udostepnianie_danych/baza_teryt/uzytownicy_indywidualni/wyszukiwanie/wyszukiwanie.aspx?contrast=default [dostęp: 17 IX 2024].

ukończył on dopiero w roku 1732, nie zdążył jednak przeprowadzić korekty map, bowiem w roku 1734 został odwołany do Mantui¹⁰⁸. Mapy po Wielandzie miał weryfikować i poprawić Mateusz von Schubarth, który nie zwlekając, rozpoczął korektę już 11 grudnia 1736 roku wyjazdem do księstwa głogowskiego. Prace w terenie zostały jednak odłożone, bowiem w roku 1740 wybuchła wojna z Prusami o Śląsk¹⁰⁹. Wstrzymano także druk, który zaczął się w roku 1739 od wydania przez słynną norymberską oficynę Spadkobierców Homanna map księstw wrocławskiego i żagańskiego¹¹⁰. O wznowieniu procesu wydawniczego zdecydował już inny władca – król pruski Fryderyk II Wielki, ten jednak prezentował negatywny stosunek do kartografii, wynikający nie tyle z niechęci do niej, ile z obawy o ujawnienie tajemnic wojskowych. Negocjacje w sprawie wydania *Atlasu* prowadziła wyłącznie oficyna Spadkobierców Homanna z królem, który w końcu wyraził zgodę na druk z zastrzeżeniem jednak, że dalsze korekty i uzupełnienia nie zostaną już nań naniesione. Zrezygnowany Schubarth, choć na pruskiej służbie, musiał pogodzić się z królewską decyzją, nie zgodził się jednak na umieszczenie swojego nazwiska w kartuszu map, na których jego poprawki nie zostały uwzględnione, czyli księstw: oleśnickiego, ziębickiego, opolskiego, raciborskiego i cieszyńskiego. Tylko w przypadku trzech ostatnich uszanowano jego wolę i jako ich wyłączny autor widnieje Wieland¹¹¹. Ostatecznie *Atlas Śląska*¹¹²

¹⁰⁸ B. Horodyski, *Dzieje Atlasu Śląska...*, s. 16–18, 41–62.

¹⁰⁹ Tamże, s. 62–96.

¹¹⁰ Tamże, s. 97–118.

¹¹¹ A. Konias, *Kartograficzny obraz Śląska...*, s. 77–79; B. Horodyski, *Dzieje Atlasu Śląska...*, s. 119–141.

¹¹² Pełny tytuł atlasu brzmi: *Atlas Silesiae Id Est Ducatus Silesiae Generaliter Quatuor Mappis Nec Non Specialiter XVI Mappis Tot Principa Tus Repraesentantibus Geographice Exhibitus / Addita Praefatione Qua De Historia Huius Atlantis Agitur Auctoritate Publica In Lucem Emissus Ab Homannianis Heredibus*. Atlas składał się z mapy generalnej Śląska, którą opracował Tobiasz Mayer, opublikowanej z datą 1749; mapy Dolnego Śląska opracowanej przez Jana Mateusza Haasego, która ukazała się z datą 1745; mapy Górnego Śląska, której autorem był Jan M. Haase, opatrzonej datą 1746; mapy Diecezji Wrocławskiej opracowanej przez Jana Ignacego Felbigera, wydanej z datą 1751 oraz map 16 księstw śląskich: grodkowskiego, oleśnickiego, opawskiego, karniowskiego, żagańskiego, ziębickiego, świdnickiego, jaworskiego, głogowskiego, opolskiego, raciborskiego, wrocławskiego, legnickiego, brzeskiego, wołowskiego i cieszyńskiego, zob. Julian Janczak, *Zarys dziejów*

został opublikowany w roku 1752, choć na stronie tytułowej drukowano datę 1750, a na kartuszach map księstw pojawiła się data 1736¹¹³.

Pomiar kartograficzny księstwa cieszyńskiego i przyległych doń państw stanowych Jan Wieland przeprowadził latem roku 1731. Rewizja mapy miała miejsce w 1733 roku, władze księstwa nie zgłaszały do niej większych uwag, podkreślając, iż w porównaniu z mapą Jonasza Nigriniego dzieło Wielanda jest dokładniejsze¹¹⁴. Znacznie bardziej wnikliwą korektę mapy księstwa cieszyńskiego przeprowadził dopiero Mateusz von Schubarth, który przebywał w tym księstwie już w roku 1739, jednak weryfikację pomiarów Wielanda ukończył latem roku następnego¹¹⁵. Szczęśliwie korekta Schubartha, choć nie uwzględniona na mapie księstwa cieszyńskiego *Principatus Silesiae Teschinensis nova et accurata Delineatio*¹¹⁶ zachowała się w rękopisie przechowywanym w Bibliotece Narodowej¹¹⁷. W porównaniu z mapą Nigriniego Jan Wieland przedstawił okolicę Drogomyśla w sposób obfitujący w liczne szczegóły¹¹⁸. Drogomyśl zapisał jako *Drahomischl*, umieszczając nazwę miejscowości nad folwarkiem w Dębinie. Nieco wyżej, ale na lewym brzegu Knajki, wciąż niepodpisanej, umiejscowił Knaj oddany w zapisie jako *Knay* wraz sygnaturami zabudowy mieszkalnej. Nad Knajem na mapie Wielanda rozpościera się Knajski Las. Równolegle do prawego brzegu Knajki biegnie ciek wodny poprowadzony od stawu znajdującego się

---

kartografii śląskiej do końca XVIII wieku, Opole 1976, s. 73–75; Stanisław Alexandrowicz, Jarosław Łuczyński, Radosław Skrycki, *Historia kartografii ziem polskich do końca XVIII wieku*, Warszawa 2017 (Nauki Pomocnicze Historii. Seria nowa), s. 320–321.

¹¹³ B. Horodyski, *Dzieje Atlasu Śląska...*, s. 150.

¹¹⁴ A. Konias, *Kartograficzny obraz Śląska...*, s. 117; B. Horodyski, *Dzieje Atlasu Śląska...*, s. 53–57, zob. też przypis nr 41.

¹¹⁵ A. Konias, *Kartograficzny obraz Śląska...*, s. 117; B. Horodyski, *Dzieje Atlasu Śląska...*, s. 85–87.

¹¹⁶ MSC, MK, sygn. MC/K/909, J.W. Wieland, *Principatus Silesiae Teschinensis Nova Delineatio...*

¹¹⁷ BN, Zakład Rękopisów, sygn. Rps 3107 III, [*Brulionowe notaty...*].

¹¹⁸ MSC, MK, sygn. MC/K/909, J.W. Wieland, *Principatus Silesiae Teschinensis Nova Delineatio...*

na krańcu Dębiny, który uchodzi do Wisły w pobliżu Zabłocia, ten chyba jednak powinien być połączony poniżej owego stawu z młynówką, współcześnie zwaną Lewobrzeżną Młynówką Kiczyczką, wpływającą do Kanału Ulgi Knajki. Owa młynówka bierze swój początek w rzece Wiśle powyżej Kiczyc, jednak na mapie Wielanda uchodzi do Knajki, choć na zdjęciu józefińskim z roku 1763 ma nieprzerwany bieg. Do Knaja prowadzą dwa mosty, jeden przerzucony na Knajce, drugi w osi do niego przez wspomniany ciek wodny. Pomędzy Knajką a lewym brzegiem Wisły znajduje się teren nieznacznie porośnięty drzewami. Według hipotezy Andrzeja Koniasa owe pustki na mapie Wielanda oznaczają po prostu pola uprawne¹¹⁹. Po raz pierwszy na dawnej mapie na rzece Wiśle w Drogomyślu zaznaczono dwa mosty, pojawił się bowiem most w Zawadzie, poniżej którego biegnie zwarta zabudowa na południe aż do sygnatury dworu, w legendzie opisanej jako *Arces, Nobilium sedes, Palatia*, i skręca na wschód, gdzie kończy się na grupie małych stawów, które od wschodu ograniczone są stawami większymi, a rozciągnięte są na północ, niemal po kraniec wioski. Ich niewielki rozmiar i sporą liczbę zdaje się wyjaśniać nazwa, którą są podpisane na zdjęciu józefińskim z roku 1763 – *Bauren Teiche*¹²⁰. Stawów jest więcej niż na mapie Nigriego, a ich położenie oraz kształt zostały oddane z nieporównywalnie większą starannością. Dostrzec można m.in. położone równoległe do prawego brzegu Wisły stawy: Zawadzki, Kaprowy, Mienczółkę, Farski, Wilkołak, na wschód którego rozciąga się Małe Biernisko i Wielkie Biernisko. Patrząc od północy, od skraju Mnicha, można rozpoznać także stawy: Niedźwiednik, Chyliński, Wielki Kłosik, Pażuchy, Byczek, Witkowski i Bagieniec. Poniżej stawu Bagieniec dostrzec można sygnatury domostw, w legendzie opisane jako *domus rusticae sprasim positae*, czyli pojedyncze, rozporoszone domy, tu chodzi o dzisiejszy Podbór. Takie sygnatury Wieland naniósł również poniżej Stawu Chyliński, na Oblaskach i w okolicy folwarku Dębina. Na młynówce wpadającej do Wisły poniżej mostu w Zawadzie, zaznaczył młyn, drugi umiejscowił poniżej dworu

¹¹⁹ A. Konias, *Kartograficzny obraz Śląska...*, s. 116.

¹²⁰ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

w okolicy stawu Małe Biernisko. Dwór drogomyski umiejscowił w osi do mostu na Wiśle przy Młynówce Drogomyskiej, czyli dużo poniżej współczesnej lokalizacji dworu Calischów. Wieland umieścił również w centrum wsi, na wschód od dworu, sygnaturę cegielni w legendzie mapy opisanej jako *Laterariae*. Natomiast przed głównym mostem na rzece Wiśle austriacki kartograf zaobserwował karczmę, umieszczając w tym miejscu symbol opisany w legendzie jako *Diversoria*.

Mateusz von Schubarth podczas rewizji mapy Jana Wielanda, zauważył kilka błędów w ukazaniu Drogomyśla. Nazwę Drogomyśl zalecał umieścić obok sygnatury dworu, w pierwotnym miejscu zaś nanieść nazwę folwarku *Dembina*. Cegielnia, która kiedyś rzeczywiście znajdowała się na wschód od dworu, jak zauważał Schubarth, już nie istniała, nowa położona miała być na Knaju. Ostatnia uwaga dotyczyła młyna w centrum wsi, działał tam bowiem również tartak – *Brettmühle*¹²¹.

W roku 1813 mapa księstwa cieszyńskiego oraz pozostałe mapy wchodzące w skład *Atlasu Śląska* zostały wznowione przez Krzysztofa Fembo, ówczesnego właściciela oficyny Spadkobierców Homanna. Mapy Wielanda zostały wtenczas pozbawione bogatej symboliki ikonograficznej, uwidoczniono na nich zmiany administracyjne, m.in. w podziale Śląska na część pruską i austriacką, łacinę zaś zastąpiono językiem niemieckim¹²². Wydawca tej wersji również nie uwzględnił w jej treści korekty Schubartha, nie rozumiejąc jednak przyczyny, dlaczego ten nie był podpisany w kartuszu pierwszej wersji, dopisał więc jego nazwisko obok Wielanda¹²³.

---

¹²¹ BN, Zakład Rękopisów, sygn. Rps 3107 III, [*Brulionowe notaty...*], k. 34.

¹²² J. Janczak, *Zarys dziejów kartografii...*, s. 77; S. Alexandrowicz, J. Łuczyński, R. Skrycki, *Historia kartografii...*, s. 321

¹²³ BN, Zakład Kartografii, sygn. ZZK 20 868, Daniel Friedrich Sotzmann, *Das Fürstenthum Teschen, oder der Teschensche Kreis, enthaltend das Fürstenthum Bielitz und die Minderherrschaften Friedeck, Oderberg, Deutschleuthen, Reichwalde, Freystadt und Roy*, Nürnberg 1813.

W zbiorach Muzeum Śląska Cieszyńskiego w Cieszynie zachowała się jeszcze jedna interesująca przeróbka mapy Wielanda – *Karte vom Herzogthum Teschen Ausder Vermessung des K.K. Oberlieutenant I: W: Wieland de Anno 1736, mit Rücksicht der seit dieser Zeit sich veränderten Landgränzen Strassen etc etc gezeichnet von Jos: Braunn erz: Forstpractic* będąca w istocie rzeczy pięknym kolorowanym rękopisem sporządzonym przez arcyksiążęcego leśniczego Józefa Braunna¹²⁴. Mapa ta, jak podano w tytule, jest aktualizacją treści, która pojawia się na mapie Wielanda, choć nie jest w pełni powtórzeniem korekty Schubartha, do której przecież Braunn nie mógł mieć dostępu, lecz stanowi wynik rewizji mapy księstwa cieszyńskiego przeprowadzonej w terenie, raczej nie do końca rzetelnej, jak pokazuje sposób oddania okolic Drogomyśla.

Nowe wydanie mapy Wielanda z roku 1813¹²⁵ przedstawia okolicę Drogomyśla w identyczny sposób, jak wersja pierwotna. Jednak rękopiśmienna wersja sporządzona przez leśniczego Braunna zawiera kilka cennych informacji o Drogomyślu. Nazwa wsi została oddana w nieco innym brzmieniu niż u Wielanda, bowiem Braunn zapisał *Drachomischel*. Dwór na mapie znajduje się nadal w okolicy młynówki, choć w tym czasie istniał już dwór Calischów w tym samym miejscu, w którym znajduje się obecnie¹²⁶. W pobliżu jednak pojawia się jeszcze jedna, nowa sygnatura, ewangelickiego domu modlitwy – *Evangelische Bethhäuser*, kościoła ewangelickiego wzniesionego przez barona Fryderyka Calischa z Kis Birocza¹²⁷. Braunn zaznaczył główny most na Wiśle, ale pominął ten w Zawadzie, tam jednak została naniesiona sygnatura młyna, którego znów zabrakło w centrum wsi. Na Knaju nie ma cegielni,

¹²⁴ MSC, MK, sygn. MC/K/663, Joseph Braunn, *Karte vom Herzogthum Teschen Ausder Vermessung des K.K. Oberlieutenant I: W: Wieland de Anno 1736, mit Rücksicht der seit dieser Zeit sich veränderten Landgränzen Strassen etc etc gezeichnet von Jos: Braunn erz: Forstpractic*, [Cieszyn, pocz. XIX w.].

¹²⁵ BN, Zakład Kartografii, sygn. ZZK 20 868, D.F. Sotzmann, *Das Fürstenthum Teschen...*

¹²⁶ J.P. Borowski, *Pałac baronowej...*, s. 26–27.

¹²⁷ Karol Tyrna, *Historia Parafii w Drogomyślu*, „Z Problemów Reformacji”, 1981/82, 3/4, s. 138–139; Józef Król, *Bogu i nikomu innemu na cześć. O początkach zboru tolerancyjnego w Drogomyślu*, „Przegląd Ewangelicki”, 2008, 1/2, s. 133–144.

folwark Dębina zaś nie został podpisany (podobnie pominięte zostało Zaborze). Równolegle do Wisły biegnie droga ze Skoczowa, która na wysokości mostu skręca do Pruchnej, nie została zatem przedstawiona tak jak na planie z roku 1691, na którym z Drogomyśla prowadzi do Strumienia¹²⁸. Stawy w Drogomyślu nie zostały tak dokładnie oddane, jak na pierwotnej wersji mapy Wielanda. Stawy położone równolegle do prawego brzegu Wisły są podzielone jedynie na dwie części, brak stawu Małe Biernisko. Ponadto staw Chyliński oraz Niedźwiednik zostały oddzielone od Drogomyśla granicą dóbr Komory Cieszyńskiej przynależnych do strumieńskiego klucza.

Znana jest jeszcze jedna rękopiśmienna wersja mapy Wielanda z lat 60. XVIII w. sporządzona przez Fryderyka Bernarda Wernhera, a zamieszczona w pierwszym tomie *Topografii Śląska – Silesia in Compendio seu Topographia das ist Praesentatio und Beschreibung des Herzogthums Schlesiens* (...) ¹²⁹. Wernher skrócił tytuł zawarty na kartuszu mapy Wielanda *Principatus Silesiae Teschinensis nova et accurata Delineatio* (...) oraz powielił jego błędy, np. ten w pisowni Pogwizdowa, zapisanego jako *Bochowizdow*. Rękopiśmienna kopia mapy Wielanda załączona do *Topografii Śląska*¹³⁰ jest mocno zredukowana względem pierwotnego wzoru, brak miejsca na liczne szczegóły, jak chociażby kształt i położenie stawów. Ten negatywny efekt redukcji widoczny jest również

¹²⁸ APK, Archiwum Książąt Pszczyńskich, sygn. X 2370.

¹²⁹ Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego, Oddział Rękopisów, sygn. IV F 113 b wol. 1, Friedrich Bernhard Wernher, *Silesia in Compendio seu Topographia das ist Praesentatio und Beschreibung des Herzogthums Schlesiens...*, [b.m., 2. poł. XVIII w.]. Ta redakcja opracowana dla Pruskiej Kamery Wojennej i Dominialnej we Wrocławiu, składała się z pięciu tomów, z których zachowały się trzy powstałe w latach 1762–1768, zob. Marian Morelowski, *Ocalone rękopisy F.B. Wernhera i ich znaczenie dla historii sztuki i kultury Śląska*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego”, 5, 1950, s.20. O Topografii Wernhera zob. Lucyna Harc, *Scenograf i rysownik historykiem. O przyczynach powstania Topografii Śląska F.B. Wernhera*, [w:] *Causa creandi: o pragmatyce źródła historycznego*, red. Stanisław Rosik, Przemysław Wiszewski, Wrocław 2005 (Acta Universitatis Wratislaviensis, nr 2783), s.227–236.

¹³⁰ Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego, Oddział Rękopisów, sygn. IV F 113 b wol. 1, F.B. Wernher, *Silesia in Compendio seu Topographia...*, s.58–59.

w przedstawieniu okolic Drogomyśla zapisanego jako *Drahomischel*. Nie ma na Wiśle drogomyskich mostów, zniknął gdzieś ów potok zasilający oba młyny, brak też stawów położonych równolegle do rzeki Wisły. Zostały umieszczone w zwartej grupie na wschód od centrum wsi i tu dopiero następuje prawdziwe *curiosum*: Zaborze położone jest niemal nad samą granicą z Państwem Bielskim. Lewobrzeżna część Drogomyśla została przedstawiona równie pobieżnie, Knaj co prawa położony jest pomiędzy Bąkowem a Pruchną, lecz zapisany został niefortunnie jako *Kay*.

Fryderyk Bernard Wernher jest autorem jeszcze jednej mapy księstwa cieszyńskiego – *Das Fürstenthum Teschen in Ober-Schlesien*¹³¹ wydanej przez Jana Dawida Schleuena po roku 1745¹³². Ta bardzo schematyczna mapa również nie zawiera takich szczegółów o okolicach Drogomyśla, jak mapa Wielanda. Interesujący jest zapis nazwy wsi, oddany jako *Drahomissl*, zaś Knaj tym razem został prawidłowo zapisany jako *Knay*. Jego lokalizacja jest o tyle frapująca, że choć znajduje się na lewym brzegu Knajki, to został usytuowany pomiędzy Bąkowem a Rychułem, próżno jednak szukać w jego okolicy Pruchnej, bowiem zabrakło jej w ogóle, podobnie jak Zaborza. Tym razem Wernher odnotował przynajmniej jeden most na Wiśle, stawy zaś zostały znów bardzo schematycznie przedstawione, w sposób naiwny i nieporównywalny do pracy, którą wykonał Jan Wieland.

W spojrzeniu na dawny krajobraz kulturowy Drogomyśla niewiele bardziej przydatna może być mapa *Das Fürstenthum Teschen (...)*¹³³, wydana po raz pierwszy w Lipsku w roku 1759 przez spadkobierców

---

¹³¹ MSC, MK, sygn. MC/K/1713, F.B. Wernher, *Das Fürstenthum Teschen in Ober-Schlesien*, [b.m., po 1745].

¹³² B. Czechowicz, *Visus Silesiae. Treści i funkcje ideowe kartografii Śląska XVI–XVIII wieku*, Wrocław 2008 (Acta Universitatis Wratislaviensis, nr 3032), s. 132–133.

¹³³ MSC, MK, sygn. MC/K/1073, Spadkobiercy Johanna Georga Schreibera, *Das Fürstenthum Teschen mit dem Herrschafften Frideck, Bilitz, Freystadt, Reichwald, Roy und Teutschleuthen in Ober Schlesien*, Leipzig 1759.

Jana Jerzego Schreibera¹³⁴. Mapa ta wzorowana na mapie Wielanda, tak jak i pozostałe mapy wchodzące w skład *Atlas selectus von allen Königreichen und Ländern der Welt, zum bequemen Gebrauch in Schulen* (...), wydawanego od roku 1741, została sporządzona w mniejszym formacie, bardziej użytecznym, np. w podróży lub do wykorzystania w szkolnictwie¹³⁵. Schreiber (lub jego spadkobiercy) w sposób osobliwy naniósł nazwę Drogomyśla zapisaną jako *Drahomisl*. Przypomina to raczej podpisy rzek, potoków i cieków wodnych na innych mapach, umieścił bowiem ów podpis nad drogomyską młynówką. Z kolei Knaj, zapisany jako *Knay*, został prawidłowo zlokalizowany pomiędzy Pruchną a Rychułem. Na mapie tej nie ma jednak mostu na Knajce ani na towarzyszącej jej młynówce. Również na Wiśle brak mostów oraz młynów. Pojawia się jednak sygnatura siedziby szlacheckiej pomiędzy dwoma stawami rozmieszczonymi równoległe do prawego brzegu Wisły. Stawy, choć ujęte schematycznie, zostały znacznie dokładniej rozmieszczone niż na wspomnianych mapach Wernhera, na wschód od dworu rozciąga się ich spory kompleks, obejmujący zapewne także stawy na Gołyszu.

Omawiając XVIII-wieczne kartograficzne przedstawienia Drogomyśla warto jeszcze wymienić, szczególną mapę, składającą się z 12 rękopiśmiennych arkuszy – *Première carte géographique representant la Vistule* (...) ¹³⁶, poświęconą biegowi rzeki Wisły od jej źródeł aż po ujście. Mapę tę stworzył Franciszek Florian Czaki około roku 1760, będący wówczas na służbie u wojewody nowogrodzkiego Józefa Aleksandra Jabłonowskiego, dla którego również opracowywał wieloarkuszową

---

¹³⁴ Zbigniew Paprotny, *Johann George Schreiber's Atlas selectus: editions and dating*, „Polish Cartographical Review”, 52, 2020, 1, s. 39–50.

¹³⁵ R. Wytyczak, *Śląsk w dawnej kartografii. Obraz Śląska na mapach XVI–XVIII wieku w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*, Wrocław 1998, s. 35.

¹³⁶ Franciszek Florian Czaki, *Première carte géographique representant la Vistule depuis son origine qui est dans la haute Silesie, jusqu'à son embouchure dans la mer Baltique*, [b.m., ok. 1760]. Wszystkie 12 arkuszy mapy jest obecnie przechowywanych w Bibliotece Arsenалу w Paryżu, zob. Bibliothèque nationale de France, sygn. Ms-6465/725A.

mapę Polski¹³⁷. Niestety, zawężanie tematu kartograficznego przedstawienia do biegu Wisły nie przyniosło w przypadku Drogomyśla dokładnego oddania jego okolic. Czaki zapisał Drogomyśl jako *Drohomyschl*, umieściwszy sygnaturę miejscowości na wschód od młynówki. Byłby to zatem pierwszy raz, kiedy odnotowano przeniesienie dworu w Drogomyślu w miejsce tożsame ze współczesnym. Mimo że mapa Czakięgo poświęcona jest rzece Wiśle, nie zawiera informacji o roślinności porastającej jej brzegi, próżno również szukać naniesionych nań sygnatur młynów, brak również obu drogomyskich mostów. Stawy, niestety, zostały przedstawione schematycznie, w postaci kompleksu obejmującego Mnich, Zaborze i wschodnią część Drogomyśla, brak jednak tych leżących w bezpośrednim sąsiedztwie wiślanego brzegu. Podobnie zaskakuje bieg Młynówki Drogomyskiej, która swój początek na tej mapie bierze w Ochabach Małych, zaś Knajka uchodzi do Wisły pomiędzy Drogomyślem a Bąkowem, tam też zabrakło miejsca, by zaznaczyć położenie Knaja.

Jako szczytowe osiągnięcie austriackiej XVIII-wiecznej kartografii uważa się tzw. zdjęcie józefińskie biorące swoją nazwę od cesarza Józefa II, któremu matka cesarzowa Maria Teresa powierzyła nadzór nad skartowaniem wszystkich ziem monarchii. Doświadczenia wojen śląskich wykazały małą przydatność dla wojska map Wielanda i Müllera, zaś szczególne wrażenia na Austriakach zrobiły pruskie mapy Śląska sporządzone przez Krystiana von Wrede. Pomiar rozpoczęto w roku 1763, poczynając od kartowania Śląska Austriackiego, tj. księstw: cieszyńskiego, opawskiego i karniowskiego. Prace kartograficzne trwały do roku 1787 i objęły obszar 570 tys. m². W latach 1780-1783 przeprowadzono w terenie weryfikację pomiaru, poprawiając błędy oraz nanosząc wszystkie te zmiany, które dokonały się w krajobrazie kulturowym na

---

¹³⁷ Krzysztof Strzelecki, *Wisła na mapie Franciszka Floriana Czakięgo z drugiej połowy XVIII wieku*, „Słupskie Prace Geograficzne”, 5, 2008, s. 93–100; tenże, *18th century Vistula River geography in view of Franciszek Florian Czaki's Maps*, „Quaestiones Geographicae”, 32, 2013, 1, s. 27–32.

przestrzeni 20 lat¹³⁸. Zdjęcie józefińskie było ściśle tajne, map tych nie wydano drukiem, pozostawały do dyspozycji cesarza i najwyższego dowództwa. Po raz pierwszy publicznie zaprezentowano je dopiero na Wystawie Światowej w Wiedniu w roku 1873¹³⁹.

Większa część obszaru Drogomyśla, zapisanego jako *Drahomischl*, została przedstawiona na sekcji nr 7 zdjęcia józefińskiego opracowanego w roku 1763¹⁴⁰, tylko północny skrawek przy granicy z Zabłociem pojawia się na sekcji nr 6. W centrum wsi, jakby otulonej stawami, przybierającej kształt podkowy, wyróżnia się sygnatura parku, bodaj jedyna wtenczas naniesiona na terytorium księstwa cieszyńskiego. Park ów rozciągał się od Drogomyskiej Młynówki po dwór Calischów. Co jednak istotne, sygnatura dworu nie znajduje się li tylko w miejscu znanym współcześnie, lecz także na drugim krańcu parku. Taka lokalizacja dawnego dworu jest zgodna z tym, jak umieścił sygnaturę siedziby szlacheckiej na swojej mapie Jan Wieland. Byłaby to zatem siedziba barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego z Dolnych Błędowic. Skądinąd wiadomo, że dwór barona ucierpiał w pożarze Drogomyśla w roku 1753, po którym baronowa Elżbieta Petrörczy zbudowała nową siedzibę na wschód od pierwotnej lokalizacji. Zabudowa mieszkalna rozciąga się wzdłuż młynówki, od Zawady aż po stary dwór, skąd biegnie dalej na południe przez Oblaski, na mapie zapisane jako *Oblasky*. Również pogranicze Drogomyśla i Ochab, zwane współcześnie Podborem, zostało opisane jako *Oblaskj*. Ponadto sygnatury domostw naniesiono pod południową groblą stawu Chyliński oraz stawu Bagieniec, jedno siedlisko zaś znalazło się na grobli stawu Biernisko Wielkie. Pojawiają się także zabudowania zlokalizowane

¹³⁸ A. Konias, *Kartografia topograficzna...*, s. 15–18, 47–48; tenże, *Pierwsze wojskowe zdjęcie topograficzne Galicji z okresu „józefińskiego”*, [w:] *Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779–1783*, t. 1, cz. A, red. Waldemar Bukowski, Bogusław Dybaś, Zdzisław Noga, Kraków 2012, s. LIII–LX.; W. Bukowski, Andrzej Janeczek, *Mapa józefińska Galicji (1779–1783) w przededniu edycji. Przedmiot i założenia programu wydawniczego*, „*Studia Geohistorica*”, 1, 2013, s. 91–112.

¹³⁹ J.P. Borowski, *Skoczów na najstarszych mapach*, „*Kalendarz Miłośników Skoczowa*”, 19, 2018, s. 151–154.

¹⁴⁰ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

wokół siedziby Calischów oraz przed mostem na lewym brzegu Wisły, gdzie Wieland zlokalizował karcznię. Skupisko domów odnotowano również na Knaju, zapisanym jako *Knaj*. Na zachodnim skraju Knaja naniesiono sygnaturę cegielni, podpisaną jako *Ziegel Sch[eune]*, tak jak postulował to Mateusz von Schubarth w swojej korekcie do mapy Wielanda. Folwark w Dębinie nie został podpisany, zaś na zachód od tej lokacji rozpościera się napis *Peranowitz*. Jest to błędna nazwa Baranowic, na których skraju zaznaczono kilka domostw. Na rzece Wiśle zostały wyrysowane dwa mosty, również dwa mosty pojawiają się na Młynówce Drogomyskiej, jeden na Knajce, drugi zaś na Lewobrzeżnej Młynówce Kiczyczej. Są też trzy sygnatury młyna naniesione nad Drogomyską Młynówką, pierwszy ulokowany jest w Zawadzie, gdzie nieco dalej ów ciek wodny uchodzi do Wisły, dwa pozostałe zostały zlokalizowane na południe od dworu, przy grobli stawu Małe Biernisko, dzisiejszej ulicy Wierzbina. Jedna sygnatura oznacza młyn, druga zaś podpisana jako *Sag* oznacza tartak napędzany prądem młynówki. Austriaccy kartografowie nanieśli na mapę także ważniejsze drogomyskie drogi, część z nich biegnie groblami stawów, tak jak istniejąca do dziś droga z Gołysza do drogomyskiego mostu, czyli ulica Główna. Wówczas podróżowano już groblą stawu Wielki Kłosik i Pażuchy, którą współcześnie biegnie ulica Jaworowa, by groblą stawu Byczek oraz stawu Bagieniec, dziś ulicą Stawową, dostać się na Podbór. Na Oblaskach w kierunku południowym zaznaczono drogę, dziś stanowiącą fragment ulicy Oblaski, która dalej wiedzie groblą ochabskich stawów Wielki Barzyniec i Borowiec, dziś ulicą Gołyską, na drogomyską część Podboru. Do najstarszych dróg Drogomyśla z pewnością należy dzisiejsza ulica Wiejska, która z kolei prowadzi do mostu w Zawadzie, wzdłuż niej rozsiane są drogomyskie domostwa. W Zawadzie owa trasa rozwidlała się na część prowadzącą do Zabłocia oraz dalej przez most do Strumienia, lub na południe do Knaja, skąd dalej sięgała Pruchnej. Zaznaczone zostały także drogi odchodzące od ulicy Wiejskiej, czyli dzisiejsza ulica Wodna. Dawniej nie prowadziła ona tylko na południe, lecz groblą stawu Nawieśny dochodziła do młyna w Zawadzie. Trasa z Gołysza po przekroczeniu mostu na Wiśle nie wiodła prosto na Pruchną, lecz skręcała w kierunku na Knaj,

skąd dopiero biegła droga umożliwiająca dotarcie do Cieszyna. Za mostem droga prowadziła na południe do Ochab i dalej do Skoczowa, przy czym w Dębinie ulegała rozwidleniu i ciągnęła do Baranowic. Dorzecze Knajki w okolicy Drogomyśla zostało przedstawione za pomocą sygnatury lasu podmokłego – łągu. Liczne drzewa porastały brzegi Wisły nie tylko na odcinku w Drogomyślu. Dominantą w krajobrazie Drogomyśla są licznie rozsiane stawy, co szczególnie cenne, znaczna ich część została podpisana. Układają się w dwa kompleksy, mniejszy, podobnie jak u Wielanda, rozpoczyna się poniżej mostu w Zawadzie i wzdłuż prawego brzegu Wisły rozciąga się na południe ku granicy z Ochabami. Dzięki naniesionym podpisom, znane jest położenie stawu Farskiego (*Faraschÿ*), Wilkołak (*Wilholat*), Małego i Dużego Bierniska (*Bernisko*). Od granicy z Zabłociem aż po ochabski staw Borowiec rozciąga się pas terenu, na którym znajdują się wspomniane już zabudowania oraz pola uprawne. Równoległe do tego pasa większa część Drogomyśla zajęta jest przez drugi kompleks stawów graniczący na wschodzie ze stawami na Mnichu, Zaborzu oraz w Ochabach na południu. Obok stawów tak dużych, jak: Witkowski (*Widkowskÿ*), na którego środku kartografowie odnotowali wyspę porośniętą drzewami, Chyliński (*Chilinskÿ*) czy Pażuchy (*Pazuchÿ*) oraz średnich, jak: Bagieniec (*Bayenez*), Wielki Kłosik (*Glosig*), Byczek (*Biczeck*) czy Niedźwiednik (*Nedwenik*) zostało oddane położenie wielu małych stawów nazwanych *Bauren Teiche*, co tłumaczy ich rozdrobnienie i znaczną ilość. Zwracają również uwagę błędy w zapisie nazw, te wynikają jednak z prostej przyczyny, którą była zapewne bariera językowa. Pomiaru kartograficzne bowiem przeprowadzali oficerowie austriaccy, którzy nazwy zapisywali ze słuchu. Podobne problemy można zauważyć podczas dalszych prac kartograficznych prowadzonych w Galicji¹⁴¹.

Przeprowadzona w latach 80. XVIII wieku korekta pomiaru z roku 1763 miała na celu wykazanie i skorygowanie błędów oraz aktualizację oznaczającą zarejestrowanie wszelkich zmian w krajobrazie, jak: wycięcie

---

¹⁴¹ Michał Mączka, *Problemy Johanna Wolfganga Wielanda z opracowaniem map księstw górnośląskich w świetle zbioru dokumentów Archiwum Miejskiego w Bytomiu*, „Szkice Archiwalno-Historyczne”, 3, 2007, s. 53–60; W. Bukowski, A. Janecek, *Mapa józefińska Galicji...*, s. 91–112.

lasu, osuszenie stawu, powstanie nowej drogi, zwiększenie ilości domostw etc. Na pierwszej redakcji reambulacji zdjęcia józefińskiego¹⁴² w Drogomyślu i okolicy poprawiono nazwy, choć akurat Knaj został zapisany jako *Knoy*. Generalnie owa reambulacja przyniosła sporą poprawę w nazewnictwie, Baranowice zapisane zostały jako *Beranowitz*, pojawił się także opis folwarku na Dębinie – *Dembiner M[ayer] H[of]*. Staw w Zawadzie, usytuowany poniżej mostu, został podpisany jako *Nawisnic*, staw znajdujący się poniżej podpisano jako *Kaprowiec*, po raz pierwszy została zapisana także nazwa kolejnego stawu leżącego na południe od części współcześnie zwanej Szpitalem – *Mienczolka*. Staw Farski tym razem został zapisany jako *Farazi*, nazwa Wilkołak została oddana jako *Wilkolak*, poprawiono także pisownię nazwy stawu Witkowski, który oddano w brzmieniu *Wittkowskj*. Staranniej zapisano nazwę stawu Bagieniec jako *Baginietz*. Równie znacząca zmiana nastąpiła w zapisie nazwy Kłosik, która na reambulacji została oddana jako *Klossik*, zaś staw Byczek został zapisany z opuszczeniem litery c jako *Biczek*. Staw Chyliński z kolei zapisano jako *Chylenski*, Niedźwiednik zaś po dwudziestu latach zapisano jako *Niedwienik*. Zniknęła jednak nazwa dzielnicy Oblaski, utrzymana tylko w okolicach Podboru, gdzie tym razem została zapisana jako *Oblasky W[ald]*, zatem została użyta jako nazwa pobliskiego lasu. Wydaje się także, że reambulacja wprowadza bardziej rzeczywiste oddanie biegu stawowych grobli. Obszar pomiędzy Knajką a Wisłą został wypełniony kreskowaniem oznaczającym pola uprawne. Pierwsza reambulacja nie notuje tak wielu dróg biegnących przez Drogomyśl w porównaniu z wersją mapy z roku 1763. Mimo to w interesujący sposób ukazuje rozmieszczenie domostw i prowadzących do nich dróg w Zawadzie. Otóż na wysokości skrzyżowania ulicy Wiejskiej z ulicą Wodną następuje rozwidlenie dróg w kierunku do Zawady i raz jeszcze także ma miejsce w samej Zawadzie. Pojawiła się także droga w Dębinie, która dziś jest Aleją ks. Jerzego Badury. Droga prowadzona od mostu na Wiśle nie biegnie prosto do Pruchnej, lecz przed Knajką skręca na północ, docierając do Knaja, gdzie łączy się

¹⁴² ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

z drogą prowadzącą z Zawady i ze Strumienia oraz ze Skoczowa i prowadzi do folwarku Knaj w Pruchnej i dalej do centrum tejże miejscowości. Nowością względem mapy pierwotnej są także dwa drogowaskazy, pierwszy został umiejscowiony niedaleko pierwszego mostu na Wiśle, drugi zaś na rozwidleniu drogi prowadzącej do Strumienia z drogą na Knaj. Niezwykle frapujące jest podpisanie zabudowań w części wsi współcześnie zwanej Szpital jako *Auer H[of]* – Dwór na Błoniach. Jest to jednak pomyłka kartografów, bowiem folwark tak nazywany znajdował się w Ochabach, na terenie, który obecnie nazywa się Spalenisko, czyli gdzie istnieje stadnina koni¹⁴³. Druga redakcja reambulacji zdjęcia józefińskiego, choć niedatowana, musi być późniejsza, ponieważ pojawia się na niej sygnatura kościoła ewangelicko-augsburskiego ukończonego w roku 1797¹⁴⁴. Ponadto pod dworem Calischów pojawił się podpis *Schlos*, którego brak we wcześniejszych wersjach. Nowością w tej redakcji jest także zaznaczenie biegu drogi do Pruchnej, która po raz pierwszy od planu z roku 1691¹⁴⁵ znów prowadzi niemalże prosto od mostu do prucheńskiego folwarku Knaj zamiast niejako na około przez przysiółek o tej samej nazwie. Tenże został zapisany w poprawnej formie jako *Knay*. Główną drogą prowadzącą do Knaja jest połączenie z drogą na Strumień, dzisiejsza ulica Knajska, choć wciąż zaznaczona jest druga droga bezpośrednio prowadząca z Zawady. Folwark, zwany *Auer*, nadal lokalizowany jest w dzielnicy Szpital zamiast w Ochabach. To jednak wszystkie zaobserwowane w okolicy Drogomyśla różnice pomiędzy obiema wersjami reambulacji zdjęcia józefińskiego.

---

¹⁴³ Mariusz Makowski, *Šlechtická sídla na Těšínském Slezsku / Szlacheckie siedziby na Śląsku Cieszyńskim*, Český Těšín 2005, s. 199.

¹⁴⁴ K. Tyrna, *Historia Parafii w Drogomyślu...*, s. 138–139.

¹⁴⁵ APK, Archiwum Książąt Pszczyńskich, sygn. X 2370.

Części wsi

Według danych Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju zawartych w bazie danych TERYT¹⁴⁶ Drogomyśl posiada dziewięć dzielnic okalających jego centrum: Baranowice¹⁴⁷, Chylińskie¹⁴⁸, Dębinę¹⁴⁹, Knaj¹⁵⁰, Kradziejów¹⁵¹, Oblaski¹⁵², Podbór¹⁵³, Szpital¹⁵⁴, Witkowskie¹⁵⁵. Obok części wsi notowanych w rejestrze TERYT opisują również inne toponimy oraz mikrotoponimy, a także hydronimy pojawiające się na współczesnych mapach administracyjnych Drogomyśla¹⁵⁶ oraz niektóre wciąż trwające w pamięci mieszkańców i wzmiankowane w źródłach historycznych.

Knaj to przysiółek Drogomyśla położony nad granicą z Pruchną i Bąkowem na lewym brzegu Wisły¹⁵⁷. Robert Mrózek w nazwie Knaj, którą

---

¹⁴⁶ https://eteryt.stat.gov.pl/eTeryt/rejestr_teryt/udostepnianie_danych/baza_teryt/uzytkownicy_indywidualni/wyszukiwanie/wyszukiwanie.aspx?contrast=default [dostęp: 17 IX 2024]; Zob. przypis nr 107.

¹⁴⁷ Rejestr TERYT, SIMC 0068080.

¹⁴⁸ Rejestr TERYT, SIMC 0068096.

¹⁴⁹ Rejestr TERYT, SIMC 0068104.

¹⁵⁰ Rejestr TERYT, SIMC 0068110.

¹⁵¹ Rejestr TERYT, SIMC 0068127.

¹⁵² Rejestr TERYT, SIMC 0068133.

¹⁵³ Rejestr TERYT, SIMC 0068140.

¹⁵⁴ Rejestr TERYT, SIMC 0068156.

¹⁵⁵ Rejestr TERYT, SIMC 0068162.

¹⁵⁶ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

¹⁵⁷ Tamże.

zalicza do topograficznych, upatruje związek ze staropolskim słowem „knieja” oznaczającym gęsty, wręcz dziki las¹⁵⁸. Knaj wzmiankowany jest po raz pierwszy w metrykach prucheńskiej parafii już w roku 1677¹⁵⁹, w wizytacji biskupiej zaś z 1719 roku wymieniony został jako osada przynależna, podobnie jak Drogomyśl, do parafii w Grodźcu¹⁶⁰. W roku 1723 w katastrze karolińskim została poświadczona nazwa folwarku – *vorwerg Knay*¹⁶¹, a jego zabudowania do dziś istnieją w Pruchnej, położone tuż przy granicy z Drogomyślem, przy szosie łączącej obie miejscowości. W roku 1668 w umowie pomiędzy Jerzym Fryderykiem Bludowskim z Dolnych Błędowic a małżonkami Janem Starszym Marklowskim z Żebraczy i Anną Marklowską występuje Las Knajski¹⁶², położony przy granicy z Pruchną i Bąkowem w północno-zachodniej części Drogomyśla. Rzeka Knajka źródłowo poświadczona jest w roku 1683, kiedy Jerzy Fryderyk Bludowski sprzedał dział Ochab Wielkich Mikołajowi Bludowskiemu z Dolnych Błędowic do *rzeki rzeczone Knayky aneb Ratnicze*¹⁶³. Z transakcji tej wynika, że rzeka Knajka znana była także jako Ratnicza. Hydronim ten pojawia się w źródłach wcześniej, w roku 1677¹⁶⁴.

¹⁵⁸ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 91.

¹⁵⁹ Parafia pw. św. Anny w Pruchnej, Księga chrztów, zaślubin i zmarłych 1675–1696, sygn. PAP 1, k. 4.

¹⁶⁰ Franciszek Maroń, *Parafia górnośląska w pierwszym ćwierćwieczu XVIII w.*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 5, 1972, s. 156.

¹⁶¹ ZAO, KK, inv. č. 41, f. 436. Robert Mrózek, powołując się na kataster karoliński, podaje błędną datę ujawnienia folwarku Knaj – rok 1722, zob. tenże, *Nazwy miejscowe...*, s. 91.

¹⁶² Archiwum Polskiego Towarzystwa Historycznego, Oddziału w Cieszynie (dalej: PTH) Spuścizna Karola Kajzera, bez sygn., *Vidimusy Smuluv, Ugod, Wypowieti a ginych Pisem k' Statku welko Ochabskego nalezegiczich. Druga część kopiarza wsi Ochaby*, red. Karol Kajzer, [b.m.] 1998 [maszynopis], [nr] 26 [s. 98–102].

¹⁶³ *Najstarszy Kopiarz wsi Ochaby – Vidimusy Privilegij Na Statek Welke Ochaby zniegiczy*, wyd. K. Kajzer (Acta Historica Silesiae Superioris, t. 4), Cieszyn 1997, nr 13 [s. 44–48].

¹⁶⁴ W. Gojniczek, *Kopiarz majątku ziemskiego w Pruchnej XVIII wieku*, [w:] *Archiwa i archiwalia górnośląskie*, [t.] 1, red. Edward Długajczyk, W. Gojniczek, Barbara Kalinowska-Wójcik, Katowice 2008 (Prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, nr 2552), nr 4 [s. 86–88].

Zatem przy Drogomyślu występuje spiętrzenie toponimów, do których została przypisana nazwa Knaj: folwarku, rzeki, lasu i wreszcie osady. Wszystkie one znajdują również poświadczenie w źródłach kartograficznych, gdzie zostały odnotowane w lokalizacjach tożsamyh ze współczesnymi. Osada Knaj, zapisana jako *Knay*, stosunkowo szybko po ujawnieniu się w źródłach pisanych została odnotowana na mapie, bowiem jej sygnaturę naniósł Jonasz Nigrini na mapę księstwa cieszyńskiego wydaną w roku 1724. Na tejże mapie zaznaczono także bieg rzeki Knajki, choć Nigrini nie podał jej nazwy. Jest także Las Knajski, również niepodpisany, lecz rozpościerający się po Bąków na północy i na wschód w kierunku Drogomyśla¹⁶⁵. Wcześniej Knajka w jej biegu od Ochab aż po ujście w Strumieniu została przedstawiona na rękopiśmieniowym planie z roku 1691, jednakże została tam podpisana jako *Müchlgrabe* – młynówka¹⁶⁶. Zarówno Knajka, jak i Las Knajski po raz pierwszy podpisano na mapie katastralnej Drogomyśla z roku 1836¹⁶⁷, jako *Knay Bach* oraz *Kanyer Wald*. Z kolei folwark, zwany knajskim, znalazł się na reambulacji zdjęcia józefińskiego z lat 80. XVIII wieku jako *M[ayer] H[of] v[orwerg] Knay*¹⁶⁸. Natomiast na planie katastralnym Pruchnej ów folwark został podpisany już jako *Knayerhof*¹⁶⁹.

Na zachodnim skraju Lasu Knajskiego, tuż przy granicy z Pruchną, nieopodal Bąkowa leży **Borowa**, na której terenie znajdowało się jedno siedlisko, jak zaznaczono na mapie katastralnej w 1836 roku¹⁷⁰., wzmiankowana jest także w katastrze józefińskim¹⁷¹.

¹⁶⁵ BUP, Pracownia Zbiorów Kartograficznych, sygn. M/4086, J. Nigrini, *Ducatus in Silesia Superiore...*

¹⁶⁶ APK, Archiwum Ksiąząt Pszczyńskich, sygn. X 2370.

¹⁶⁷ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

¹⁶⁸ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

¹⁶⁹ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 91.

¹⁷⁰ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

¹⁷¹ ZAO, JK, inv. č. 919, f. 110.

Górna jest częścią Drogomyśla leżącą na lewym brzegu Wisły, powyżej ulicy Knajskiej¹⁷². Toponimy o podobnej nazwie położone w lewo-brzeżnej części Drogomyśla występują na planach katastralnych, nie dotyczą jednak bezpośrednio okolicy wskazywanej na współczesnych mapach administracyjnych. Na planie katastralnym z roku 1836 pojawia się *Wrchnia Gurkowa* położona po prawej stronie drogi na Pruchną, mniej więcej powyżej skrzyżowania do Alei księdza Jerzego Badury¹⁷³. Na planie z roku 1902 została opisana jako *Gurkowa Górna*, zaznaczono tam również teren opisany jako *Górna*, położony po lewej stronie szosy na Strumień, nieco poniżej ulicy Skromnej¹⁷⁴, na planie katastralnym zaś z 1836 roku zapisano w tej lokalizacji *Wyrchnia*¹⁷⁵.

Na mapach historycznych nie odnalazłem części wsi zwane **Za Mostem** oraz **Na Wale**. Pierwsza z lokacji, położona jest na niewielkim obszarze pomiędzy lewym brzegiem Wisły a skrzyżowaniem szosy Skoczów–Strumień z drogą Drogomyśl–Pruchna¹⁷⁶. Już Jan Wieland umieścił w tym miejscu sygnaturę gospody¹⁷⁷, zabudowa w tym miejscu występuje także na zdjęciu józefińskim z roku 1763¹⁷⁸. Z kolei Na Wale położone jest na prawym brzegu Wisły na krańcu ulicy Jagodowej¹⁷⁹. Zabudowania

¹⁷² Geoportal Infrastruktury Informacji Przestrzennej (dalej: Geoportal) – Drogomyśl, <https://pzgik.geoportal.gov.pl/prng/Miejscowosc/PL.PZGiK.204.PRNG.00000000-0000-0000-0000-000000026318-20095> [dostęp: 17 IX 2024].

¹⁷³ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyšel) und Colonie Knay...*

¹⁷⁴ APC, ZMKŚC, sygn. 298, *Drahomischl slavisch Dragomyšel sammt Colonie Knay in Schlesien Steuerbezirk Schwarzwasser*, [1902].

¹⁷⁵ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyšel) und Colonie Knay...*

¹⁷⁶ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

¹⁷⁷ MSC, MK, sygn. MC/K/909, J.W. Wieland, *Principatus Silesiae Teschinensis Nova Delineatio...*

¹⁷⁸ ÖStA, KA, Kartensammlung, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763, sygn. B IX a 175.

¹⁷⁹ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

w tej części Drogomyśla figurują na planie katastralnym z roku 1836¹⁸⁰, postawiono je na skraju stawu Mienczolka¹⁸¹.

Baranowice, położone na lewym brzegu Wisły, według współczesnych map lokalizowane są na wschód od części Drogomyśla, zwanej Dębina, położonej tuż przy granicy z Ochabami Wielkimi¹⁸². Rzecz w tym, że to umiejscowienie Baranowic Drogomyskich pokrywa się z dawnym folwarkiem Dębina, którego resztki zabudowań są do dziś czytelne, a którego lokalizacja w korelacji z dawnymi mapami nie budzi wątpliwości. Na obszarze Drogomyśla przedstawionego na dawnych mapach nie ma jednak nazwy Baranowice. Ów toponim, zapisany jako *Peranowitz*, pojawia się na zdjęciu józefińskim z 1763 roku i odnosi się do terenu powyżej folwarku w Dębinie¹⁸³. Na reambulacji tejże mapy z lat 80. XVIII wieku nazwa tego terenu została oddana w nieprzekreślonym brzmieniu *Beranowitz*¹⁸⁴. Część Drogomyśla granicząca z tym terenem na mapie katastralnej z roku 1836 została zapisana jako *Kameiowa*¹⁸⁵. Już w transakcji sprzedaży części Ochab, zawartej w roku 1693 pomiędzy baronem Jerzym Fryderykiem Bludowskim z Dolnych Błędowic a Mikołajem Bludowskim z Dolnych Błędowic, pojawia się pole w Drogomyślu, zwane *Komeyowske*¹⁸⁶. Baranowice jako część Ochab wymienione są w roku 1698 w akcie przekazania części tej miejscowości baronowi Jerzemu Fryderykowi Bludowskiemu z Dolnych Błędowic¹⁸⁷. Występują także w wizytacji kościelnej z roku 1719 jako część parafii

¹⁸⁰ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

¹⁸¹ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

¹⁸² Geoportal – Baranowice, <https://pzgik.geoportal.gov.pl/prng/Miejscowosc/PL.PZGiK.204.PRNG.00000000-0000-0000-0000-000000172516-129549> [dostęp: 17 IX 2024].

¹⁸³ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763; APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

¹⁸⁴ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

¹⁸⁵ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

¹⁸⁶ *Najstarszy Kopiarz wsi Ochaby...*, nr 13 [s. 44–48].

¹⁸⁷ Tamże, nr 14 [s. 48–53].

pw. św. Marcina w Ochabach Wielkich¹⁸⁸. Współcześnie Baranowice stanowią część Ochab Wielkich¹⁸⁹. Według Roberta Mrózka Baranowice to nazwa pseudopatronimiczna wywodząca się z nazwy osobowej – Baran¹⁹⁰. Wiadomo, że w 1683 roku Ochaby zamieszkiwał niejaki Baran¹⁹¹. W rejestrach katastru józefińskiego sporządzonych w roku 1787 część Drogomyśla, współcześnie nazywana Baranowicami, występuje pod nazwą *Kameiowa* oraz *Dembina*, które określa się jako leżące przy drodze do Baranowic oraz przy granicy z Ochabami¹⁹². Nie potrafię wskazać, od kiedy dokładnie część Dębiny graniczącej z Baranowicami w Ochabach, zaczęto nazywać Baranowicami w Drogomyślu. Na mapie katastralnej Drogomyśla z roku 1877 toponim ten jeszcze nie występuje¹⁹³. Jednak w wykazie osad na Śląsku Austriackim z roku 1885 jako części Drogomyśla wymienia się: Knaj, Bagieniec oraz Baranowice, na terenie których, jak odnotowano, znajdowało się 9 domów¹⁹⁴. Podobnie spisy miejscowości z czasów II RP¹⁹⁵ oraz niemieckiej okupacji¹⁹⁶ określają osiedle Baranowice jako część Drogomyśla.

¹⁸⁸ F. Maroń, *Parafia górnośląska...*, s. 156.

¹⁸⁹ Rejestr TERYT, SIMC 0067346.

¹⁹⁰ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 35.

¹⁹¹ *Najstarszy Kopiarz wsi Ochaby...*, nr 12 [s. 39–44].

¹⁹² ZAO, JK, inv. č. 919, f. 98–99.

¹⁹³ APC, ZMKŚC, sygn. 36, *Drahomischl slavisch Dragomyšel...*, [1877].

¹⁹⁴ Alfred Hölder, *Special-Orts-Repertorien der im Oesterreichischen Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder. Special-Orts-Repertorium von Schlesien / Podrobný seznam míst ve Slezku / Szczegodowy wykaz osad w Szląsku*, t. 11, Wien 1885, s. 4.

¹⁹⁵ Leon Boberski, *Spis wszystkich miejscowości Województwa Śląskiego z wyszczególnieniem gminy, parafji Kościoła Rzym.-Katolickiego i Ewangelickiego, okręgów urzędowych, powiatu, sądu, Urzędu Stanu Cywilnego, najbliższej stacji kolejowej i poczty. Alfabetyczny spis ulic miasta Katowic wraz z pocztowym urzędem oddawczym. Administracyjny podział Województwa Śląskiego z podaniem władz i urzędów. Alfabetyczny spis urzędów i agencji pocztowych w Województwie Śląskiem*, Poznań [1933], s. 34.

¹⁹⁶ *Alphabetisches Verzeichnis der Stadt – und Landgemeinden im Gau Oberschlesien...*, s. 27.

Dębina to część Drogomyśla położona na lewym brzegu Wisły, według współczesnych map rozciąga się od Baranowic, a zatem na zachód od dawnego folwarku Dębina aż do granicy z Pruchną na zachodzie i Baranowicami, dzielnicą Ochab, na południu¹⁹⁷. Toponim „Dębina” bierze się od dębiny, lasu dębowego¹⁹⁸. Jak wskazywałem w opisie Baranowic, uważam, że sercem Dębiny był folwark, zapisywany w źródłach jako *Dembinerhof* – na reambulacji zdjęcia józefińskiego¹⁹⁹, *Dembiner Hof* – na planie katastralnym z roku 1836²⁰⁰. Na mapie księstwa cieszyńskiego Jan Wieland, który pomiar tego terenu przeprowadził w roku 1731, naniósł sygnaturę folwarku w miejscu tożsamym z Dębiną, lecz opatrzył ją podpisem *Drachomischl*²⁰¹. Mateusz von Schubarth, który weryfikował pomiar Wielanda w księstwie cieszyńskim w roku 1739 i latem roku 1740²⁰², uważał, że jest to błędna identyfikacja, zalecał zmianę podpisu nad sygnaturą folwarku na *Dembina*, zaś nazwę *Drogomyśl* postulował, by przenieść bliżej sygnatury siedziby szlacheckiej w Drogomyślu²⁰³.

Na współczesnych mapach Drogomyśla pojawia się również mikrotoponim **Chmielnik** położony na lewym brzegu Wisły tuż przy granicy z Wielkimi Ochabami. Obecnie obszar ten jest lokalizowany pomiędzy lewym brzegiem Wisły a drogą krajową nr 81²⁰⁴. Jednak starsze mapy administracyjne wskazują położenie Chmielnika po drugiej stronie wspomnianej szosy²⁰⁵. Najpewniej jest to trafna lokalizacja, bowiem

¹⁹⁷ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

¹⁹⁸ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 58.

¹⁹⁹ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

²⁰⁰ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drachomischl (Dragomyśl) und Colonie Knay...*

²⁰¹ MSC, MK, sygn. MC/K/909, J.W. Wieland, *Principatus Silesiae Teschinensis Nova Delineatio...*; B. Horodyski, *Dzieje Atlasu Śląska...*, s. 53.

²⁰² A. Konias, *Kartograficzny obraz Śląska...*, s. 117; B. Horodyski, *Dzieje Atlasu Śląska...*, s. 85–87.

²⁰³ BN, Zakład Rękopisów, sygn. Rps 3107 III, [Brulionowe notaty...], k. 34.

²⁰⁴ Geoportal – Drogomyśl, <https://pzgik.geoportal.gov.pl...> [dostęp: 17 IX 2024].

²⁰⁵ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 XI 2024].

spojrzenie na reambulację zdjęcia józefińskiego potwierdza, iż pola uprawne, związane m.in. z folwarkiem w Dębinie, były zlokalizowane po tej stronie drogi, nie sięgały Wisły²⁰⁶. Chmielnik, czyli nazwa topograficzna oznaczająca sad chmielowy, może być związana z żydowskim arendarzem Izaakiem Markusem, który w roku 1724 posiadał w Drogomyślu plantację chmielu²⁰⁷.

Szpital jest częścią Drogomyśla zlokalizowaną na południowy zachód od centrum wsi, ale jeszcze na prawym brzegu Wisły²⁰⁸. W katastrze karolińskim pośród stawów w Drogomyślu wymieniony został staw *Szpitalnik*²⁰⁹, niestety nie jest znana jego lokalizacja. Gdyby chcieć powiązać ów staw z dzielnicą Szpital, można jedynie zadać pytanie, czy to nie jest jeden z mniejszych stawów położonych poniżej stawu *Kaprowiec*. Stawy te, we wspomnianej lokalizacji, widoczne są jeszcze na zdjęciu józefińskim z roku 1763²¹⁰, lecz nie ma ich na reambulacji tegoż²¹¹, jak również brak takowych na mapie katastralnej z roku 1836²¹². Według językoznawców, drogomyśki Szpital zaliczyć można do nazw kulturowych związanych z budownictwem²¹³, choć zwraca się również uwagę, że to nazwa *topograficzna określająca teren wsi położony w pobliżu szpitala*²¹⁴. Czy zatem rzeczywiście istniał w Drogomyślu szpital? Nie znalazłem takiej informacji poświadczonej źródłowo. W urzędowych

²⁰⁶ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

²⁰⁷ Janusz Spyra, *Materiały do dziejów Żydów w okręgach sądowych skoczowskim i strumińskim do końca XIX w.*, [w:] *W Cieniu skoczowskiej synagogi*, red. J. Spyra, Skoczów 1994, s. 7–8.

²⁰⁸ *Geoportal – Szpital*, <https://pzgik.geoportal.gov.pl/prng/Miejscowosc/PL.PZGIK.204.PRNG.00000000-0000-0000-0000-000000135937-105623> [dostęp: 17 IX 2024].

²⁰⁹ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 477.

²¹⁰ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

²¹¹ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

²¹² APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

²¹³ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 171, 231.

²¹⁴ *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 13 SPAD–SZYW, red. Stanisława Sochacka, Opole 2007, s. 152.

wykazach nazwa ta pojawia się dopiero w roku 1982²¹⁵. O Szpitalu pisał jednak znacznie wcześniej, bowiem w 1978 roku, w swoich *Dziejach Drogomyśla* Wilhelm Gabryś, który zanotował:

(...) Rozpoczęło się wszystko w okresie Wiosny Ludów w latach 1848-50. Ludzie marli od czarnego moru inaczej cholery. Chorych izolowano w piwnicy znajdującej się w pobliżu stawu na Mięciółce. Widłami i łopatami ładowano tkniętych zarazą i zwożono do wspomnianej lodowni, gdzie dogorywali. (...) Obecnie nie ma już krzyży, z cmentarza zabrane zostały na złom, ale pozostała nazwa dzielnicy „Szpital”²¹⁶.

Niestety, autor nie podał źródła tej relacji, nie można jednak wykluczyć, że funkcjonowała wśród mieszkańców Drogomyśla jako pamięć o katastrofie, która dotkliwie doświadczyła mieszkańców. Innym takim momentem w historii Drogomyśla jest oczywiście II wojna światowa. Nie udało mi się jednak odnaleźć informacji o funkcjonowaniu w tym czasie w wiosce szpitala polowego. Momentem, kiedy drogomyślanie mogli być izolowani, była również epidemia grypy, zwanej hiszpanką, która przeszła przez Europę, w tym przez Śląsk Cieszyński, tuż po zakończeniu I wojny światowej²¹⁷. Co jednak interesujące, staw Mięciółka, który wymienia Wilhelm Gabryś, znajdował się dawniej w sąsiedztwie terenu dziś zwanego Szpitalem²¹⁸. Już na planie katastralnym Drogomyśla lokalizacja ta nosi nazwę *Zahradnia*²¹⁹, podobnie na aktualizowanej wersji tegoż planu z roku 1877²²⁰, w roku 1902 zapisano zaś ten toponim jako *Ogrodowa*²²¹.

²¹⁵ Tamże.

²¹⁶ W. Gabryś, *Dzieje Drogomyśla...*, s. 39.

²¹⁷ „Gwiazdka Cieszyńska”, nr 85 z 22 X 1913, s. 4; nr 80 z 4 X 1918, s. 2-3; nr 82 z 11 X 1918, s. 3.

²¹⁸ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780-1784.

²¹⁹ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

²²⁰ APC, ZMKŚC, sygn. 36, *Drahomischl slawisch Dragomyśel...*, [1877].

²²¹ APC, ZMKŚC, sygn. 298, *Drahomischl slawisch Dragomyśel...*, [1902].

Biernisko to część Drogomyśla, której nazwa jest ponowioną nazwą dawnych stawów, Małego Bierniska i Dużego Bierniska. Zajmowanie tego obszaru przez stawy poświadczają także dawne mapy, gdzie Małe Biernisko – *Klein Bernisko T[eich]* obejmuje teren od skrzyżowania ulicy Modrzewiowej z ulicą Wierzbina i rozciąga się do ulicy Spacerowej. Na północ od ulicy Modrzewiowej położone są już Oblaski. Ulicą Spacerową biegnie grobla, którą Małe Biernisko graniczyło ze stawem Wielkie Biernisko – *Gros Bernisko T[eiche]*, tegoż zaś wschodnia grobla sięgała granicy ze stawami ochabskimi, Młyńskim, Barzyńcem i Borowcem. Od północy grobla stawu Wielkie Biernisko sięgała niemal stawu Witkowskiego, zaś na zachodzie staw ów prócz sąsiedztwa z Małym Bierniskiem graniczył ze stawem Wilkołak²²². Zatem większa część grobli Bierniska Wielkiego to dzisiejsza ulica Oblaski aż po jej kraniec oraz ulica Spacerowa z jej przedłużeniem, ulicą św. Marcina, położoną już w Ochabach. Biernisko być może po raz pierwszy zostało wspomniane w roku 1515 przy okazji zabezpieczenia oprawy wdowiej przez Mikołaja Brodeckiego z Brodka dla żony Anny. Obok Wilkołaka, który sąsiaduje zarówno z Małym i Wielkim Bierniskiem, zapisano, że staw *Birzvnizky* zostaje przy Drogomyślu²²³. Biernisko Małe zostało wzmiankowane w roku 1668 w umowie zawartej pomiędzy Jerzym Fryderykiem Bludowskim z Dolnych Błędowic a Janem Starszym Marklowskim z Żebraczy, jego żoną Anną z domu Bludowską z Dolnych Błędowic w sprawie poprowadzenia wody przez staw Wilkołak na młyn w Drogomyślu²²⁴. W katastrze karolińskim w roku 1723 zapisano *Klein Birniski* i *Gross Birniski*²²⁵.

Wilkołak to jedna z tych nazw terenowych, która podobnie jak Bierniska pozostała na współczesnych mapach administracyjnych²²⁶. Pierwotnie

---

²²² ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763; 1780–1784.

²²³ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD VIII 6a, [*Diplomata. Zbiór odpisów dokumentów z lat 1290–1795 dotyczących historii Śląska Cieszyńskiego*], s. 77.

²²⁴ PTH, Spuścizna Karola Kajzera, bez sygn., *Vidimusy Smuluv...*, [nr] 26 [s. 98–102].

²²⁵ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

²²⁶ [*System Informacji Przestrzennej Strumień*], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

była to nazwa stawu, który pojawił się na zdjęciu józefińskim z roku 1763, zapisana jako *Wilholat T[eich]*²²⁷ oraz na uaktualnieniu tejże mapy z lat 80. XVIII wieku – jako *Wilkołak*²²⁸, w takim też brzmieniu odnotowano ów staw w katastrze karolińskim²²⁹. Wilkołak położony jest na wschodnim krańcu Drogomyśla, w pobliżu Ochab Wielkich, północną groblą graniczył ze stawem Małe Biernisko, groblą wschodnią zaś, która dziś jest fragmentem ulicy Spacerowej, graniczył ze stawem Biernisko Wielkie. Grobla zachodnia Wilkołaka stykała się ze stawem Farskim, a grobla południowa graniczyła z Wierzbina, przez którą na tym terenie wije się rzeka Wisła. Warto nadmienić, że ten niepozorny skrawek terenu ma najlepiej udokumentowaną przeszłość spośród dawnych stawów drogomyskich. Wynika to z faktu położenia przy granicy z Ochabami oraz przebiegu w jego okolicy młynówki drogomyskiej²³⁰. Być może Wilkołak jest także pierwszym stawem drogomyskim, który jest poświadczony źródłowo, bowiem już w roku 1454 podczas podziału majątku po zmarłym rycerzu Gochu z Ochab wspomina się staw leżący pomiędzy Ochabami a Drogomyślem na *Wilczey*²³¹. W roku 1515 Mikołaj Brodecki, zapisując uposażenie swej małżonki Annie Brodeckiej, zdecydował, że staw Wilkołak zostanie przy Drogomyślu²³².

Wierzbina to zalesiona część Drogomyśla, położona na prawym brzegu rzeki Wisły, a po jej drugiej stronie leżą już Ochaby Wielkie. Współcześnie przez jej teren przebiega ulica Wierzbina²³³. Nazwa topograficzna „wierzbina” oznacza po prostu drzewa wierzbowe²³⁴, gąszcz

²²⁷ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Tesche...*, 1763.

²²⁸ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

²²⁹ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

²³⁰ PTH, Spuścizna Karola Kajzera, bez sygn., *Vidimusy Smuluv...*, [nr] 26 [s. 98–102].

²³¹ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD IX 6, [Notatki ks. Leopolda Jana Szersznika...], s. 25.

²³² KCC, Szersznik, sygn. SZ DD VIII 6a, [Diplomata...], s. 77.

²³³ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

²³⁴ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 182.

wierzbowy czy też zarośla wierzbowe²³⁵. Na mapie katastralnej Drogomyśla z 1836 roku Wierzbina zajmuje teren poniżej Zahradniej, znanej dziś jako Szpital, i rozciąga się na południe wzdłuż prawego brzegu Wisły aż po teren zapisany jako *Wilkolatsky* i granicę z Wielkimi Ochabami²³⁶. Spoglądając na mapy starsze od planów katastralnych, można dostrzec, że teren opisany jako *Wilkolatsky* to w istocie rzeczy dawniej staw Wilkołak zapisywany tamże jako *Wilkolak*. Wierzbina zaś na planie katastralnym tworzy terytorium wcześniej znajdujące się pod powierzchnią wody, obejmujące stawy zapisane jako *Farazi* oraz *Mien-czolka*, natomiast brzeg rzeki Wisły z obu stron jest zalesiony²³⁷. Zatem pierwotna Wierzbina, z której zaczerpnięto nazwę całej okolicy, na mapie katastralnej z roku 1836 w istocie rzeczy była przestrzenią pomiędzy gołbami wspomnianych stawów a rzeką Wisłą. Co interesujące, z roku 1668 pochodzi informacja o wierzbach porastających brzeg Wisły w okolicy stawów Wilkołak i Małe Biernisko, pojawia się na marginesie sprawy poprowadzenia wody na drogomyski młyn²³⁸.

Oblaski to część Drogomyśla położna na południe od centrum wsi, opasana dwoma ulicami Modrzewiową oraz Oblaski²³⁹. Toponim Oblaski zaliczany do nazw topograficznych oznacza położenie terenu blisko lasu²⁴⁰. Drogomyskie Oblaski naniesiono na zdjęciu józefińskim w roku 1763 w miejscu, które pokrywa się z terenem wskazywanym na mapach współczesnych. Ponadto Oblaskami na owej mapie zwany jest także skrawek terenu na granicy Ochab i Drogomyśla, dziś znany jako Podbór²⁴¹. Już na reambulacji zdjęcia józefińskiego wspomniana okolica

---

²³⁵ *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 15..., s. 47.

²³⁶ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

²³⁷ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

²³⁸ PTH, Spuścizna Karola Kajzera, bez sygn., *Vidimusy Smuluv...*, [nr] 26 [s. 98–102].

²³⁹ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

²⁴⁰ *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 9, *NOC-PATH*, red. S. Sochacka, Opole 1999, s. 46.

²⁴¹ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

nazywa się *Oblasky W[ald]*²⁴². Na planie katastralnym Drogomyśla z roku 1836²⁴³ oraz na jego aktualizowanej wersji z 1877 roku²⁴⁴ Oblaski, tym razem zapisane jako *Oblaska*, zostały naniesione błędnie nieco powyżej niż na zdjęciu józefińskim, wewnątrz stawu graniczącego ze stawem Witkowskim.

Podbór to część Drogomyśla położona na styku Ochab Wielkich, Zaborza i Kiczyc²⁴⁵. Nazwę tę zalicza się do topograficznych i oznacza po prostu miejsce pod lasem²⁴⁶. Od północy Podbór odcięty jest stawem Bagieniec, od zachodu i południa okalają go Ochaby Wielkie, od wschodu zaś otacza go Zaborze, a jeszcze nieco na południe rozpościera się Las Kiczycycki. Zatem Podbór jest w pewnym sensie eksklawą Drogomyśla²⁴⁷. Takie położenie tego terenu wobec sąsiednich wiosek zostało odnotowane na planie katastralnym Drogomyśla z 1836 roku²⁴⁸, rzecz jednak w tym, że nie jest tam podpisany jako Podbór. Taki toponim w formie *Pod Borem* w przypadku Drogomyśla został naniesiony na plan katastralny z roku 1836 na lewym brzegu Wisły, na północnym krańcu Drogomyśla przy granicy z Bąkowem, lasem zaś, do którego odnosiła się ta nazwa był *Knayer Wald*, czyli Las Knajski. W przeciwieństwie jednak do części Drogomyśla, współcześnie nazywanej Podborem, ten pierwotny nie posiadał zabudowań²⁴⁹. W takiej lokalizacji *Pod Borem* zostało opisane również w katastrze józefińskim²⁵⁰. Późniejszy *Podbór* w roku 1836 liczył na planie katastralnym 4 parcele mieszkalne²⁵¹ i tyleż domów wymienia

²⁴² ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

²⁴³ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

²⁴⁴ APC, ZMKŚC, sygn. 36, *Drahomischl slavisch Dragomyśel...*, [1877].

²⁴⁵ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

²⁴⁶ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 139.

²⁴⁷ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

²⁴⁸ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

²⁴⁹ Tamże.

²⁵⁰ ZAO, JK, inv. č. 919, f. 78.

²⁵¹ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

się w tamtym miejscu w roku w 1885 w wykazie miejscowości na Śląsku. Co interesujące, okolica ta została przedstawiona jako przysiółek, wólka Drogomyśla z nazwą ponowioną *Baginiec*, zaczerpniętą od sąsiadującego z nim stawu²⁵². Jeszcze inaczej okolica ta, a właściwie staw tam położony, zostały nazwane na planie katastralnym z roku 1836 – *Biczowska*²⁵³, co jest ewidentną pomyłką, ponieważ staw ten znajdował się powyżej stawu *Baginiec*²⁵⁴. Kiedy zatem ten teren stał się *Podborem*? Trudno orzec, ale najpewniej dopiero po II wojnie światowej, zarówno część drogomyska, jak i ochabska występuje w spisie miejscowości z 1967 roku²⁵⁵, zaś na polskiej wojskowej mapie z roku 1959 pojawia się toponim *Podbór* oraz hydronim – *Stawy Pod Borem*²⁵⁶.

Baginiec to wciąż istniejący staw leżący poniżej stawu *Byczek*, rozpościerający się aż do dzielnicy dziś zwanej *Podborem*²⁵⁷. Najstarsza wzmianka o nim pochodzi z roku 1557, kiedy nazwę oddano w brzmieniu *Bahenetz*²⁵⁸. W katastrze karolińskim w 1723 roku zapisano *Baginietz*²⁵⁹, następnie na zdjęciu józefińskim z roku 1763 staw ów, w lokalizacji tożsamej ze współczesną, został podpisany jako *Bayenez T[eich]*²⁶⁰, z kolei na uaktualnionej wersji tej mapy z lat 80. XVIII wieku zapisano *Baginietz T[eich]*²⁶¹. Hydronim ten jest nazwą topograficzną urobioną od słowa „bagno”²⁶².

²⁵² A. Hölder, *Special-Orts-Repertorien der im Oesterreichischen...*, s. 4.

²⁵³ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

²⁵⁴ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

²⁵⁵ *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 10, PATO-POZ, red. S. Sochacka, Opole 2002, s. 87.

²⁵⁶ *Mapa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, sekcja M-34-74-B-c (Chybie)*, Warszawa 1959.

²⁵⁷ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

²⁵⁸ APC, KC, sygn. 1997, s. 8.

²⁵⁹ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

²⁶⁰ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

²⁶¹ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

²⁶² Por. *Baginiec*, przysiółek *Piosku*, zob. R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 34.

Witkowskie to część współczesnego Drogomyśla położona powyżej Oblask, pomiędzy ulicami Brzozową, Oblaski a Kasztanową²⁶³. Nazwa tego terenu należy do nazw dzierżawczych, tu zaczerpnięta od nazwy osobowej *Witek* określającej pierwotnie staw, następnie jako nazwa ponowna stała się nazwą rozległego pola²⁶⁴. Staw Witkowski po raz pierwszy został wzmiankowany w roku 1525 jako *Teich Widkowski*, kiedy część Drogomyśla wraz z owym stawem została kupiona przez Jana Czele z Czechowic²⁶⁵. Staw tak nazwany został także odnotowany w roku 1723 w katastrze karolińskim jako *Teich Witkowski*²⁶⁶ oraz pojawił się również na zdjęciu józefińskim z roku 1763, zapisany jako *Widkowskj T[eich]*²⁶⁷ oraz na jego uaktualnieniu w poprawionym zapisie *Witkowskj T[eich]*²⁶⁸. Jeszcze na wojskowej mapie z roku 1959 teren ten jest nazywany *Witkowski*²⁶⁹, dopiero w wykazie nazw urzędowych z roku 1982 widnieje wariant zapisu *Witkowskie*²⁷⁰.

Pomiędzy Pażuchami a stawem Wiktowski położony jest staw **Byczek Wielki**, a poniżej sięgający stawu Bagieniec – **Byczek Mały**²⁷¹. Staw ten został wzmiankowany w katastrze karolińskim w 1723 roku²⁷², pojawia się również na zdjęciu józefińskim z 1763 roku²⁷³ i jego reambulacji

²⁶³ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

²⁶⁴ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 185.

²⁶⁵ APC, KC, sygn. 1997, s. 7.

²⁶⁶ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

²⁶⁷ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

²⁶⁸ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

²⁶⁹ *Mapa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego...*

²⁷⁰ *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 15, WEM–WRZES, red. S. Sochacka, Opole 2011, s. 94.

²⁷¹ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

²⁷² ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

²⁷³ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

z lat 80. XVIII wieku²⁷⁴, zapisany jako *Biczek T[eich]*. Współcześnie jego zasięg jest nieco krótszy niż pierwotnie, bowiem jego dawną część stanowił również obecnie osuszony teren pomiędzy ulicami Jarzębinową a Kasztanową.

Pażuchy – część Drogomyśla położona na terenie dawniej zajmowanym przez staw. Obszar ten leży na wschodnim skraju wioski, tuż przy granicy z Gołyszem, pomiędzy ulicą Ochabską a ulicą Jarzębinową i pomiędzy ulicą Główną a stawem Byczek²⁷⁵. Pażuchy zapisano na zdjęciu józefińskim z 1763 roku jako *Pazuchj T[eich]*²⁷⁶, na mapie katastralnej z roku 1836 zaś nazwa została nieco przeinaczona, bowiem oddana w formie *Pazuchowska*²⁷⁷, lecz w katastrze karolińskim w roku 1723 zapisano *Pazuch*²⁷⁸. Pażuchy wzmiankowane są jednak już wcześniej, bowiem w roku 1557 zapisano *Teich Pazuchy*²⁷⁹, podobnie w roku 1692 wzmiankuje się ów staw jako *rybnik rzeczeny Pazuchy*²⁸⁰.

Na współczesnych mapach administracyjnych wzdłuż ulicy Głównej, mniej więcej od kościoła rzymsko-katolickiego aż po Chylińskie, rozciąga się część Drogomyśla nazwana **Kłosisk**²⁸¹. Językoznawcy zalicyliby zapewne ów mikrotoponim do nazw ponowionych²⁸², bowiem pierwotnie Kłosisk był stawem. Na zdjęciu józefińskim staw ten został podpisany jako *gros Glosig T[eich]*²⁸³, na jego reambulacji zaś jako

²⁷⁴ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

²⁷⁵ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

²⁷⁶ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

²⁷⁷ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

²⁷⁸ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

²⁷⁹ APC, KC, sygn. 1997, s. 8.

²⁸⁰ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 136.

²⁸¹ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

²⁸² R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 31–32.

²⁸³ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

*Gr[oss] Klossik T[eich]*²⁸⁴. Zatem pierwotnie Kłosik zajmował obszar pomiędzy ulicą Główną a ulicą Klonową wraz z ulicą Jarzębinową, byłyby to jego dłuższe groble, wschodnia część tegoż stawu graniczyła ze stawem Pażuchy i również jest współcześnie czytelna, opiera się bowiem na dalszym biegu ulicy Jarzębinowej, zaś zachodni kraniec Dużego Kłosika wyznaczyć dziś najtrudniej, lecz relikw tej grobli można zaobserwować nad posesją Klonowa 37. Duży Kłosik, jak wiele innych drogomyskich stawów, wzmiankowany jest także w katastrze karolińskim w 1723 roku²⁸⁵, co więcej, wymienia się tam jeszcze staw *Mittel Klossik* i staw *Klein Klossik*²⁸⁶.

Inną częścią Drogomyśla, wciąż funkcjonującą na mapach administracyjnych, są **Potoki**, zajmujące obszar pomiędzy ulicą Klonową a ulicą Oblaski²⁸⁷. W katastrze karolińskim wymienione są stawy *Ober Potok* i *Nieder Potok*, być może tożsame z opisanym obszarem²⁸⁸.

Chylińskie to współcześnie część Drogomyśla lokalizowana na wschodnim krańcu wioski, granicząca z Gołyszem²⁸⁹. Robert Mrózek zauważa, że jest to nazwa ponowiona, pochodząca pierwotnie od nazwy stawu, którego właścicielem był niejaki Chyla²⁹⁰. Stawy, Chyliński Duży i Mały, istniejące do dziś w Drogomyślu²⁹¹, widoczne są na zdjęciu józefińskim z roku 1763²⁹² oraz na reambulacji tegoż z lat 80. XVIII wieku²⁹³.

²⁸⁴ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

²⁸⁵ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

²⁸⁶ Tamże.

²⁸⁷ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

²⁸⁸ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

²⁸⁹ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

²⁹⁰ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 51–52.

²⁹¹ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

²⁹² ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

²⁹³ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

Umieszczone poniżej stawu zabudowania pokrywają się z terenem współczesnej dzielnicy. Podobnie duży staw narysowany na wschód od centrum Drogomyśla z domostwami poniżej południowej grobli pojawia się na mapie księstwa cieszyńskiego z roku 1736²⁹⁴. Na mapie katastralnej z roku 1836 teren ten jest podpisany jako *Chilinskowa*²⁹⁵, podobnie na reambulacji z roku 1877²⁹⁶. Na planie katastralnym z 1836 roku w północno-wschodniej części Drogomyśla pojawia się drugi staw, nazwany *Chilinskowa*, u podnóża zaś jego południowej grobli także stoi się kilka domostw²⁹⁷. Dziś ta część Drogomyśla zwana jest Kradziejowem. Najstarsza notowana w źródłach informacja o stawie Chylińskim w Drogomyślu pochodzi z roku 1557²⁹⁸. W roku 1692 zapisano *Chylinsky k Drahomysli nalazegiczy rybnik*²⁹⁹. Z kolei w rubryce czwartej katastru karolińskiego poświęconej stawom, w roku 1723, zapisano *Teich Chylinsky*³⁰⁰.

Kradziejów to część Drogomyśla leżąca na północno-wschodnim krańcu wioski przy granicy z Mniczem³⁰¹. Pochodzenie tej nazwy jest interesujące, bowiem jest to nazwa kulturowa, oznaczająca miejsce, osadę, wieś, w której kradną³⁰². Oczywiście nazwa ta nie oznacza, że dawniej ten teren zamieszkiwali drogomyscy rabusie. Jest raczej swego rodzaju żartem, nazwą żartobliwą, przewżwiskiem nadanym przez mieszkańców innych dzielnic³⁰³. Jeszcze zdjęcie józefińskie z 1763 roku zawiera informację, iż ta okolica nakryta była taflą wody drogomyskich stawów,

²⁹⁴ MSC, MK, sygn. MC/K/909, J.W. Wieland, *Principatus Silesiae Teschinensis Nova Delineatio...*

²⁹⁵ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

²⁹⁶ APC, ZMKŚC, sygn. 36, *Drahomischl slavisch Dragomyśel...*, [1877].

²⁹⁷ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

²⁹⁸ APC, KC, sygn. 1997, s. 8.

²⁹⁹ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 51–52.

³⁰⁰ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

³⁰¹ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

³⁰² R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 99.

³⁰³ *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 6, KOS–LIG, red. S. Sochacka, Opole 1992, s. 29.

opisanych jako *Bauren Teiche* – Chłopskie Stawy³⁰⁴. Na planie katastralnym z roku 1836 i jego reambulacji staw położony w lokalizacji dzisiejszego Kradziejowa nazwany jest *Chilinskowa*, poniżej zaś znajduje się kilka domostw tworzących swoistą wyspę w tej części miejscowości – przysiółek³⁰⁵. Nie sposób dokładnie wskazać, kiedy ta część Drogomyśla zyskała nazwę Kradziejów, ale już w roku 1931³⁰⁶, a następnie w 1933³⁰⁷ roku nazwa ta znalazła poświadczenie w skorowidzach miejscowości województwa śląskiego.

Na wschód od Kradziejowa położony jest Niedźwiednik. Obszar ten na nowszych mapach również nazywany jest Kradziejowem³⁰⁸, choć jeszcze na powojennej mapie teren ten opisano jako Niedzwiednik³⁰⁹. Staw taki jest wzmiankowany już w katastrze karolińskim jako *Gross* i *Klein Niedzwiednik*³¹⁰. Położenie tego stawu odczytać można na zdjęciu józefińskim z 1763 roku, gdzie podpisano go jako *Nedwenik T[eich]*³¹¹ oraz na jego reambulacji – jako *Niedwienik T[eich]*³¹².

Na północ od Kradziejowa, tuż przy granicy z Zabłociem, lecz poniżej nasypu kolejowego, rozciąga się część wsi gwarowo zwana *Kympa*³¹³, czyli **Kępa**. Współcześnie przebiega tam tylko jedna ulica – Cienista.

³⁰⁴ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

³⁰⁵ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśl) und Colonie Knay...*; sygn. 36, *Drahomischl slavisch Dragomyśl...*, [1877].

³⁰⁶ Władysław Kropiwnicki, *Skorowidz miejscowości Górnego Śląska i Śląska Cieszyńskiego z wyszczególnieniem powiatu, posterunku względnie Komisarjatu Policyjnego tudzież Sądów Grodzkich*, Katowice 1931, s. 34.

³⁰⁷ L. Boberski, *Spis wszystkich miejscowości Województwa Śląskiego...*, s. 58.

³⁰⁸ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

³⁰⁹ *Mapa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego...*

³¹⁰ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

³¹¹ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

³¹² ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

³¹³ Relacja Piotra i Lucji Czakonów, mieszkańców Drogomyśla, z 11 X 2024 r.

W rejestrach katastru józefińskiego sporządzonych w roku 1787 zapisano *na Kempie*³¹⁴, tak też nazywa się ta okolica na mapie katastralnej z 1836 roku³¹⁵. Na zdjęciu józefińskim z roku 1763 zaznaczono w omawianej lokalizacji lekkie wzniesienie³¹⁶. Na wschód od Kempy położony jest Świerczynowski, część wsi Zabłocie³¹⁷. W dokumencie z roku 1615, w którym zapisano przebieg granicy pomiędzy Zawadą a dobrami książęcymi, jednym z punktów terenowych, o który oparła się owa granica jest właśnie młyn Świerczynowski³¹⁸, który w tej okolicy pojawia się na zdjęciu józefińskim z 1763 roku i opisany jest jako *Schwirznowsky*³¹⁹, zaś na reambulacji tegoż przeprowadzonej w latach 80. XVIII wieku został zapisany staw *Swirznowski*, położony tuż nad młynem³²⁰. Co jednak interesujące, w urbarzu państwa skoczowsko-strumieńskiego z 1621 roku jako młynarz z Mnicha występuje młynarz Mikolay Sswrczyna³²¹ oraz staw *Mnich Sswrczyny*³²².

Pasieki to oficjalna część Sołectwa Zabłocie³²³, jednak granica Drogomyśla z tą miejscowością rzeczywiście istnieje od czasu, gdy książę Adam Waclaw kazał sypać graniczne kopce, zaznaczając, że granica Zabłocia i Drogomyśla z Zawadą opiera się o pasiekę Szumskiego. Pozostawiam już dyskusję nad rzeczywistym zasięgiem pasieki Szumskiego, bowiem

³¹⁴ ZAO, JK, inv. č. 919, f. 8.

³¹⁵ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyšel) und Colonie Knay...*

³¹⁶ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

³¹⁷ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

³¹⁸ LT, [t. 9], *1615–1625*, [wyd.] E. Němec, Erich Šefčík, Český Těšín 1984, [nr] 818 [s. 3].

³¹⁹ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

³²⁰ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

³²¹ *Urbarz państwa skoczowsko-strumieńskiego z 1621 roku*, wyd. W. Gojniczek, Skoczów 1999, s. 85.

³²² Tamże, s. 86.

³²³ Rejestr TERYT, SIMC 0068280.

książę wspomina jej położenie już za rzeką Wisłą³²⁴, dziś to już część Bąkowa³²⁵. Pasieki jako część Zabłocia wzmiankowane są w roku 1723 jako *von den Passieken*³²⁶. Owym Szumskim, który posiada w roku 1615 przy Drogomyślu pasiekę może być Bartosz Dwornik vel Szumski, mieszkaniec Zabłocia, któremu księżna Elżbieta Lukrecja w 1626 roku potwierdziła posiadanie łąki przy granicy z Drogomyślem³²⁷. Jeszcze w roku 1836 na planie katastralnym Drogomyśla północy skrawek wioski, dziś położony powyżej nasypu kolejowego, opisany jest *Na Pasieki*³²⁸.

Na południe od Kępy i Pasiek wzdłuż ulicy kolejowej rozciąga się **Bagienko**³²⁹, do dziś tak identyfikowane przez mieszkańców Drogomyśla³³⁰. Bagienko zostało również poświadczone w roku 1787 w katastrze józefińskim³³¹ i najpewniej leży na terenie dawniej wchodzącym w skład zapomnianej wsi Zawada.

Zawada to jeden z tych toponimów w Drogomyślu, który nie występuje nie tylko na współczesnych mapach administracyjnych, lecz również na dawnych mapach historycznych, mimo że odnosi się do dawnej, niezależnej wsi. Tym cenniejsza jest pamięć o niej trwająca wśród mieszkańców³³². Toponim „zawada” znaczący tyle co „wadzić, przeszkadzać”³³³,

³²⁴ LT, [nr] 818.

³²⁵ [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

³²⁶ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 135.

³²⁷ *Urbarz państwa skoczowsko-strumieńskiego z 1621 roku...*, s. 70, zob. też przypis nr 121.

³²⁸ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Drogomyśl) und Colonie Knay...*

³²⁹ *Mapa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego...*

³³⁰ Relacja Piotra i Lucji Czakonów, mieszkańców Drogomyśla, z 11 X 2024 r.

³³¹ ZAO, JK, inv. č. 919, f. 13.

³³² Relacja Marty Sikory, Wandy Orawskiej, Anny i Władysława Orawskich, mieszkańców Drogomyśla, z 28 IX 2024 r.; Relacja Piotra i Lucji Czakonów, mieszkańców Drogomyśla, z 11 X 2024 r.; J.P. Borowski, *Zawada. Zapomniana wieś przy Drogomyślu*, „Pamiętnik Cieszyński”, 22, 2017, s. 19–29. Szerzej historia Zawady została omówiona w poświęconym jej rozdziale.

³³³ Aleksander Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 1927, s. 598; R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 195.

funkcjonuje jako nazwa kilkadziesiątu miejscowości na terenie współczesnej Polski. Istnieje kilka hipotez, mówiących o tym, skąd brał się zwyczaj takiego nazywania osad. W pierwszej kolejności wskazuje się, że „zawady” to dawne osady obronne, punkty graniczne pomiędzy terenami plemiennymi³³⁴, wreszcie, że to rodzaj przeszkody wodnej, na przykład tamy na rzece zasilającej ciek wodny, niezbędny do napędzania koła młyna wodnego³³⁵. Zawada pojawia się w źródłach po raz pierwszy w roku 1454, podczas dzielenia spadku Gocha z Ochab. Zawadę i Drogomyśl otrzymał niejaki Smył. Co jednak ważne, już wtedy forma zapisu tegoż toponimu była tożsama ze współczesną³³⁶. Zawada jako wieś przy Drogomyślu wzmiankowana jest jeszcze w roku 1622³³⁷, następnie ulega wchłonięciu przez Drogomyśl. Nazwa Zawada jednak wciąż istniała, o terytorium zawadzkiem wspomina się jeszcze

³³⁴ Elżbieta Kowalczyk, *Momenty geograficzne państwa Bolesława Chrobrego. Na styku historii i archeologii*, „Kwartalnik Historyczny”, 107, 2000, 2, s. 42.

³³⁵ *Słownik staropolski*, t. 11, z. 3, *Zapowiadanie–Zawity*, red. nac. Stanisław Urbańczyk, Kraków 1997, s. 228; Maria Fajer, Beata Woskowicz-Ślęzak, *Geologiczne i geomorfologiczne uwarunkowania lokalizacji dawnych młynów wodnych nad dolną Liswartą*, „Acta Geographica Silesiana”, 22, 2016, s. 26, 31. Pochodzenie nazwy Zawada przez badaczy zajmujących się dziejami innej miejscowości o takiej nazwie w księstwie cieszyńskim, Zawady położonej przy Piotrowicach, tłumaczone jest w następujący sposób: Julius Bayer sięga do jej gwarowego brzmienia *Zowada*, które odczytuje nie jako przeszkodę, ale *zo wadę*, a więc teren za wodą, zob. tenże, *Denkwürdigkeiten der Stadt Freistad, in Herzog – thum Schlesien, in historischer und topographischer Beziehung, einschliesslich der mit ihr verbundenen Ortschaften und aller zu ihrem Bezirke gehörigen Dörfer und Colonien. Von den ältesten Nachrichten bis auf unsere Tage*, Wien 1879, s. 303. Bedřich Téma, choć nie jest pewny, czy Zawada ma pochodzenie czeskie czy polskie, to uważa, że na pewno słowiańskie. Ponadto zauważa, że zarówno w języku polskim, jak i czeskim, słowo to ma takie samo znaczenie, czyli zawadzać, przeszkadzać. Jego zdaniem Zawada przy Piotrowicach jest miejscowością, która nazwę bierze od lokalizacji – trudny teren, na którym leżała, pełen bagien i moczarów, był przeszkodą w komunikacji, zob. tenże, *Závada*, „Těšínsko”, 6, 1963, 6–7, s. 35–36.

³³⁶ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD IX 6, [*Notatki ks. Leopolda Jana Szersznika...*], s. 25. Odpis ks. L.J. Szersznika ukazał się w edycji E. Némca, ten jednak zniekształcił brzmienie tej miejscowości i zamiast – jak w oryginale – Zawada, zapisał Závada, zob. LT, [nr] 213 [b.p.].

³³⁷ Wiktor Karger, *Besitzwechsel des landtäflichen Teschner Adels im 16. und 17. Jahrhundert*, „Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Schlesiens”, 21, 2006, [regist nr] 73 [s. 77].

w roku 1698³³⁸. Nie można także pominąć istnienia stawu Zawadzkiego wzmiankowanego w dokumencie zapewniającym oprawę wdowią dla Anny Brodeckiej, żony Mikołaja Brodeckiego z Brodka³³⁹. Staw ów wymieniany jest także wśród innych leżących w Drogomyślu w katastrze karolińskim w 1723 roku³⁴⁰, jednak identyfikacja jego położenia jest utrudniona z powodu braku naniesienia takiej nazwy na którąkolwiek ze znanych mi dawnych map. Jednak w rektyfikacji katastru karolińskiego z roku 1724, po stawie *Kaprowy* zapisano *Zawadsky oder Nawiezny*³⁴¹. Na reambulacji zdjęcia józefińskiego nad stawem Kaprowy rozciąga się aż do drugiego drogomyskiego mostu staw podpisany jako *Nawisnic T[eich]*³⁴². Poświadczony jest źródłowo bieg północnej granicy Zabłocia, będący jednocześnie północną granicą Drogomyśla. Otóż w roku 1615 książę Adam Waclaw wystawił dokument, w którym dokonał rozgraniczenia swoich dóbr od terytorium Drogomyśla i Zawady. Granica ta dochodziła do młynu Świerczynowskiego, stawu Myszkowskiego, łąki młynarza w Zabłociu, pasieki Szumskiego po drugiej stronie Wisły, strumieńskich lasów oraz grobli stawu *Barnkowskeho* [?] ³⁴³. Trudny do wyznaczenia może być jednak południowy kres Zawady, bowiem staw Zawadzki sięgający aż ulicy Wodnej może, ale nie musi, oznaczać pierwotnego zasięgu Zawady, co więcej, we wspomnianym dokumencie z roku 1515 wymieniony jest jako staw *Drogomyski*³⁴⁴, mógł to być zatem staw leżący przy Zawadzie.

Pytanie: czy obszar dziś nazywany Zawadą w Drogomyślu wiąże się z zasięgiem stawu Zawadzkiego, czy też z pierwotnym obszarem osady, pozostawiam jako otwarte. W artykule, który poświęciłem istnieniu wsi Zawada przy Drogomyślu, postawiłem hipotezę, że reminiscencją jej

³³⁸ APC, KC, sygn. 2023, s. 37–40.

³³⁹ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD VIII 6a, [*Diplomata...*], s. 77.

³⁴⁰ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

³⁴¹ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 463.

³⁴² ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

³⁴³ LT, [nr] 818.

³⁴⁴ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD VIII 6a, [*Diplomata...*], s. 77.

niezależności od Drogomyśla, jest terytorium, które na dawnych mapach jest gęsto zabudowane, jednak zarówno na mapie Jana Wielanda, jak i na zdjęciu józefińskim z 1763 roku jego bieg na południe od mostu na rzece Wiśle urywa się na rozwidleniu ulicy Wiejskiej z ulicą Jaskrów³⁴⁵. Nie ulega jednak wątpliwości, że w ustaleniu południowego zasięgu dawnej Zawady niezwykle pomocne byłyby badania układu ruralistycznego Drogomyśla, te jednak, jak dotąd, nie zostały przeprowadzone³⁴⁶.

Mieszkańcom Drogomyśla bardzo dobrze znana jest **Polna**, obszar położony na południe od Kradziejowa, rozciągający się do ulicy Głównej³⁴⁷. Niestety, jak wiele toponimów, Polna nie jest wyszczególniona ani na mapach współczesnych, ani dawnych. Choć spojrzenie na te ostatnie upewnia, że jeszcze w wieku XVIII był to obszar zajęty przez liczne, ale mniejsze stawy, co jednak interesujące, w katastrze karolińskim wymienia się staw zwany *Polny*³⁴⁸.

Jurszówka to mikrotoponim określający pole za drogomyskim dworem Calischów, sięgające ulicy Konwaliowej. Na planie katastralnym z roku 1836 mniej więcej w połowie długości tegoż pola, od strony ulicy Głównej, istniały zabudowania³⁴⁹. Miejsce to jest do dziś czytelne, tworzy je kępka drzew na polu uprawnym. Jurszówka to urobiona nazwa dzierzawcza od nazwiska księdza Jerzego Bogumiła Jurszy³⁵⁰. Został on powołany na pierwszego pastora zboru w Drogomyślu 18 stycznia 1788 roku przez barona Fryderyka Calischa z Kis

---

³⁴⁵ J.P. Borowski, *Zawada. Zapomniana wieś przy Drogomyślu...*, s. 21.

³⁴⁶ Takież zostały przeprowadzone dla wiosek okalających Bielsko, zob. Bogusław Krasnowolski, *Lokacyjne układy osadnicze w okolicach Bielska – próba rekonstrukcji*, [w:] *Bielsko-Bialskie Studia Muzealne*, t. 2, red. Jerzy Polak, Bielsko-Biała 1995, s. 34–53.

³⁴⁷ Relacja Władysława Orawskiego, mieszkańca Drogomyśla, z 28 IX 2024 r.

³⁴⁸ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

³⁴⁹ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

³⁵⁰ Do tego typu nazw można zaliczyć w Drogomyślu także Chylińskie czy Witkowskie, zob. *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 2..., s. 31 [hasło: Chylińskie]; t. 15, s. 94 [hasło: Witkowskie].

Birocz. Z powodu choroby ksiądz Jursza w marcu 1804 roku złożył swój urząd i zamieszkał w pobliżu kościoła w domu подарowanym mu przez barona Calischa, zmarł w roku 1836³⁵¹. Jurszówkę ok. 1852 roku odkupiła Komora Cieszyńska i wydzierżawiła Urzędowi Celnemu³⁵².

Podymacz to hydronim określający staw położony poniżej Jurszówki, widoczny już na mapie katastralnej z roku 1836 w charakterystycznym układzie odwróconej litery L, zachowanym do dziś³⁵³. Niewykluczone jednak, że wcześniej zajmował znacznie większy obszar i miał kształt owalny, na co zdają się wskazywać arkusze zdjęcia józefińskiego z roku 1763 oraz jego reambulacji³⁵⁴. Być może położenie w bezpośrednim sąsiedztwie dworu mogło być przyczyną wykorzystywania stawu do innych celów niż hodowlane. Staw mógł pełnić funkcję zbiornika retencyjnego przydatnego na wypadek pożarów lub, na co wskazuje etymologia słowa „podymacz”, zasilenia cieką wodnego napędzającego młyn³⁵⁵. Istotnie nazwy „podymacz”, podobnie jak „wydymacz” i „nadymacz”, stosowane były do określenia stawów zasilających kanały młyńskie. Według najstarszego polskojęzycznego traktatu o budowie stawów, autorstwa Olbrychta Strumieńskiego, „podymacz” to urządzenie do napędzania, kierowania prądu wody³⁵⁶. W wieku XVIII tak nazywane stawy często występują na terenie Śląska Cieszyńskiego, bowiem pojawiają się w 13 miejscowościach, m.in. w Bąkowie, Ochabach, Zaborzu³⁵⁷.

³⁵¹ Andrzej Glajcar, *Historia ewangelickiego zboru w Drogomyślu od roku 1788 aż do roku 1870*, „Kalendarz Ewangelicki” [Cieszyn], 1897, s. 61–63.

³⁵² APC, KC, sygn. 1978.

³⁵³ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

³⁵⁴ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763; 1780–1784.

³⁵⁵ R. Mrózek, *System mikrotoponimiczny Śląska Cieszyńskiego XVIII wieku*, Katowice 1990, s. 65.

³⁵⁶ Krystyna Kwaśniewska-Mżyk, *Słownictwo specjalistyczne w książce o budowie stawów Olbrychta Strumieńskiego*, „Zeszyty Naukowe. Językoznawstwo”, 9, 1984, s. 85.

³⁵⁷ R. Mrózek, *System mikrotoponimiczny...*, s. 203.

Przynależność polityczna

Drogomyśl wraz z Zawadą od swego zarania przynależały do księstwa cieszyńskiego, będącego peryferyjną częścią Korony Czeskiej. Obie wioski powstały najpewniej pod koniec panowania wybitnego władcy cieszyńskiego – księcia Przemysława I Noszaka (1332/36-1410). W źródłach historycznych miejscowości te notowane są jako wsie szlacheckie i takimi pozostały w całym omówionym tu okresie. W najbliższej okolicy dominowały jednak ziemie książęce tworzące tzw. państwo skoczowsko-strumięńskie. Dopiero rozpad Austro-Węgier w roku 1918 spowodował, poprzedzony krótkim konfliktem, podział księstwa cieszyńskiego w roku 1920 pomiędzy odrodzone państwa Polskę i Czechosłowację. Wtenczas też Drogomyśl i wchłonięta przezeń Zawada stały się częścią Rzeczypospolitej.

U schyłku rozbicia dzielnicowego w Królestwie Polskim w roku 1290 z księstwa opolskiego w wyniku podziału schedy po księciu Władysławie (1225-1281/82) wyłoniło się księstwo cieszyńskie z głównymi ośrodkami w Cieszynie i Oświęcimiu. Ziemie te obrał na swoje władztwo książę Mieszko (1252/56-1314/15), najstarszy z synów księcia Władysława i księżnej Eufemii Odonicówny (1239-1287). W polityce zewnętrznej władca południowo-wschodnich skrawków Śląska postawił na silnych władców czeskich, w konflikcie o polską koronę wsparł króla Wacława II (1271-1305), wydał za jego syna, Wacława III (1289-1306), swoją córkę Wiołę (1291-1317), w Czechach zwaną Elżbietą. W polityce wewnętrznej skupił się na zagospodarowaniu pustych ziem swego księstwa, opierając się na kolonizacji na prawie niemieckim. Wspierał także rozwój miast, m.in. lokował Zator i Frysztat. Uważa się także, że uruchomił

mennicę w Cieszynie. Mieszko zmarł pod koniec 1314 roku lub na początku roku następnego. Jego synowie podzielili księstwo w ten sposób, że część zachodnią ze stolicą w Cieszynie objął Kazimierz (1280/90-1358), część wschodnią zaś ze stolicą w Oświęcimiu przejął Władysław (1275/80-1321/24)³⁵⁸.

Książę Kazimierz I, podobnie jak pozostali książęta na Górnym Śląsku, ukląkł przed królem czeskim Janem Luksemburskim (1296-1346) w lutym 1327 roku. Osłabiony polski król Kazimierz Wielki (1310-1370) w 1339 roku zgodził się z zaistniałą sytuacją, a kolejny czeski król Karol IV Luksemburski (1316-1378) w roku 1348 inkorporował zhołdowane księstwa do Korony Czeskiej³⁵⁹.

Po zmarłym w 1358 roku księciu Kazimierz I władzę przejął jego syn książę Przemysław I, zwany Noszakiem. Możliwość zrobienia kariery na cesarskim dworze w Pradze zawdzięczał wyborom politycznym ojca. Z resztą w otoczeniu dworskim przebywali także jego bracia, Władysław (1325/31-1355), który zginął tragicznie w Pizie w roku 1355, Bolesław (1331/32-1356) pełniący posługę kapelana Karola IV oraz książę Siemowit (1340-1391), przeor joannitów na Polskę, Czechy, Austrię i Styrię. Od drugiej połowy roku 1355 książę Przemysław I widoczny był już w otoczeniu cesarskim, początkowo jako jeden z członków szeroko pojętego dworu. Jednak od roku 1371 występował już w roli dyplomaty cesarskiego, został także obdarzony godnością namiestnika Brandenburgii. Pozycja księcia wzrosła jeszcze bardziej u boku króla Wacława IV (1361-1419), dla którego wykonywał liczne misje dyplomatyczne, we Francji, Anglii, a także reprezentował króla w Rzeszy (wpierw otrzymał nominację na urząd wikariusza, czyli jednego z zastępców króla podczas jego nieobecności na terenie Niemiec, ostatecznie zaś awansował

³⁵⁸ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 14–15; Jerzy Sperka, *W średniowieczu i na początku czasów nowożytnych*, [w:] W. Gojniczek, Lech Krzyżanowski, J. Sperka, *Komorowice Krakowskie, Komorowice Śląskie. Dzieje dwóch miejscowości, potem czterech, a dzisiaj dzielnic(y) Bielska Białej*, Bielsko-Biała 2024, s. 26–27.

³⁵⁹ Tamże, s. 28.

na urząd wikariusza generalnego). W roku 1396 pod naciskiem opozycji w Czechach i Rzeszy Przemysław I został odwołany przez króla Wacława IV, jednak w tym samym roku stanął na czele związku książąt śląskich, dbając o wewnętrzny pokój na Śląsku oraz zabezpieczenie jego granic z Królestwem Polskim. Tuż przed śmiercią w roku 1410 książę próbował jeszcze mediować pomiędzy Zakonem Krzyżackim a Królestwem Polskim. Zmarł zanim odbyła się bitwa pod Grunwaldem, lecz jego syn i następca, książę Bolesław I (1363/73-1431), nie udzielił pomocy Krzyżakom, a w kolejnej wojnie z Zakonem w roku 1414 stanął po stronie Władysława Jagiełły (1352/62-1434)³⁶⁰. Księstwo oświęcimskie na powrót stało się domeną księcia cieszyńskiego po bezpotomnej śmierci księcia Jana III (1366-1405), otrzymał je we władanie Przemysław I Noszak. Po nim w związku z zamordowaniem starszego syna, również Przemysła (1362/70-1406), księstwo oświęcimskie w roku 1414 otrzymał wnuk Przemysława I książę Kazimierz (1396-1433/34)³⁶¹.

Książę Bolesław I w konflikcie z Zakonem Krzyżackim popierał Królestwo Polskie, w roku 1424 brał udział w uroczystościach koronacyjnych królowej Sołki Holszańskiej (1405-1461). Książę cieszyński nie przyłączył się do obozu husyckiego, nie przystąpił jednak do koalicji antyhusyckiej króla Zygmunta I Luksemburskiego (1368-1437)³⁶². Z małżeństwa z księżną Eufemią (1395/98-1447), siostrzenicą króla Władysława Jagiełły, zwaną w księstwie cieszyńskim także Ofką, miał czterech synów: Wacława (1413/18-1474), Władysława (ok. 1420-1460), Przemysława II (ok. 1420-1477) i Bolesława II (1425/28-1452). Po śmierci męża władzę w księstwie sprawowała księżna Eufemia do osiągnięcia wieku sprawczego przez synów. Schedę po ojcu bracia podzielili w latach 1442-1443: najstarszy Wacław otrzymał połowę Bytomia i Siewierz, Bolesław II objął połowę Cieszyna oraz Bielsko, a także po śmierci matki w roku 1447 jej wiano z Frysztatem, Przemysław II objął drugą połowę

---

³⁶⁰ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 112-147.

³⁶¹ J. Sperka, *W średniowieczu i na początku czasów nowożytnych...*, s. 28-29.

³⁶² I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 147-157.

Cieszyna, książę Władysław zaś przejął we władanie połowę Głogowa³⁶³. Książę Waclaw I w roku 1443 sprzedał księstwo siewierskie biskupowi krakowskiemu Zbigniewowi Oleśnickiemu (1389-1455), a w 1459 roku księciu oleśnickiemu Konradowi IX Czarnemu (1415/20-1471) połowę księstwa bytomskiego.

Książę Waclaw I nie wykazywał aktywności politycznej w przeciwieństwie do księcia Przemysława II, który początkowo orientował się na króla czeskiego Jerzego z Podiebradów (1420-1471), pośredniczył np. w rozmowach toczonych pomiędzy królestwem polskim a czeskim. Podobnie książę Władysław poparł króla Jerzego z Podiebradów w walkach z antyhusycką opozycją na Śląsku, jednak w wyniku odniesionych ran w trakcie walk o Wrocław zmarł w połowie roku 1460. Przemysław II po śmierci króla Jerzego opowiedział się po stronie króla węgierskiego Macieja Korwina (1443-1490), obranego przez katolicką opozycję na króla, podczas gdy husyci koronowali Władysława Jagiellończyka (1456-1516). Cieszyński Piast jednak prędko poróżnił się z królem Maciejem o wydatkowanie środków, które otrzymał na organizowanie oddziałów zaciężnych. Król zagroził przejęciem księstwa cieszyńskiego, przed czym Przemysława II miała uratować interwencja polska. Po tych wydarzeniach strapiony książę zmarł w roku 1477³⁶⁴. Kiedy Przemysław II był już w obozie Macieja Korwina, jego bratanek, syn zmarłego przedwcześnie Bolesława II związanego z dworem krakowskim – Kazimierz II – (1449/52-1528) stanął po stronie Władysława Jagiellończyka.

W roku 1474 Przemysław II wydzielił Kazimierzowi II połowę księstwa cieszyńskiego, w którym po śmierci wuja tenże przejął pełnię władzy³⁶⁵. Książę nie zdołał jednak utrzymać schedy po wuju Władysławie – połowy księstwa głogowskiego, stanowiącego perłę w domenie Piastów

³⁶³ D. Pindur, *Książę czasów przełomu...*, s.15–17; J. Sperka, *W średniowieczu i na początku czasów nowożytnych...*, s.30.

³⁶⁴ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s.157–177; D. Pindur, *Książę czasów przełomu...*, s.23–27.

³⁶⁵ D. Pindur, *Książę czasów przełomu...*, s.26.

cieszyńskich od czasów księcia Przemysława I Noszaka³⁶⁶. Zyskał za to po poślubieniu Joanny z Podiebradów (1463-1496) Pszczynę z zamkiem oraz z okręgiem, co zostało potwierdzone w roku 1480³⁶⁷. Wyniesieniem ponad innych książąt śląskich było mianowanie Kazimierza II przez króla Władysława starostą generalnym Śląska. W 1501 roku otrzymał od króla Władysława Jagiellończyka jako dożywocie księstwo opawskie, jednak w wyniku problemów finansowych w roku 1517 zmuszony był sprzedać ziemie pszczyńską. Z pewnością dojmującym momentem w trakcie panowania księcia była śmierć jego syna i następcy księcia Waclawa II (1488/96-1524), który zmarł w roku 1524. Już po śmierci ojca urodził się książę Waclaw III Adam (1524-1579). Sędziwy Kazimierz II, aby zapewnić stabilność w księstwie i pomyślność swego wnuka, powołał na regenta morawskiego możnowładcę Jana z Pernsteinu (1487-1548).

Na podstawie zawartej 1 września 1525 roku umowy Waclaw III Adam po osiągnięciu pełnoletności miał poślubić córkę regenta Marię (1524-1566), w zamian Jan z Pernsteinu miał zapewnić opiekę nad małoletnim księciem oraz integralność księstwa. Doniosłym wydarzeniem, rzutu-
jącym na dzieje nie tylko Śląska, lecz także całej Korony Czeskiej była śmierć króla Ludwika Jagiellończyka (1506-1526) w bitwie pod Mohaczem 26 sierpnia 1526 roku, w wyniku której tron w Czechach na mocy umowy z 1515 roku przejęli Habsburgowie³⁶⁸. Śmierć księcia Kazimierza II, która nastąpiła 13 grudnia 1528 roku, stanowi również ważną cezurę w dziejach polityki ogólnosląskiej i udziału w niej cieszyńskich Piastów, od tego momentu książęta nie mieli już takich ambicji ani też możliwości, jak ich przodkowie, Przemysław I Noszak oraz Kazimierz II.

---

³⁶⁶ Cieszyńską połowę tej zasobnej ziemi otrzymał książę Przemysław I Noszak w lenno od króla Waclawa IV, stąd też w tytularze książąt cieszyńskich konsekwentne odwołanie do Głogowa. Kazimierz II przegrał jednak z Janem II Żagańskim i 10 października 1479 r. zrzekł się swych praw do Głogowa na rzecz króla Macieja Korwina, w ten sposób miasto i księstwo zostały zjednoczone, zob. D. Pindur, *Książę czasów przelomu...*, s. 30-34.

³⁶⁷ Tamże, s. 35-37.

³⁶⁸ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 177-189; D. Pindur, *Książę czasów przelomu...*, s. 51-57, 121-122.

Rządy regencyjne Jan z Pernsteinu sprawował wspólnie z matką księcia Waława III Adama – Anną Hohenzollern (1487-1539). Regent przez wpływ na księstwo cieszyńskie starał się oddziaływać na politykę całego Śląska. Sprawy wewnętrzne powierzył zaufanym szlachcicom – staroście księstwa cieszyńskiego Janowi Sedlnickiemu z Choltic oraz kancierzowi Janowi Czeli z Czechowic. Książę Waław III Adam w wieku 16 lat zgodnie z umową zawarł związek małżeński z Marią z Pernsteinu w roku 1540, władzę w księstwie zaś przejął najpóźniej w roku 1545³⁶⁹. Wydał szereg dokumentów regulujących gospodarkę, najważniejsza była jednak kodyfikacja stosunków religijnych poprzez wydaną w roku 1568 ordynację kościelną oraz ordynację ziemską dla szlachty z roku 1573 – *Zrzyzeni zemske knizeczstwi tiessynskeho*, czyli zbiór praw regulujących stosunki pomiędzy księciem a szlachtą w księstwie cieszyńskim. Po śmierci Waława III Adama w 1579 roku rządy objęła jego druga żona, księżna Sydonia Katarzyna (1550-1594). W związku z nierozwiązanym jeszcze za rządów jej małżonka sporem ze szlachtą o zapisy ordynacji ziemskiej z 1573 roku nie działał samorząd szlachecki w księstwie – sąd ziemski oraz sejmik ziemski³⁷⁰. Książę Waław III Adam żyjący ponad stan zmuszony był spłacić liczne zobowiązania, również te zaciągnięte przez jego syna Fryderyka Kazimierza (1541/42-1571), z tego powodu w latach 1572-1573 sprzedał dawne klucze domeny księżęcej: frysztacki, frydecki, bielski, skoczowsko-strumieński. W ten sposób z dawnego terytorium księstwa cieszyńskiego wykrojono cztery niezależne od władzy księcia państwa stanowe niższego rzędu.

Drugi z synów księcia Waława III Adama, książę Adam Waław (1574-1617) zdołał wykupić około 1594 roku jedynie państwo skoczowsko-strumieńskie³⁷¹. Książę zdecydował się na zmianę dotychczasowej polityki

³⁶⁹ D. Pindur, *Książę czasów przełomu...*, s. 143–147; W. Gojniczek, *U schyłku panowania dynastii Piastów (1528–1653)*, [w:] *Dzieje Cieszyna od pradziejów do czasów współczesnych*, red. I. Panic, t. 2, W. Gojniczek, J. Spyra [i in.], *Cieszyn w czasach nowożytnych (1528–1848)*, Cieszyn 2010, s. 7–8.

³⁷⁰ Tamże, s. 9–10; I. Panic, *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych (1528–1653)*, Cieszyn 2011 (*Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych*, t. 3, red. I. Panic), s. 68–73.

³⁷¹ W. Gojniczek, *Urzędy książęce i ziemskie w ustroju księstwa cieszyńskiego (1477–1653)*, Katowice 2014, s. 126–130.

religijnej, która ściśle związana była z polityką śląską. Na początku XVII wieku na czele obozu katolickiego stał biskup wrocławski, książęta zaś tworzyli protestancki sojusz. Książę Adam Waclaw w zamian za obiecane w negocjacjach z cesarzem Rudolfem II (1552-1612) korzyści polityczne jako pierwszy wyłamał się z tego sojuszu. Zmienił konfesję i 24 grudnia 1609 roku stał się katolikiem³⁷². Wraz z konwersją księcia nastąpił wzrost jego pozycji, cesarz bowiem obdarzył go już w roku 1611 dowództwem śląskiego pospolitego ruszenia, jego syn zaś Fryderyk Wilhelm (1601-1625) zyskał możnych protektorów – władcę Bawarii Maksymiliana I (1573-1651) oraz króla Hiszpanii Filipa III (1578-1621). Największy zaszczyt jednak spotkał go w roku 1617, kiedy cesarz Maciej (1557-1619) mianował księcia Adama Waclawa starostą generalnym Śląska. Książę nie zdołał tego zdyskontować na swą korzyść, bowiem w tym samym roku zmarł³⁷³.

Rok później miała miejsce defenestracja praska, czyli wyrzucenie posłów cesarskich przez czeskich protestantów przez okno zamku na Hradczanach, co stanowiło osobliwą formę protestu przeciw ograniczaniu swobód religijnych. Echa konfliktu dosyć prędko dotarły do księstwa cieszyńskiego, a wiosną roku 1621 będące na służbie cesarskiej wojska neapolitańskie obsadziły szanccę jabłonkowskie³⁷⁴. Dopiero jednak klęska okupującego księstwo orędownika protestantyzmu Jana Jerzego Hohenzollerna (1577-1624), zadana pod koniec roku 1622, pozwoliła księciu Fryderykowi Wilhelmowi na powrót do ojcowizny w drugiej połowie 1623 roku. Książę nie zabawił jednak długo w rodzinnych stronach, bowiem już w styczniu 1625 roku wyruszył do Niderlandów Hiszpańskich, aby wziąć udział w oblężeniu Bredy. W drodze powrotnej zachorował i zmarł 23 sierpnia 1625 roku w Kolonii, gdzie wówczas

---

³⁷² Tenże, *U schyłku panowania dynastii Piastów...*, s. 11.

³⁷³ D. Pindur, *Zmiany wyznaniowe w księstwie cieszyńskim w XVII wieku*, [w:] *Dziedzictwo Górnośląskiej Reformacji. Wpływ protestantyzmu na politykę, społeczeństwo i kulturę w wiekach XVI–XX*, red. Joachim Bahlcke, W. Gojniczek, R. Kaczmarek, Katowice 2019, s. 147.

³⁷⁴ W. Gojniczek, *U schyłku panowania dynastii Piastów...*, s. 12; I. Panic, *Śląsk Cieszyński w początkach czasów...*, s. 93–99.

panowała zaraza. Fryderyk Wilhelm postąpił wbrew czeskiemu prawu lennemu i w testamencie zapisał księstwo siostrze, księżnej Elżbiecie Lukrecji (1599-1653). Jednak Piastowie cieszyńscy posiadali przywilej uzyskany u króla Władysława Jagiellończyka w 1498 roku przez księcia Kazimierza II, zezwalający na dziedziczenie księstwa cieszyńskiego także w linii żeńskiej do czwartego pokolenia. Księżna przejęła władzę w księstwie, lecz konsensus z Habsburgami został zawarty dopiero w 1638 roku. Cesarz zgodził się na rządy kobiety w księstwie cieszyńskim, lecz tylko do końca jej życia bez prawa dziedziczenia przez jej dzieci³⁷⁵. Księżna Elżbieta Lukrecja wyszła w roku 1618 za cesarskiego doradcę i stronnika księcia Gundakera Lichtensteina (1580-1658), ten ją jednak źle traktował. Nie dziwi zatem, że po przejęciu władzy w księstwie Elżbieta Lukrecja nie dopuściła małżonka do współrządów³⁷⁶.

Rządy księżnej Elżbiety Lukrecji upłynęły niemal w całości pod ciężarem zmagania europejskich potęg w ramach wojny trzydziestoletniej. Malutkie księstwo położone na „górze” Górnego Śląska miało strategiczne położenie, to tam krzyżowały się drogi biegnące z Królestwa Polskiego do Pragi i Wiednia oraz z Wrocławia na Górne Węgry. Szlak ten zamykały szczyty jabłonkowskie chroniące od południa nie tylko księstwo cieszyńskie, lecz także cały Śląsk. Wiosną 1626 roku na Śląsk wkroczyło dwóch wybitnych wodzów – Ernest Mansfeld oraz książę sasko-weimarski Jan. Mansfeld 12 sierpnia zajął Cieszyn oraz obsadził szczyty jabłonkowskie, rok później Śląsk został odbity przez cesarskiego wodza Albrechta Wallensteina³⁷⁷. W roku 1642 księstwo cieszyńskie zostało najebrane przez Szwedów, którzy powrócili w te strony jesienią 1645 roku. Kiedy korpus generała Jana Königsmarcka pociągnął na Śląsk, do księstwa cieszyńskiego w październiku wkroczył pułkownik Jan Reichwald, zajmując, podobnie jak przed

³⁷⁵ Norbert Conrads, *Die Rekatholisierungspolitik in Teschen*, [w:] *Schlesien in der Frühmoderne: Zur politischen und geistigen Kultur eines habsburgischen Landes. Neue Forschungszur schlesischen Geschichte*, red. J. Bahlcke, Weimar 2009, s. 21–38.

³⁷⁶ I. Panic, *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych...*, s. 102–103.

³⁷⁷ J.P. Borowski, *Duński okres wojny trzydziestoletniej w księstwie cieszyńskim*, „Cieszyńskie Studia Muzealne / Těšínský muzejní sborník”, 7, 2020, s. 239–250.

laty Mansfeld, Cieszyn oraz szańce jabłonkowskie. Wypędził Szwedów dopiero wiosną 1646 roku pułkownik Maciej Dewagii, wtedy też powróciła księżna Elżbieta Lukrecja przebywająca w Kętach w Królestwie Polskim na emigracji. Jeszcze 11 marca 1647 roku wkroczył do księstwa cieszyńskiego generał Wittenberg, ponownie księstwo zostało najechane rok później. Polska Ostrawa trzymana była przez Szwedów aż do roku 1650³⁷⁸. Księstwo władane przez katolickiego dynastę Szwedzi traktowali bez pardonu, nie licząc się z faktem, że luteranizm wyznawany był przez większość mieszkańców. Wiązały się z tym nie tylko kontrybucje, lecz też rabunek i gwałty, a w stołecznym Cieszynie w poszukiwaniu łupów rozkopywano nawet groby³⁷⁹.

Po śmierci księżnej Elżbiety Lukrecji Habsburgowie nie uznali praw do księstwa jej syna Ferdynanda Jana Liechtensteina (1622-1666), księstwo cieszyńskie jako obumarłe lenno Korony Czeskiej przypadło władcom Czech. Następcą księżnej został król rzymski Ferdynand IV (1633-1654), syn cesarza Ferdynanda III (1608-1657). Z prywatnych dóbr książęcych utworzono latyfundium – Komorę Cieszyńską, na której czele stanął Kaspar Thuk z Toszonowic. Po nagłej śmierci Ferdynanda IV cesarz przejął bezpośrednio księstwo i włączył do Śląskiej Komory we Wrocławiu. W imieniu nowego właściciela księstwem zarządzał starosta ziemski podporządkowany Urzędowi Zwierzchniemu we Wrocławiu, reprezentujący cesarza jako księcia na sejmie śląskim, regent Komory zaś podlegał Kameroni Cesarskiej we Wrocławiu. Jeśli chodzi o szlachtę, to ordynacja ziemiska pozostała w mocy, zostały utrzymane sejmik i sąd ziemski³⁸⁰.

Władzę w księstwie po ojcu przejął w roku 1657 cesarz Leopold I Habsburg (1640-1705), który toczył wojny z Turcją i buntującymi się Węgrami. Ciągłe przemarsze wojsk przez terytorium księstwa i koszty ich

---

³⁷⁸ W. Gojniczek, *Okupacja szwedzka księstwa cieszyńskiego w czasie wojny trzydziestoletniej i stosunek do niej miejscowego społeczeństwa*, [w:] *Po obu stronach Bałtyku. Wzajemne relacje między Skandynawią a Europą Środkową*, t. 1, red. Jan Harasimowicz, Piotr Oszczanowski, Marcin Wisłocki, Wrocław [2006], s. 103–107.

³⁷⁹ W. Gojniczek, *U schyłku panowania dynastii Piastów...*, s. 13–19.

³⁸⁰ J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848*, Cieszyn 2012 (*Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych*, t. 4, red. I. Panic), s. 19–26.

utrzymania rujnowały wsie, miasteczka, a szczególnie stołeczny Cieszyn. Przez księstwo ciągnęła również polska armia pod dowództwem hetmana polnego Sieniawskiego w 1683 roku, następnie inne armie, m.in.: Brandenburczycy, Sasi, Bawarczycy, Duńczycy, Szwedzi, a nawet Irlandczycy. Za zasługi w walkach z Turkami cesarz obdarował cieszyńskie stany sztandarem z czarnym orłem habsburskim na złotym tle. W polityce wewnętrznej dominująca była rekatolizacja, która miała zapewnić jedność polityczną. Nie bez znaczenia w jej powodzeniu była współpraca władz kościelnych oraz cieszyńskich jezuitów z władzami księstwa, przede wszystkim ze starostami ziemskimi³⁸¹.

W roku 1721 cesarz Karol VI (1685-1740) przekazał księstwo cieszyńskie w lenno Leopoldowi Lotaryńskiemu (1679-1729), co dla księcia oznaczało tytuł związany z dawnym władztwem Piastów, dochód z Komory Cieszyńskiej i możliwość zasiadania w sejmie śląskim. Jako lennik książę nie miał jednak tej pozycji, jaką posiadali Piastowie, nie dysponował pełnią władzy zwierzchniej nad poddanymi, ta bowiem należała do króla Czech. Podobnie jak przynależne dawnym książętom regale mennicze oraz kwestie religijne zależne były już tylko od cesarza. Również z woli cesarza w monarchii miały miejsce prace nad tzw. katastrem karolińskim, który miał zastąpić dawne dobrowolne samooszacowanie poprzez zaprowadzenie rejestru nieruchomości oraz wyliczenie czerpanych z nich dochodów. Osobno spisano majątki szlacheckie, gospodarstwa wiejskie poddanych oraz miasta. W roku 1729 po śmierci ojca, choć oficjalnie 26 czerwca 1731 roku, księstwo cieszyńskie przejął Franciszek Stefan Lotaryński (1708-1765). Ówczesną sytuację mieszkańców związaną ze zmianą panów lennych księstwa trafnie podsumował Janusz Spyra: *Dla mieszkańców Śląska Cieszyńskiego zmiana dynastii oznaczała niewiele, poza tym, że najważniejsze decyzje podejmowały osoby, które, zwłaszcza początkowo, nie znały regionu i jego problemów*³⁸².

³⁸¹ Tamże, s. 29–38. Sztandar obecnie znajduje się w zbiorach MSC, Dział Historii (dalej: MH), sygn. MC/H/455.

³⁸² J. Spyra, *Spoleczeństwo Ustronia w świetle XVIII-wiecznych katastrów*, [w:] *Studia z dziejów Ustronia*, red. I. Panic, Ustroń 2000, s. 22–23; tenże, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848...*, s. 57–63.

O najstarszych wzmiankach, których nie było

Wskazanie dokładnego początku funkcjonowania danej osady, wsi, a nawet miasta, jest trudne, a nawet bałamutne. *Exempli gratia* Cieszyn ma swoją legendę o trzech braciach, Bolku, Leszku i Cieszku, którzy jakoby w roku 810 mieli założyć to miasto³⁸³. Pierwsza pisemna wzmianka o Cieszynie pochodzi jednak z roku 1155³⁸⁴, przyjęcie zaś praw miejskich przez ów stołeczny gród na początku XIII wieku jest niepewne i dyskutowane³⁸⁵, tym bardziej że nie zachował się dokument lokacyjny Cieszyna³⁸⁶. Zatem żadna z tych dat nie przekazuje, kiedy nadolziański gród założono ani kiedy rzeczywiście stał się miastem. Dzięki dokumentom lokacyjnym da się wskazać początek nie tylko miast, lecz także wsi, bowiem dla nich również były wystawiane dokumenty³⁸⁷. Wtedy i tylko

---

³⁸³ J. Spyra, *Historiografia a tożsamość regionalna w czasach nowożytnych na przykładzie Śląska Cieszyńskiego w okresie od XVI do początku XX wieku*, Częstochowa 2015, s. 7, 331–333, 359–361, 370–371, 376–377, 402.

³⁸⁴ I. Panic, *Dzieje polityczne Cieszyna w średniowieczu (do 1528 roku)*, [w:] *Dzieje Cieszyna od zarania do schyłku średniowiecza*, red. I. Panic, (*Dzieje Cieszyna od pradziejów do czasów współczesnych*, red. I. Panic, t. 1) Cieszyn 2010, s. 137–138.

³⁸⁵ W. Gojniczek, *Rotunda na tle dziejów Śląska Cieszyńskiego*, [w:] Teresa Rodzińska-Chorąży [i in.], *Rotunda na Górze Zamkowej w Cieszynie. Badania archeologiczno-architektoniczne 1941–2017*, Cieszyn – Kraków 2020, s. 44–45 [na s. 44 bogaty wybór literatury poświęconej temu zagadnieniu].

³⁸⁶ O tym, że akt lokacji tegoż miasta miał miejsce, wiadomo dzięki dokumentowi lokacyjnemu Zatora z roku 1292, zob. I. Panic, *Uwagi na temat czasu lokacji oraz użytkowania pełni praw samorządowych Cieszyna w średniowieczu*, [w:] *Samorządowość i elity władzy w Cieszynie na przestrzeni dziejów*, red. I. Panic, Cieszyn 2002, s. 62.

³⁸⁷ Elżbieta Dybek, *Lokacje na prawie niemieckim In Cruda Radice w południowej części województwa krakowskiego w latach 1334–1434*, „Roczniki Humanistyczne”, 41, 1993, 2, s. 5–82.

wtedy można mówić z przekonaniem o dacie, która stoi u zarania danej miejscowości. Najstarsza znana wzmianka jest więc pierwszym momentem z dziejów danej osady, który poświadcza jej istnienie. Tyle i aż tyle.

W dotychczasowych rozważaniach dotyczących najstarszej wzmianki o Drogomyślu³⁸⁸ brano pod uwagę kilka różnych dat, mianowicie rok 1427³⁸⁹ oraz lata 1436, 1467, 1454, 1487³⁹⁰. Znamienne jednak, że wszystkie mieszczą się w XV stuleciu, lecz tylko dwie z nich rzeczywiście dotyczą momentów z dziejów Drogomyśla i sąsiedniej Zawady, są to rok 1454 i rok 1487, pozostałe zaś zostały wysnute z błędnych interpretacji historiograficznych.

Jak podaje Fryderyk von Richthoffen, w 1427 roku Drogomyśl miał należeć do rodziny Czelów z Czechowic³⁹¹. Autor, niestety, nie wskazuje źródła tej rewelacji, choć dalej pisze, że jeszcze w roku 1630 właścicielką Drogomyśla była Katarzyna Czelo z Czechowic oraz wspomina, że Jan Czelo z Czechowic był kanclerzem księstwa cieszyńskiego w latach 1527-1542³⁹². Takie informacje badacz ów mógł zaczerpnąć z pracy Reginalda Kneifla, który we wpisie poświęconym Drogomyślowi wymienia właśnie Jana Czelę z Czechowic jako właściciela tejże wsi w latach 1527-1542³⁹³, zaś Jan Sinapius pisze o Janie Czeli z Czechowic, właścicielu Drogomyśla pełniącym obowiązki kanclerza księstwa cieszyńskiego we wspomnianych latach³⁹⁴. Biorąc pod uwagę zbieżność wzmianki von

---

³⁸⁸ Szerzej o pierwszym ujawnieniu się Drogomyśla w źródłach pisanych piszę w rozdziale poświęconym początkom miejscowości.

³⁸⁹ Friedrich Wilhelm von Richthoffen, *Beiträge zur schlesischen Familienkunde, 11. Stammen die Tieschowitz und Tieschowa von dem uradelingen Geschlechte der Czelo von Czechowitz ab?*, „Schlesische Geschichtsblätter”, 1913, 3, s. 63–67.

³⁹⁰ Jan Paweł Borowski, *Najstarsza wzmianka o Drogomyślu*, „Pamiętnik Cieszyński”, 23, 2019, s. 9–16.

³⁹¹ F.W. von Richthoffen, *Beiträge zur schlesischen Familienkunde, 11. Stammen die Tieschowitz und Tieschowa...*, s. 66.

³⁹² Tamże.

³⁹³ Reginald Kneifel, *Topographie des kaiserl. königl. Antheils von Schlesien*, t. 1, cz. 2, Brünn 1804, s. 177–178.

³⁹⁴ Johannes Sinapius, *Des Schlesischen Adels Anderer Theil, oder Fortsetzung Schlesischer Curiositäten, darinnen die Gräflichen, Freyherrlichen und Adelichen Ge-*

Richthoffena z przekazem Sinapiusa i Kneifla, sędzę, że, von Richthoffen nie tyle się pomylił, ile do jego tekstu wkradł się błąd pod postacią chochlika drukarskiego i zamiast daty 1527 w tekście pojawiła się data 1427. Tym bardziej że w żadnym ze znanych średniowiecznych dokumentów Czelowie z Czechowic nie występują jako właściciele Drogomyśla. Wiadomo, wszakże, że Jan Czelo kupił Drogomyśl w roku 1525³⁹⁵.

Jestem zmuszony, z zawstyżeniem, zrewidować również swój pogląd, że Drogomyśl po raz pierwszy w źródłach historycznych ujawnił się w roku 1436³⁹⁶. Informację tę zaczerpnąłem z artykułu będącego wynikiem kwerendy przeprowadzonej przez Karola Maleczyńskiego oraz Bronisława Turonia w maju 1962 roku w wiedeńskich archiwach w celu zidentyfikowania Silesiacyów oraz Poloniców³⁹⁷. Karol Maleczyński badał m.in. *Codex Miscellanea Silesiaca* przechowywany w Oddziale Rękopisów Biblioteki Narodowej, w którym odnalazł regesty dokumentów dotyczących Drogomyśla i Pruchnej. Jak zanotował, 13 lipca 1436 roku księżna cieszyńska Ofka oraz jej syn książę Waclaw I zatwierdzili przywileje Drogomyśla i Pruchnej³⁹⁸. Bezkrtycznie przyjąłem, za wybitnym przecież znawcą dziejów Śląska, paleografem i wydawcą źródeł, informację o przywileju wydanym dla Drogomyśla, a co za tym idzie, uznałem, że datę tego aktu należy uznać, póki co, za najstarszą wzmiankę historyczną o tej miejscowości. Jednak pochylenie się nad źródłem, z którego korzystał Maleczyński, prowadzi do zgoła

---

schlechter, so wohl schlesischer Extraction, als auch die aus andern Königreichen und Ländern in Schlesien kommen, und entweder darinnen noch floriren, oder bereits ausgangen, in völligen Abrisse dargestellt werden, nebst einer nöthigen Vorrede und Register, Leipzig – Breslau 1728, s. 1071.

³⁹⁵ APC, KC, sygn. 1997, s. 7. Ostatnio za von Richthoffenem o Czelach na Drogomyślu w roku 1427 pisze Anna Pobóg-Lenartowicz, *Magdalena, matka ostatnich Przemyślidów*, [w:] *Opawscy Przemyślidzi w dziejach i kulturze*, red. B. Czechowicz, Ilona Matejko-Peterka, Bogdan Kloch, J. Sperka, Opawa – Katowice 2022, s. 136.

³⁹⁶ J.P. Borowski, *Najstarsza wzmianka o Drogomyślu...*, s. 9–16.

³⁹⁷ Karol Maleczyński, Bronisław Turoń, *Średniowieczne silesiacy i polonica w zbiorach bibliotecznych i archiwalnych w Wiedniu*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 18, 1963, 1, s. 84–93.

³⁹⁸ Tamże, s. 93; J.P. Borowski, *Najstarsza wzmianka o Drogomyślu...*, s. 12, przypis nr 22.

odmiennych wniosków. Z regestów w *Codex Miscellanea Silesiaca*, tylko jeden dotyczy Drogomyśla i Zawady (tę wioskę ów badacz w swoim odpisie w ogóle pomija, twierdząc, iż dotyczy on także Pruchnej). Mianowicie chodzi o zatwierdzenie przywilejów Drogomyśla i Zawady przez księcia Kazimierza II, które miało miejsce w roku 1487³⁹⁹, przy czym i tu Maleczyński się pomylił, gdyż cyfrę 7 odczytał jako 1⁴⁰⁰. Regesty dotyczące Drogomyśla i Pruchnej zostały sporządzone 27 października 1651 roku z dokumentów dotyczących majątku należącego do Katarzyny Bludowskiej z Dolnych Błędowic rodzonej Czelo⁴⁰¹. Zapewne podążając za podtytułem zapowiadającym regesty aktów prawnych wystawionych dla wiosek Katarzyny Bludowskiej, Karol Maleczyński przyjął *a priori*, że wszystkie dotyczą Pruchnej i Drogomyśla⁴⁰².

W roku 1454 podzielono spadek po Gochu z Ochab. Kiczyce oraz Ochaby przypadły Jaškowi z Belsznicy, zaś Drogomyśl wraz z sąsiednią Zawadą objął niejaki Smył⁴⁰³. Warto zauważyć, iż Robert Mrózek na podstawie zapisu nazwy wsi Drogomyśl w tymże dokumencie dowiódł polskości nazwy tej miejscowości⁴⁰⁴. Również Idzi Panic, który przygotował zestawienie ujawniania się w źródłach miejscowości z terenu księstwa cieszyńskiego, przyjął rok 1454 jako datę, kiedy po raz pierwszy wzmiankowano Drogomyśl⁴⁰⁵.

---

³⁹⁹ Österreichische Nationalbibliothek, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, sygn. Cod. 14618, *Miscellanea Silesiaca. Collectio diplomatum, privilegiorum etc.*, [b.m., XVI-XVII w.], k. 732.

⁴⁰⁰ K. Maleczyński, B. Turoń, *Średniowieczne silesiaca i polonica...*, s. 93.

⁴⁰¹ Österreichische Nationalbibliothek, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, sygn. Cod. 14618, *Miscellanea Silesiaca...*, k. 731 verso.

⁴⁰² Swoją drogą informacja o dacie sporządzenia regestów z dokumentów dotyczących dóbr Katarzyny Bludowskiej, zamieszczona na marginesie, przeczy stwierdzeniu Maleczyńskiego jakoby cały kopiarz sporządzony został w wieku XVI, zob. K. Maleczyński, B. Turoń, *Średniowieczne silesiaca i polonica...*, s. 91.

⁴⁰³ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD IX 6, [Notatki ks. Leopolda Jana Szersznika...], s. 25. Odpis ks. Szersznika ukazał się w edycji E. Němca, zob. LT, [nr] 213 [b.p.].

⁴⁰⁴ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 62.

⁴⁰⁵ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu...*, s. 309; I. Pa-

W 1487 roku książę cieszyński Kazimierz II odnowił Mikołajowi Brodeckiemu posiadanie Drogomyśla oraz sąsiedniej Zawady⁴⁰⁶. Na ten moment w dziejach Drogomyśla zwrócił uwagę wybitny XIX-wieczny historiograf cieszyński Gottlieb Biermann⁴⁰⁷, do którego odwołał się Ladislav Hosák, który w swoim zestawieniu dat z dziejów poszczególnych miejscowości rok 1487 umieścił na pierwszym miejscu⁴⁰⁸. Również dla Vincenca Praska książęce odnowienie posiadania Drogomyśla to pierwsza odnotowana data w dziejach Drogomyśla, którą ten badacz umieścił w swym zestawieniu, jednak uczynił to pod datą 1488⁴⁰⁹. Wprost o dyplomie księcia Kazimierza II z roku 1487 jako o pierwszej wzmiance o Drogomyślu pisze Jan Broda⁴¹⁰. Pogląd ten powtórzył Józef Król w artykule poświęconym ewangelickiemu zborowi w Drogomyślu⁴¹¹.

Najciekawsza jest jednak data 1467, bowiem brak potwierdzenia źródłowego dla niej w dziejach Drogomyśla. Ponieważ data ta jest dosyć często przywoływana jako stojąca u zarania Drogomyśla, a nawet stała się podstawą do zorganizowania jubileuszu 550-lecia miejscowości⁴¹², rozważam, jak mogło dojść do owej pomyłki.

---

nic, *Księstwo Cieszyńskie w średniowieczu*, Cieszyn 1988, s. 31; tenże, *Język mieszkańców Śląska Cieszyńskiego od średniowiecza do połowy XIX wieku*, Cieszyn 2016 (Śląsk Cieszyński na przestrzeni wieków, t. 2), s. 166.

⁴⁰⁶ LT, [t. 3], *1460–1495*, zprac. E. Němec, Český Těšín 1960, [nr] 308 [s. 61–62]. Dokument ten wydał także I. Panic, który datę wystawienia rozwiązał na 25 VII 1487, zob. *Wybór źródeł do dziejów Ustronia*, t. 1, oprac. I. Panic, Cieszyn – Ustroń 1996, s. 55–56.

⁴⁰⁷ Gottlieb Biermann, *Geschichte des Herzogthums Teschen*, wyd. 2., Teschen 1894, s. 104.

⁴⁰⁸ Ladislav Hosák, *Historický místopis země Moravskoslezské*, [wyd. 2], Praha 2004, s. 881–882.

⁴⁰⁹ ZAO, Vincenc Prasek, *Topografie Těšínska. Písmo C – G*, inv. č. 854, s. 90.

⁴¹⁰ Jan Broda, *Z gruzów powstaniez wspaniała*, „Strażnica Ewangeliczna”, 2, 1947, 1, s. 10–11; tenże, *Z przeszłości Drogomyśla*, „Głos Ziemi Cieszyńskiej”, nr 28 z 11 VII 1958, s. 4.

⁴¹¹ J. Król, *Bogu i nikomu innemu...*, s. 133–144.

⁴¹² *Ruszają obchody jubileuszu 550-lecia Drogomyśla*, www.wiadomosci.ox.pl... [dostęp: 16 IX 2024]; *550-lecie Drogomyśla rozpoczęte*, <https://www.strumien.pl/news/550-lecie-drogomysla-rozpoczete?month=9&year=2020> [dostęp: 16 IX 2024].

Rok 1467 jako pierwszą wzmiankę o Drogomyślu wskazywali: Wilhelm Gabryś w pozostawionych w rękopisie *Dziejach Drogomyśla*⁴¹³, Marian Wójtowicz, który jednak obok wspomnianej daty wymienił jednym tchem również 1454 i 1487⁴¹⁴, Jan Kliber w publikacji poświęconej kościołom Patentu Tolerancyjnego⁴¹⁵, ksiądz Henryk Nadrowski w artykule traktującym o budowie kościoła katolickiego w Drogomyślu⁴¹⁶, ksiądz Karol Tyrna w rozprawie na temat historii parafii ewangelicko-augsburskiej w Drogomyślu⁴¹⁷, Alfred Znamierowski w pracy dotyczącej sfragistyki i heraldyki samorządowej powiatu cieszyńskiego⁴¹⁸, a także Jan Jerzy Szeruda w swojej historii Drogomyśla⁴¹⁹.

Osobliwość rozważania roku 1467 jako pierwszej wzmianki dotyczącej Drogomyśla polega na tym, że jak dotąd nie udało się odnaleźć żadnego dyplomu, w którym zachodziłaby korelacja pomiędzy tą datą a dziejami tejże miejscowości. Dla autorów podających rok 1467 jako pierwszą wzmiankę w dziejach Drogomyśla podstawowym źródłem był, jak sądzę, artykuł Jana Brody, który ukazał się w „Strażnicy Ewangelicznej” oraz w „Głosie Ziemi Cieszyńskiej”⁴²⁰. Dla tegoż autora, co prawda, pierwsza wzmianka o Drogomyślu pojawia się w roku 1487 jednak autorzy opracowań o Drogomyślu czerpiący z artykułów Jana Brody z niezrozumiałych dla mnie przyczyn konsekwentnie odwoływali się do daty 1467, być może z powodu błędnego odczytania cyfry 8 jako 6, co mogło

---

⁴¹³ W. Gabryś, *Dzieje Drogomyśla...*, s. 1.

⁴¹⁴ Nie był jednak pewien roku 1467, bowiem dalej w tekście przy tej dacie w nawiasie postawił rok 1487 ze znakiem zapytania, zob. M. Wójtowicz, *Nasze Wioski. Drogomyśl*, s. 1.

⁴¹⁵ Jan Kliber, *Radość z domu Bożego. Parafie ewangelickie na Śląsku Cieszyńskim i Opawskim po patentach tolerancyjnym i protestanckim*, Bielsko-Biała 2013, s. 47.

⁴¹⁶ Henryk Nadrowski, *Budowa kościoła Dobrego Pasterza w Drogomyślu (1966–1969)*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 21, 1998, s. 58.

⁴¹⁷ K. Tyrna, *Historia parafii w Drogomyślu...*, s. 138.

⁴¹⁸ A. Znamierowski, *Piecczęcie i herby...*, s. 114.

⁴¹⁹ J.J. Szeruda, *Historia Drogomyśla...*, s. 5, 23.

⁴²⁰ J. Broda, *Z gruzów powstaniez wspaniała...*, s. 10-11; tenże, *Z przeszłości Drogomyśla...*, s. 4.

być wynikiem złej jakości druku. Jan Broda pomylił się jednak w obu swoich tekstach o Drogomyślu co do osoby właściciela tej miejscowości. Jego zdaniem w roku 1487 był nim Mikołaj Grodecki na Groźcu. Oczywiście treść dokumentu z 1487 roku nie pozostawia wątpliwości, iż właścicielem Drogomyśla i Zawady był Mikołaj Brodecki, marszałek księstwa cieszyńskiego⁴²¹. Wiele wskazuje na to, że Jan Broda oparł się na pracy Ladislava Hosáka⁴²². Ten zaś popełnił błąd (wydaje się, że literówkę) we wpisie, który jest poświęcony Drogomyślowi. O tym, że nie miał on na myśli Grodeckiego, niech świadczy fakt, że w rubryce poświęconej wiosce Zawada, która także występuje obok Drogomyśla w dokumencie z roku 1487, jako właściciela pod tym rokiem podaje Mikołaja Brodeckiego z Brodka⁴²³. W obu wpisach, zarówno dla Drogomyśla, jak i dla Zawady, przy roku 1487 Ladislav Hosák odwołuje się do Gottlieba Biermanna, który przekazuje, że w tym właśnie roku właścicielem obu wiosek był Mikołaj Brodecki⁴²⁴.

Mikołaja Brodeckiego jako właściciela wsi Strumień w roku 1482, błędnie jako Grodeckiego zapisał także ks. Leopold Jan Szersznik w swoich wypisach do genealogii szlachty księstwa cieszyńskiego⁴²⁵. Istotnie, w tym czasie we wspomnianym księstwie pojawia się rodzina Grodeckich herbu Radwan, a jednym z jej przedstawicieli jest

---

⁴²¹ J.P. Borowski, *Zawada. Zapomniana wieś przy Drogomyślu...*, s. 22.

⁴²² L. Hosák, *Historický místopis...*, s. 881–882.

⁴²³ Tamże, s. 934.

⁴²⁴ G. Biermann, *Geschichte...*, s. 104.

⁴²⁵ Ks. Leopold Jan Szersznik pracę poświęconą szlachcie księstwa cieszyńskiego pozostawił w rękopisie. Przechowywana jest wraz z jego pozostałą spuścizną piśmienniczą w zbiorach Książnicy Cieszyńskiej w Cieszynie, zob. KCC, Szersznik, sygn. SZ DD VIII 2, [*Wypiski z archiwów i książek na temat dziejów poszczególnych rodzin szlacheckich w księstwie cieszyńskim*]. W rękopisie Szersznika litera G w nazwisku Grodecki przy datach 1482 i 1472 została przekreślona, a obok nadpisano literę B. Wydawca dzieła ks. Szersznika, W. Gojniczek, twierdzi, że owych poprawek dokonał znany genealog Ludwig Igálffy-Igály, zob. L.J. Szersznik, *Materiały genealogiczno-heraldyczne do dziejów szlachty księstwa cieszyńskiego*, wyd. W. Gojniczek, Cieszyn 2004 (Bibliotheca Tessinensis, t. 1, Series Polonica, t. 1), s. 103.

Mikołaj piszący się z Grodźca, który raz nawet występuje w dokumencie jako Mikołaj Grodecki⁴²⁶.

Niektórzy z badaczy zajmujących się dziejami Drogomyśla, podążając za tekstami Jana Brody i podając jako datę pierwszej wzmianki rok 1467, również twierdzili, że ówczesnym właścicielem wsi był Mikołaj Grodecki⁴²⁷. Jednak, jak dotąd, nie odnaleziono żadnego dokumentu z roku 1467, który dotyczyłby Drogomyśla, a spośród tych, które są zachowane, nie ma takiego, w którym Mikołaj Grodecki miałby do czynienia z Drogomyślem.

Rekapitulując, z rozpoznanych dotychczas źródeł dotyczących najdawniejszej historii Drogomyśla za pierwszą zachowaną wzmiankę o tej miejscowości, jak i o sąsiedniej Zawadzie, należy uznać rok 1454.

---

⁴²⁶ Zdaniem W. Gojniczka rodzina Grodeckich herbu Radwan przybyła do księstwa cieszyńskiego z Brodów nieopodal Lanckorony. W roku 1460 występuje w źródłach Mikołaj z Grodźca, w roku 1465 pojawia się Mikołaj Zema z Grodźca, zaś w roku 1472 Mikołaj Grodecki. Autor genealogii tej rodziny szlacheckiej uważa, że to ta sama osoba, zob. W. Gojniczek, *Grodzieccy z Brodów herbu Radwan w XV–XVIII wieku*, „Genealogia. Studia i materiały historyczne”, 11, 1999, s.8. W podobnym okresie w księstwie cieszyńskim pojawia się Mikołaj Brodecki z Brodka i Góry herbu Jastrzębiec, bowiem już w roku 1470 występuje jako świadek piszący się na Strumieniu w dokumencie potwierdzającym dawne przywileje Skoczowa, a wystawionym przez księcia Przemysława II, zob. LT, [t. 3], [nr] 240 [s. 14–16].

⁴²⁷ W. Gabryś, *Dzieje Drogomyśla...*, s.1; K. Tyrna, *Historia parafii w Drogomyślu...*, s.138; M. Wójtowicz, *Nasze Wioski. Drogomyśl...*, s.1, J.J. Szeruda, *Historia Drogomyśla...*, s.5, 23 (autor mianuje Mikołaja Grodeckiego marszałkiem księcia Kazimierza II i poczytuje mu zasługi w rozwinięciu lokalnej gospodarki rybnej s.41).

U zarania

Pojawienie się na arenie dziejów Drogomyśla w roku 1454 nie jest i nie może być równoznaczne z jego powstaniem. Kiedy i jak został założony Drogomyśl wraz z sąsiednią Zawadą, nie sposób jednak stwierdzić, bowiem najstarszy, jak dotąd znany dokument, w którym po raz pierwszy wzmiankowany jest Drogomyśl oraz sąsiednia Zawada, przekazuje informacje o przynależności tych wiosek, nie zaś o ich założeniu. Warto jednak pamiętać, że brak wzmiankowania danej miejscowości, nie oznacza, że dana miejscowość nie istniała, lecz wynika z faktu, że nie zachował się dokument lokacyjny, nikt jej nie sprzedał, nie zwiększył powierzchni bądź nie ufundował kościoła⁴²⁸. Ujawnienie w źródłach Drogomyśla i Zawady, w wyniku przeprowadzenia czynności prawnej, podziału spadku, jest w pełni zbieżne z sytuacją wszystkich pozostałych miejscowości na terenie księstwa cieszyńskiego, które wzmiankowane są w pełnym bądź schyłkowym średniowieczu. Ujawnienie miejscowości w tym okresie nie jest jednoznaczne z ich powstaniem, wszakże ma miejsce przy okazji zawarcia związanej z daną miejscowością transakcji, innymi razy wzmiankowanie może mieć związek z podaniem informacji o pochodzeniu lub uposażeniu świadka na dokumentach⁴²⁹. Milczenie źródła o miejscowości może mieć nawet tak prozaiczne przyczyny, jak zgubienie lub zniszczenie dokumentów⁴³⁰. Takie nieszczęścia nie należały do rzadkich przypadków, właśnie druga wzmianka o Drogomyślu

---

⁴²⁸ Halina Szulc, *Typy wsi Śląska Opolskiego na początku XIX wieku i ich geneza*, Warszawa 1968, s. 28; I. Panic, *Dzieje Górek Wielkich i Małych*, [Cieszyn 2005], s. 15.

⁴²⁹ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu...*, s. 314–315.

⁴³⁰ I. Panic, *Dzieje Górek Wielkich i Małych...*, s. 15.

i Zawadzie z roku 1487 dotyczy odnowienia przez księcia Kazimierza II praw do posiadania tych wiosek, które uległy zatraceniu⁴³¹. Pożar cieszyńskiego zamku był przyczyną utraty dokumentu określającego przywileje i obowiązki sołtysa w Puńcowie, te zaś książęta cieszyńscy, Władysław i Przemysław II, odnowili w roku 1441⁴³².

Przywoływany już dokument z 1454 roku⁴³³ zawiera jednak liczne informacje o sytuacji Drogomyśla i Zawady w połowie XV wieku, wtedy bowiem spadkobiercy Gocha z Ochab porozumieli się w sprawie podziału spadku. Jasiek z Belsznicy otrzymał Ochaby oraz Kiczyce, zaś Smył dostał Drogomyśl i Zawadę. Co ważne, w treści dokumentu pojawia się wyraźnie zastrzeżenie, iż granice wsi Drogomyśl i Zawada zostały wytyczone dawno. Owszem, termin ten może mieć szerokie znaczenie, i nie należy na jego podstawie wyciągać zbyt pochopnych wniosków, jednak już samo sformułowanie o dawnym wytyczeniu granic zamiast po prostu o ich wytyczeniu, sugeruje, że te są dobrze znane zainteresowanym stronom i nie są wynikiem ustaleń poczynionych w trakcie wystawienia dyplomu. Wyjątkiem jest doprecyzowanie sytuacji granicznej pomiędzy Drogomyślem a Ochabami, bowiem dokument wspomina, że staw leżący pomiędzy tymi miejscowościami na Wilczym, należy się Smyłowi. Najpewniej więc chodzi o teren, który jest częścią Drogomyśla do dziś, wprawdzie jest to leżący przy granicy z Ochabami staw Wilkołak, następnie po jego osuszeniu część wsi zawierająca w sobie tę nazwę⁴³⁴. Fakt, że dokument wspomina nie tylko Smyła, lecz także zmarłego Gocha, który, choć nie wiadomo jak długo, ale posiadał Drogomyśl i Zawadę, także świadczy o tym, że nie są to miejscowości w fazie zakładania, lecz w pewnym stopniu już uformowane i okrzeple organizmy. Oczywiście, podział uposażenia Gocha nie musiał być równy, jednak znamienne

⁴³¹ LT, [nr] 308; *Wybór źródeł do dziejów Ustronia...*, s. 55–56.

⁴³² *Regesty listin uložených v Horním Slezsku / Regesty dokumentův przechowyvaných na Górnym Šlasku*, t. 2, 1401–1450, red. Antoni Barciak, K. Müller, Opava – Opole – Katowice 2011, [nr] 540 [s. 203].

⁴³³ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD IX 6, [Notatki ks. Leopolda Jana Szersznika...], s. 25. Odpis ks. Szersznika ukazał się w edycji E. Němca, zob. LT, [nr] 213.

⁴³⁴ Zob. rozdział poświęcony częściom wsi Drogomyśl.

jest, że Jasiek z Belsznicy otrzymał wioski starsze, zaś Smyl młodsze. Ochaby bowiem ujawniają się w źródłach w roku 1305⁴³⁵, Kiczyce zaś w roku 1316⁴³⁶. Byłby to zatem niezwykle nierówny podział majątku, gdyby wioskom z dawna uformowanym przeciwstawiono wioski niedawno powstałe. Być może owym wyrównaniem byłaby sankcja zawarta w dokumencie, iż Jasiek z Belsznicy ma z otrzymanego majątku wypłacić 50 grzywien, dokument jednak nie precyzuje komu i nie da się powiedzieć z całą pewnością, że ma to być Smyl. Warto mieć jednak na uwadze, że w roku 1392, kiedy Goch kupił część Ochab od Mikołaja z Wojciechowej Wsi, ta została wyceniona na 100 grzywien groszy praskich⁴³⁷. Lecz już w roku 1440 Wędrynia została sprzedana za 450 grzywien groszy praskich⁴³⁸. Intrygujący może być również w owym podziale brak wskazania, kto otrzyma Ochaby Małe zakupione przez Gocha w roku 1418⁴³⁹. Być może jednak w owym podziale spadku wieś ta była wliczona jako część Ochab.

Pierwszym wymienionym w źródle historycznym właścicielem Drogomyśla i Zawady był Goch z Ochab, postać z pewnością nietuzinkowa w księstwie cieszyńskim, tamtego czasu, chociażby ze względu na uposażenie. Idzi Panic, pochylając się nad rycerstwem zasiedlającym księstwo cieszyńskie, zauważyła, iż zdecydowana jego część w pierwszej połowie XV wieku posiadała jedną wioskę⁴⁴⁰. Jednym z bogatszych posiadaczy ziemskich był Jakub z Brzezowic, który posiadał sześć i pół wsi⁴⁴¹. Goch z Ochab posiadał Zawadę i Drogomyśl, Kiczyce⁴⁴², Ochaby

⁴³⁵ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s.297.

⁴³⁶ Tamże, s. 303.

⁴³⁷ LT, t. 1, 1155–1526. cz. 1, 1155–1399, zprac. E. Němec, Český Těšín 1955, [nr] 108 [b.p.].

⁴³⁸ LT, t. 1, cz. 2, [nr] 179 [b.p.]; I. Panic, *Księstwo cieszyńskie w średniowieczu...*, s. 92.

⁴³⁹ K. Maleczyński, B. Turoń, *Średniowieczne silesiaca i polonica...*, s. 92; W. Gojniczek, *Nieznany dyplom Przemysława I Noszaka, księcia cieszyńskiego, z 1380 roku. Przyczynek do pochodzenia Mazańcowskich z Mazańcowic vel Lhotskich z Lhoty (Ligocki z Ligoty)*, „Średniowiecze Polskie i Powszechnie”, 13, 2021, s. 77, przypis 45.

⁴⁴⁰ I. Panic, *Księstwo cieszyńskie w średniowieczu...*, s. 92.

⁴⁴¹ Tamże, s. 97.

⁴⁴² KCC, Szersznik, sygn. SZ DD IX 6, [Notatki ks. Leopolda Jana Szersznika...], s. 25. Odpis ks. Szersznika ukazał się w edycji E. Němca, zob. LT, [nr] 213.

Małe⁴⁴³ i Ochaby⁴⁴⁴. Piastował on również urząd starosty cieszyńskiego, czyli zarządzał kluczem dóbr książęcych zlokalizowanych wokół stolicy księstwa⁴⁴⁵, występował także jako świadek ważnych książęcych transakcji. W roku 1447 wziął udział w podziale spadku po księżnej cieszyńskiej Eufemii⁴⁴⁶, w roku 1443 zaś był świadkiem na dokumencie poświadczającym sprzedaż Siewierza⁴⁴⁷. Ostatni raz w źródłach historycznych Goch z Ochab występuje 6 lutego 1452 roku jako świadek na dokumencie poświadczającym podział majątku pomiędzy książętami cieszyńskimi Bolkiem II a Waławem I⁴⁴⁸. Idzi Panic jednak kwestionuje utożsamianie Gocha z Ochab, którego majątek dzielono w roku 1454, z Gochem z Ochab, który w roku 1392 kupił część Ochab. Choć w źródłach nie ma rozróżnienia na Gocha, zwanego młodszym i Gocha, zwanego starszym, badacz ów proponuje zastosowanie takich przydomków do podkreślenia, że to dwie różne postacie. Uzasadnieniem tej hipotezy ma być czas, który upłynął pomiędzy rokiem 1392 a 1454⁴⁴⁹.

Jeszcze mniej wiadomo o Smylu, drugim właścicielu Drogomyśla i Zawady, również dlatego, że w dokumencie podziału spadku po Gochu z Ochab, występuje bez przydomka czy też predykatu. Idzi Panic uważa, że spadkobierca Gocha z Ochab jest tożsamy ze Smylem z Krasnej⁴⁵⁰. Tenże wzmiankowany był w 1453⁴⁵¹ oraz w 1457 roku⁴⁵², jednakże ani razu nie został wymieniony w źródłach w kontekście spraw związanych z Drogomyślem lub Zawadą.

---

⁴⁴³ K. Maleczyński, B. Turoń, *Średniowieczne silesiacy i polonica...*, s. 92.

⁴⁴⁴ LT, [nr] 108.

⁴⁴⁵ W. Gojniczek, *Urzędy książęce i ziemskie...*, s. 135–137.

⁴⁴⁶ LT, t. 1, cz. 2, [nr] 199 [b.p.].

⁴⁴⁷ Tamże, [nr] 188 [b.p.].

⁴⁴⁸ Tamże, [nr-y] 208, 209 [b.p.].

⁴⁴⁹ I. Panic, *Księstwo cieszyńskie w średniowieczu...*, s. 97.

⁴⁵⁰ Tamże, s. 100.

⁴⁵¹ LT, t. 1, cz. 2, [nr] 210 [b.p.].

⁴⁵² Tamże, [nr] 221.

Idzi Panic w swych rozważaniach na temat rozwoju sieci osadniczej księstwa cieszyńskiego czas powstania miejscowości wzmiankowanych w XV wieku przesuwając wstecz co najmniej o jedno ówczesne pokolenie⁴⁵³, a nawet określa ten czas na pół wieku⁴⁵⁴. Niezależnie jednak od tego, czy Goch z Ochab *de facto* zakładał obie wioski, czy też wszedł w ich posiadanie przez kupno bądź darowiznę, innymi słowy, czy Drogomyśl i Zawada mogą być starsze o minimum owe jedno pokolenie wskazane przez Idziego Panica, należy wspomnieć jeszcze postać legendarnego Drogomyśla, którego imię przetrwało, jak twierdzą językoznawcy, w nazwie miejscowości⁴⁵⁵. Skoro bowiem Drogomyśl to nazwa dzierżawcza, to według najprostszej definicji *oznacza w chwili swego powstania przynależność osady do człowieka, którego imię w niej tkwi*⁴⁵⁶. Przyjmując zatem pogląd językoznawców, można wysunąć hipotezę, że przed Gochem był jeszcze Drogomyśl, nie sposób jednak określić, ile czasu między ich pojawieniem się upłynęło. Upatrywanie w nazwie miejscowości reminiscencji jej zarania nie jest osobliwością⁴⁵⁷, ostatnio, w przypadku terytorium dawnego księstwa cieszyńskiego, powtórzoną chociażby przez Jerzego Sperkę w odniesieniu do Biertułtowic, które w źródłach XIV-wiecznych zwane są *in extenso* Wsią Bertolda – *villa Bertoldi*⁴⁵⁸. Niewiele można też powiedzieć, jak owe założenie Drogomyśla i Zawady mogło wyglądać. Drogomyśl, również Zawada, nie doczekały się badań nad rozplanowaniem lokacyjnego układu osadniczego ani nawet dywagacji, czy ów akt miał miejsce. Rozważania takie objęły sąsiednią Pruchną i Ochaby⁴⁵⁹.

⁴⁵³ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 315.

⁴⁵⁴ Tenże, *Księstwo cieszyńskie w średniowieczu...*, s. 32.

⁴⁵⁵ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 62.

⁴⁵⁶ Tamże, s. 233–234; J. Szczerbowska-Kopacz, *Klasyfikacja, znaczenie oraz pochodzenie...*, s. 180.

⁴⁵⁷ Marcin Wojciech Solarz, *Nazwy wsi źródłem wiedzy o przeszłości na przykładzie toponimów z Doliny Olszynki na Pogórzu Ciężkowickim*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica”, 25, 2016, s. 63–81.

⁴⁵⁸ J. Sperka, *W średniowieczu i na początku czasów nowożytnych...*, s. 19.

⁴⁵⁹ Gerard Cellbrot, *Die Siedlungsformen des Kreises Teschen*, „Zeitschrift für Ostforschung”, 12, 1963, s. 75–97. W podobnym kontekście nad tą problematyką dla ob-

Okolice Bielska zaś doczekały się fachowej analizy historyczno-urbanistycznej układów przestrzennych⁴⁶⁰.

Wielka akcja kolonizacyjna w księstwie opolskim została zapoczątkowana w drugiej połowie XIII wieku przez księcia Władysława I, kontynuowana była także wraz z wyodrębnieniem księstwa cieszyńskiego przez księcia Mieszka⁴⁶¹. Termin lokacja ma dosyć szerokie rozumienie, lecz przede wszystkim oznacza założenie miasta lub wsi, może też oznaczać reorganizację tychże przez przeniesienie na nowe miejsce lub zmianę prawa z polskiego na niemieckie. Tak nazywane prawo lokacyjne to ogół swobód i praw oraz powinności przeniesionych z Niemiec przez osadników na tereny słowiańskie, węgierskie i bałtyckie. Należy jednak pamiętać, że niemieccy osadnicy byli pośrednikami w adaptowaniu modelu osadnictwa, który powstał na terenie Niderlandów i Flandrii w wiekach XI i XII. Dlatego Elżbieta Dybek konstatuje, że prawo niemieckie *ius Teutonicum* nie jest w istocie rzeczy (...) *własnością narodową, ale wspólnym dorobkiem kontynentu europejskiego*⁴⁶². Ważne jest także rozróżnienie, iż kolonizacja na prawie niemieckim nie równa się kolonizacji niemieckiej⁴⁶³. Idzi Panic stwierdza wręcz, że obcy etnicznie osadnicy zasiedlali w księstwie cieszyńskim przede wszystkim miasta i zaledwie kilka wiosek⁴⁶⁴. W okresie wielkiej kolonizacji na przełomie XIII i XIV wieku w księstwie tym założono 71 nowych osad, spośród

---

szaru okolic Bielska pochylili się Walter Kuhn, *Geschichte der deutschen Sprachinsel Bielitz (Schlesien)*, Würzburg 1981, s. 23–29; oraz ostatnio Jerzy Sperka w monografii Komorowic, zob. tenże, *W średniowieczu i na początku czasów nowożytnych...*, s. 19–21.

⁴⁶⁰ Bogusław Krasnowolski, *Lokacyjne układy osadnicze w okolicach Bielska...*, s. 34–53.

⁴⁶¹ J. Sperka, *W średniowieczu i na początku czasów nowożytnych...*, s. 18–19.

⁴⁶² Elżbieta Dybek, *Lokacje na prawie niemieckim...*, s. 5–7.

⁴⁶³ Tamże, s. 11.

⁴⁶⁴ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 319.

których 9 powstało w wyniku aktywności niemieckich kolonistów, kilka zaś w wyniku ich współuczestnictwa⁴⁶⁵.

Wsie zakładane na podstawie prawa niemieckiego charakteryzowały się regularnym układem, którego odchylenia wynikały z warunków terenowych oraz zastanego osadnictwa, jeżeli nie była to lokacja wsi na tzw. surowym korzeniu. Tak zakładane wsie otrzymywały regularny układ, który przyjmował kształt prostokąta, jego osią było nawsie podzielone na trzy pasma, środkowe było wspólnym pastwiskiem, często ulokowanym w dolinie rzeki, siedliska zaś lokowano na skrajnych pasmach. Prostopadle do nawsia rozchodziły się role, a wśród nich największe były te, które należały do sołtysa oraz plebańska⁴⁶⁶.

Układ ruralistyczny Drogomyśla nie został poddany tak specjalistycznym badaniom, jakie wykonał Bogusław Krasnowolski w przypadku wiosek okalających Bielsko. Badanie takie pomogłoby określić wielkość wioski w momencie lokacji, wyznaczyć jej pierwotne granice wraz z obserwacją wzrostu w kolejnych stuleciach, a także wytyczyć granicę pomiędzy Drogomyślem a Zawadą. Jakub Czaja zalicza Drogomyśl, także Ustroń, do tzw. łańcuchówek w niemieckiej nauce zwanych *waldhufendorf*, wsi na tym terenie położonych prostopadle lub równolegle do koryta Wisły⁴⁶⁷. W tego typu wsiach siedliska rozlokowane były po obu (lub tylko po jednej) stronach drogi, która zazwyczaj przebiegała równolegle do rzeki lub strumienia⁴⁶⁸. Warto nadmienić, że ten typ wsi charakterystyczny jest dla tych zakładanych na prawie niemieckim⁴⁶⁹. Układ łańcuchowej zabudowy wsi bardzo dobrze widoczny jest na mapie księstwa

---

⁴⁶⁵ Tenże, *Język mieszkańców Śląska Cieszyńskiego...*, s. 196–200.

⁴⁶⁶ B. Krasnowolski, *Lokacyjne układy osadnicze w okolicach Bielska...*, s. 38.

⁴⁶⁷ Jakub Czaja, *Landscape transformations in the alluvial fan of the River Little Vistula (Mała Wisła) in Poland from the 18th century to the present*, „Environmental & Socio-economic Studies”, 7, 2019, 1, s. 50–58.

⁴⁶⁸ H. Szulc, *Morfogeneza osiedli wiejskich w Polsce*, Wrocław 1995, s. 53–57; Tomasz Czerwiński, *Budownictwo ludowe w Polsce*, Warszawa 2008, s. 46.

⁴⁶⁹ Bogdan Zaborski, *O typowych kształtach wsi w Polsce*, Warszawa 1946 [maszynopis], s. 4 [Biblioteka Cyfrowa Politechniki Warszawskiej, dostęp: 20 IX 2024].

cieszyńskiego opracowanej przez Jana Wielanda⁴⁷⁰. Otwartą kwestią pozostanie, jaka część tego układu obejmowała także Zawadę przed wchłonięciem jej przez Drogomyśl⁴⁷¹. Na planie katastralnym Drogomyśla z roku 1836 łańcuch ról jest wciąż w części czytelny, biegnie od działek siedliskowych ulokowanych wzdłuż współczesnej ulicy Wiejskiej na wschód⁴⁷². W układzie łańcuchowym Drogomyśla mieszczą się nie tylko siedliska z odchodzącymi od nich rolami, lecz także dwa młyny oraz zabudowania dworskie na jego końcu⁴⁷³. Położony współcześnie na wschód od tegoż dwór powstał w połowie wieku XVIII⁴⁷⁴.

Idzi Panic uważa, że nie ma podstaw do stwierdzenia, na jakim prawie, polskim czy niemieckim, lokowane były wsie w księstwie cieszyńskim w XV wieku⁴⁷⁵. Jednakże, gdyby powtórzyć badania Bogusława Krasnowolskiego identyfikujące układy lokacyjne już nie tylko dla okolic Bielska⁴⁷⁶, lecz także obejmujące większy obszar, dylemat profesora byłby możliwy do rozsądzenia. Tym bardziej że zgoła odmienne wnioski, prezentuje Gerard Cellbrot w analizie form osadniczych powiatu cieszyńskiego w granicach z 1944 roku. Spośród sąsiadujących z Drogomyślem wiosek poddanych analizie, zdaniem tego badacza, na prawie niemieckim lokowane były Pruchna, Wielkie i Małe Ochaby⁴⁷⁷. Źródłowo takie rozróżnienie jest również trudne ze względu na brak zachowanych dokumentów lokacyjnych dla wiosek w księstwie cieszyńskim. Idzi Panic odnotowuje tylko trzy takie dokumenty, w których książę, nadając ziemię rycerzowi, zezwala na lokację wioski na prawie niemieckim⁴⁷⁸.

⁴⁷⁰ MSC, MK, sygn. MC/K/909, J.W. Wieland, *Principatus Silesiae Teschinensis Nova Delineatio...*

⁴⁷¹ J.P. Borowski, *Zawada. Zapomniana wieś przy Drogomyślu...*, s. 19–29.

⁴⁷² APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

⁴⁷³ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

⁴⁷⁴ J.P. Borowski, *Pałac baronowej Petröczy w Drogomyślu...*, s. 267–274.

⁴⁷⁵ I. Panic, *Księstwo cieszyńskie w średniowieczu...*, s. 30.

⁴⁷⁶ B. Krasnowolski, *Lokacyjne układy osadnicze w okolicach Bielska...*, s. 34–53.

⁴⁷⁷ G. Cellbrot, *Die Siedlungsformen des Kreises Teschen...*, zob. Tabelle 5: *Belage für deutsches Recht in den Dörfern des Kreises Teschen.*

⁴⁷⁸ I. Panic, *Księstwo cieszyńskie w średniowieczu...*, s. 92.

Taki dokument nie zachował się dla Drogomyśla i Zawady. Istnieje jednak pośrednia wzmianka, która przynajmniej pozwala zastanowić się nad tym, czy Drogomyśl był wsią lokowaną na prawie niemieckim. Otóż wsie lokowane na prawie niemieckim zarządzane były przez sołtysa⁴⁷⁹, choć nie odnalazłem bezpośredniej wzmianki o drogomyśkim sołtysie, to jednak w dokumencie wystawionym w 1515 roku, w którym Mikołaj Brodecki zapewnia uposażenie swojej żonie, wymienione zostają stawy, które mają zostać przy Drogomyślu, wśród nich pojawia się staw Sołtyski⁴⁸⁰.

W rozważaniach nad początkiem miast, a także wsi, pomocne, a często kluczowe, są badania archeologiczne. Takie jednak w Drogomyślu nie były prowadzone z wyjątkiem badań powierzchniowych przeprowadzonych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ten typ archeologicznych poszukiwań ogranicza się do obserwacji wszelkich anomalii występujących w zaoranych polach, wywiadów z mieszkańcami, kwerend archiwalnych oraz analizy zdjęć lotniczych⁴⁸¹. Innymi słowy, AZP to sondowanie obszaru metodami nieinwazyjnymi w celu wyznaczenia stanowisk kulturowych wymagających ochrony ze względu na ich potencjalną wartość poznawczą, a zarazem oznaczenie obszarów, w których warto prowadzić dalsze, pełne badania archeologiczne. Badania powierzchniowo-poszukiwawcze w ramach AZP w Drogomyślu przeprowadzono w 1983 roku, wyznaczając zaledwie dwa stanowiska archeologiczne. Na pierwszym, położonym na północy wioski przy granicy z Zabłociem, tuż za nasypem kolejowym, odnaleziono 4 ułamki ceramiki datowane na późne średniowiecze, co dało podstawę do zaklasyfikowania miejsca znaleziska jako śladu osadnictwa ze wspomnianego okresu⁴⁸².

⁴⁷⁹ E. Dybek, *Lokacje na prawie niemieckim...*, s. 58–66.

⁴⁸⁰ LT, [t. 4], 1496–1526, zprac. E. Němec, Český Těšín 1961, [nr] 402 [s. 48–49].

⁴⁸¹ O Archeologicznym Zdjęciu Polski szerzej pisze twórca owej koncepcji Stefan Woyda, *Archeologiczne zdjęcie terenu – ogólne założenia metody w oparciu o doświadczenia mazowieckie*, [w:] *Zdjęcie archeologiczne Polski*, red. M. Konopka, Warszawa 1981, s. 11–21.

⁴⁸² Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, Delegatura w Bielsku-Białej, arkusz AZP 106-45 [Karta ewidencji stanowiska archeologicznego, stanowisko nr 1 w Drogomyślu, Zbigniew Bagniewski, 5 V 1983 r.].

Drugie stanowisko zostało zlokalizowane na lewym brzegu rzeki Wisły, pomiędzy wpadającym doń kanałem ulgi rzeki Knajki a ulicą Jaśminową. Interpretacja odnalezionych w tym miejscu 5 ułamków ceramiki rozrzuconych na obszarze o powierzchni 0,5 ha przez Zbigniewa Bagniewskiego jest dosyć sensacyjna, bowiem badacz ten lokalizuje tam osadę otwartą z XIII wieku⁴⁸³. Jeśli przyjmiemy, że znaleziona ceramika jest prawidłowo datowana, bez jakiegokolwiek cienia wątpliwości, na wiek XIII, to bez przeprowadzenia pełnych badań archeologicznych nie można zbyt wiele wnioskować na podstawie tego znaleziska. Zbigniew Bagniewski przyznaje, że znaleziska z okolic Drogomyśla świadczą o niewielkim zasięgu kolonizacji doliny Wisły w tym rejonie lub wręcz, jeśli weźmiemy pod uwagę trudne warunki środowiska naturalnego, miała ona charakter sezonowy⁴⁸⁴. Wątpliwość budzi nawet zaklasyfikowanie wskazanego obszaru jako prawdopodobnej osady, bowiem zwyczajnie owa średniowieczna ceramika mogła trafić w to miejsce wraz z nawożeniem pola ornego obornikiem⁴⁸⁵. Powstają zatem pytania: skąd pochodziła znaleziona ceramika, a co za tym idzie, czy i gdzie istniał na terenie współczesnego Drogomyśla obszar tak wcześnie, w odniesieniu do wzmianek historycznych, zasiedlony. Wreszcie, czy owe znalezisko jest pozostałością po zanikłej osadzie, może po nieudanej lokacji, czy też tylko punktu osadniczego, pojedynczego siedliska? Na obecnym etapie badań, a nawet wobec ich braku, nie sposób odpowiedzieć na te pytania.

Jeżeli założymy za Idzim Panicem, że początek Drogomyśla i Zawady należy przesunąć od ich wzmiankowania o pół wieku, czyli na początek wieku XV, to w tym czasie w okolicach Drogomyśla istniało kilka wsi.

⁴⁸³ Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, Delegatura w Bielsku-Białej, arkusz AZP 106-45 [Karta ewidencji stanowiska archeologicznego, stanowisko nr 2 w Drogomyślu, Z. Bagniewski, 5 V 1983 r.].

⁴⁸⁴ Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, Delegatura w Bielsku-Białej, arkusz AZP 106-45 [Podsumowanie badań sporządzone przez Z. Bagniewskiego].

⁴⁸⁵ Za konsultację stanowisk archeologicznych dziękuję Zofii Jagosz-Zarzyckiej, kustosz Działu Archeologii Muzeum Śląska Cieszyńskiego.

Od północy położony był Strumień, wzmiankowany w roku 1407⁴⁸⁶ oraz Zarzecze w roku 1223⁴⁸⁷. Być może z tej strony Zawada sąsiadowała już z Zabłociem, ujawnionym co prawda w roku 1486⁴⁸⁸. Na zachodzie w sąsiedztwie Drogomyśla i Zawady położone były Rychuńd, Górny Rychuńd oraz Mała Pruchna, wzmiankowane po raz pierwszy w roku 1416⁴⁸⁹ oraz Pruchna ujawniona w roku 1305⁴⁹⁰. Na południe od Drogomyśla położone były Ochaby, także wzmiankowane w roku 1305⁴⁹¹ oraz Ochaby Małe znane od roku 1418⁴⁹², a także Kiczyce wzmiankowane już w roku 1316⁴⁹³. Dalej na wschód od Drogomyśla i Zawady na początku XV wieku istniała pustka osadnicza ciągnąca się aż do Iłownicy i Rudzicy, o których pierwsze wzmianki pochodzą z roku 1305⁴⁹⁴.

---

⁴⁸⁶ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 306. Ludwik Musioł podawał, że pierwsza wzmianka o Strumieniu zapisanym jako *Schwarczinwassir* pochodzi już z roku 1386, niestety nie udało się, jak dotąd, pozytywnie zweryfikować tej informacji, zob. tenże, *Pierwsze źródłowe wzmianki z dziejów w województwie śląskim*, „Komunikat Instytutu Śląskiego w Katowicach”, 4, 1939, 7, s. 7.

⁴⁸⁷ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 294.

⁴⁸⁸ Tamże, s. 313.

⁴⁸⁹ Tamże, s. 306.

⁴⁹⁰ Tamże, s. 296.

⁴⁹¹ Tamże, s. 296.

⁴⁹² W. Gojniczek, *Nieznany dyplom Przemysława I Noszaka...*, s. 77, przypis 45.

⁴⁹³ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 312.

⁴⁹⁴ Tamże, s. 296.

Stosunki własnościowe

Nie wiadomo, czy po Smylu właścicielem Drogomyśla i Zawady był jego potomek. Wioski te w średniowieczu w źródłach po raz drugi pojawiają się dopiero 24 lipca 1487 roku. Wtedy Mikołaj Brodecki z Brodka uzyskał od księcia Kazimierza II potwierdzenie posiadania Drogomyśla i Zawady wraz z przywilejami. Przyczyną wystawienia owego dyplomu było zaginięcie poprzedniego dokumentu stanowiącego o własności rzeczonych wiosek⁴⁹⁵. W tym samym dniu książę Kazimierz potwierdził Mikołajowi Brodeckiemu z Brodka posiadanie wsi Golasowice i Jarząbkowice⁴⁹⁶. Drogomyśl z Zawadą nie stanowiły podstawy uposażenia Mikołaja Brodeckiego⁴⁹⁷, którego centrum z pewnością był Strumień. Właścicielem

---

⁴⁹⁵ LT, [nr] 308; *Wybór źródeł do dziejów Ustronia...*, s. 55–56. Matthias Kasperlik podawał, że Mikołaj Brodecki z Brodka posiadał te wioski już w roku 1484, co jest oczywiście prawdopodobne. Niestety, ten wybitny znawca dziejów księstwa cieszyńskiego nie podał źródła, w którym znalazł ową wzmiankę, zob. Matthias Kasperlik von Teschenfeld, *Kasimir II. (1477–1528) in seiner Wirksamkeit als oberster Hauptmann in Schlesien und als Herzog von Teschen, nebst einem Rückblick auf den ältere Länderbesitz*, [cz. 3], „Notizen-Blatt”, 1873, 3, s. 21.

⁴⁹⁶ LT, [t. 3], [nr] 307 [s. 61].

⁴⁹⁷ Mikołaj Brodecki z Brodka był prawdopodobnie synem Paszka Brodeckiego, starosty pszczyńskiego. D. Pindur nazywa Brodeckiego *ulubionym szlachcicem* księcia Kazimierza II. Istotnie Mikołaj piastował nie tylko najwyższy urząd ziemski w księstwie cieszyńskim, lecz również często występował na książęcych dokumentach w roli świadka. Co więcej, to sam książę obdarowywał go licznymi przywilejami. Największym wyrazem książęcej przychylności dla Brodeckiego była zgoda na podniesienie Strumienia do rangi miasta, któremu marszałek nadał takie same prawa, które miały Bielsko, Frysztat czy niedaleki Skoczów. Nadto mieszkańcy Strumienia otrzymali prawo spadkowe, a miasto na dziesięć lat zostało zwolnione z podatków. W roku 1503 książę Kazimierz II wyjednał u króla Władysława II Jagiellończyka potwierdzenie praw miejskich dla Strumienia. Król zezwolił młodemu miastu na zorganizowanie cechów rzemieślniczych oraz na organizowanie raz w tygodniu

tej miejscowości lub jej części był Mikołaj przynajmniej od 1470 roku, kiedy występuje jako świadek, pisząc się *Mikolass Brodecky a na Strumenu* na dokumencie, w którym książę Przemysław II potwierdza dawne przywileje miasta Skoczowa⁴⁹⁸. Posiadanie Strumienia przez Mikołaja Brodeckiego poświadcza dokument z 1483 roku, w którym książę Kazimierz II potwierdził transakcję sprzedaży tej wioski przez Machnę Ogrodzeńską za 200 zł węgierskich⁴⁹⁹.

– w poniedziałek – targu, a także dwa razy w roku jarmarku. Strumień otrzymał także prawo obwarowania oraz herb, zob. O. Zawisza, *Dzieje Strumienia...*, s. 7–14; J. Polak, *Brodecki Mikołaj*, [w:] *Słownik biograficzny Ziemi Pszczyńskiej*, red. Alojzy Lysko, Pszczyna 1994, s. 44–45; D. Pindur, *Książę czasów przełomu...*, s. 42–44, 66. Mikołaj Brodecki ufundował szpital przy kościele św. Krzyża w Strumieniu, zob. Józef Londzin, *Kościoły drewniane na Śląsku Cieszyńskim*, Cieszyn 1932, s. 328. Sfinansował także budowę kościoła św. Barbary, zob. tamże, s. 331, 341. Duża część dochodów M. Brodeckiego pochodziła z gospodarki rybnej, którą na terenie swoich wiosek rozwinął na wielką skalę, m.in. dzięki licznym przywilejom księcia Kazimierza II, zob. J. Polak, *Brodecki Mikołaj...*, s. 44–45; D. Pindur, *Książę czasów przełomu...*, s. 76. Służył także Stefanowi Zápoly, którego interesy reprezentował Mikołaj w roku 1490 w Wiedniu, zob. Wiener Stadt – und Landesarchiv, Hauptarchiv – Urkunden (1177–1526), sygn. 5356. Za zaangażowanie w bezpieczny transport wielickiej soli otrzymywał co roku dwa bałwany tejże, zob. Józef Putek, *O zbójnickich zamkach, heretyckich zborach i oświęcimskiej Jerozolimie. Szkice z dziejów pogranicza śląsko-polskiego*, Kraków 1938, s. 90. Mikołaj miał dwóch synów, Walentyna i Pawła oraz żonę Annę, zob. Radim Jež, *Prameny ke sporům o těšínské zemské zřízení z poslední třetiny 16. století*, „Práce a studie Muzea Beskyd – Společenské vědy”, 20, 2008, [dokument nr] 4 [s. 280–281]; LT, [nr] 402. W literaturze podaje się dwie daty śmierci Mikołaja, część badaczy stwierdza ostrożnie, że Mikołaj zmarł przed rokiem 1528, zob. D. Pindur, *Książę czasów przełomu...*, s. 103; R. Jež, *Listiny těšínských knížat renesančního věku. Rekonstrukce knihy „Matrica privilegiorum ab anno 1558”*, Český Těšín 2010 (Studie o Těšínku, t. 19), s. 214, przypis nr 2; tenże, *Pergamenové listiny Těšínských Piastovců z let 1408–1566 z Rakouské Národní knihovny ve Vídni*, „Práce a studie Muzea Beskyd – Společenské vědy”, 24, 2012, s. 164. Wacław Gojniczek i Jerzy Polak podają jednak, że Mikołaj Brodecki zmarł około roku 1518, zob. J. Polak, *Brodecki Mikołaj...*, s. 45; W. Gojniczek, *Urzędy książęce i ziemskie...*, s. 236. Z pewnością nietuzinkowa postać marszałka Mikołaja Brodeckiego zasługuje na uwagę i poszerzone badania, analizy wymaga jego uposażenie, rysujące się nader imponująco na tle pozostałych majątków szlacheckich w księstwie cieszyńskim, genealogia, wkład w rozwój gospodarki rybackiej, wizja założenia miasta prywatnego oraz kontakty z potężnym węgierskim rodem Zápolyów.

⁴⁹⁸ LT, [t. 3], [nr] 240 [s. 14–16].

⁴⁹⁹ Tamże, [nr] 296 [s. 55–56]. Nie jest znany dokładny moment zakupu Strumienia przez Mikołaja Brodeckiego, dotychczas badacze wskazywali, że był to początek lat 80. XV w., nie zwracając uwagi na wspomniany dokument księcia Przemysława II z 1470 r., zob. J. Polak, *Powstanie miasta Strumienia w świetle dokumentów*, [w:]

Bezprecedensowy w skali księstwa cieszyńskiego był przywilej księcia Kazimierza II wydany 14 lutego 1482 roku zezwalający Mikołajowi na podniesienie Strumienia do rangi miasta⁵⁰⁰, poświadczony także przez mieszczan cieszyńskich⁵⁰¹ oraz króla czeskiego Władysława Jagiellończyka⁵⁰². Strumień, odtąd jedyne prywatne miasto w księstwie cieszyńskim⁵⁰³, był centrum kompleksu miejscowości, który Mikołaj Brodecki stworzył na styku księstwa raciborskiego, a ściślej rzecz biorąc wydzielonego zeń państwa pszczyńskiego⁵⁰⁴, gdzie leżały Jarząbkowice, Golasowice⁵⁰⁵, oraz księstwa cieszyńskiego, czyli z Wisły Niemieckiej (Małej), Zabłocia⁵⁰⁶, Ochab, o których wiadomo, że były darowane przez księcia Kazimierza II⁵⁰⁷, Drogomyśla, Zawady⁵⁰⁸, folwarku pod Cieszynem⁵⁰⁹ i być może również Zbytkowa⁵¹⁰, a także, jak twierdził Jerzy Polak, Zarzeczca⁵¹¹.

Strumień. Z dziejów miasta od jego początków do 1939 r., red. Bolesław Orszulik, Strumień 1983, s. 25; D. Pindur, *Książę czasów przełomu...*, s. 42.

⁵⁰⁰ LT, [t. 3], [nr] 289 [s. 49–50]; J. Polak, *Powstanie miasta Strumienia w świetle dokumentów...*, s. 25–27; D. Pindur, *Książę czasów przełomu...*, s. 42–43.

⁵⁰¹ Tamże, s. 43.

⁵⁰² LT, [t. 4], [nr] 361 [s. 21–22].

⁵⁰³ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 353.

⁵⁰⁴ Książę Kazimierz II wszedł w posiadanie Pszczyzny z zamkiem oraz okręgiem po poślubieniu Joanny z Podiebradów, zob. D. Pindur, *Książę czasów przełomu...*, s. 35–37.

⁵⁰⁵ LT, [nr] 307.

⁵⁰⁶ Wisła Mała wymieniona jest pośród pierwszych wiosek kasztelanii cieszyńskiej już w roku 1223, zob. Ewelina Szuster, *Wokół początków Wisły Małej*, „Pamiętnik Cieszyński”, 12, 1997, s. 14–20. Kiedy Wisła Mała jednak ostatecznie znalazła się w państwie pszczyńskim, trudno powiedzieć. Książę Kazimierz II w roku 1526 kupił od Anny Brodeckiej Wisłę Małą wraz z Zabłociem, zob. Anton Peter, *Burgen und Schlösser im Herzogthum Schlesien*, Teschen 1894, s. 54. Jednak już w roku 1536 Wisła Mała zaliczana jest w poczet pszczyńskich wiosek, zob. L. Musioł, *Dokument sprzedaży księstwa pszczyńskiego z dn. 21 lutego 1517 r.*, „Roczniki Towarzystwa przyjaciół nauk na Śląsku”, 2, 1930, s. 242.

⁵⁰⁷ LT, [t. 3], [nr] 283 [s. 45–46].

⁵⁰⁸ Tamże, [nr] 308.

⁵⁰⁹ D. Pindur, *Książę czasów przełomu...*, s. 134, przypis nr 470.

⁵¹⁰ Josef Macůrek, *Turzonowie na Morawach i na Śląsku w końcu XV i w pierwszej połowie XVI wieku. Z historii stosunków czesko-polskich w okresie humanizmu*, „Śląski Kwartalnik Sobótka”, 14, 1959, 1, s. 44, przypis nr 48.

⁵¹¹ J. Polak, *Brodecki Mikołaj...*, s. 44–45.

Korzystając z przychylności księcia Kazimierza II, Mikołaj Brodecki na całym swym terytorium zakładał stawy wraz z umiejętnie poprowadzonym systemem tam na Wiśle, sztucznych kanałów. Do owych książęcych przywilejów ułatwiających Mikołajowi Brodeckiemu prowadzenie w takiej skali gospodarki rybackiej, a mających bezpośredni wpływ na rozwój Drogomyśla i Zawady, z pewnością należy zgoda udzielona w 1488 roku na założenie stawu poniżej Kiczyc oraz wzniesienia tamy na rzece Wiśle w celu poboru wody na stawy⁵¹². Do kwestii prowadzenia wody z Wisły na stawy położone pomiędzy Skoczowem a Zabłociem odnosi się jeszcze jeden przywilej książęcy, który Mikołaj otrzymał w roku 1504⁵¹³. Intensywnej hodowli ryb w tak licznie zakładanych stawach sprzyjały z pewnością dobre kontakty handlowe, m.in. z Królestwem Polskim, bowiem książę Kazimierz II wystarał się u króla Zygmunta I o przywilej zezwalający na transport ryb z księstwa cieszyńskiego rzeką Wisłą do Krakowa⁵¹⁴. Wsparcie księcia Kazimierza II udzielane Mikołajowi wynikało zapewne z faktu, iż tenże był w istocie rzeczy bliskim współpracownikiem cieszyńskiego Piasta, bowiem przynajmniej od 1482 do 1517 roku pełnił najwyższy urząd w księstwie cieszyńskim – był marszałkiem ziemskim. Kiedy książę został starostą śląskim, marszałek był jego towarzyszem w podróży i w sprawowaniu urzędu⁵¹⁵.

Stawy oraz zasilające je młynówki⁵¹⁶, w wielu miejscach jeszcze dziś definiują krajobraz⁵¹⁷ i nie sposób odmówić racji dyrektorowi Komory Cieszyńskiej, lecz również świetnemu historykowi Matthiasowi Kasperlikowi, który niestrudzoną działalność w rozwijaniu gospodarki stawowej przez Mikołaja Brodeckiego oraz owoce, które wydała przez kolejne pokolenia podsumował stwierdzeniem, że dzieło to jest swego rodzaju

---

⁵¹² LT, [t. 3], [nr] 312 [s. 65].

⁵¹³ LT, [t. 4], [nr] 369 [s. 25–26].

⁵¹⁴ D. Pindur, *Książę czasów przełomu...*, s. 121.

⁵¹⁵ W. Gojniczek, *Urzędy książęce i ziemskie...*, s. 234–236.

⁵¹⁶ Stanisław Wróbel, *Badania chemiczne stawów*, [w:] *Półwiecze działalności rybackiego ośrodka Polskiej Akademii Nauk w Gołyszach*, red. Maria Anna Szumiec, Gołysz 1998, s. 47–48.

⁵¹⁷ J. Czaja, *Landscape transformations...*, s. 53.

pomnikiem marszałka⁵¹⁸. Wpływ Mikołaja Brodeckiego na rozwój Drogomyśla i Zawady był niewątpliwie znaczny i jest widoczny współcześnie w krajobrazie wioski, choć w zdecydowanej części jest nieuchwytny źródłowo. Z czasów przynależności Drogomyśla i Zawady do uposażenia Mikołaja Brodeckiego, obok wspomnianego już dokumentu z roku 1487, zachował się tylko jeszcze jeden dyplom. Tak się jednak składa, że jego treść przekazuje informację o kilku drogomyskich stawach. Oto bowiem Mikołaj Brodecki w roku 1515 postanowił zapewnić swojej żonie Annie oprawę wdowią i wyznaczył jej gwarantów oraz uzyskał jej zatwierdzenie u swego księcia Kazimierza II.

Anna po śmierci Mikołaja miała otrzymać Zabłocie oraz Wisłę Niemiecką. Co jednak ważne, marszałek zabezpieczał byt swojej żony, uzyskując od księcia na dobrą sprawę powtórne potwierdzenie przywileju na swobodne doprowadzanie wody na stawy w okolicy Zabłocia. Anna otrzymała bowiem od męża wszystkie stawy przynależne Zabłociu położone powyżej Drogomyśla, aż do granicy z Kiczycami wraz z wodą *kiczycą*, czyli prowadzoną młynówkami z kiczyczego jazu na Wiśle. Dostała również jeden staw wraz z polem w Drogomyślu położonym przy granicy Ochab i Pruchnej, a także poddanego z zagrodą *na końcu Drogomyśla*. Jednak pozostałe stawy drogomyskie miały pozostać przy Drogomyślu, wśród nich Mikołaj wymienił stawy: Wilkołak, Zawadzki, Kaprowy, Okrągły, Szarawski, Birzvnizky, Konopczyński, Ondrzejowski, Mnichowy i Sołtyki⁵¹⁹.

Anna zgodnie z zapisem we wspomnianym dyplomie mówiącym o tym, że ma prawo rozporządzać owym majątkiem za życia, jak i na łożu śmierci, sprzedała w roku 1526 Zabłocie i Wisłę Niemiecką *vel* Wisłę Małą księciu Kazimierzowi II⁵²⁰. Sędziwy, choć wciąż energiczny, książę sukcesywnie przejmował uposażenie swojego *ulubionego szlachcica*. Również w roku 1526 odkupił Strumień od synów marszałka,

⁵¹⁸ M. Kasperlik von Teschenfeld, *Kasimir II. (1477–1528)...*, s. 21.

⁵¹⁹ LT, [nr] 402.

⁵²⁰ A. Peter, *Burgen und Schlösser im Herzogthum Schlesien...*, s. 54.

Walentego i Pawła Brodeckich⁵²¹. Dwa lata później bracia, Sebastian i Piotr Karwińscy z Karwiny, sprzedali księciu swoje prawa do majątku po Mikołaju Brodeckim⁵²².

Z kolei Jan z Pernsteinu, opiekun małoletniego księcia Wacława III Adama, w roku 1530 uzyskał zrzeczenie się praw do majątku po Mikołaju Brodeckim sióstr Rostkównek z Bzia – Elżbiety Larisch z Naczesławic i Magdaleny Simoradzkiej z Simoradza⁵²³. O tym, że owo dążenie księcia do skupienia w swym ręku dziedzictwa marszałka mogło jednak być uciążliwe i łączyć się z naciskami wobec spadkobierców, informuje relacja Bernarda Rostka z Bzia, wedle której książę Kazimierz II miał dopuścić się przekroczenia prawa wobec Walentego i Pawła Brodeckich⁵²⁴. Co więcej, Anna musiała się jeszcze mierzyć z panem na Pszczynie, Janem Turzo, w sporze o Zbytków. W obronie wdowy po marszałku księstwa cieszyńskiego wystąpił książę ziębicki Karol I⁵²⁵.

Komu zatem przypadły Drogomyśl i Zawada, skoro wiadomo, że Mikołaj Brodecki nigdy nie sprzedał tej części swojego uposażenia w przeciwieństwie do Ochab⁵²⁶ czy Jarząbkowic i Golasowic⁵²⁷? Bliżej nieokreśloną część Drogomyśla otrzymał Bernard Rostek z Bzia wraz z ojcem Krzysztofem. Dział ten przejął książę Kazimierz II⁵²⁸. Jednak z powodu skromnej bazy zachowanych archiwaliów nie sposób stwierdzić, czy

⁵²¹ O. Zawisza, *Dzieje Strumienia...*, s. 15–17.

⁵²² LT, [t. 5], 1527–1550, zprac. E. Němec, Český Těšín 1966, [nr] 454 [s. 3–4].

⁵²³ W. Gojniczek, *Urzędy książęce i ziemskie...*, s. 258.

⁵²⁴ R. Jež, *Prameny ke sporům o těšínské zemské zřízení...*, [dokument nr] 4 [s. 280–281].

⁵²⁵ J. Macůrek, *Turzonowie na Morawach i na Śląsku...*, s. 44, przypis nr 48.

⁵²⁶ *Najstarszy Kopiarz wsi Ochaby*, nr 3 [s. 15–16].

⁵²⁷ Alfons Nowack, *Historia parafii wiejskich archiprezbiteratu Żory na Górnym Śląsku*, Opole 2011, s. 266. Por. wydanie pierwotne, tenże, *Geschichte der Landpfarreien des Archipresbyterates Sohrau*, Oppeln 1912.

⁵²⁸ R. Jež, *Prameny ke sporům o těšínské zemské zřízení...*, [dokument nr] 4 [s. 280–281]. O Rostkach z Bzia, zob. Josef Pilnáček, *Rody starého Slezska*, t. 3, P–Š, Jílové u Prahy 1972, s. 69–70.

była to część Drogomyśla, którą księżę trwale przyłączył do swojego uposażenia, czy też po czasie na powrót stała się częścią miejscowości. Inna część Drogomyśla po śmierci Mikołaja Brodeckiego należała już do jego żony Anny, którą ta razem z synem Pawłem sprzedała Janowi Czeli z Czechowic w roku 1525⁵²⁹. Nie była to owa niewielka część Drogomyśla, którą Anna otrzymała od męża w roku 1515, bowiem przedmiotem transakcji z roku 1525 stała się połowa wioski oraz trzy stawy drogomyskie, a te, jak zastrzegł Mikołaj Brodecki, miały zostać przy Drogomyślu⁵³⁰. Wobec braku źródeł nie można stwierdzić, kiedy Jan Czelo skupił w swym ręku cały Drogomyśl wraz z Zawadą, jednakże najstarszy zachowany dokument, w którym występuje jako kanclerz księstwa cieszyńskiego i pisze się na Drogomyślu, został wystawiony w roku 1529⁵³¹. Jan Czelo z Czechowic jest pierwszym właścicielem Drogomyśla, który pisze się na tej wiosce, co pozwala domniemywać, iż było to centrum jego bogatego uposażenia. Dokładne zestawienie majątku Jana Czeli, jak i całej rodziny, wciąż czeka na rzetelne opracowanie⁵³², nie ulega jednak wątpliwości, że Jan Czelo

⁵²⁹ APC, KC, sygn. 1997, s. 7.

⁵³⁰ LT, [nr] 402.

⁵³¹ LT, [t. 5], [nr] 458 [s. 5–6]. Vincenc Prasek zanotował, że Jan Czelo z Czechowic pisał się na Drogomyślu w roku 1516, kiedy toczył spór z mieszczanami cieszyńskimi o wyszynk piwa. Notatki Vincenca Praska o Drogomyślu przechowywane są w Archiwum Krajowym w Opawie, zob. ZAO, Vincenc Prasek, *Topografie Těšínska. Písmo C – G*, inv. č. 854, s. 90. Jednak w przywileju księcia Kazimierza II wystawionym 28 IV 1516 r., na który powołuje się ten znakomity znawca przeszłości księstwa cieszyńskiego, Jan Czelo z Czechowic nie występuje z tym predykatem, zob. APC, Zbiór dokumentów pergaminowych i papierowych, sygn. 43. Dokument wydał D. Pindur, *Książę czasów przelomu...*, s. 157–158.

⁵³² Podobnie jak genealogia tej niezwykle ciekawej i wyrastającej ponad pozostałe w księstwie cieszyńskim rodziny. Zgadzam się z ostatnio wygłoszoną opinią Jerzego Sperki, że *genealogia Czelów z końca XV i początku XVI wieku wymaga niestety ponownych badań, bowiem dotychczasowe próby* [Jan Krukowski, *Genealogia rodziny Czelo*, „Rocznik Muzeum w Gliwicach”, 5, 1989, s. 281–298; I. Panic, *Uposażenie ziemskie rodziny Czelo z Czechowic za panowania Piastów. Z badań nad drogami awansu i uposażeniem majątkowym szlachty cieszyńskiej w czasach piastowskich 1290–1653*, „Średniowiecze polskie i powszechne”, 3, 2004, s. 230–262] *z nie w pełni wykorzystanymi źródłami i z błędami interpretacyjnymi nie spełniły swojej roli*, zob. J. Sperka, *W średniowieczu i na początku czasów nowożytnych...*, s. 39, przypis nr 102.

z Czechowic obok Drogomyśla posiadał: Bielowicko⁵³³, Wędrynię, Leszną Dolną⁵³⁴, Grodziszczce⁵³⁵, Wielką i Małą Pruchną oraz Rychułd⁵³⁶ oraz część rodzinnych Czechowic⁵³⁷. Nie wiadomo, czy własnością Jana była także Zawada, należała ona do kolejnych właścicieli Drogomyśla – Jana i Jerzego Czelów oraz ich ojca Kaspra, jednak najwcześniej jako taka wymieniana jest w roku 1600⁵³⁸. Wobec tak bogatego uposażenia, jak na warunki panujące w księstwie cieszyńskim⁵³⁹, Jan Czelo z Czechowic pisał się na Drogomyślu, co może wskazywać na fakt posiadania siedziby, dworu w tej miejscowości. W literaturze owa centralna rola Drogomyśla względem pozostałych miejscowości uposażenia Jana Czeli podnoszona jest m.in. przez Idziego Panica⁵⁴⁰ oraz Jana Krukowskiego, choć ten ostatni posuwa się do swego rodzaju przesady, nazywając tę wieś *parafialną*⁵⁴¹. Dla Mathiasa Kasperlika również było oczywiste, że Jan Czelo mieszkał w Drogomyślu⁵⁴². Jednakże pierwsza źródłowo zachowana wzmianka o siedzibie szlacheckiej w tejże miejscowości pochodzi z roku 1592, kiedy bracia Hałcnowscy zeznają, iż doszło do ich znieważenia w domu Kaspra Czelo w Drogomyślu⁵⁴³. Jan Czelo posiadał również dom w Cieszynie przy reprezentacyjnej ulicy Polskiej⁵⁴⁴, dziś Głębokiej 15, czyli siedzibie biblioteki miejskiej w dawnym Domu Niemieckim. Dom ten był tak lokalizowany np. w roku 1545, kiedy zapisano *pod pana*

⁵³³ Anton Peter, *Burgen und Schlösser im Herzogthum Schlesien...*, s. 60.

⁵³⁴ LT, [t. 5], [nr] 463 [s. 8–9].

⁵³⁵ Tamże, [nr] 461 [s. 7–8].

⁵³⁶ Tamże, [nr] 460 [s. 6–7].

⁵³⁷ J. Pilnáček, *Die Älteste genealogie der grafen Wilczek*, Wien 1936, s. 33–34.

⁵³⁸ *Kopíř města Pruchné 1416–1686*, wyd. E. Němec, Český Těšín 1963, [dokument nr] 19 [b.p.].

⁵³⁹ Księstwo cieszyńskie zamieszkiwała w przeważającej mierze szlachta posiadająca jedną wieś, zob. I. Panic, *Uposażenie ziemskie rodziny Czelo...*, s. 250.

⁵⁴⁰ Tamże, s. 248.

⁵⁴¹ J. Krukowski, *Genealogia rodziny Czelo...*, s. 287.

⁵⁴² M. Kasperlik von Teschenfeld, *Herzog Wenzel's von Teschen Wirksamkeit*, cz. 1, In *Angelegenheiten der Städte*, „Notizen-Blatt”, 1874, 1, s. 3.

⁵⁴³ KCC, Archiwalia Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego (dalej: APTL), sygn. 44.260, k. 70 verso–71.

⁵⁴⁴ APC, Spuścizna Wiktora Kargera, sygn. 116.

*Czelowym domem ze zadu pri studnici Bratrské zaleži tak, jakž od dawnych časův*⁵⁴⁵. Istotnie, obok parceli Jana Czeli przebiegał miedzuch łączący studnię bracką ze Starym Targiem, widoczny na dawnych planach Cieszyna⁵⁴⁶. Była to zatem lokalizacja ze wszech miar licująca z pozycją Jana Czeli, nie tylko ze względu na zgromadzony przezeń majątek, ale pełniony urząd kanclerza księstwa cieszyńskiego, wszak położona była w centralnym punkcie najważniejszej ówczesnie ulicy w stołecznym Cieszynie, łączącej dwa ośrodki władzy – książęcej na Zamku i miejskiej w Ratuszu⁵⁴⁷. Jan Czelo z Czechowic na Drogomyślu objął urząd kanclerski w 1519 roku, jeszcze za rządów księcia Kazimierza II. Nie bez znaczenia jest jednak fakt, że w latach 1502-1517 funkcję tę sprawował jego ojciec, Jan Czelo z Czechowic, jeszcze wcześniej kanclerzem był wykształcony na Akademii Krakowskiej Henryk Czelo z Czechowic. Po śmierci księcia Kazimierza II Jan utrzymał się na stanowisku, stając się głównym współpracownikiem regenta Jana z Pernsteinu⁵⁴⁸. Kanclerz Jan w 1520 roku, jeszcze od księcia Kazimierza II, otrzymał prawo przyjmowania próśb petentów, będące do tego momentu wyłącznie prerogatywą książęcą. Szczególnie jednak w okresie regencji Jana z Pernsteinu, który nieczęsto przebywał w księstwie, Jan Czelo z Czechowic na Drogomyślu skupiał w swym ręku realną władzę⁵⁴⁹. Kłopoty Jana zaczęły się, gdy młody książę Waclaw III Adam wyrwał się spod kurateli Jana

⁵⁴⁵ LT, [t. 5], [nr] 505 [s. 45–46].

⁵⁴⁶ MSC, MH, sygn. MC/H/5633, [Widok perspektywiczny Cieszyna anonimowego autora], [Cieszyn, 2. poł. XVIII w.]; MSC, MK, sygn. MC/K/3195, Carl Jacobi d'Ecckholm, *Geometrischer grundriss der stadt Teschen*, [Cieszyn] 1789.

⁵⁴⁷ J.P. Borowski, *Była sobie ulica...czyli rzecz o dawnej Głębokiej*, „Kalendarz Cieszyński”, 2022, s. 25–26.

⁵⁴⁸ J. Krukowski, *Genealogia rodziny Czelo...*, s. 284–286; W. Gojniczek, *Upadek rodziny Czelów z Czechowic. Okoliczności konfliktu kanclerza Jana Czelo z Czechowic z księciem cieszyńskim Waclawem III Adamem*, [w:] *Šlechtic v Horním Slezsku. Vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15. – 20. století) / Szlachcic na Górnym Śląsku. Relacje między regionem i centrum w losach i karierach szlachty na Górnym Śląsku (XV–XX wiek)*, uspořádali Jiří Brňovják, W. Gojniczek, Aleš Zářický, Ostrava – Katowice 2011, s. 139–141.

⁵⁴⁹ Barbara Trelińska, *Kancelaria i dokument książąt cieszyńskich 1290–1573*, Warszawa – Łódź 1983, s. 86–87; J. Krukowski, *Genealogia rodziny Czelo...*, s. 286–287; W. Gojniczek, *U schyłku panowania dynastii Piastów...*, s. 8; D. Pindur, *Książę czasów przelomu...*, s. 97–98.

z Pernsteinu i przejmując władzę w księstwie, wymienił aparat urzędniczy. Kanclerz Jan Czelo około maja 1545 roku został zastąpiony przez Waclawa Rudzkiego z Rudz. Dymisja Jana nie zadowalała jednak księcia, pomiędzy cieszyńskim dynastą a kanclerzem wybuchł otwarty konflikt, którego kulminacją było aresztowanie i osadzenie w więzieniu na zamku w Cieszynie Jana oraz jego brata Piotra. W obronę właściciela Drogomyśla włączył się Jan z Pernsteinu, który interweniował u cesarza Ferdynanda, ten zaś w serii płomiennych listów kazał uwolnić braci Czelów⁵⁵⁰. Skutki owego konfliktu okazały się jednak brzemiennie dla mieszkańców Drogomyśla: Jan Czelo w roku 1547 kupił od Jana z Pernsteinu położoną na Morawach twierdzę Paskov wraz z kilkoma wsiami i opuścił księstwo cieszyńskie. Zmarł około roku 1557⁵⁵¹.

W literaturze przedmiotu podaje się również, iż w czasach kanclerza Jan Czeli właścicielem Drogomyśla był Mikołaj Wilczek z Dobrej Ziemicy i Hulczyna. Właścicielem Drogomyśla, czy też działu na nim, miał zostać ów szlachcic w wyniku małżeństwa zawartego z córką kanclerza – Katarzyną Czelówną, a miejscowość ta jakoby miała stać u zarania potęgi tej zacnej rodziny⁵⁵². Cały ten wywód został wysnuty z błędnego odczytania dokumentu z 1536 roku, w którym Katarzyna Czelo zaświadczyła przed Janem z Pernsteinu, sprawującym opiekę nad małoletnim księciem Waclawem III Adamem, iż dosyć otrzymała od swego ojca⁵⁵³. W treści owego dokumentu nie ma informacji, że to Drogomyśl lub jego część stała się wianem Katarzyny, jej małżonek zaś występuje już z predykatem na Czechowicach, co świadczy, że to właśnie ta wieś stała się przedmiotem obdarowania⁵⁵⁴. Należy więc odrzucić pogląd, że Drogomyśl był własnością Wilczków z Dobrej Ziemicy i Hulczyna.

---

⁵⁵⁰ W. Gojniczek, *Upadek rodziny Czelów z Czechowic...*, s. 141–144.

⁵⁵¹ Jan Saheb, *Dějiny Paskova*, Paskov 2017, s. 65–68.

⁵⁵² I. Panic, *Uposażenie ziemskie rodziny Czelo z Czechowic...*, s. 250–251.

⁵⁵³ LT, [t. 5], [nr] 485 [s. 30–31]; J. Krukowski, *Genealogia rodziny Czelo...*, s. 289; I. Panic, *Uposażenie ziemskie rodziny Czelo z Czechowic...*, s. 250–251.

⁵⁵⁴ APC, Zbiór dokumentów pergaminowych i papierowych, sygn. 62. Dokument ten sumiennie odczytał i wydał R. Jež, *Správa Těšínského knížectví Janem z Pernštejna v letech 1528–1545*, „Práce a studie Muzea Beskyd – Společenské vědy”, 20, 2008.

Po opuszczeniu księstwa przez kanclerza Jana jego majątek ziemski przypadł bratu – Piotrowi Czeli z Czechowic na Małych Kończycach, który, jak się wydaje pod naciskiem cesarza, dodatkowo otrzymał od księcia Waclawa III Adama Bąków oraz las w okolicy Wędryni. Książę jednak nie zapomniał swej urazy względem Piotra Czeli i po jego śmierci w 1557 roku, mścił się na jego najbliższych, konfiskując majątek oraz odbierając dzieci wdowie Katarzynie Sedlnickiej z Choltic. W roku 1558 śladem swego męża i szwagra złożyła ona skargę do cesarza Ferdynanda, który spojrział na niedolę wdowy i skutecznie interweniował. Katarzyna odzyskała majątek, co jednak najważniejsze, książę wypuścił jej dzieci⁵⁵⁵.

Kolejnym właścicielem Drogomyśla został Kasper Czelo⁵⁵⁶, syn Piotra Czeli z Czechowic i Katarzyny Sedlnickiej z Choltic⁵⁵⁷. Siedzibą tej linii były jednak Kończyce Małe, gdzie zachowała się ich okazała rezydencja⁵⁵⁸. Kasper był również właścicielem domu kanclerskiego w Cieszynie⁵⁵⁹. Zarówno Piotr⁵⁶⁰, jak i Kasper⁵⁶¹ pisali się na Kończycach Małych. Jednakże w dyplomie z roku 1607 wystawionym przez księcia Adama III Waclawa dla braci Jana i Jerzego Czelów ich ojciec wspomniany jest jako Kasper Czelo z Czechowic na Kończycach Małych i na Drogomyślu⁵⁶². Z treści wspomnianego dokumentu wiadomo również, że Kasper Czelo obok Drogomyśla posiadał także Zawadę⁵⁶³, która pojawia się w źródłach po ponad 100 latach od momentu, gdy jako jej właściciel

⁵⁵⁵ W. Gojniczek, *Upadek rodziny Czelów z Czechowic...*, s. 145–146.

⁵⁵⁶ APC, KC, sygn. 1997, s. 7; LT, [t. 8], 1601–1614, [wyd.] E. Němec, E. Šefčík, Český Těšín 1981, [nr] 732 [s. 15–16].

⁵⁵⁷ J. Sinapius, *Des Schlesischen Adels Anderer Theil...*, s. 1071.

⁵⁵⁸ M. Makowski, *Šlechtická sídla na Těšínském Slezsku...*, s. 138–145.

⁵⁵⁹ APC, Spuścizna Wiktora Kargera, sygn. 116.

⁵⁶⁰ LT, [t. 6], 1551–1570, zprac. E. Němec, Český Těšín 1972, [nry] 532 [s. 3–4], 533 [s. 4–5].

⁵⁶¹ Tamże, [nry] 604 [s. 61–63], 605 [s. 63–65]; LT, [t. 7], 1571–1600, [wyd.] E. Němec, E. Šefčík, Český Těšín 1978, [nr] 704 [s. 63].

⁵⁶² LT, [nr] 732.

⁵⁶³ Tamże.

występuje marszałek Mikołaj Brodecki z Brodka⁵⁶⁴. Kasper zmarł po roku 1598⁵⁶⁵, początkowo Drogomyśl i Zawadę po nim dziedziczyli Jan oraz Jerzy, synowie z małżeństwa z Jadwigą Schelihową z Rzuchowa⁵⁶⁶, ostatecznie miejscowości stały się dziedzictwem ich córki Katarzyny⁵⁶⁷. W 1600 roku sytuacja majątkowa braci Czelów w pewnym sensie została uporządkowana. Bracia doszli do porozumienia, w myśl którego uposażenie ojca miał przejąć Jan Czelo z Czechowic, płacąc w zamian bratu, Jerzemu Czelo z Czechowic, 12 tysięcy talarów. W wyniku tej umowy Jan stał się właścicielem Kończyc Małych, Drogomyśla, Zawady, Bąkowa, Grodziszcz⁵⁶⁸ oraz Pruchnej⁵⁶⁹. Wyłącznym właścicielem Drogomyśla został zatem Jan Czelo. Stan ten trwał w roku 1607, kiedy książe Adam Waclaw potwierdził wspomnianą umowę pomiędzy synami Kaspra Czeli⁵⁷⁰. Zaskakujący zatem jest fakt, że w 1614 roku Jerzy Czelo z Czechowic pisał się na Kończycach Małych i Drogomyślu⁵⁷¹, zaś w roku 1615 bez cienia wątpliwości występuje jako właściciel Drogomyśla i Zawady. Nie wiadomo, w jaki sposób i kiedy Jerzy wszedł ponownie w posiadanie tych miejscowości. Można jedynie domniemywać, że odziedziczył je po śmierci brata lub być może odkupił. Nie ulega jednak wątpliwości, że w owym roku to właśnie Jerzemu książe Adam Waclaw zatwierdził przebieg granicy pomiędzy

⁵⁶⁴ J. P. Borowski, *Zawada. Zapomniana wieś przy Drogomyślu...*, s. 19–29.

⁵⁶⁵ LT, [nr] 704.

⁵⁶⁶ J. Sinapius, *Des Schlesischen Adels Anderer Theil...*, s. 1071; Roman Sękowski, *Herbarz szlachty śląskiej. Informator genealogiczno-heraldyczny*, t. 1, A–C, Katowice 2002, s. 414–416.

⁵⁶⁷ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD VIII 33, [*Regesty umów ślubnych oraz aktów kupna i sprzedaży cieszyńskiej szlachty z lat 1573–1651, przedłożonych księżętom cieszyńskim do zatwierdzenia (tzw. Recognitio)*], [nr] 73 [k. 17 recto]. Edycja: W. Karger, *Besitzwechsel des landtäflichen Teschner...*, [nr] 73 [s. 77]. Nie można pominąć faktu, że wcześniej artykuł W. Kargera wydał już w roku 1942 Josef Nitrł, zob. tenże, *Zur Geschichte des Teschner Adels*, „Adler. Monatsblatt der Vereine für Sippenforschung in der Ostmark”, 4, 1942, [cz. 1], 1–3, s. 2–11; [cz. 2], 4–6, s. 45–53.

⁵⁶⁸ LT, [nr] 732.

⁵⁶⁹ *Kopiarz města Pruchné 1416–1686...*, [nr] 19 [b.p.].

⁵⁷⁰ LT, [nr] 732.

⁵⁷¹ LT, t. 1, cz. 2, [nr] 206.

Drogomyślem, Zawadą a ksiązęcym Zabłociem⁵⁷². Dwa lata później Jerzy po śmierci matki Jadwigi Schelihowej z Rzuchowa podzielił spadek po niej i przydzielił działą m.in. na Drogomyślu i Zawadzie swoim siostrom: Ewie, Katarzynie, Jadwidze, Małgorzacie i Magdalenie⁵⁷³. Ostatecznie jedyną właścicielką Drogomyśla i Zawady została Katarzyna Czelo, która w 1622 roku odkupiła działą w tych wsiach od siostry Jadwigi⁵⁷⁴. Potomstwo oraz data śmierci Jerzego nie są znane. Żył on jeszcze w roku 1620, kiedy nadzorował umowę ślubną siostry Małgorzaty⁵⁷⁵, a dom kanclerski w Cieszynie przy ulicy Polskiej w roku 1628 nazywany jest domem Jerzego Czeli⁵⁷⁶. W roku 1630 Jerzy wspomniany jest już jako zmarły⁵⁷⁷.

Katarzyna Czelo w 1619 roku poślubiła Fryderyka Bludowskiego z Dolnych Błędowic, posiadającego Hażlach. Małżeństwo dysponowało zatem Hażlachem, Drogomyślem, Bąkowem, Rychułem i Pruchną⁵⁷⁸ oraz Zawadą⁵⁷⁹. Ze związku tego przyszło na świat 14 dzieci, jednak przeżyło tylko czworo: Joachim, Judyta, Katarzyna i Jerzy Fryderyk, który został głównym dziedzicem rodzinnych dóbr⁵⁸⁰. Drogomyśl nadal pozostawał ważną częścią uposażenia, bowiem Fryderyk Bludow-

⁵⁷² LT, [nr] 818; J.P. Borowski, *Zawada. Zapomniana wieś przy Drogomyślu...*, s. 24–26.

⁵⁷³ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD VIII 33, [*Regesty umów ślubnych...*], [nr] 62, 63 [k. 14 recto–verso]; W. Karger, *Besitzwechsel des landtäflichen Teschner...*, [nr] 62, 63 [s. 76].

⁵⁷⁴ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD VIII 33, [*Regesty umów ślubnych...*], [nr] 73 [k. 17 recto]; W. Karger, *Besitzwechsel des landtäflichen Teschner...*, [nr] 73 [s. 77].

⁵⁷⁵ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD VIII 33, [*Regesty umów ślubnych...*], [nr] 70, [k. 16 recto–verso]; W. Karger, *Besitzwechsel des landtäflichen Teschner...*, [nr] 70 [s. 77].

⁵⁷⁶ APC, Spuścizna Wiktora Kargera, sygn. 116.

⁵⁷⁷ LT, [t. 10], 1625–1652, [wyd.] Erich Šefčík, *Český Těšín* 1986, [nr] 951 [s. 24].

⁵⁷⁸ J. Spyra, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Bludowic herbu Kozioł i zabytki sztuki z nią związane*, [w:] „Familia Silesiae”, t. 1, red. I. Panic, W. Gojniczek, M. Makowski, Cieszyn 1997, s. 23–24. Idzi Panic błędnie podaje, że Katarzyna Czelo wyszła za Joachima Starszego Bludowskiego, zob. I. Panic, *Uposażenie ziemskie rodziny Czelo z Czechowic...*, s. 255; *Osobliwości Skoczowskie / Skotschauer Denkwürdigkeiten*, wyd. I. Panic, Cieszyn 2013, s. 56, przypis nr 132.

⁵⁷⁹ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD VIII 33, [*Regesty umów ślubnych...*], [nr] 73 [k. 17 recto]; W. Karger, *Besitzwechsel des landtäflichen Teschner...*, [nr] 73 [s. 77].

⁵⁸⁰ J. Spyra, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Bludowic...*, s. 24.

ski z Dolnych Błędowic pisał się na Hażlachu i Drogomyślu⁵⁸¹, czasem jednak to Drogomyśl był zapisywany na pierwszym miejscu⁵⁸². Co interesujące, bywało i tak, że Katarzyna występowała niezależnie od swojego męża jako strona zawieranych umów i pisała się wtedy podobnie jak mąż na Hażlachu i Drogomyślu⁵⁸³, co wskazuje na wspólne zarządzanie majątkiem i branie wspólnej odpowiedzialności przez oboje małżonków. Małżeństwo popadło w tarapaty finansowe, bowiem zmuszone było zaciągnąć w roku 1649 pożyczkę u dziekana cieszyńskiego na kwotę 333 szerokich talarów i 15 groszy. Zobowiązanie to zostało zabezpieczone na Drogomyślu⁵⁸⁴. Fryderyk Bludowski zmarł 9 lutego 1654 roku⁵⁸⁵, przeżywszy 62 lata⁵⁸⁶, zaś Katarzyna zmarła jeszcze w tym samym roku, bowiem jak informował anonimowy autor *Osobliwości Skoczowskich, 21 grudnia zasnęła w Chrystusie Panu pani Katarzyna Bludowska na Drogomyślu*⁵⁸⁷.

Po śmierci Fryderyka i Katarzyny dziedzicem Drogomyśla, Pruchnej, Rychułdu i Bąkowa został urodzony w 1620 roku Jerzy Fryderyk Bludowski z Dolnych Błędowic, asesor sądu ziemskiego w Cieszynie⁵⁸⁸, piszący się na Drogomyślu⁵⁸⁹. Po blisko 100 latach Drogomyśl znów stał się centrum uposażenia wpływowej rodziny. Na Drogomyślu i Rychułdzie pisał się

⁵⁸¹ LT, [t. 10], nry 906 [s. 9], 911 [s. 12–13], 915 [s. 14], 917 [s. 14], 922 [s. 17], 976 [s. 33–34].

⁵⁸² APK, Zbiór dokumentów byłego Archiwum Miejskiego miasta Bytomia, sygn. 2741; *Osobliwości Skoczowskie...*, s. 54.

⁵⁸³ PTH, Spuścizna Karola Kajzera, bez sygn., *Vidimusy Smuluv...*, [nr] 18 [s. 75–77]; LT, [t. 9], [nr] 894 [s. 39–40]; W. Gojniczek, *Kopiarz majątku ziemskiego w Pruchnej...*, nr 2 [s. 80–83].

⁵⁸⁴ ZAO, Sbirka archiválii různého původu Státního okresního archivu Karviná, Pořadové č. 13.

⁵⁸⁵ *Osobliwości Skoczowskie...*, s. 54.

⁵⁸⁶ Data urodzin Fryderyka, rok 1592, jest znana z zapisu poczynionego w *Kosmografii Sebastiana Münstera* przez jego ojca Joachima Bludowskiego z Dolnych Błędowic, zob. J. Spyra, *Historiografia a tożsamość regionalna...*, s. 107.

⁵⁸⁷ *Osobliwości Skoczowskie...*, s. 56.

⁵⁸⁸ J. Spyra, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Błędowic...*, s. 24.

⁵⁸⁹ W. Gojniczek, *Kopiarz majątku ziemskiego w Pruchnej...*, nr 3 [s. 83–85].

Joachim Bludowski z Dolnych Błędowic⁵⁹⁰, brat Jerzego Fryderyka, który według ustaleń Janusza Spyry zmarł jako kawaler⁵⁹¹. Joachim posiadał zapewne jakiś dział na Rychuńdzie i w Drogomyślu.

W roku 1665 przekazał swojemu poddanemu Joachimowi Gyzowi (Jyzowi?) zagrodę, na której ten wybudował dom, ponadto w zamian za czynsz płacony raz w roku w wysokości trzech talarów zwolnił obdarowanego i jego potomków z pańszczyzny⁵⁹². Jerzy Fryderyk Bludowski ożeniony był z Anną Marią Arras z Arrensdorfu, z którą miał sześćoro dzieci: Fryderyka Wilhelma zmarłego w dzieciństwie, Jerzego Fryderyka, Zuzannę Katarzynę, Annę Poliksenę, Judytę Sydonię zmarłą w dzieciństwie oraz Judytę Sydonię. Anna Maria Arras zmarła w roku 1679, zaś Jerzy Fryderyk Bludowski przeżył małżonkę o rok. Dziedzicem na ich uposażeniu ziemskim został Jerzy Fryderyk Bludowski⁵⁹³,

⁵⁹⁰ ZAO, Urbaniální komise slezská, Opava, inv. č. 27.

⁵⁹¹ J. Spyra, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Bludowic...*, s. 24.

⁵⁹² ZAO, Urbaniální komise slezská, Opava, inv. č. 27.

⁵⁹³ Jerzy Fryderyk Bludowski z Dolnych Błędowic przyszedł na świat, jak sam zanotował, 15 II 1655 r. w Rudzicy – co muszę przyznać jest frapujące – gdzie został ochrzczony przez katolickiego księdza Fabriciusa, zob. J. Spyra, *Historiografia a tożsamość regionalna...*, s. 108. Był postacią nietuzinkową, wyróżniającą się wśród mieszkańców księstwa cieszyńskiego. Nie świadczy o tym tylko jego pozycja majątkowa, dzięki której baron był jednym z hojniejszych donatorów budowy Kościoła Jezusowego w Cieszynie, którego pozostawał kolatorem. Z pewnością na jego postawę złożyło się wykształcenie, ukończył bowiem gimnazjum we Wrocławiu, następnie studiował przez siedem semestrów na uniwersytecie w Tybindze. Po studiach udał się w *Grand Tour*, które objęło Szwajcarię, Francję, Holandię oraz kraje niemieckie, zob. Herbert Patzelt, *Bludowsky, Georg Friedrich*, [w:] *Ostschlesische Porträts. Biographisch-bibliographisches Lexicon von Österreichisch Ostschlesien*, t. 1, A–D, bearb. von Karl Walter Neumann, Berlin 1991 (Schriften der Stiftung Haus Oberschlesien. Landeskundliche Reihe, t. 2), s. 80. Nie dziwi zatem, że jako człowiek wykształcony oraz obyty w świecie, posiadał bogatą bibliotekę, która zgodnie z zapisem w testamentie, wraz z kolekcją broni, przypadła zięciu Adolfovi Bogusławowi von Schmellingowi, po jego śmierci zaś miała stać się częścią biblioteki zborowej w Cieszynie, dziś znanej jako Biblioteka Tschammera, zob. J. Spyra, *Historiografia a tożsamość regionalna...*, s. 93. Warto jednak zauważyć, że dzięki badaniom Marcina Gabryśia, wiadomo, że biblioteka zborowa funkcjonowała w Cieszynie już od roku 1710, zatem ani księgozbiór Bludowskiego ani donacja jego zięcia, nie były zaczątkiem tej świetnej biblioteki, lecz jej znaczącym dopływem, zob. tenże, *Pierwsi donatorzy luteranńskiej biblioteki kościelnej. Przyczynek do dziejów Biblioteki i Archiwum im. Bogumila Rudolfa Tschammera w Cieszynie*,

najwybitniejszy przedstawiciel rodziny⁵⁹⁴, który w 1687 roku został podniesiony przez cesarza Leopolda I do stanu pańskiego i otrzymał tytuł barona – *Freiherr*⁵⁹⁵. Baron Jerzy Fryderyk Bludowski konsekwentnie rozbudowywał swój majątek, do odziedziczonych Hażłacha, Drogomyśla, Pruchnej, Bąkowa i Rychułdu dołączył Ochaby Małe i Wielkie. Skupowanie rozdrobnionych działów na Ochabach miało miejsce w latach 1683-1698, lecz ostatecznie baron Bludowski ich właścicielem w całości stał się w roku 1722. Konsekwencję barona Bludowskiego w poszerzaniu majątku można dostrzec także w transakcji, którą zawarł w 1704 roku dotyczącej kupna graniczących z Drogomyślem: Zaborza, Pierścica oraz Czyżowic⁵⁹⁶. Inną wsią, która powiększyła majątek barona Bludowskiego, był Gronów – *Grunow*, do niedawna miejscowość przez badaczy albo pomijana⁵⁹⁷, albo uważana za *blížej nieznaną*⁵⁹⁸. Posiadany przez barona przynajmniej od roku 1702 Gronów nie jest jednak osadą zaginioną, w tym sensie, w jakim pozostają najpewniej wchłonięte przez Pierściec Czyżowice, lecz jak niedawno udało się ustalić, jest to miejscowość położona poza granicami księstwa cieszyńskiego w odległej Nowej Marchii, w powiecie krośnieńskim⁵⁹⁹. Co szczególne, pomimo odległości baron bywał, wraz z rodziną

„Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 68, 2013, 1, s. 13–14. Zachowały się także druki po samym baronie Bludowskim, mianowicie jego popisy erudycyjne, czyli mowy wygłaszane podczas studiów, jedną z nich jest *Fetialis Germanicus dissertatione juris publici.../praeside Joanne Ulrico Pregizero, U.J.D., ... Publico ... Examine addisputandum propositus a Georgio Friderico de Bludowsky*, Tubinge 1677, zob. Krzysztof Szelong, *Podróże edukacyjne szlachty cieszyńskiej (do końca XVII w.). Motywy, kierunki, konsekwencje*, [w:] *Książka. Biblioteka. Szkoła w kulturze Śląska Cieszyńskiego*, red. J. Spyra, Cieszyn 2001, s. 99–100.

⁵⁹⁴ J. Spyra, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Bludowic...*, s. 24.

⁵⁹⁵ H. Patzelt, *Bludowsky, Georg Friedrich...* s. 80.

⁵⁹⁶ W. Gojniczek, *Kopiarz majątku ziemskiego w Pruchnej...*, s. 72. Czyżowice to zapomniana osada wchłonięta przez Pierściec. Jej dokładne położenie nie jest znane, zob. R. Jež, *Listiny těšských knížat renesančního věku...*, s. 167, przypis nr 4.

⁵⁹⁷ J. Spyra, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Bludowic...*, s. 14–27.

⁵⁹⁸ H. Patzelt, *Bludowsky, Georg Friedrich...*, s. 80; W. Gojniczek, *Kopiarz majątku ziemskiego w Pruchnej...*, s. 72, przypis nr 36.

⁵⁹⁹ J.P. Borowski, *Grunow – odlehlá část vlastnictví barona Jiřího Fridricha Bludovského z Dolních Bludovic (1655–1730)*, „Těšínsko”, 66, 2023, 1, s. 101–109.

w Gronowie, gdzie 24 września 1702 roku urodził się jego syn Jerzy Karol ochrzczony 4 dni później w kościele w Krośnie⁶⁰⁰.

Do tego zestawienia majątków należy dodać jeszcze dwie osady, Uchylany oraz Knaj⁶⁰¹. Wraz z zakupem Pierścca baron nabył prawo poboru drewna z lasów książęcych – *Jus lignandi*. Jednak na tym tle pomiędzy nim a Komorą Cieszyńską powstał spór rozwiązany ostatecznie przyznaniem jednorazowego ekwiwalentu w zamian za rezygnację przez właściciela Pierścca z owego przywileju. Z tej oto przyczyny 23 sierpnia 1709 roku baron Jerzy Fryderyk Bludowski otrzymał las, zwany Uchylany. Ten nowy przysiółek stanowił swego rodzaju pomost pomiędzy Zaborzem a Pierścem, a swą nazwę najpewniej brał od mieszkającego tamże Jakuba Uchyli, obdarowanego w roku 1627 przez księżnę Elżbietę Lukrecję zwolnieniem z płacenia podatku. Uchylany wzmiankowane były w roku 1719 w aktach wizytacyjnych biskupstwa wrocławskiego oraz zostały wymienione w dokumencie sprzedaży klucza drogomyskiego w roku 1737. Zostały także sklasyfikowane jako odrębna miejscowość w katastrze karolińskim, kiedy stwierdzono, że na omawianym terenie znajduje się dziewięć siedlisk, a właścicielem jednego z nich był zapewne potomek Jakuba Uchyli – Jan Uchyla⁶⁰².

W aktach wizytacji wrocławskiego biskupa sufragana Eliasza Daniela Sommerfelda przeprowadzonej w roku 1719 Knaj oraz Drogomyśl wymieniono jako wioski przynależne do parafii pw. św. Marcina w Ochabach Wielkich, którego kolatorem był baron Jerzy Fryderyk Bludowski z Dolnych Błędowic⁶⁰³. Ówczesni mieszkańcy Knaja byli również notowani w księgach metrykalnych parafii pw. św. Bartłomieja w Grodz-

⁶⁰⁰ „Nova literaria germaniae collecta Hamburgi”, 1, 1703, s. 20. Na łamach tego rocznika baron Jerzy Fryderyk Bludowski wymieniony został jako właściciel Drogomyśla, Pruchnej, Rychułdu, Hażłacha, Wielkich Ochab i Gronowa. Jerzy Karol Bludowski zmarł 2 II 1703 r., zob. tamże, s. 128.

⁶⁰¹ J.P. Borowski, *Pałac baronowej Petröczy w Drogomyślu...*, s. 267–274. Umowa sprzedaży majątku Drogomyśl, zob. w: APC, KC, sygn. 1950, s. 7–18, 19–30.

⁶⁰² J.P. Borowski, *Etymologia nazwy Uchylany – nowe spojrzenie*, „Kalendarz Miłośników Skoczowa”, 21, 2020, s. 146–149.

⁶⁰³ F. Maroń, *Parafia górnośląska...*, s. 156.

cu⁶⁰⁴. Można jednak spotkać opinie, że do roku 1785 Knaj przynależał do parafii pw. św. Barbary w Strumieniu, zaś po tym czasie został przyłączony do parafii pw. św. Anny w Pruchnej⁶⁰⁵. *De facto* mieszkańcy Knaja w ramach reorganizacji parafii pw. św. Bartłomieja w Grodźcu w roku 1785 zostali przyłączeni do parafii pw. św. Anny w Pruchnej, wtedy też odłączono od niej Bąków, który odtąd przynależał do parafii pw. św. Barbary w Strumieniu⁶⁰⁶. W aktach wizytacji przeprowadzonej w roku 1719 wzmiankowanych jest zaledwie kilka domków z Knaja⁶⁰⁷, zaś w wizytacji przeprowadzonej w roku 1717 osada ta nie jest wymieniona w ogóle⁶⁰⁸. Ów brak informacji o Knaju na dwa lata przed wzmiankowaniem w roku 1719, mógłby sugerować, że była to osada założona po roku 1717. Przeczą temu jednak wpisy do metryk parafii pw. św. Anny w Pruchnej, bowiem 10 grudnia 1677 roku ochrzczono Jana Tankuro z Knaja⁶⁰⁹, zaś 12 lutego 1686 roku ochrzczono Marię

⁶⁰⁴ Parafia rzymskokatolicka pw. św. Bartłomieja w Grodźcu, *Metryki chrztów*, t. 2, 1704–1723; t. 3, 1724–1733; t. 4, 1735–1769.

⁶⁰⁵ Michael Morys-Twarowski, *Z dziejów kontrreformacji na Śląsku Cieszyńskim albo jak Suchankowie z Brzezówki w XVII i XVIII wieku wiarę zmieniali*, „Historica Revue Pro Historii a Příbuzné Vědy”, 9, 2018, 1, s. 88, przypis nr 28. Niestety, nie wiem, na jakiej podstawie autor, skądinąd znakomity genealog, opiera swoje stwierdzenie, nie podaje bowiem źródła tej informacji. Co jednak znamienne, sam stwierdza, że metryk strumieńskich sprzed roku 1785 nie widział, bowiem nie zostały mu udostępnione. Ewa Raszka podaje rok 1735 jako datę przyłączenia Knaja do parafii pw. św. Anny w Pruchnej, zob. Ewa Raszka, *Zarys Dziejów i życia społecznego wsi Pruchna*, Pruchna 2010, s. 20. Sądzę jednak, że to zwykła pomyłka, chochlik drukarski, w którym „8” uległo zamianie na „3”. Kwestię przyłączenia Knaja do prucheńskiej parafii pomija Wojciech Kielkowski, zob. tenże, *Pruchna. Dzieje wioski od czasów najdawniejszych do 1945 roku*, Pruchna 2022, s. 61–72. Z kolei I. Panic w swej pracy o języku mieszkańców Śląska Cieszyńskiego przypisuje Knaj parafii pw. św. Anny w Pruchnej od początku istnienia osady, zob. tenże, *Język mieszkańców Śląska Cieszyńskiego...*, s. 159.

⁶⁰⁶ J. Londzin, *Kościoty drewniane...*, s. 262–263.

⁶⁰⁷ F. Maroń, *Parafia górnośląska...*, s. 156.

⁶⁰⁸ *Acta Visitationis Episcopatus Vratislaviensis (ab anno 1717) : decanati tessinensis, fraystadiensis, fridecensis, vladislaviensis et bilicensis / Sprawozdania wizytacyjne biskupów wrocławskich (z roku 1717). Dekanaty: cieszyński, frysztacki, frydecki, wodzisławski i bielski*, wyd. I. Panic, Tessin 1994 (*Acta Historica Silesiae Superioris*, t. 1), s. 203.

⁶⁰⁹ Parafia pw. św. Anny w Pruchnej, *Księga chrztów, zaślubin i zmarłych 1675–1696*, sygn. PAP 1, k. 4.

Obracaj z Knaja⁶¹⁰. W tym czasie w metryce tej również odnotowywano dzieci z Ochab⁶¹¹, wsi co do której nie ma wątpliwości, że stanowiła część parafii pw. św. Bartłomieja w Groźcu⁶¹².

Dotychczas jako datę ujawnienia Knaja podawano rok 1722, kiedy to w katastrze karolińskim jako część Pruchnej odnotowano *vorwerg Knay* – folwark Knaj⁶¹³. Jednak informacja o folwarku Knaj zawarta w katastrze karolińskim pochodzi z roku 1723⁶¹⁴. Co jednak najważniejsze, folwark położony na skraju wsi Pruchna to nie to samo, co osada Knaj leżąca znacznie na północ. Nie ma co do tego wątpliwości, jeżeli spojrzeć na mapy zdjęcia józefińskiego z 1763 roku oraz jego reambuacji z lat 80. wieku XVIII⁶¹⁵. Pierwsze mapy księstwa cieszyńskiego, Jonasza Nigriniego z 1724 roku⁶¹⁶ oraz Jana Wielanda z roku 1736, także wskazują na lokalizację osady Knaj pomiędzy Pruchną a Bąkowem. Jan Wieland dopatrywał się na terenie Knaja ośmiu domostw⁶¹⁷, zaś sprawdzający jego pomiar Mateusz von Schubarth zwrócił uwagę na funkcjonowanie na Knaju cegielni⁶¹⁸. Również późniejszy plan katastralny z roku 1836, w przypadku Drogomyśla zatytułowany *Dragomysel sammt Colonie Knay*⁶¹⁹, nie pozostawia wątpliwości, iż Knaj przynależał do Drogomyśla, w przypadku zaś mapy katastralnej Pruchnej pojawia się tylko

⁶¹⁰ Tamże, k. 26.

⁶¹¹ Tamże, k. 4.

⁶¹² *Visitationsberichte der Diözese Breslau*, t. 1, *Archidiakonat Oppeln*, hrsg. Joseph Jungnitz, Breslau 1904 (Veröffentlichungen aus dem Fürstbischöflichen Diözesan-Archiv zu Breslau, t. 2), s. 276–277.

⁶¹³ Datę tę jako pierwszy podał i przypisał do wsi Knaj Robert Mrózek powołując się na kataster karoliński, zob. tenże, *Nazwy miejscowe...*, s. 91. Najpewniej to za tym badaczem Idzi Panic uznał rok 1722 jako pierwszą wzmiankę o Knaju, zob. tenże, *Język mieszkańców Śląska Cieszyńskiego...*, s. 166.

⁶¹⁴ ZAO, KK, inv. č. 41, f. 436.

⁶¹⁵ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763; 1780–1784.

⁶¹⁶ MSC, MK, sygn. MC/K/910, J. Nigrini, *Ducatus Teschinensis in Silesia Superiore...*

⁶¹⁷ MSC, MK, sygn. MC/K/909, J.W. Wieland, *Principatus Silesiae Teschinensis Nova Delineatio...*

⁶¹⁸ BN, Zakład Rękopisów, sygn. Rps 3107 III, [*Brulionowe notaty...*], k. 34.

⁶¹⁹ APC, SMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*

folwark – *Knayerhof*⁶²⁰. W urbarzu Drogomyśla sporządzonym w roku 1771 została ujęta także wieś Knaj z osobną numeracją domów⁶²¹. Na przynależność osady Knaj do Drogomyśla wskazuje również Reginald Kneifel w swej *Topografii Księstwa Cieszyńskiego*⁶²² oraz księga katastru józefińskiego z 1787 roku⁶²³. Knaj, podobnie jak Uchylany, jest wymieniony jako osobna miejscowość na umowie sprzedaży dominium Drogomyśl przez Bogumiłę Agnieszkę Manteuffel w roku 1737⁶²⁴. Kiedy powstał Knaj, na obecnym etapie rozpoznania źródeł bardzo trudno wskazać. Można jednak zwrócić uwagę na fakt, że wśród miejscowości, które Katarzyna Czelo z Czechowic skupiła w swym ręku w roku 1622, były Drogomyśl, Pruchna, Rychuład, Bąków i Zawada, nie było jednak jeszcze Knaja⁶²⁵. Można zatem założyć, że Knaj powstał pomiędzy rokiem 1622 a 1677 rokiem.

Na koniec wyliczenia uposażenia barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego wypada wspomnieć o pewnej osobliwości tamtego czasu w skali księstwa cieszyńskiego – Winogradzie przy Pierścću. Otóż baron uprawiał tam winorośl. Niestety, najpóźniej po jego śmierci owa uprawa zanikła, lecz przetrwała po dziś dzień nazwa terenowa – Kępa Winogradzka⁶²⁶.

⁶²⁰ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 91.

⁶²¹ ZAO, Urbaniální komise slezská, Opava, inv. č. 853, k. 49.

⁶²² R. Kneifel, *Topographie...*, s. 177–179, 229.

⁶²³ ZAO, JK, inv. č. 919, f. 108.

⁶²⁴ APC, KC, sygn. 1950, [*Umowa sprzedaży majątku Drogomyśl...*], s. 19–30.

⁶²⁵ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD VIII 33, [*Regesty umów ślubnych...*], [nr] 73 [k. 17 recto]; W. Karger, *Besitzwechsel des landtäfflichen Teschner...*, [nr] 73 [s. 77].

⁶²⁶ R. Kneifel, *Topographie...*, s. 284–285. W Cieszynie w roku 1724 Jonasz Nigrini wydał, uważaną za najstarszą, mapę księstwa cieszyńskiego *Ducatus in Silesia Superiore...* Naniósł na nią zaledwie jedną sygnaturę winnicy – wzgórze pokryte winoroślą w sąsiedztwie Pierścća. Jednak już na kolejnej mapie księstwa cieszyńskiego, opracowanej przez Jana Wielanda, *Principatus Silesiae Teschinensis...*, nie pojawia się sygnatura winnicy, lecz nazwa Winohrad z sygnaturą folwarku. Jan Wieland przeprowadził pomiar kartograficzny w księstwie siedem lat po ukończeniu pracy przez Nigriniego – w roku 1731. Należy jeszcze zaznaczyć, że choć

Janusz Spyra stwierdził, że ten spory i zwarty kompleks dóbr zlokalizowanych, z wyjątkiem Hażłacha i Grunowa, wokół Drogomyśla zajmował aż 10 procent powierzchni księstwa cieszyńskiego⁶²⁷. O centralnej roli Drogomyśla w organizacji tegoż klucza dóbr może świadczyć nie tylko predykat barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego z Dolnych Błędowic, który pisał się na Drogomyślu⁶²⁸, lecz także nazywanie całego kompleksu wsi majątkiem Drogomyśl – *Drahomischler Güther*⁶²⁹.

Baron posiadał również okazałą rezydencję w stołecznym Cieszynie. Dom ten baron Bludowski, *notabene* ewangelik, kupił od cieszyńskich jezuitów za 1000 florenów 10 lipca 1704 roku. Po czasie zdecydował się na przebudowę swojej cieszyńskiej rezydencji, którą ukończył w 1719 roku, o czym informuje do dziś istniejąca tablica kommemoratywna. Pod herbami małżonków znalazła się łacińska inskrypcja *Georgius Fridericus Lib. Baro: Blu / dowski de Inferiori Bludowitz / Johanna Sidonia Com: de Colonna / Aedificata A. D. MDCCXIX / Deus Trin-unus Protector este / omnium intratium et exeuntium*. Już po śmierci barona Bludowskiego, w czasach, gdy należał do baronostwa Calischów, dom ten nazywany był domem drogomyskim – *Drahomischler Haus*⁶³⁰.

---

kartusz do mapy Jana Wielanda został ozdobiony winoroślą, to Mateusz von Schubarth przeprowadzający w latach 1739–1740 weryfikację informacji zawartych na mapach wchodzących w skład *Atlasu Śląska*, a zatem również i *Principatus Silesiae Teschinensis...*, stwierdził, że: *nie spotkał tu wcale winnic*. Trzeba zatem uznać, że jeżeli nie w roku 1731, to najpóźniej w latach 1739–1740 uprawa ta zanikła, zob. J.P. Borowski, *Winnice w księstwie cieszyńskim na XVIII-wiecznych mapach*, „Kalendarz Cieszyński”, 2019, s. 169–174.

⁶²⁷ J. Spyra, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Błędowic...*, s. 25.

⁶²⁸ W. Gojniczek, *Kopiarz majątku ziemskiego w Pruchnej...*, nr 6 [s. 90–93].

⁶²⁹ APC, KC, sygn. 1950, [Umowa sprzedaży majątku Drogomyśl...], s. 7–18, 19–30.

⁶³⁰ J. Spyra, *Kamienica przy ul. Mennicznej 46 w Cieszynie (siedziba Książnicy Cieszyńskiej)*. *Opracowanie historyczne*, Cieszyn 2001, b.p. [wydruk komputerowy w zasobie Działu Historii MSC].

Natomiast drogomyśka rezydencja barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego znajdowała się tuż za prawym brzegiem drogomyśkiej młynówki, przed mostkiem na tejże, w okolicy ulicy Pogodnej. Starsza budowla o charakterze rezydencjonalnym widoczna jest na zdjęciu józefińskim z 1763 roku. Na wschód od tegoż dworu rozciąga się park oraz zabudowania folwarczne, których relikty widoczne są po dziś dzień, na końcu zaś tego założenia została zaznaczona kolejna budowla dworska, tożsama ze współczesnym dworem baronów Calischów⁶³¹. W identycznej lokalizacji dwór szlachecki w Drogomyślu umiejscawia Jan Wieland na swojej mapie z 1736 roku⁶³². Budowę nowego dworu rozpoczęła baronowa Elżbieta Petröczy w roku 1753 po pożarze dotychczasowego⁶³³. Wiadomo, że spaliło się wyposażenie, jednak, co najważniejsze, baronowej pomimo choroby udało się uratować dzieci⁶³⁴. Dwór chyba się ostał, przynajmniej w części, skoro jego zabudowania zostały zaznaczone na wspomnianym zdjęciu józefińskim⁶³⁵. O dworze istniejącym w Drogomyślu w czasach barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego⁶³⁶ świadczy kartografia: na planie regulacji rzeki Wisły, na odcinku od

⁶³¹ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

⁶³² MSC, MK, sygn. MC/K/909, J.W. Wieland, *Principatus Silesiae Teschinensis Nova Delineatio...*

⁶³³ J.P. Borowski, *Pałac baronowej Petröczy w Drogomyślu...*, s. 268–270.

⁶³⁴ Valéria Fukári, *Felső-Magyarország fűri családok. A Zayak és rokonaik 16–19. század*, Pozsony 2008, s. 57.

⁶³⁵ Co interesujące, do podobnych wniosków niedawno doszła Małgorzata Sokół. Badaczka ta również uważa, że istniały w Drogomyślu dwie rezydencje szlacheckie. W swoich dociekaniach opiera się na analizie zdjęcia józefińskiego z 1763 r. Jednak M. Sokół nie są znane informacje o pożarze oraz o budowie nowej rezydencji, zob. też, *Wyszczególnienie szlacheckich obiektów rezydencjonalnych Śląska Cieszyńskiego – Karty charakterystyki*, t. 1, A–F, Gliwice 2022 [załącznik nr 2 do pracy doktorskiej *Typologia stylowa rezydencji szlacheckich na obszarze Śląska Cieszyńskiego* obronionej na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej w 2023 r.], s. 540–555 [Repozytorium Publikacji Naukowych Politechniki Śląskiej „RePolis”, dostęp: 20 X 2024].

⁶³⁶ O zamieszkaniu barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego w Drogomyślu informuje również klasyfikacja Nowej Marchii z lat 1718–1719, zob. *Die Klassifikation von 1718/19. Ein Beitrag zur Familien – und Wirtschaftsgeschichte der neumärkischen Land – gemeinden*, t. 3, wyd. Paul Schwartz, „Die Neumark Jahrbuch des Vereins für Geschichte der Neumark”, 5, 1928, s. 106.

Ochab Wielkich do Wisły Małej z roku 1691⁶³⁷ w Drogomyślu widnieje sygnatura murowanego dworu, informację o siedzibie szlacheckiej przekazują mapy Jonasza Nigriniego z 1724 roku⁶³⁸ oraz Jana Wielanda z 1736 roku⁶³⁹.

Baron Jerzy Fryderyk zmarł 9 maja 1730 roku⁶⁴⁰. Żaden z jego synów nie przeżył barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego, starszy – Gustaw Fryderyk – zginął w pojedynku w Brukseli w roku 1704, młodszy – Jerzy Karol – zmarł wkrótce po narodzinach, 2 lutego 1703 roku. Zatem dziedziczkami dóbr barona zostały jego córki, Bogumiła Agnieszka oraz Maria Luiza⁶⁴¹. Najstarsza córka barona i hrabiny Joanny Sydonii Colonna von Fels – Bogumiła Agnieszka – wyszła za barona Erdmanna Sylwiusza Tracha z Brzezia, który zmarł w roku 1710⁶⁴². Ponownie wyszła za mąż 5 listopada 1713 roku za, wtenczas jeszcze barona, Ernesta Krzysztofa von Manteuffla, saskiego i polskiego dyplomate, doradcę króla Augusta II Mocnego⁶⁴³. Małżonkowie w roku 1719 otrzymali tytuł

⁶³⁷ APK, Archiwum Książąt Pszczyńskich, sygn. X 2370.

⁶³⁸ MSC, MK, sygn. MC/K/910, J. Nigrini, *Ducatus Teschinensis in Silesia Superiore...*

⁶³⁹ MSC, MK, sygn. MC/K/909, J.W. Wieland, *Principatus Silesiae Teschinensis Nova Delineatio...*

⁶⁴⁰ Biblioteka i Archiwum im. B.R. Tschammera w Cieszynie, Księga zmarłych parafii ewangelicko-augsburskiej w Cieszynie, t. 1, 1709–1850, sygn. 1075, k. 72. Pogrzeb miał jednak miejsce dopiero 3–4 I 1731 r. Zachowały się nawet mowy pogrzebowe, m.in. wygłoszona przez Gotfryda von Logau ze Starej Wsi, zob. J. Spyra, *Historiografia a tożsamość regionalna...*, s. 100–101. Baron Jerzy Fryderyk Bludowski został pochowany w krypcie kościoła Jezusowego w Cieszynie, zob. H. Patzelt, *Bludowsky, Georg Friedrich...*, s. 80.

⁶⁴¹ J. Spyra, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Bludowic...*, s. 14–27. W innym miejscu J. Spyra podaje, że Gustaw Fryderyk zginął w roku 1705, zob. tenże, *Historiografia a tożsamość regionalna...*, s. 101. Natomiast J. Sinapius zanotował, że Gustaw Fryderyk zmarł 18 VII 1704 r., zob. tenże, *Des Schlesischen Adels Anderer Theil...*, s. 316. O śmierci Jerzego Karola informuje P.A. Lehmann, zob. „Nova Litteraria Germaniae...”, s. 128.

⁶⁴² Augustyn Weltzel, *Historia szlacheckiego i baronowskiego rodu von Eichendorffów*, Opole 2013, s. 41.

⁶⁴³ Heinrich Theodor Flathe, *Manteuffel, Ernst Christoph Graf von*, [w:] *Allgemeine Deutsche Biographie*, t. 20, red. Rochus von Liliencron, Leipzig 1884, s. 256–257; A. Weltzel, *Historia szlacheckiego...*, s. 41.

hrabiowski⁶⁴⁴. Z kolei Maria Luiza w 1715 roku poślubiła Adolfa Bogusława von Schmelinga. Małżonkowie otrzymali Hażlach oraz księgozbiór po baronie Jerzym Fryderyku Bludowskim, zaś Bogumiła Agnieszka otrzymała: Drogomyśl wraz z Knajem, Pruchną, Baków, Rychułą, Ochaby Wielkie i Małe, Pierściec, Zaborze i Uchylany⁶⁴⁵ oraz Gronów⁶⁴⁶. Baronowa Bogumiła Agnieszka von Manteuffel od roku 1717 nie przebywała w księstwie cieszyńskim, bowiem prowadziła iście światowe, salonowe życie w Dreźnie i Berlinie, a po roku 1740 w Wiedniu⁶⁴⁷. W 1729 roku kupiła dobra Lauer pod Dreznem⁶⁴⁸. Nie dziwi zatem, że baronowa szukała kupca na swój drogomyski majątek, co udało się 7 lat po śmierci ojca. Tuż po śmierci (26 II 1737 roku) matki Joanny Sydonii⁶⁴⁹, 6 marca 1737 roku w Drogomyślu została zawarta umowa kupna całego drogomyskiego majątku wraz z domem w Cieszynie opiekująca na 156 000 florenów. Właścicielami dóbr w księstwie cieszyńskim zostało baronostwo Chrystian Calisch z Kis Biocz i jego małżonka Elżbieta Petröczy⁶⁵⁰. Do Drogomyśla małżeństwo przybyło z Górnych Węgier, z Bytčici⁶⁵¹. Trudno stwierdzić, w jaki sposób Calischowie dowiedzieli się o sprzedaży spadku po baronie Jerzym Fryderyku Bludowskim, wiadomo jednak, że utrzymywali kontakty ze Zborem Jezusowym w Cieszynie, znana jest korespondencja barona Christiana Calischa z pastorem cieszyńskim Janem Muthmannem⁶⁵².

⁶⁴⁴ H. Patzelt, *Gräfin Manteuffel, geborene von Bludowsky (1689–1756) – Eine Oberschlesierin in den Mittelpunkt der deutschen Barockkultur des 18. Jahrhunderts*, „Schlesien”, 18, 1973, s. 235–242.

⁶⁴⁵ APC, KC, sygn. 1950, [Umowa sprzedaży majątku Drogomyśl...], s. 7–18, 19–30.

⁶⁴⁶ J.P. Borowski, *Grunow – odlehlá část vlastnictví...*, 101–109.

⁶⁴⁷ J. Spyra, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Bludowic...*, s. 25.

⁶⁴⁸ H. Patzelt, *Gräfin Manteuffel...*, s. 235–242.

⁶⁴⁹ J. Spyra, *Kamienica przy ul. Menniczej 46 w Cieszynie...*, b.p.

⁶⁵⁰ APC, KC, sygn. 1950, [Umowa sprzedaży majątku Drogomyśl...], s. 7–18, 19–30.

⁶⁵¹ V. Fukári, *Felső-Magyarországí főúri családok...*, s. 48–53, 54–59, 82–88, 108–116; Zuzana Grúňová, *Barokový kašiel v Žiline-Bytčici a niektoré kapitoly jeho histórie / Baroque manor house in Žilina-Bytčica and some chapters of its history*, „Civil and Environmental Engineering”, 9, 2013, 1, s. 32–41.

⁶⁵² Eva Kowalská, *Evanjelické a. v. spoločenstvo v 18. storočí. Hlavné problémy jeho vývoja a fungovania v spoločnosti*, Bratislava 2001, s. 129.

O zapomnianej wsi Zawadzie

W sie zaginione oraz zapomniane występują wcale licznie na terenie Śląska Cieszyńskiego. Do takich zaliczyłbym te osady, które ujawniły się na pewnym etapie swego istnienia, po czym przestały występować w źródłach. Często powód tej nieobecności, jak i położenie takiej wioski pozostają nieznane. Wieś mogła zostać ponownie lokowana, mogła ulec zagładzie w wyniku pożogi wojennej lub katastrofy naturalnej, wreszcie mogła zostać wchłonięta przez sąsiednią miejscowość⁶⁵³.

---

⁶⁵³ Również w przypadku Śląska Cieszyńskiego zagadnienie to posiada bogatą literaturę, zob. m.in.: Vincenc Prasek, *Doba pustých dědin od r. 1430–1780*, „Selský Archiv”, 5, 1906, 4, s. 201–218; I. Panic, *Kilka neznanych názv terenových dawného Śląska Cieszyńskiego*, „Pamiętnik Cieszyński”, 9, 1994, 2, s. 45–50; tenże, *Z badań nad osadami zanikłymi na Górnym Śląsku w średniowieczu. Uwagi w sprawie istnienia zaginionych wsi podcieszyńskich*, Nageuuizi, Suenschizi, Suburbium, Radouiza, Zasere, Clechemuje oraz Novosa, „Pamiętnik Cieszyński”, 15, 2000, s. 29–37. Sieć osadnicza w księstwie cieszyńskim została omówiona w niniejszych publikacjach: G. Biermann, *Geschichte des Herzogthums...*; Franciszek Popiołek, *Dzieje Śląska Austriackiego z ilustracjami*, Cieszyn 1913; L. Hosák, *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha 1938 [wyd. 2, Praha 2004], F. Popiołek, *Historia osadnictwa w Beskidzie Śląskim*, Katowice 1939; Jaroslav Bakala, *Osídlení Frydecka a Jablunkovska v období vrcholného feudalismu*, Frydek-Mistek 1982 (Kultume-historický místopis okresu Frydek-Mistek, t. 3); I. Panic, *Osadnictwo w ziemi cieszyńskiej w okresie wczesnego średniowiecza*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 39, 1984, 1, s. 1–20; tenże, *Księstwo cieszyńskie...*; tenże, *Historia osadnictwa w księstwie opolskim we wczesnym średniowieczu*, Katowice 1992; J. Bakala, *Moravskoslezské pomezí v proměnách 13. věku. Výbor z článků a studií*, Brno 2002; I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 283–324; I. Panic, *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych (1528–1653)*, Cieszyn 2011 (Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych, t. 3, red. I. Panic), s. 163–200.

Zjawisko wchłonięcia sąsiedniej wioski można zaobserwować także w przypadku Drogomyśla i Zawady⁶⁵⁴. Zawada po raz pierwszy ujawnia się w źródłach w roku 1454⁶⁵⁵, gdzie jako dziedzictwo po Gochu z Ochab wraz z Drogomyślem przypada niejakiemu Smyłowi. Kolejne wzmianki o samodzielnej wiosce Zawadzie pojawiają w dokumentach z lat: 1487⁶⁵⁶, 1607⁶⁵⁷, 1615⁶⁵⁸, 1617⁶⁵⁹ i 1622⁶⁶⁰. W każdej z tych wzmianek Zawada występuje obok Drogomyśla, z którym stanowi uposażenie tego samego właściciela: Gocha z Ochab, Smyła, Mikołaja Brodeckiego z Brodka, Kaspra Czeli z Czechowic, Jana Czeli z Czechowic, Jerzego Czeli z Czechowic i wreszcie Katarzyny Czeli z Czechowic, która wykupuje udziały swoich sióstr na Drogomyślu, Zawadzie, Pruchnej, Rychułdzie i Bąkowie⁶⁶¹. Katarzyna Czelo w 1619 roku wyszła za Fryderyka Bludowskiego z Dolnych Błędowic. Małżeństwo w swym uposażeniu posiadało Hażlach, Drogomyśl, Pruchną i Rychułd oraz Bąków⁶⁶². Po roku 1622, w rozpoznanych dotąd źródłach Zawada już się nie pojawia. Można zatem domniemywać, że po tym czasie decyzją właścicieli, najpewniej Katarzyny i jej małżonka, wieś ta została wchłonięta przez większy i silniejszy organizm osadniczy – Drogomyśl.

Nazwa Zawada jednak wciąż funkcjonowała. O terytorium zawadzkiem wspomina się jeszcze w roku 1698 w umowie zawartej pomiędzy baronem Jerzym Fryderykiem Bludowskim z Dolnych Błędowic a mieszkańcem Zabłocia – Górką Janikiem⁶⁶³. Nie można także pominąć

---

⁶⁵⁴ J. P. Borowski, *Zawada. Zapomniana wieś przy Drogomyślu...*, s. 19–29.

⁶⁵⁵ LT, [nr] 213.

⁶⁵⁶ LT, [nr] 308.

⁶⁵⁷ LT, [nr] 732.

⁶⁵⁸ LT, [nr] 818.

⁶⁵⁹ W. Karger, *Besitzwechsel des landtäflichen Teschner...*, [registry nr] 62, 63 [s. 76].

⁶⁶⁰ Tamże, [regist nr] 73 [s. 77].

⁶⁶¹ J.P. Borowski, *Zawada. Zapomniana wieś przy Drogomyślu...*, s. 19–29; tenże, *Mniszek, który nie był Mnichem, czyli o tym, co było, być mogło albo nie istniało w ogóle*, „Pamiętnik Cieszyński”, 24, 2023, s. 11–12.

⁶⁶² J. Spyra, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Bludowic...*, s. 23–24.

⁶⁶³ APC, KC, sygn. 2023, s. 37–40.

istnienia stawu Zawadzkiego wzmiankowanego w dokumencie wystawionym w roku 1515, zapewniającym oprawę wdowią dla Anny Brodeckiej, żony Mikołaja Brodeckiego⁶⁶⁴. Staw ów wymieniany jest także wśród innych leżących w Drogomyślu w katastrze karolińskim w 1723 roku⁶⁶⁵, jednak identyfikacja jego położenia jest utrudniona przez brak naniesienia takiej nazwy na którąkolwiek ze znanych mi dawnych map. Jednak w rektyfikacji katastru karolińskiego z roku 1724 po stawie Kaprowy zapisano *Zawadsky oder Nawiezny*⁶⁶⁶. Na reambulacji zdjęcia józefińskiego nad stawem Kaprowy rozciąga się aż do drugiego drogomyskiego mostu staw podpisany jako *Nawisnic T[eich]*⁶⁶⁷. Jeszcze w roku 1755 w Drogomyślu wspomniany jest młynarz zawadzki – Paul Chmiel.

Najwięcej informacji o tym, że istniała wieś Zawada granicząca z Drogomyślem, przynosi dokument z roku 1615, w którym książę Adam Waclaw na prośbę Jerzego Czeli z Czechowic wyznacza granice pomiędzy jego domeną a dobrami Czelów⁶⁶⁸, a więc pomiędzy Drogomyślem i Zawadą a książęcym Zabłociem. Sędzia ziemski księstwa cieszyńskiego Waclaw Pielgrzym z Trzenkowic miał rozpoznać sytuację na miejscu oraz wyznaczyć miejsca do usypania kopców granicznych⁶⁶⁹. Granica ta dochodziła do młyna Świerczynowskiego, stawu Myszkowskiego, łąki młynarza w Zabłociu, pasieki Szumskiego po drugiej stronie Wisły, strumieńskich lasów aż po groblę stawu Barnkowskiego⁶⁷⁰.

---

⁶⁶⁴ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD VIII 6a, [*Diplomata...*], s. 77.

⁶⁶⁵ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

⁶⁶⁶ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 463.

⁶⁶⁷ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

⁶⁶⁸ LT, [nr] 818.

⁶⁶⁹ J.P. Borowski, *Zawada. Zapomniana wieś przy Drogomyślu...*, s. 24–25.

⁶⁷⁰ LT, [nr] 818.

W urbarzu państwa skoczowsko-strumieńskiego z roku 1621 występuje mieszkaniec Zabłocia Bartosz Dwornik vel Szumski, który mógł być właścicielem wspomnianej w książęcym dokumencie pasieki⁶⁷¹. Co więcej, księżna Elżbieta Lukrecja w 1626 roku potwierdziła Szumskiemu posiadanie praw do łąki położonej przy granicy z Drogomyślem⁶⁷². Identyfikację Zawady wzmacnia również fakt, że we wspomnianym urbarzu występuje młynarz z Mnicha (miejsowość ta została uwzględniona w jednej rubryce wraz z Zabłociem) – Mikołaj Sswrczyna⁶⁷³, a także zostaje wymieniony, zlokalizowany w Mnichu, staw Sswrczyny oraz położony w Zabłociu staw Myskowski⁶⁷⁴. Na zdjęciu józefińskim, które objęło teren księstwa cieszyńskiego blisko 150 lat po rozgraniczeniu Zawady od dóbr książęcych, wciąż odnaleźć można staw i młyn zapisany jako *Swirznowski*⁶⁷⁵. Współcześnie Świerczynowski to część Zabłocia położona na wschód od drogomyskiej Kempy⁶⁷⁶.

Wyznaczenie przebiegu granicy pomiędzy dobrami książęcymi a Jerzego Czeli z Czechowic pozwala na pewną lokalizację Zawady pomiędzy Drogomyślem a Zabłociem i Mnichem. Nawet gdyby dyplom księcia Adama III Wacława zachował się jedynie w postaci regestu, to nadal możliwe byłoby wykazanie, że chodzi o wieś sąsiadującą z Drogomyślem, nie zaś o powszechnie wskazywaną w cieszyńskiej historiografii Zawadę przy Piotrowicach. Podstawą tego założenia jest fakt, że Zawada przy Piotrowicach w owym czasie wchodziła w skład państwa frysztackiego⁶⁷⁷,

⁶⁷¹ *Urbarz państwa skoczowsko-strumieńskiego...*, s. 70.

⁶⁷² APC, KC, sygn. 85, k. 209 verso–210.

⁶⁷³ *Urbarz państwa skoczowsko-strumieńskiego z 1621 roku...*, s. 85.

⁶⁷⁴ Tamże, s. 86.

⁶⁷⁵ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763. Zdjęcie józefińskie przekazuje często zniekształcone nazwy, uważam, że staw i młyn opisany jako Swirznowski, a zaznaczony na zdjęciu józefińskim na granicy Drogomyśla z Zabłociem, jest młynem Swierczynowskim z dokumentu z roku 1615. Więcej o zdjęciu józefińskim zob. W. Bukowski, A. Janeczek, *Mapa józefińska Galicji...*, s. 91–112.

⁶⁷⁶ APC, ZMKŚC, sygn. 35, *Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay...*; [System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien [dostęp: 17 IX 2024].

⁶⁷⁷ Frysztackie państwo stanowe niższego rzędu zostało wydzielone z księstwa cie-

nie była własnością rodziny Czelów z Czechowic⁶⁷⁸, zaś inne Zabłocie, położone na zachód od Olzy, dla odróżnienia nazywane Zabłociem przy Boguminie, nie było częścią państwa fryszackiego ani też nie graniczyło z Zawadą przy Piotrowicach⁶⁷⁹. Innymi słowy, Książę Adam Waclaw, dokonując rozgraniczenia dóbr, jak ujmuje to w dokumencie, swoich dóbr od majątku Jerzego Czeli⁶⁸⁰, nie nazwałby tak Zabłocia przy Boguminie, jego własnością w owym czasie było Zabłocie leżące w państwie skoczowsko-strumieńskim, graniczące – jak wynika z dyplomu z roku 1615 – z Zawadą przy Drogomyślu.

Pośrednio na położenie Zawady może wskazywać znaczenie nazwy, bowiem językoznawcy twierdzą, że tak nazwane osady położone były na terenach granicznych pomiędzy terenami plemiennymi. Często jednak wskazuje się, iż nazwa ta może wywodzić się od przeszkody wodnej, na przykład tamy na rzece zasilającej ciek wodny, niezbędnej do napędzenia koła młyna wodnego⁶⁸¹. Na planie rzeki Wisły, w jej biegu od krańca Ochab Wielkich po Wisłę Małą, który został sporządzony w roku 1691,

---

szyńskiego przez księcia Waclawa III Adama i sprzedane w roku 1573 Waclawowi Cyganowi ze Słupska. Nie obejmowało jednak całego terytorium dawnego klucza fryszackiego należącego do książąt cieszyńskich, a jedynie miasto Frysztat oraz miejscowości: Dąbrowa, Darków, Kąkolna, Łazy, Łąki, Orłowa, Piotrowice, Raj, Stare Miasto, Zawada. zob. Barbara Poloczkowa, *Urbarz „państwa” fryszackiego z roku 1571*, „Pamiętnik Cieszyński”, 12, 1997, s. 21–45; W. Gojniczek, *Urzędy książęce i ziemskie...*, s. 126–127. Zawada przy Piotrowicach jako część państwa fryszackiego, wymieniana jest również w urbarzu z roku 1588, zob. ZAO, Urbarialni komisje sleszská, inv. č. 1603, sign. 2/9.

⁶⁷⁸ W roku 1570 Zawadę przy Piotrowicach lub jej część, posiadał Bartłomiej Tanfald z Tanffaldu, zob. I. Panic, *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych (1528–1653)...*, s. 319. U progu XVII w. właścicielem Zawady przy Piotrowicach był Maciej Skrzyszowski z Trzeczkowic, zob. Jan Tilgner, *Dziennik*, wyd. I. Panic, Kraków 2012, s. 88. Mało prawdopodobne by chodziło tutaj o Zawadę przy Drogomyślu skoro w roku 1600 sprzedał ją wraz z Drogomyślem Jerzy Czelo z Czechowic swojemu bratu Janowi, Zawada wcześniej należała do ich ojca, Kaspra, zob. LT, [nr] 732.

⁶⁷⁹ MSC, MK, sygn. MC/K/909, J.W. Wieland, *Principatus Silesiae Teschinensis Nova Delineatio...*; B. Poloczkowa, *Urbarz „państwa” fryszackiego...*, s. 21–45.

⁶⁸⁰ LT, [nr] 818.

⁶⁸¹ *Słownik Staropolski...*, s. 228; E. Kowalczyk, *Momenty geograficzne państwa Bolesława Chrobrego...*, s. 42; M. Fajer, B. Woskowicz-Ślęzak, *Geologiczne i geomorfologiczne...*, s. 26, 31.

oddano położenie dawnej, nieistniejącej tamy na północnym krańcu Drogomyśla⁶⁸², zatem w miejscu identyfikowanym jako Zawada. Tama ta została zniszczona przez wielką powódź, która miała miejsce kilkanaście lat przed sporządzeniem owego planu⁶⁸³.

Z powodu nierozpoznanienia Zawady przy Drogomyślu jako odrębnej osady w historiografii dochodziło do pewnych sprzeczności bądź pomyłek polegających na identyfikowaniu owej wsi jako Zawady przy Piotrowicach. Błędnie opisał Zawadę Ladislav Hosák, który paradoksalnie jako jedyny rozróżnił Zawadów, wieś koło Skoczowa, oraz Zawadę, wieś koło Frysztatu. Niestety, badacz ten błędnie wskazał momenty z dziejów obu wiosek i tak wzmianka o Zawadzie z 1447 roku jest u niego wzmianką o Zawadzie koło Skoczowa zamiast o Zawadzie przy Piotrowicach; nie zna on dokumentu z roku 1454, natomiast dokument księcia Kazimierza II z roku 1487 prawidłowo zalicza do grona związanych z Zawadą przy Skoczowie, nie precyzując jednak, że chodzi o okolice Drogomyśla. Następnie jako właściciela tej miejscowości w roku 1570 błędnie podaje Bartłomieja Tamfelda z Tamfeldu. Hosák nie zna dokumentów, w których wzmiankowana była Zawada przy Drogomyślu z lat 1607, 1615, 1617, 1622⁶⁸⁴.

Julius Bayer w swojej pracy poświęconej Frysztatowi wśród właścicieli Zawady przy Piotrowicach wymienia Mikołaja Brodeckiego⁶⁸⁵. Nic jednak nie wiadomo, by marszałek księstwa był właścicielem tej miejscowości w przeciwieństwie do Zawady wymienionej wraz z Drogomyślem w roku 1487⁶⁸⁶. Robert Mrózek w *Nazwach miejscowych dawnego Śląska Cieszyńskiego* rozróżnia tylko jedną wioskę o omawianej nazwie – Zawadę przy Piotrowicach. Jednocześnie wśród źródeł historycznych, w których pojawia się nazwa tej wsi, powołuje się także

---

⁶⁸² APK, Archiwum Książąt Pszczyńskich, sygn. X 2370.

⁶⁸³ O. Zawisza, *Dzieje Strumienia...*, s. 92.

⁶⁸⁴ L. Hosák, *Historický místopis...*, s. 934.

⁶⁸⁵ J. Bayer, *Denkwürdigkeiten der Stadt Freistad...*, s. 303.

⁶⁸⁶ LT, [nr] 308.

na dokumenty z lat 1454, 1487 oraz 1607, a więc te, w których wieś ta występuje wraz z Drogomyślem⁶⁸⁷.

Andělin Grobelný w swoim artykule poświęconym dziejom Zawady przy Piotrowicach wysunął przypuszczenie, że być może Zawada wraz ze Skoczowem tworzyła jeden majątek. Dla Hosáka Zawada wzmiankowana w 1487 roku to miejscowość należąca do Mikołaja Brodeckiego leżąca w okolicach Skoczowa, dla Grobelnego to Zawada przy Piotrowicach, której właścicielem jest Mikołaj Brodecki, posiadający również odległy Drogomyśl⁶⁸⁸.

Pomijanie istnienia Zawady przy Drogomyślu implikuje błędy w rozpoznaniu uposażenia rodziny Czelo z Czechowic. Jan Krukowski powołuje się, co prawda, na wspomniany dyplom z roku 1615, wskazując, że Drogomyśl i Zawada należą do Jerzego Czeli z Czechowic. Niestety, z treści owego dokumentu nie wyciąga wniosków co do jej położenia, czego konsekwencją jest umieszczenie Zawady na mapie uposażenia Czelów z Czechowic w okolicy Piotrowic, nie Drogomyśla⁶⁸⁹. Z kolei Idzi Panic na tejże mapie nie zaznacza w ogóle Zawady, choć wymienia ją wśród uposażenia rodziny Czelo z Czechowic⁶⁹⁰. Badacz ten jednak nie uwzględnia Zawady przy Drogomyślu w zestawieniu miejscowości ujawnionych w latach 1316–1525, zamieszczonym w monografii *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku*. Jest tam wymieniona tylko Zawada wzmiankowana po raz pierwszy w 1447 roku, data ta jednak dotyczy ujawnienia się w źródłach Zawady przy Piotrowicach⁶⁹¹.

---

⁶⁸⁷ R. Mrózek, *Nazwy miejscowe...*, s. 195.

⁶⁸⁸ Andělin Grobelný, *Do kroniky obce Závady na Karvinsku*, „Těšínsko”, 12, 1969, 1, s. 1–14.

⁶⁸⁹ J. Krukowski, *Genealogia rodziny Czelo...*, s. 292–293.

⁶⁹⁰ I. Panic, *Uposażenie ziemskie rodziny Czelo z Czechowic...*, s. 230–262.

⁶⁹¹ LT, t. 1, cz. 2, [nr] 199 [b.p.]; I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 312–313.

Przynależność kościelna

Początkowo sieć parafialna w księstwie cieszyńskim obejmowała 17 parafii (w roku 1335). W czasach, gdy pojawiły się Zawada i Drogomyśl, archidiakon opolski Mikołaj Wolff w swym sprawozdaniu z poboru świętopietrza w księstwie cieszyńskim, przeprowadzonym w roku 1447, doliczył się już 50 parafii. U schyłku średniowiecza sieć parafialną we wspomnianym księstwie dopełniały trzy zakony: benedyktyni w Orłowej, bogato uposażeni na kilkunastu wsiach, a także dominikanie oraz bernardyni w Cieszynie. Poza benedyktynami, jak konstatuje Janusz Spyra, Kościół na terenie księstwa cieszyńskiego był raczej ubogi, dochód danej parafii stanowiło kilka, kilkanaście pól darowanych przez księcia lub właściciela wsi. Językiem liturgii była łacina, lecz kazania głoszone w języku zrozumiałym dla ludności. Hierarchię kościelną w księstwie cieszyńskim, choć nieliczną, tworzyła grupa ludzi dobrze wykształconych, często wywodzących się Akademii Krakowskiej⁶⁹².

Najbliżej Drogomyśla leżała parafia w Ochabach Wielkich, po raz pierwszy wzmiankowana przez archidiakona Mikołaja Wolfa w 1447 roku, który należną wysokość świętopietrza oszacował na 1 grosz, podobnie zresztą jak w przypadku Pruchnej⁶⁹³. Na tej podstawie Tadeusz Ładogórski

---

⁶⁹² I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 381–424; J. Spyra, *Sytuacja Kościoła w księstwie cieszyńskim przed wystąpieniem Marcina Lutra*, [w:] *Dziedzictwo Górnośląskiej Reformacji...*, s. 58–61.

⁶⁹³ Hermann Markgraf, *Die Rechnungüber Peterspfennig im Archidiakonats Oppeln 1447*, Breslau 1892, s. 19.

obliczył, że parafia ta liczyła 90 wiernych⁶⁹⁴. Wobec braku źródeł trudno odpowiedzieć na pytanie, czy Drogomyśl i Zawada u zarania były częścią parafii pw. św. Marcina w Ochabach Wielkich. Gdyby jednak miała to być odpowiedź pozytywna, to tezę o kościelnej przynależności Drogomyśla do ochabskiej parafii można oprzeć na podstawie wzmianki dopiero z wieku XVI. W roku 1633 w umowie sprzedaży stawu o nazwie Kościelny, Katarzyna Bludowska z domu Czelo wspomina, że staw ten jej przodkowie, właściciele Drogomyśla, w roku 1547 podarowali kościołowi w Ochabach⁶⁹⁵. Można zatem domniemywać, że owe uposażenie parafii w Ochabach Wielkich bierze się z powiązań z mieszkańcami Drogomyśla. Mówi o tym wprost Elżbieta Hałcnowska z Hałcnowa, która skarżyła w roku 1589 Kaspra Czeli z Czechowic o oderwanie poddanych z Drogomyśla od kościoła w Ochabach Wielkich, do którego przynależeli od starodawna⁶⁹⁶. Obecny stan badań nie pozwala jednak odpowiedzieć na pytanie, czy związki te sięgały średniowiecza, czasów Gocha z Ochab, właściciela Drogomyśla i Zawady. Zastanawiające jest również, dlaczego Drogomyśl nie stał się siedzibą parafii. Być może w czasach lokacji był jeszcze za małą wioską⁶⁹⁷. Ponadto pierwsza połowa wieku XV na omawianym terenie, jak zauważa Idzi Panic, nie była czasem zakładania nowych parafii, m.in. dlatego, że biskupi wrocławscy pochłonięci byli konfliktem z husytyzmem⁶⁹⁸. Generalnie jednak, jak konstatuje Antoni Barciak, północno-wschodnie tereny księstwa cieszyńskiego wykazywały małą liczbę parafii, do końca wieku XV zaś nie erygowano już żadnej nowej. Szczególna pustka panowała jednak na południu księstwa, gdzie istniała tylko parafia w Jabłonkowie⁶⁹⁹. W czasie, gdy Mikołaj Wolf

⁶⁹⁴ Tadeusz Ładogórski, *Studia nad zaludnieniem Polski w XIV wieku*, Wrocław 1958, s. 211.

⁶⁹⁵ PTH, Spuścizna Karola Kajzera, bez sygn., *Vidimusy Smuluv...*, [nr] 18 [s. 75–77].

⁶⁹⁶ KCC, APTL, sygn. 44.260, k. 70 verso.

⁶⁹⁷ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 403–404.

⁶⁹⁸ I. Panic, *Dzieje Górek Wielkich i Małych...*, s. 22.

⁶⁹⁹ A. Barciak, *Początki sieci parafialnej w księstwie cieszyńskim*, [w:] *Die konfessionellen Verhältnisse im Teschener Schlesien vom Mittelalter bis zur Gegenwart / Stosunki wyznaniowe na Śląsku Cieszyńskim od średniowiecza do współczesności*, hrsg. Peter Chmiel, Jan Drabina, Ratingen – Chorzów 2000 (Tagungsreihe der Stiftung Haus Oberschlesien, t. 9), s. 19–20.

szacował wysokość świętopietrza, średnio na jedną parafię w księstwie cieszyńskim przypadały 4 miejscowości⁷⁰⁰.

Janusz Spyra oraz Idzi Panic odrzucają pogląd dawnej historiografii, jakoby nowe prądy religijne wywołane wystąpieniem Marcina Lutra docierały do księstwa cieszyńskiego jeszcze za życia sędziwego księcia Kazimierza II. Brak przecież źródeł bezpośrednio o tym informujących, i to nawet pomimo twierdzeń, że władca ten nazywany był *Lutherischgesinnt* – myślącym po luterzańsku. Rzecz w tym, że nie są znane źródła tej informacji, która pojawia się dopiero na początku XVIII wieku. Podawano, że reformacja w księstwie cieszyńskim miała charakter oddolny i dobrowolny, jej szerzeniu zaś miał sprzyjać fakt, że kler wywodził się jakoby w większości z cieszyńskiej szlachty, a ta ochoczo przyjęła tezy Lutra, które do księstwa przedostały się za pośrednictwem kupców i studentów, podróżujących z Wrocławia i krajów niemieckich. Książę Kazimierz II i sprawujący po nim regencję w księstwie, Anna Hohenzollern oraz Jan z Pernsteinu, nie stawiali przeszkód temu trendowi, gdy więc książę Waclaw III Adam przejął władzę w księstwie w roku 1545, znaczna część jego poddanych rzekomo była już luteranami. Jak jednak dowodzą wspomniani badacze, brak przesłanek, by formułować takie wnioski, podczas gdy liczba fundacji czynionych na rzecz Kościoła w trakcie regencji nie spadła, pierwsi zaś studenci z krajów niemieckich pojawili się dopiero w latach 40. XVI wieku⁷⁰¹. Szlachta w księstwie była zbyt słaba, podobnie jak mieszczaństwo, nawet Cieszyn nie był w stanie przejąć w pełni na swoje utrzymanie instytucji kościelnych, a przez to wywierać na nie wpływ. Co za tym idzie, recepcja reformacji w księstwie cieszyńskim nie była przeprowadzona przez oddolny ruch mieszkańców, lecz

---

⁷⁰⁰ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s. 404.

⁷⁰¹ I. Panic, *Fundacje mieszczan księstwa cieszyńskiego na rzecz szpitali w okresie rządów regencyjnych Jana z Pernstejnu (1528–1544). Z badań nad dziejami Kościoła w księstwie cieszyńskim na przełomie średniowiecza i czasów wczesnonowoczesnych*, „Średniowiecze Polskie i Powszechnie”, 4, 2007, s. 245–253; J. Spyra, *Sytuacja Kościoła w księstwie cieszyńskim...*, s. 62–64.

wynikała z decyzji władcy i wpisuje się w zjawisko zwane reformacją książąt⁷⁰². Janusz Spyra odrzuca również dawny pogląd, jakoby reformacja w księstwie cieszyńskim opierała się na dawnych wpływach husyckich⁷⁰³.

Spójność tej narracji zburzył ostatnio Radim Jež, który, co prawda, nie wskazuje, że reformacja zagościła w księstwie w czasach księcia Kazimierza II, ale odrzuca brak wpływu husytyzmu. Podaje on przykłady księży związanych z tą konfesją, konkretnie z Frysztatu, gdzie proboszczem był Marcin Hanke powołany około 1537 roku i z Frydka, gdzie księży utrakwistyczni obsadzali parafię co najmniej od końca lat 30. XVI wieku. Badacz ten wskazuje również wspomnienie w księstwie cieszyńskim Jana Husa. Na przykład pisarz miejski we Frysztacie, spisując wydatki z roku 1539, zanotował, że jeden z nich miał miejsce na dzień świętego Husa. W ten sposób *na den s[vatéh]o Jana Husyho* swoje listy datował nawet książę Waław III Adam. W okresie panowania tego księcia, w latach 50. XVI wieku rektorem szkoły w Cieszynie był utrakwistyczny ksiądz Wawrzyniec Leander Rwaczowski, najpewniej tożsamy z proboszczem cieszyńskim Wawrzyńcem. Radim Jež podaje przykłady, które uważa za uprawniające do zgłoszenia postulatu, że teza o silnej pozycji Kościoła katolickiego w pierwszej połowie XVI wieku wymaga rewizji, przynajmniej dla okresu od końca regencji Jana z Pernsteinu⁷⁰⁴.

Pierwszy na luteranizm przeszedł na Śląsku książę legnicko-brzeski Fryderyk II, starosta generalny Dolnego Śląska, który już w roku 1533 wydał porządek kościelny, a zatem prawnie ukonstytuował pozycję nowego Kościoła. W 1523 roku luteranizm przyjął Jerzy Hohenzollern, margrabia na Ansbach, co miało bezpośredni wpływ na sytuację religijną w rządzonych przez niego ziemiach: Karniowie, ziemi opolskiej, raciborskiej, bogumińskiej i bytomskiej. W roku 1538 została wydana

⁷⁰² Tamże, s. 66–67.

⁷⁰³ Tamże, s. 64–65.

⁷⁰⁴ R. Jež, *Reformacja książęca w księstwie cieszyńskim w XVI wieku. Kilka refleksji o przemianach wyznaniowych rozwoju religii w okresie konfesjonalizacji* [w:] *Dziedzictwo Górnosląskiej Reformacji...*, s. 78–85.

ordynacja kościelna dla księstw ziębickiego i oleśnickiego, Wrocław zaś oficjalnie stał się luterański w roku 1530. Zatem około połowy XVI wieku zdecydowana większość Śląska była już luterańska⁷⁰⁵.

Zaprowadzenie reformacji w księstwie cieszyńskim przez księcia Waclawa III nie było jednorazowym aktem, lecz rozłożonym w czasie procesem. Należy bowiem wziąć pod uwagę fakt, że po wygnaniu dominikanów przez księcia w roku 1545, ogłoszenie ordynacji kościelnej, czyli zbioru zaleceń, przepisów regulujących życie religijne w księstwie, miało miejsce dopiero w roku 1568. Konwersja księcia na luteranizm nastąpiła zatem na przełomie lat 50. i 60. XVI wieku⁷⁰⁶. Już po śmierci księcia Waclawa III Adama, wdowa po nim, księżna Sydonia Katarzyna, dokonała noweli ordynacji kościelnej, która w nowej redakcji ukazała się w roku 1584⁷⁰⁷.

Pytanie o to, kiedy mieszkańcy Drogomyśla stali się luteranami, w istocie rzeczy implikuje kolejne: kiedy ówcześni właściciele, Czelowie z Czechowic, przyjęli naukę Marcina Lutra? Pozycja właściciela Drogomyśla, kanclerza Jana Czeli i jego brata Piotra, jak już wspominałem, została osłabiona przez księcia Waclawa III Adama, zatem trudno stwierdzić z całą pewnością, że rodzina podążyła za dynastą w kierunku zmiany konfesji. Przyjmuje się jednak, że w momencie przyjęcia luteranizmu przez księcia Waclawa III Adama zdecydowana większość rodzin szlacheckich poszła za jego przykładem. Do nielicznych wyjątków należeli właściciele Grodzca – Grodzieccy z Brodów⁷⁰⁸. Wiadomo jednak, że Adrian Czeło, syn kanclerza Jana Czeli, właściciela Drogomyśla, nie wyemigrował wraz z ojcem z księstwa na Morawy, lecz został pastorem i przynajmniej od roku 1577 posługę pełnił w Niemieckiej Lutyni⁷⁰⁹.

---

⁷⁰⁵ Tamże, s. 74–75.

⁷⁰⁶ Tamże, s. 87–93.

⁷⁰⁷ W. Gojniczek, *U schyłku panowania dynastii Piastów...*, s. 9–10.

⁷⁰⁸ Tenże, *Grodzieccy z Brodów herbu Radwan...*, s. 11; I. Panic, *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych...*, s. 271–273.

⁷⁰⁹ KCC, APTL, sygn. 44.260, k. 34 verso.

Adrian Czelo nazywany był nauczycielem Słowa Bożego, co skłania Idziego Panica, by uważać go nawet bardziej za predykanta, kaznodzieję niż pastora⁷¹⁰. Sądzę jednak, że na zmianę konfesji mieszkańców Drogomyśla wskazuje przywoływana już skarga Elżbiety Hałcnowskiej wystosowana w 1589 roku wobec Kaspra Czelo, który swobodnie decydował o przynależności parafialnej swoich poddanych. Otóż miał on zakazać Drogomyślanom chodzić do kościoła w Ochabach i płacić na utrzymanie tej parafii⁷¹¹. Przytoczona wzmianka nie zawiera informacji, jaką alternatywę Kasper Czelo, ingerując tak znacznie w strukturę lokalnego Kościoła, przygotował wobec kościoła w Ochabach Wielkich, czy był to jego dwór w Drogomyślu, na którym kazania mógłby głosić predykant, czy też parafia w Pruchnej.

Sytuacja religijna w księstwie cieszyńskim zmieniła się diametralnie, kiedy syn Waclawa III Adama – książę Adam Waclaw w wigilię 1609 roku konwertował na katolicyzm. Przymus zmiany religii wynikający z zasady *czyje władztwo tego religia* książę ograniczył jedynie do swojej domeny, dlatego kościół Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Skoczowie powrócił do katolików, podobnie w Cieszynie kościoły stały się znów katolickie z wyjątkiem kościoła Świętej Trójcy, który wybudowała matka księcia Adama Waclawa, księżna Sydonia Katarzyna. Jednak na pozostałych terenach księstwa cieszyńskiego, luteranizm mógł się rozwijać w miarę swobodnie, co skutkowało tym, że większość lokalnej szlachty początkowo nie poszła za przykładem swojego władcy. W roku 1610 książę pozbawił mieszczan cieszyńskich przywileju, którym sam ich obdarował w roku 1598, a w którym zareczał, że luteranizm jest jedynym przezeń akceptowanym wyznaniem w mieście, podobnie cofnął takie przywileje również dla Jabłonkowa i Strumienia. Chociaż wypędzono z Cieszyna ewangelickiego dziekana Tymoteusza Łowczanego, to jednak w stolicy księstwa na razie utrzymał się inny duchowny ewangelicki, prawdopodobnie Mikołaj Kahl, któremu pozwolono pełnić posługę w kościele Świętej Trójcy. Kościół parafialny Marii Magdaleny przejęli jezuiti.

⁷¹⁰ I. Panic, *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych (1528–1653)...*, s. 277.

⁷¹¹ KCC, APTL, sygn. 44.260, k. 70 verso.

Pastorów wygnano również ze Strumienia i Skoczowa, a także z Jabłonkowa⁷¹². Jak wskazuje David Pindur, wraz z konwersją księcia rozwijała się jego kariera. Już w roku 1611 cesarz Maciej powierzył cieszyńskiemu dynastie dowodzenie śląskim pospolitym ruszeniem ziemskim. Książę nawiązał również relacje z biskupem wrocławskim Karolem Habsburgiem oraz księciem bawarskim Maksymilianem I przewodzącym Lidze Katolickiej, a echa konwersji za takim pośrednictwem dotarły do króla Hiszpanii Filipa III, to zaś miało bezpośredni wpływ na fakt, że zarówno król, jak i książę stali się protektorami syna Adama Waclawa – Fryderyka Wilhelma. Cesarz Maciej w roku 1617 mianował księcia Adama Waclawa starostą generalnym na Śląsku, lecz jeszcze w tym roku książę zmarł, władzę zaś w księstwie przejęli regenci, a wraz z nimi nastąpiło pogorszenie sytuacji luteran, którzy w roku 1617 mieli sprzedać swoje majątki i opuścić miasto.

Surowa rekatolizacja została jednak powstrzymana przez wybuch wojny trzydziestoletniej w roku 1618, Śląsk bowiem stanął przy Czechach w rebelii przeciwko Habsburgom. W tej sytuacji luteranie w księstwie zaczęli odzyskiwać swoją utraconą pozycję. Już 14 marca 1619 roku odebrano katolikom kościół, szkołę i cmentarz, do Cieszyna powrócił również Tymoteusz Łowczany. Także w niedalekim (od Drogomyśla) Strumieniu w roku 1619 pojawił się pastor Gabriel Wysocki⁷¹³. Po wygnaniu wojsk księcia Jana Jerzego Karniowskiego w 1623 roku do księstwa powrócił młody książę Fryderyk Wilhelm, parafię cieszyńską w roku 1624 na powrót objął katolicki ksiądz, a proboszcza skoczowskiego Wojciecha Gagatowskiego książę mianował dziekanem. Po przedwczesnej śmierci brata władzę w księstwie objęła księżna Elżbieta Lukrecja, co dla cieszyńskich luteran mogło oznaczać dosyć

---

⁷¹² W. Gojniczek, *U schyłku panowania dynastii Piastów...*, s.22–23; R. Jež, *Kariéra konvertity. Životní osudy knížete Adama Václava Těšínského (1574–1617)*, [w:] *Šlechtic v Horním Slezsku...*, s.147–176; D. Pindur, *Zmiany wyznaniowe w księstwie cieszyńskim...*, s.143–146; W. Gojniczek, *Rotunda – jej wezwanie, duchowni oraz wyposażenie*, [w:] Teresa Rodzińska-Chorąży [i in.], *Rotunda na Górze Zamkowej w Cieszynie...*, s.56.

⁷¹³ Tamże, s.147–148.

złowieszcze czasy, księżna była bowiem żoną gorliwego neofity księcia Gundakera Liechtensteina. Ostatnia z Piastów cieszyńskich, choć zmieniła wiarę wraz z ojcem, to w czasie swego panowania w miarę możliwości i pomimo habsburskich nacisków rządziła tolerancyjnie. Jej przychylne wobec ewangelickich poddanych nastawienie zdaje się odzwierciedlać dokument wydany już 27 września 1625 roku, w którym potwierdzała prawa kolatorskie ewangelickiej szlachcie⁷¹⁴.

Pierwsze naruszenie *status quo* nastąpiło wraz z najazdem hrabiego Mansfelda w 1626 roku, kiedy katolickie kościoły w domenie księżęcej, z Cieszynem na czele, ponownie stały się luterzańskie. Oczywiście stan taki trwał tylko tak długo, jak długo armia związana z duńskim królem Chrystianem IV przebywała w księstwie, bowiem już 13 września 1628 roku prezydent Komory Śląskiej, hrabia Karl Hannibal von Dohna, ogłosił zarządzenie o zamknięciu wszystkich kościołów luterzańskich, wypędzeniu księży i nauczycieli. Od tego roku prowadzone są, zgodnie z zaleceniem soboru trydenckiego, w cieszyńskiej parafii księgi metrykalne. Po przepędzeniu wojsk Mansfelda cesarz Ferdynand II postanowił ukarać Śląsk za zdradę, odebrać gwarancję swobód religijnych, które ogłosił wcześniej w akordzie drezdeńskim w roku 1621. Co więcej, zwycięstwo nad Chrystianem IV i koalicją pchnęło cesarza Ferdynanda II do ogłoszenia 6 marca 1629 roku edyktu restytucyjnego, na podstawie którego miał zostać zwrócony katolikom odebrany majątek w wyniku kompromisu zawartego w 1552 roku w Pasawie. Pod wpływem cesarskiej polityki księżna Elżbieta Lukrecja po raz pierwszy zradykałizowała swoją postawę religijną i 12 czerwca 1629 roku wydała statut religijny, na mocy którego prawa miejskie, członkostwo w cechach i stanowiska zarezerwowane były wyłącznie dla katolików. Ten krok księżnej spowodował falę emigracji z księstwa cieszyńskiego, której charakter oddaje anonimowa pieśń *Lament cieszyńskich mieszczan*⁷¹⁵.

⁷¹⁴ Tamże, s. 148.

⁷¹⁵ W. Gojniczek, *Sprawy wyznaniowe*, [w:] *Cieszyn w czasach nowożytnych (1528–1848)*..., s. 105–109; D. Pindur, *Zmiany wyznaniowe w księstwie cieszyńskim*..., s. 149–150.

Nie mniej uciążliwe od wewnętrznej polityki religijnej były dla mieszkańców księstwa kolejne okupacje. Armia szwedzka, okupując księstwo w 1642 roku oraz w latach 1645-1646, 1647 i 1648 roku, nie zważała na wyznanie mieszkańców, którzy musieli dostarczyć jej kontrybucje i byli okradani przez swoich współwyznawców. Na uciążliwość pobytów szwedzkich wojsk w księstwie zwraca również uwagę fakt, że nie odnaleziono śladów ich poparcia wśród miejscowej ludności, którego przejawem mogło być wstępowanie w ich szeregi⁷¹⁶. Inaczej sytuacja wyglądała w czasie okupacji wojsk wysłanych przez króla Danii, kiedy do armii dowodzonej przez Ernsta Mansfelda dołączyli, jak wspominała sama księżna Elżbieta Lukrecja, niektórzy jej poddani. Chociaż skala tego zjawiska nie została zbadana, to wiadomo, że wśród tych osób byli znani przedstawiciele cieszyńskiej szlachty, np. Mikołaj Rudzki z Rudz i Jan Radocki z Radoczy⁷¹⁷.

Pokój westfalski, kończący w roku 1648 krwawą wojnę trzydziestoletnią, zapewniał swobodę nabożeństw ewangelickich tylko w tych księstwach, w których władzę sprawowali luterkańscy książęta mianowicie: legnickim, brzeskim, oleśnickim, ziębickim i we Wrocławiu. Wizytacja kanoniczna parafii księstwa cieszyńskiego w 1652 roku wykazała, że w 54 miejscowościach kościoły były luterkańskie. Księża katolicy obecni byli: w Bielsku, Bruzowicach, Czechowicach, Dobrej, Frydku, Goleszowie, Grodźcu, Jabłonkowie, Orłowej, Puńcowie, Rychwałdzie, Skoczowie, Strumieniu i Cieszynie. Ewangelików nie było tylko w 4 miejscowościach: Czechowicach, Bruzowicach, Dobrej, Frydku, natomiast w Goleszowie czy Puńcowie pomimo obecności księdza katolickiego wszyscy mieszkańcy byli ewangelikami. Z kolei do kościoła parafialnego w Bielsku wizytator nie został wpuszczony. Kościół Św. Trójcy w Cieszynie dzięki osobistemu wstawiennictwu księżnej wciąż pozostawał ewangelicki, jednakże podobnie jak w 1629 roku,

---

⁷¹⁶ W. Gojniczek, *Okupacja szwedzka księstwa cieszyńskiego...*, s. 103–107.

⁷¹⁷ J.P. Borowski, *Duński okres wojny trzydziestoletniej...*, s. 239–250.

tak 12 maja 1653 roku poddając się naciskom z Wiednia, księżna zarządziła wydalenie wszystkich ewangelickich księży⁷¹⁸.

Za panowania księżnej Elżbiety Lukrecji na dworze luterańskiej rodziny w Drogomyślu⁷¹⁹, Fryderyka i Katarzyny Bludowskich, przebywał kaznodzieja Salomon Euchirides⁷²⁰. Kiedy w roku 1630 musiał opuścić księstwo, pozostawił w Drogomyślu Fryderykowi Bludowskiemu swój zbiór kazań w rękopisie *Krzestianske Napomenuty a weystraha* z zastrzeżeniem, że jeżeli nie powróci, ma on pozostać własnością rodziny Bludowskich. Dzieło Salomona Euchiridesa przechowywane było przez kolejne pokolenia rodziny Bludowskich z Dolnych Błędowic, by ostatecznie z woli barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego, za pośrednictwem jego zięcia Adolfa Bogusława Schmellinga trafić do zasobu biblioteki przy Zborze Jezusowym⁷²¹. Bludowscy utrzymywali w tym czasie jeszcze pastora w Hażlachu, gdzie w latach 1636-1646 posługę pełnił Jan Pragenus⁷²². Trwanie przy luteranizmie nie przeszkadzało jednak Fryderykowi i Katarzynie prowadzić interesów z członkami kleru katolickiego, bowiem w roku 1649 małżonkowie zaciągnęły pożyczkę u cieszyńskiego dziekana, księdza Jana Nikłowicza z Nydka⁷²³. Po rozłączeniu spowodowanym przez Kaspra Czeli, Drogomyśl znów przynależał do parafii w Ochabach Wielkich. W roku 1644 wierni z Drogomyśla składali się na utrzymanie pastora ochabskiego Jana Rorisa⁷²⁴. Nie sposób jednak określić, kiedy ten powrót wiernych z Drogomyśla pod opiekę ochabskiej parafii miał miejsce, tym bardziej, że przebywanie predykantów na drogomyskim dworze nie wykluczało, jak sądzę, przynależności mieszkańców Drogomyśla do sąsiedniej parafii.

⁷¹⁸ D. Pindur, *Zmiany wyznaniowe w księstwie cieszyńskim...*, s. 151 –154.

⁷¹⁹ J. Spyra, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Bludowic...*, s. 16.

⁷²⁰ Jan Broda, *Materiały do dziejów Kościoła ewangelickiego w księstwie cieszyńskim i państwie pszczyńskim w XVI i XVII wieku*, [w:] *Z historii kościoła ewangelickiego na Śląsku Cieszyńskim*, Karol Michejda [i in.], [Katowice 1992], s. 264.

⁷²¹ Biblioteka i Archiwum im. B.R. Tschammera w Cieszynie, Zbiór rękopisów, sygn. 118; J. Spyra, *Historiografia a tożsamość...*, s. 153.

⁷²² Tamże, s. 140.

⁷²³ ZAO, Sbirka archiválií různého původu Státního okresního archivu Karviná, Pořadové č. 13.

⁷²⁴ J. Londzin, *Kościoty drewniane...*, s. 218.

Sytuacja religijna w księstwie cieszyńskim zmieniła się dramatycznie, kiedy po śmierci księżnej w roku 1653 jej władztwo stało się *de facto* własnością prywatną Habsburgów. By zaprowadzić całkowitą unifikację w księstwie pod względem religijnym, Habsburgowie powołali w grudniu 1653 roku *Komisję religijną*. Na jej czele stanął proboszcz z Frysztatu, ksiądz Wacław Ottyk, który wsparty oddziałem wojskowym na podstawie patentu cesarskiego z 17 marca 1654 roku zamykał kościoły i wyganiał z księstwa luteranckich duchownych oraz nauczycieli. W przetrwaniu czasu zakazu i prześladowań szczególną rolę odegrało luteranckie zamiłowanie do czytania Pisma Świętego, niebagatelną rolę w pielęgnowaniu duchowości odegrał także kancjonał księdza Trzanowskiego. Luteranizm przetrwał w księstwie także dzięki predykantom, wędrownym kaznodziejom, często ukrywającym się na dworach pod przykrywką nauczycieli szlacheckich dzieci. Miejscem tajnych nabożeństw stały się tzw. leśne kościoły zlokalizowane w okolicach górskich miejscowości, m.in. Ustronia, Wisły, a także Bielska⁷²⁵. W roku 1669 luteranom zabroniono uczęszczania do szkół i kościołów leżących na Górnych Węgrzech, zaś 3 czerwca tegoż roku wprowadzono rozporządzenie, na mocy którego mieszczanami mogli być tylko katolicy. W roku 1670 za zezwoleniem cesarza Leopolda I w Cieszynie rozpoczęła działalność stała misja Towarzystwa Jezusowego, która w roku 1704 została podniesiona do rangi rezydencji. Jezuita odnieśli sukces w samym Cieszynie, gdzie w latach 1671–1688 na katolicyzm przeszło 2 553 ewangelików. Wizytacja kościelna z tego roku stwierdzała, że w stołecznym mieście przy wierze luteranckiej trwało już tylko kilka starszych kobiet. Jednak wioski wokół Cieszyna pozostały luteranckie. W Bielsku należącym do panów stanowych, rodziny Sunnegków z Jesenicy, kościół cmentarny Świętej Trójcy pozostał w rękach ewangelickich. W okolicy Drogomyśla zmiany nastąpiły w Strumieniu, w którym w roku 1652 było tylko 8 katolików, podczas gdy w 1697 roku już tylko 17 ewangelików⁷²⁶.

---

⁷²⁵ J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848...*, s. 310–313; D. Pindur, *Zmiany wyznaniowe w księstwie cieszyńskim...*, s. 154–156.

⁷²⁶ Tamże, s. 160–163.

W roku 1654 także kościół w Ochabach został odebrany ewangelikom, stracił swój sięgający średniowiecza parafialny charakter, stając się częścią parafii w Groźcu⁷²⁷. Według protokołu wizytacyjnego z roku 1679 do przejętej przez Kościół katolicki świątyni w Ochabach Wielkich formalnie przynależeli również mieszkańcy Drogomyśla⁷²⁸. Więcej informacji zawiera kolejny protokół wizytacyjny z roku 1688, w którym wizytator stwierdzał, że większość parafian to luteranie, a do Kościoła katolickiego na tym terenie należy jedynie 20 osób, reszta ucieka do *walęsających się po lasach w okolicy* wędrownych księży luterzańskich. Msza Święta w Ochabach odprawiana była w drugą niedzielę miesiąca, zaś kazania głoszone były w języku polskim. Luteranie byli grzebani na cmentarzu razem z katolikami, przy biciu dzwonów i śpiewach, nie chcieli jednak posyłać dzieci do szkoły. Kolatorami kościoła również byli ewangelicy, Mikołaj Bludowski z Dolnych Błędowic i Jan Radocki z Radoczy, podobnie niekatolikami byli dwaj kościelni⁷²⁹. Zatem jak wynika z tego protokołu, w kulminacyjnym okresie rekatolizacji księstwa cieszyńskiego w Drogomyślu i Ochabach luteranizm nie ustępował.

Momentem przełomowym dla ewangelików cieszyńskich była zgoda cesarza Józefa II, udzielona 27 stycznia 1709 roku pod naciskiem króla szwedzkiego Karola XII na wybudowanie *kościółka łaski* w Cieszynie, jedynej ewangelickiej świątyni na Górnym Śląsku. Luterzańskie nabożeństwa w księstwie cieszyńskim znów stały się legalne, choć można było je odprawiać tylko w Kościele Jezusowym w Cieszynie. Życie religijne dla ewangelików w księstwie, choć bardziej znośne niż przed *łaską cesarską*, dalekie było od praw i swobód wyznaniowych, którymi cieszyli się katolicy. Księgi metrykalne prowadzone w tym czasie przez pastorów cieszyńskich miały charakter prywatny, tylko katolickie metryki miały status państwowych. Opłaty kościelne, np. za ślub lub chrzest,

⁷²⁷ F. Maroń, *Rozwój sieci parafialnej diecezji katowickiej do końca XV w.*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 2, 1969, s. 149.

⁷²⁸ *Visitationsberichte der Diözese Breslau*, t. 1..., s. 276–277.

⁷²⁹ Tamże, s. 554–555.

należało wnieść u katolickiego proboszcza, a więc w przypadku Drogomyśla u księdza katolickiego w Ochabach, a dokładniej w Grodźcu⁷³⁰.

Duży wkład w budowę cieszyńskiego kościoła miał ówczesny właściciel Drogomyśla, baron Jerzy Fryderyk Bludowski, którego Janusz Spyra nazywa najbardziej wpływowym patronem wspólnoty protestanckiej w księstwie cieszyńskim. Był on jednym z trzech szlacheckich kolarów Kościoła Jezusowego⁷³¹. Ufundował także drewniany kościółek⁷³² oraz przeznaczony doń ołtarz⁷³³ użytkowany podczas budowy murowanego Kościoła Jezusowego. Zaangażowanie barona w życie cieszyńskiego kościoła było przedmiotem złośliwości. Otóż Andrzej Komoniecki, autor kroniki Żywiecczyzny zapisał, dosyć małostkowo, że piorun, który 3 maja 1712 roku zabił jedną owcę w majątku pierścieckim, był karą dla barona za to, że ten był protektorem Kościoła Jezusowego w Cieszynie⁷³⁴.

O tym, jak silna i żywa w okresie nietolerancji religijnej była wiara protestancka w Drogomyślu i okolicy, świadczy *Kazatel domowni*⁷³⁵, czyli domowy zbiór kazań spisany przez mieszkającego w Drogomyślu chałupnika Joachima Jidza. Został on ukończony w roku 1700, składał się z wyjątków z Pisma Świętego, po dwa na każdy dzień (na rano i wieczór,

⁷³⁰ Idzi Panic, *Cesarza Józefa I regulacja opłat kościelnych dla protestantów śląskich z 1708 r.*, „Pamiętnik Cieszyński”, 11, 1996, s. 79–80; J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848...*, s. 50–56.

⁷³¹ J. Spyra, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Bludowic...*, s. 24.

⁷³² W. Gojniczek, *Szlachta protestancka wobec przemian religijnych w księstwie cieszyńskim na przełomie XVII–XVIII wieku*, [w:] *Halle i Sulechów – ośrodki pietyzmu i edukacji. Tło religijno-historyczne, powiązania europejskie*, red. Bogumiła Burda, Anna Chodorowska, Bogumiła Husak, Brigitte Klosterberg, Zielona Góra 2019, s. 275.

⁷³³ H. Patzelt, *Bludowsky, Georg Friedrich...*, s. 80.

⁷³⁴ Andrzej Komoniecki, *Chronografia albo Dziejopis Żywiecki*, wyd. Stanisław Grodziski, Irena Dwornicka, Żywiec 1987, s. 330.

⁷³⁵ Rozszerzenie incipitu: *Kazatel Domowni, w nemž se zdržugj na každý den Celeho Tyhodnie, Rzeczy Boy wzate z Ewangelium Sw. aneo z epísstole Swateho Pawla, z Napomenutim pred Polednem y Popolednu. K cemuž gsau přídane Pisnicky a Psalm y z Modlitbamj, Před Napomenutim y po napomenutj wssem Pobožnym Křestanum a Cztitelum Božym Užyteczne a Potessytedine.*

pieśni oraz modlitw⁷³⁶. Jan Broda, który jako ostatni badacz widział i opisał *Kazatel*, stwierdził, że nie jest to typowa postylla, lecz książka służąca odprawieniu skróconego nabożeństwa domowego. Rozmyślania codzienne były oparte na wersetach z *I Księgi Mojżeszowej* oraz z *Listów Pawła*, dalej następowały dwie-trzy pieśni z *Cithary Sanctorum*, były tam również polskie pieśni z *Psałterza Dawidowego* Jana Kochanowskiego, które stanowiły jedną trzecią wszystkich pieśni przepisanych przez Jidza. Jan Broda szacował, że domowe nabożeństwo odprawione według *Kazatela* mogło trwać 45 minut. Całość uzupełniał spis modlitw na różne okazje, jak: pianie koguta, wyjście z domu, rozpoczęcie i koniec pracy, przed i po posiłku, przed snem etc. W roku 1828 rękopis trafił do Pawła Pellara, mieszkańca Chybia, następnie w ręce rodziny Giela zamieszkującej Wieszczyta. Ostatecznie dzieło Jidza znalazło się w bibliotece parafii ewangelicko-augsburskiej w Ustroniu⁷³⁷. Niestety, kwerenda w zbiorach parafii w Ustroniu wykazała, że nie ma tam rękopisu, dlatego należy uznać go za zaginiony. W bibliotece Wydziału Teologii Ewangelickiej Uniwersytetu Karola w Pradze przechowywana jest postylla datowana na lata 1730-1731, której autor podpisał się G. Gydzs⁷³⁸. Niestety, ponieważ *Kazatel domowy* zaginął, nie można porównać duktu pisma ani stylu obu dzieł, a tym samym wykazać, że G. Gydzs (J. Jydzs) to Joachim Jidz.

Rodzina Bludowskich z Dolnych Błędowic upamiętniała zmarłych poprzez fundowanie epitafiów. Do dziś zachowało się epitafium Joachima Bludowskiego, przechowywane w Muzeum Śląska Cieszyńskiego w Cieszynie⁷³⁹, Adama Bludowskiego znajdujące się w Muzeum Śląskim w Katowicach jako depozyt Archidiecezji Katowickiej⁷⁴⁰ oraz epitafium upamiętniające Jerzego Fryderyka Bludowskiego i Annę Marię Arras

⁷³⁶ J. Londzin, *Polskość Śląska Cieszyńskiego*, Cieszyn 1924, s. 30; J. Spyra, *Historiografia a tożsamość regionalna...*, s. 266–267.

⁷³⁷ Jan Broda, *Kazatel Domowni (Domowy zbiór kazań) Joachima Jidza*, „Kalendarz Ewangelicki” [Warszawa], 1978, s. 207–210.

⁷³⁸ J. Spyra, *Historiografia a tożsamość regionalna...*, s. 267, przypis nr 37.

⁷³⁹ MSC, Dział Sztuki, sygn. MC/S/2262.

⁷⁴⁰ Muzeum Śląskie w Katowicach, Depozyty, sygn. MŚK/dep/1471.

umieszczone w kościele pw. św. Bartłomieja w Hażlachu⁷⁴¹. Epitafia Joachima Bludowskiego, zmarłego w 1607 roku oraz Adama Bludowskiego, zmarłego w 1660 roku pierwotnie znajdowały się w kościele pw. św. Marcina w Ochabach Wielkich, następnie zostały przeniesione do kościoła pw. św. Bartłomieja w Hażlachu. W przypadku epitafium Adama Bludowskiego znany jest moment i powód przenosin, zapisano go bowiem na dołączonej tabliczce. Otóż miało to miejsce w roku 1668 ze względu na zagrożenie wylaniem rzeki Wisły⁷⁴². Sądzę, że najpóźniej w tym samym terminie epitafium Joachima Bludowskiego trafiło również do kościoła pw. św. Bartłomieja w Hażlachu, gdzie w roku 1680 zawisło kolejne epitafium poświęcone Jerzemu Fryderykowi Bludowskiemu, zmarłemu w roku 1680, oraz jego małżonce Annie Mari Arras z Arrendorfu, zmarłej w roku 1679, a zostało ufundowane przez ich syna barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego. Niewątpliwie ten zabytek sztuki sepulkralnej związany jest z Drogomyślem, ufundowany bowiem został przez ewangelickiego właściciela ewangelickim rodzicom, również właścicielom tegoż majątku. Niestety, podczas jednego z powojennych remontów hażlaskiego kościoła epitafium zostało zniszczone. Pierwotnie składało się z malowanego obrazu, na który została nałożona figura ukrzyżowanego Chrystusa, po bokach znajdowało się 8 herbów przodków, całość zaś została ujęta w dwie barokowe kolumny, a w zwieńczeniu widniał herb Koziół, którym legitymowali się Bludowscy z Dolnych Błędowic. Do dziś zachował się tylko obraz główny z figurą Chrystusa. Obok krzyża zostali umieszczeni kłęczący członkowie rodziny, z lewej strony: Jerzy Fryderyk, Fryderyk Wilhelm, Jerzy Fryderyk młodszy, fundator epitafium. Z prawej strony krzyża została ukazana Anna Maria Arras oraz córki z jej małżeństwa z Jerzym Fryderykiem Bludowskim: Zuzanna Katarzyna,

⁷⁴¹ Za zaginione uważane jest epitafium Zuzanny Rudzkiej z Kiczyc, po mężu Bludowskiej, które znajdowało się w kościele parafialnym w Jaworzu, zob. Dawid Duch, *XVII-wieczne malowane epitafia rodziny Bludowskich z Dolnych Błędowic. Rekonstrukcja i opis*, „Cieszyńskie Studia Muzealne / Těšínský muzejní sborník”, 5, 2013, s. 221. W kościele św. Trójcy w Cieszynie znajdował się obraz upamiętniający Gustawa Fryderyka – syna barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego, zob. H. Patzelt, *Bludowsky, Georg Friedrich...*, s. 80.

⁷⁴² D. Duch, *XVII-wieczne malowane epitafia rodziny Bludowskich...*, s. 224, 229.

Anna Polikstena, Judyta Sydonia i Judyta Sydonia⁷⁴³. Niezwykle interesujący jest jednak dobór wersetów zaczerpniętych z Pisma Świętego, które zostały wkomponowane w obraz. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że Bludowscy jako ewangelicy pozostali patronami katolickiej świątyni po odebraniu jej luteranom w 1654 roku. Jerzy Fryderyk Bludowski, fundując epitafium ku pamięci swoich rodziców, jak zauważa Jerzy Gorzelik, pozwolił sobie na swego rodzaju manifestację wobec katolickiej konfesji. Oto bowiem biblijne cytaty wyrażają pewność zbawienia przez wiarę, które gwarantuje śmierć Chrystusa na krzyżu zmywająca grzech, dlatego obok wersetów w centrum kompozycji znajduje się postać Odkupiciela, nie ma Maryi ani świętych Kościoła katolickiego⁷⁴⁴. Epitafium jest więc nośnikiem treści wybitnie luterzańskich w tak wyrafinowany sposób zaminiestrowanej w szczytowym przecież okresie rekatolizacji w księstwie cieszyńskim.

Od samego początku istnienia zboru Jezusowego ewangelicy z Drogomysła brali udział w jego życiu. Świadczą o tym wpisy do ksiąg metrykalnych, bowiem pierwszym ochrzczonym dzieckiem, jeszcze na placu budowy, jakim w roku 1709 był Zbór Jezusowy, był Jan Jakub Richter, syn Salomona z dworu drogomyskiego⁷⁴⁵. Pastorzyci cieszyńscy nie mogli działać poza terenem Kościoła Jezusowego, to znaczy nie mogli wygłaszać kazań w innych miejscowościach księstwa cieszyńskiego, było to tak samo zabronione jak działalność predykantów. Władze

⁷⁴³ Tamże, s. 235–240; Pod obrazem znajdowała się kommemoratywna inskrypcja, jej treść znana jest za sprawą ks. Londzina: *Perillustris ec Strenuus Equos, Dominus Georgius Fridericus / Bludowsky de Infe – riori Bludowicz, Assesor Iudic. Ducat. Teschiniensis, / Haereditarius Dominus in Drahomischl, Pruchna, Haschlach et / Ry-chult etc. Natus anno 1620, die 22. Mart. Denatus 1680, die 8. August. / Perillustris Domina Anna Maria Bludowskiona, Nata Arrassiano / etc. Arrentzdorff etc. Nata Anno 1628, die 24 / Februari. Denata Anno 1679, die 7 May. / Hocce Epitaphium in Honorem Dei et D. D. Parentum / memoriam, fieri curavit unicus filius / Illustris-simus Dominus Dominus Georgius / Fridericus Liber Baro de Bludowsky, / Anno Epoche Christiano 1680, zob. J. Londzin, *Kościół drewniany...*, s. 105.*

⁷⁴⁴ Jerzy Gorzelik, *Obraz i słowo. Wyznaniowy dwugłos w sztuce Górnego Śląska drugiej połowy XVII wieku na przykładzie polichromii w Żernicy i epitafium w Hażlachu*, „Szkice Archiwalno-Historyczne”, 11, 2014, s. 28– 42.

⁷⁴⁵ Parafia ewangelicko-augsburska w Cieszynie, *Metryki chrztów*, t. 1. s. 4.

uczyniły wyjątki od tej zasady i pozwoliły na jednorazowe nabożeństwa poza Cieszynem na czas trwania budowy kościoła. Zgodę taką dano między innymi Bielsku w roku 1712, gdzie działała silna luterańska społeczność, partycypująca w utrzymaniu cieszyńskiego zboru. Proszono również o zezwolenie na odprawienie nabożeństwa w Drogomyślu w roku 1716. Nie odnalazłem jednak wzmianki, czy takiej zgody rzeczywiście udzielono⁷⁴⁶. Formalnie jednak Drogomyśl wciąż przynależał do Kościoła katolickiego w Ochabach Wielkich. Stwierdzają to protokoły wizytacji biskupich z 1717⁷⁴⁷ oraz 1719 roku, kiedy prawa patronackie do kościoła pw. św. Marcina przysługiwały już baronowi Jerzemu Fryderykowi Bludowskiemu⁷⁴⁸. Takie prawa posiadał również baron do kościoła w Pruchnej, który w roku 1725 odbudował⁷⁴⁹.

Majątek drogomyski odziedziczony po baronie Jerzym Fryderyku Bludowskim przejęła w roku 1730 jego córka, hrabina Bogumiła Agnieszka von Manteuffel⁷⁵⁰, która 6 marca 1737 roku sprzedała cały klucz dóbr obejmujący Drogomyśl wraz z Knajem, Pruchną, Bąków, Rychułd, Ochaby Wielkie i Małe, Pierściec, Zaborze i Uchylany baronostwu Christianowi i Elżbiecie Calisch⁷⁵¹. Niektórzy drogomysłanie zdecydowali się przejść na katolicyzm, zapewne pod wpływem działalności cieszyńskich Jezuitów. W prowadzonej od roku 1720 przez Towarzystwo Jezusowe *Księżde Nawróceń* odnalazłem jednego mieszkańca Drogomyśla, który zmienił wyznanie tuż przed przybyciem Calischów. Andreas Cipsa dokonał konwersji 5 stycznia 1737 roku⁷⁵².

---

⁷⁴⁶ J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848...*, s. 318.

⁷⁴⁷ *Acta Visitationis Episcopatus Vratislaviensis (ab anno 1717)...*, s. 203–204.

⁷⁴⁸ F. Maroń, *Parafia górnośląska...*, s. 156.

⁷⁴⁹ J. Londzin, *Kościoty drewniane...*, s. 262.

⁷⁵⁰ J. Spyra, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Bludowic...*, s. 25.

⁷⁵¹ Umowa sprzedaży majątku Drogomyśl, APC, KC, sygn. 1950, s. 7–18, 19–30.

⁷⁵² KCC, Szersznik, sygn. SZ DD V 41, [*Liber conversorum ab Haersi Lutera ab Fidem Catholicam per Missionem Caesaream Societatis Jesu, ab Anno 1720mo idq in Ecclesiae Residentiae ejusdem Societatis Teschinii*], [b.p.].

Nowi właściciele, posiadający również dobra w Bytčici na Górnych Węgrzech, byli protektorami luteranizmu na tamtym terenie. Baron Christian Calisch od roku 1735 był inspektorem diecezjalnym w Kościele luteranckim na Górnych Węgrzech, miał bezpośredni wpływ na wybór superintendenta. Już wcześniej, bowiem w roku 1724, korespondował z księdzem Janem Muthmannem, aby dowiedzieć się o funkcjonowaniu Zboru Jezusowego w Cieszynie oraz konsystorza⁷⁵³. Zatem księstwo cieszyńskie, stosunki wyznaniowe panujące na jego terenie, funkcjonowanie Zboru w Cieszynie nie były obce baronowi. Powstaje jednak pytanie, które pozostanie już w sferze domysłów, czy sytuacja wyznaniowa w Drogomyślu i w pozostałych zakupionych wioskach, mogła zachęcić baronostwo do zakupu dóbr w księstwie cieszyńskim.

---

⁷⁵³ E. Kowalská, *Evanjelické a. v. spoločenstvo v 18. Storočí...*, s. 117, 128–129; V. Fukári, *Felső-Magyarország i föürí családok...*, s. 55; J.P. Borowski, *Trumna baronowej Elżbiety Petroczy*, „Cieszyńskie Studia Muzealne / Těšínský muzejní sborník”, 6, 2018, s. 405–406; J. Król, *Rys genealogiczny szlacheckiego rodu Kaliszów*, „Jesteśmy. Pismo Ewangelików Parafii Drogomyśl”, nr 26 z 12 VII 2015 r., s. 8.

Mieszkańcy

Po okresie wolnizny, która upłynęła od lokacji, pierwsi mieszkańcy Drogomyśla i Zawady byli zobowiązani do uiszczania określonych powinności na rzecz zwierzchności feudalnej. Za użytkowaną ziemię płacono jeszcze wtenczas rentę pieniężną oraz odrobkową. Idzi Panic przypuszcza, że w tym okresie jakaś część czynszu była płacona także w naturze. Jednak, zdaniem tego badacza, twierdzenie o nadmiernym obciążeniu mieszkańców cieszyńskich wsi w tym okresie, jest zbyt ryzykowne⁷⁵⁴. W trakcie zakładania wsi jej pierwsi mieszkańcy otrzymywali ziemię na dobrą sprawę na zasadzie wieczystej dzierżawy⁷⁵⁵. U schyłku rządów księcia Kazimierza II według badań Idziego Panica przynajmniej w wioskach kameralnych dominowały gospodarstwa duże, jednołanowe, trzymane przez właścicieli na prawie dziedzicznym. Tak uposażona bogatsza warstwa mieszkańców wsi miała zapewnioną względnie stabilną sytuację materialną, mogła sprzedawać nadwyżki swoich produktów w miastach, jednocześnie zaopatrując się tamże w wyroby rzemieślnicze. Zamożny chłop mógł też sprawniej wywiązać się ze swoich zobowiązań względem właściciela wsi⁷⁵⁶. Jeszcze do początku wieku XVIII gospodarstwa pełnorolne na wsi cieszyńskiej stanowiły 1/3 wszystkich, trzeba jednak zważyć, że ten znaczny odsetek był i z tej przyczyny korzystny dla panów feudalnych, bowiem osadnicy pełnorolni zobowiązani byli do

---

⁷⁵⁴ I. Panic, *Księstwo cieszyńskie w średniowieczu...*, s.72.

⁷⁵⁵ F. Popiołek, *Historia osadnictwa w Beskidzie Śląskim...*, s.45–46.

⁷⁵⁶ I. Panic, współpr. B. Czechowicz, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku...*, s.376–377.

odrobienia pańszczyzny własnym sprzężajem⁷⁵⁷. Obowiązek pańszczyzny polegał na pracy przez określony czas przy siewie, żniwach i innych czynnościach rolniczych oraz oddaniu na rzecz pana części plonów, niekiedy również należności te pobierane były w pieniądzu. Płacono również podatki na rzecz Kościoła oraz korony. Habsburgowie wraz z przejściem Korony Czeskiej wprowadzili podatek szacunkowy, którego ostatnią wersją w omawianym okresie był tzw. kataster karoliński⁷⁵⁸.

W systemie feudalnym społeczność wiejska również podlegała stratyfikacji. Najbogatsi byli gospodarze, zwani na Śląsku siedllokami, niżej stali zagrodnicy posiadający mniejsze gospodarstwa, a także inne zobowiązania feudalne, bowiem mieli pieszo pracować na rzecz pana, podczas gdy siedlocy zobowiązani byli do pracy z własnym sprzężajem. Kolejną kategorię mieszkańców wsi stanowili chałupnicy, czyli właściciele domu oraz nieczęsto przyległego doń niewielkiego pola. Najniższą warstwę mieszkańców wsi stanowili komornicy, którzy nie posiadali nic, mieszkali u bogatszych gospodarzy i utrzymywali się z najemnej pracy na ich rzecz. Wyjątkowa była pozycja wolnych chłopów, którzy byli w stanie wykupić się z poddaństwa⁷⁵⁹. Znany jest taki przypadek z Drogomyśla, kiedy Joachim Bludowski z Dolnych Błędowic w roku 1665 przekazał swojemu poddanemu Joachimowi Gyzowi zagrodę znajdującą się terenie Drogomyśla, na której ten wybudował dom, ponadto w zamian za czynsz płacony raz w roku w wysokości trzech talarów zwolnił obdarowanego i jego potomków z pańszczyzny⁷⁶⁰. Do mieszkańców wsi, obok chłopów gospodarujących na gruntach, trzeba jeszcze zaliczyć służbę i czeladź folwarczną oraz dworską⁷⁶¹. Pierwszym ochrzczonym dzieckiem (*Ditie Prwssy na Placzu Kostelnym okrzturno*) w Zborze Jezusowym, 7 czerwca 1709 roku, był Jan Jakub Richter syn Salomona, sługi

⁷⁵⁷ J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848...*, s. 248–250.

⁷⁵⁸ W. Gojniczek, *W epoce nowożytnej (1526–1815)*, [w:] W. Gojniczek, L. Krzyżanowski, J. Sperka, *Komorowice Krakowskie, Komorowice Śląskie...*, s. 87.

⁷⁵⁹ Tamże, s. 83.

⁷⁶⁰ ZAO, Urbariałni komise slezská, Opava, inv. č. 27.

⁷⁶¹ J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848...*, s. 247.

pańskiego w drogomyskim dworze⁷⁶². Nie wiadomo, w jakim charakterze służbę w Drogomyślu u Fryderyka Bludowskiego w 1630 roku pełnił Mikołaj Grocholski. Postać interesująca, bowiem zakwalifikowana przez Waleriana Nekandę Trepkę do panteonu chłopów udających szlachciców w słynnym *Liber Chamorum*⁷⁶³.

Wśród mieszkańców wsi należy jeszcze wyróżnić wójtów – dziedzicznych lub mianowanych przez właściciela, młynarzy oraz karczmarzy⁷⁶⁴. Jak twierdził Franciszek Popiołek, w księstwie cieszyńskim w nielicznych przypadkach wójtowie nazywani byli sołtysami⁷⁶⁵. We wsiach lokowanych na prawie niemieckim najbardziej uprzywilejowanym mieszkańcem był sołtys, którym zazwyczaj zostawał zasadźca zawierający umowę lokacyjną ze zwierzchnością. Sołtys otrzymywał większy dział ziemi niż pozostali mieszkańcy, wolny od czynszów, mógł także wystawić młyn wodny, przysługiwał mu staw, mógł założyć barć i ogród. Przewodniczył sądom wiejskim oraz przewodził wsi, zbierał dla pana daniny. Bywało i tak, że sołtys zostawał zwolniony z dziesięciny. Miał jednak obowiązek służby wojskowej⁷⁶⁶. Historiografia księstwa cieszyńskiego ostatecznie nie rozstrzygnęła, kiedy sołtys z okresu kolonizacji na prawie niemieckim stał się wójtem, być może jednak, jak zdawał się to sugerować Popiołek, jest to kwestia semantyczna⁷⁶⁷. W księstwie cieszyńskim w omawianym okresie wójt przewodził społeczności wiejskiej wraz ze starszyzną, pośredniczył między mieszkańcami a właścicielem wsi, doglądał gospodarki i pilnował realizacji zobowiązań poddanych

---

⁷⁶² Parafia ewangelicko-augsburska w Cieszynie, Metryki chrztów, t. 1, s. 4.

⁷⁶³ Mikołaj Grocholski po czasie ożenił się z mieszczką strumieńską, niejaką Brancówną, i zamieszkał z nią w mieście. Przedstawił się jako szlachcic, choć autor *Liber Chamorum* twierdził, że był poddanym Gierałtowskich, właścicieli Wilamowic i Kóz, zob. Walerian Nekanda Trepka, *Liber Generationis Plebeanorum* („*Liber Chamorum*”), cz. 1, *Wstępy wydawców i tekst*, wyd. Włodzimierz Dworzaczek, Julian Bartyś, Zbigniew Kuchowicz, Wrocław 1963 (Biblioteka Pisarzy Polskich. Seria B, nr 13), s. 173.

⁷⁶⁴ J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848...*, s. 248–250.

⁷⁶⁵ F. Popiołek, *Historia osadnictwa w Beskidzie Śląskim...*, s. 15.

⁷⁶⁶ E. Dybek, *Lokacje na prawie niemieckim...*, s. 58–66.

⁷⁶⁷ F. Popiołek, *Historia osadnictwa w Beskidzie Śląskim...*, s. 15.

wobec zwierzchności, także wobec państwa, przyjmował oświadczenia o dokonywanych zmianach własnościowych we wsi⁷⁶⁸. Pierwszy drogomyski wójt w źródłach ujawniony został późno, bowiem dopiero w katastrze karolińskim w roku 1723, w którym wraz ze starszymi podpisał się Georg Orawski⁷⁶⁹.

Pozostałością po kolonizacji na prawie niemieckim były wielkie gromady, w których uczestniczyli wszyscy posiadacze gruntu we wsi. Odbywały się np. na zamku w Cieszynie, gdzie zbierali się mieszkańcy wsi kameralnych z klucza cieszyńskiego, także z państwa skoczowsko-strumieńskiego⁷⁷⁰. Przypuszczam, że takie ciało również funkcjonowało w przypadku Drogomyśla. Wielka gromada decydowała w sprawach związanych z obrotem ziemią, także w kwestiach spadkowych, w tym o majątku należnym osieroconym mieszkańcom wsi⁷⁷¹. Zmiany własności w ramach danej wsi rejestrowano w księgach gruntowych – *Grundbuch*⁷⁷². Z omawianego okresu księgi takie nie zachowały się dla Drogomyśla, podobnie jak urbarze. W tychże rejestrowano powinności mieszkańców wsi wobec zwierzchności⁷⁷³.

W ciągu XVII wieku wraz ze wzrostem obciążeń feudalnych sytuacja chłopów ulegała pogorszeniu, wobec tego również w księstwie cieszyńskim chłopcy zaczęli uciekać. Nie odnalazłem takich informacji dla Drogomyśla, ale na przełomie XVII i XVIII wieku była to już powszechna praktyka na tym terenie, zarówno we wsiach kameralnych, jak i prywatnych⁷⁷⁴. Chłopi również odmawiali wykonywania obowiązków feudalnych i taki przypadek miał miejsce w majątku barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego. W 1690 roku poddani z Pruchnej napisali skargę do Sądu Ziemińskiego

⁷⁶⁸ W. Gojniczek, *W epoce nowożytnej (1526–1815)...*, s. 86–87.

⁷⁶⁹ ZAO, KK, inv. č. 44, f. 535, 536.

⁷⁷⁰ F. Popiołek, *Historia osadnictwa w Beskidzie Śląskim...*, s. 46.

⁷⁷¹ J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848...*, s. 253; W. Gojniczek, *W epoce nowożytnej (1526–1815)...*, s. 86.

⁷⁷² Tamże, s. 87.

⁷⁷³ Tamże.

⁷⁷⁴ Tamże s. 83–84.

w Cieszynie, grożąc opuszczeniem wioski. Sąd potraktował sprawę niezwykle poważnie, skazał bowiem prucheńskiego wójta i starszych na śmierć. Ostatecznie surową karę zamieniono na publiczne przeprosiny barona przez całą wieś⁷⁷⁵. Zdarzało się także, że synowie z rodzin wielodzietnych, w wyniku przeludnienia wsi bez przeszkód emigrowali do miast, zostawali rzemieślnikami. Bywało i tak, że imali się wojaczki lub wstępowali w stan duchowny⁷⁷⁶. W roku 1603 Griger z Drogomyśla został przyjęty w poczet działającego w Cieszynie cechu kożuszników⁷⁷⁷. W 1634 roku mieszczaninem cieszyńskim został piwowar Michael Witkuw z Drogomyśla⁷⁷⁸. Z kolei w roku 1648 Georg Pieczka, zwany Kudłaty, został mieszczaninem cieszyńskim, pracującym w browarze⁷⁷⁹.

Bywało też tak, że właściciel Drogomyśla stał murem za poddanymi, nawet w długoletnich sporach toczonych z innymi szlachcicami. W roku 1591 Kasper Czelo z Czechowic skarżył przed sądem ziemskim w Cieszynie braci, Jerzego i Joachima Hałcnowskich, z Hałcnowa na Wielkich Ochabach. Nie był to jednak typowy zatarg pomiędzy szlachcicami gospodarującymi na sąsiednich majątkach, bowiem w istocie rzeczy Kasper Czelo występował w imieniu swojego poddanego, Jerzego Koczego, mieszkańca Drogomyśla, któremu bracia Hałcnowscy zamordowali w *niedzielę Misericordi* 1590 roku syna Jana we Frysztacie, co miało miejsce w domu Jerzego Wojtowicza⁷⁸⁰. Zdaje się, iż był to dopiero początek (może kontynuacja?) sąsiedzkich sporów, bowiem w roku 1591 Joachim Hałcnowski ukradł 4 krowy drogomyskiego poddanego Jana Sudego. Oczywiście nie kradł krów osobiście, nakazał to uczynić swemu poddanemu Bartoszowi Czasia. Właściciel Drogomyśla, nie mogąc

---

⁷⁷⁵ J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848...*, s. 258.

⁷⁷⁶ Tamże, s. 247; W. Gojniczek, *W epoce nowożytnej (1526–1815)...*, s. 82–84.

⁷⁷⁷ APC, Cech Kuśnierzy w Cieszynie, sygn. 1, k. 23.

⁷⁷⁸ MŚC, MH, sygn. MC/H/ 7158, Hermann Zebisch, *Bürgeverzeichniss der Stadt Teschen 1624–1765* [Indeks do zaginionego pierwszego tomu cieszyńskiej księgi przyjęć do prawa miejskiego], 1928, s. 74.

⁷⁷⁹ Tamże, k. 49.

⁷⁸⁰ APC, KC, sygn. 257, k. 335.

doczekać się zadośćuczynienia od Hałcnowskiego dla Jana Sudego, pozwał sąsiada przed sąd ziemski i sprawę wygrał wyrokiem na Zielone Świątki 1593 roku. Hałcnowski jednak nie zamierzał płacić odszkodowania i scedował sprawę na Bartosza, a gdy ten odmówił, uwięził swojego poddanego. Na to z kolei synowie Bartosza skarżyli Hałcnowskiego i wygrali w 1594 roku, odszkodowanie za krowy miał zapłacić właściciel Wielkich Ochab⁷⁸¹. Sytuacja pomiędzy panami na Ochabach Wielkich i na Drogomyślu pozostawała jednak napięta, w roku 1592 to bracia Hałcnowscy pozwali przed Sądem Ziemskim w Cieszynie Kaspra Czelo za zachowanie jego poddanego, Jerzego Koczego, który im wielokrotnie urągał, a w drogomyskim domu Czeli groził pobiciem oraz bronią palną (sic!)⁷⁸².

Mieszkańcy Drogomyśla, jak mieszkańcy innych miejscowości księstwa cieszyńskiego, borykali się z wszelakimi klęskami, zarazą, pożarami, powodziami czy też przemarszami i leżami wojska. Około roku 1680 Drogomyśl nawiedziła wielka powódź, która doszczętnie zmyła tamę na Wiśle w Zawadzie⁷⁸³. W roku 1600 Strumień został zalany nagłym wezbraniem po ulewie⁷⁸⁴, ale ogromna woda przyszła w roku 1621⁷⁸⁵. W 1668 roku powódź w Ochabach zabrała tamtejszy cmentarz⁷⁸⁶. Wielkie powodzie były przyczyną nieurodzajów, te zaś powodowały głód, tak jak w 1622 roku, kiedy to w księstwie cieszyńskim wielu mieszkańców miało jeść trociny. Po tym strasznym czasie przyszła jeszcze epidemia. Wiadomo, że w nieodległym Skoczowie zmarło 287 osób⁷⁸⁷. Z pewnością te dojmujące zjawiska nie minęły Drogomyśla, brak tylko bezpośrednich o nich relacji. Franciszek Popiołek i Mathias Kasperlik

⁷⁸¹ Tamże, k. 203; APC, KC, sygn. 258, k. 66–67; V. Prasek, *U zemského práva Těšínského 1590–1600*, „Noviny Těšínské”, 9, 1901, s. 8–9.

⁷⁸² KCC, APTL, sygn. 44.260, k. 70 verso–71.

⁷⁸³ O. Zawisza, *Dzieje Strumienia...*, s. 92.

⁷⁸⁴ J. Tilgner, *Dziennik...*, s. 59.

⁷⁸⁵ I. Panic, *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych (1528–1653)...*, s. 338.

⁷⁸⁶ J. Londzin, *Kościół drewniane...*, s. 219–220.

⁷⁸⁷ I. Panic, *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych (1528–1653)...*, s. 337–338.

wspominają straty poczynione na Drogomyślu przez wojska brandenburskie, które tamże obozowały. Niestety, wzmianka, z której korzystali nie zawierała informacji o dacie skargi wystosowanej do Urzędu Zwierzchniego we Wrocławiu ani nawet, który właściciel Drogomyśla taką składał⁷⁸⁸. Prawdopodobnie jednak chodzi o okres, kiedy właścicielem Drogomyśla był baron Jerzy Fryderyk Bludowski, bowiem wtenczas miał miejsce przemarsz Brandenburczyków przez księstwo cieszyńskie, gdy w roku 1686 zmierzali do Budapesztu⁷⁸⁹.

Niewiele można powiedzieć o edukacji mieszkańców Drogomyśla i Zawady w omawianym okresie, tak jak w przypadku okolicznych wiosek⁷⁹⁰. Skoro jednak Drogomyśl przynależał do parafii św. Marcina w Ochabach, to istniała możliwość posyłania dzieci do tamtejszej szkoły parafialnej. Pierwsza zmianka o tej placówce pochodzi z 1614 roku, kiedy Adam Bludowski z Dolnych Błędowic zobowiązał się wziąć w opiekę kościół i szkołę wraz z wydzierżawieniem Wielkich Ochab od Wacława Hałcnowskiego z Hałcnowa⁷⁹¹. Wizytacja biskupia z roku 1679 również odnotowała istnienie szkoły przy kościele oraz informacje o jej uposażeniu w postaci pola⁷⁹². Z wizytacji biskupich wiadomo, że w 1688 roku budynek szkoły znajdował się w dobrym stanie, co jednak ważniejsze, był na miejscu nauczyciel i organista w jednej osobie – Wacław Ciconides, przebywający w Ochabach od 1681 roku. Problem jednak stanowili uczniowie, których miało brakować, co zapewne wynikało z obaw wciąż przecież w znacznym stopniu luterańskiej społeczności przed posyłaniem dzieci do katolickiej szkoły⁷⁹³. Kolejna wizytacja z roku 1719 stwierdza, że nauczycielem i organistą był pochodzący

---

⁷⁸⁸ APC, KC, sygn. 78, s. 177–181; KCC, APTL, sygn. 44.221/5, k. 23.

⁷⁸⁹ Aloys Kaufmann, *Gedenkbuch der Stadt Teschen*, t. 1, hrsg. Ingeborg Buchholz-Johannek, J. Spyra, Cieszyn 2007 (Bibliotheca Tessinensis, t. 4, Series Polonica, t. 2), s. 266.

⁷⁹⁰ W. Kielkowski, *Pruchna...*, s. 58–59.

⁷⁹¹ K. Kajzer, *Dzieje wsi Ochaby*, wyd. 2, Cieszyn 2018, s. 94.

⁷⁹² *Visitationsberichte der Diözese Breslau*, t. 1..., s. 276–277.

⁷⁹³ Tamże, s. 554–555.

z Cieszyna Adam Radliński. Niestety, protokół nie przekazuje informacji o liczbie dzieci uczęszczających do szkoły⁷⁹⁴.

Również z powodu mizerii źródeł ciężko wyrokować o składzie etnicznym pierwszych mieszkańców Drogomyśla. We wcześniejszych rozdziałach zwracałem już uwagę, że zorganizowana akcja kolonizacyjna na prawie niemieckim przeprowadzona w księstwie cieszyńskim w średniowieczu nie oznaczała wielkiej akcji osadniczej mieszkańców z krajów niemieckich, lecz w przeważającej mierze recepcję prawa niemieckiego do nowo zakładanych lub reorganizowanych organizmów osadniczych. Jeśli weźmiemy pod uwagę polskie brzmienie nazwy występujące u zarania istnienia Drogomyśla, które według językoznawców odnosi się do jej założyciela, to możemy wskazywać na polski, względnie słowiański, etnos pierwszych osadników tej miejscowości. Zdaniem Idziego Panica większość osad w księstwie cieszyńskim, z wyjątkiem terenów granicznych, a więc rozlokowanych wokół Frydka i Bielska, zdominowana była przez ludność mówiącą po polsku⁷⁹⁵. Wedle jego ustaleń mieszkańcy Drogomyśla posługiwali się językiem polskim, zarówno w średniowieczu, jak i w XVIII wieku⁷⁹⁶. Do podobnych wniosków, również w przypadku Drogomyśla, doszedł w swoich badaniach Grzegorz Chromik⁷⁹⁷.

Wobec braku zachowanych lub rozpoznanych ksiąg gruntowych oraz urbarzy źródła do badań nad gospodarką Drogomyśla ograniczają się do katastru karolińskiego, który może być również przydatny do badań genealogicznych. Te zaś powinny bazować przede wszystkim na

⁷⁹⁴ F. Maroń, *Parafia górnosląska...*, s. 156–157.

⁷⁹⁵ I. Panic, *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych (1528–1653)...*, s. 182–196.

⁷⁹⁶ Tenże, *Język mieszkańców Śląska Cieszyńskiego...*, s. 154–167.

⁷⁹⁷ Grzegorz Chromik, *Sprachliche Verhältnisse im heutigen polnischen Teil des Te-schener Schlesiens – ein historischer Überblick, [w:] Auf den Spuren der Deutschen in Mittel – und Osteuropa. Sławomira Kaleta-Wojtasik in memoriam*, hrsg. Piotr A. Owsiański, Andrzej S. Feret, G. Chromik, Frankfurt am Main 2017, s. 154.

księgach metrykalnych, które dla omawianego okresu przechowywane są w parafii pw. św. Bartłomieja w Grodźcu.

Jeśli chodzi o liczbę mieszkańców, to znów w przypadku Drogomyśla można odwołać się dopiero do katastru karolińskiego. Co prawda, zachował się spis podatkowy sporządzony w roku 1619 w celu wsparcia wysiłku wojennego krajów czeskich w rebelii przeciw Habsburgom. Niestety, Drogomyśl został sklasyfikowany razem z Pruchną i Rychułem, Zawadą i Bąkowem. Majątek ten był zamieszkiwany przez 56 siedlaków, 11 zagrodników, 63 chałupników, 3 młynarzy, 4 rzemieślników, 3 karczmarzy, jednego proboszcza, jednego kościelnego. Podatek z tych dóbr obliczony został na 38 talarów, 15 groszy, 6 halerzy. Wraz z osobno klasyfikowanym Hażlachem dobra te czyniły Fryderyka Bludowskiego jednym z większych posesjonatów w księstwie cieszyńskim w owym czasie. Co jednak interesujące, szwagier Fryderyka Bludowskiego z Dolnych Błędowic, Jerzy Czelo z Czechowic, który po rozdzieleniu rodzinnego uposażenia pomiędzy siostry, gospodarował jeszcze na Kończycach Małych, wciąż posiadał największy szlachecki majątek w księstwie⁷⁹⁸.

Z danych katastru karolińskiego wynika, że w latach 1723-1724 w Drogomyślu na gruntach dominikalnych gospodarowało 50 chałupników⁷⁹⁹: George Obrazey, Adam Zydel, Mathias Tworushka, Michael Orawsky, Mathias Madey, George Sotornid, Jakob Oczadly, Michael Schwartz, Paul Zubekh, George Gabryss, Jakob Keller, Mathias Michalik, Bartholomäus Czakon, Paul Glomb, Georg Wojtoschek, Martin Kidon, Thomas Czakon, Johann Gidz, Simon Kidon, Mathias Michalik, George Michalik, Michael Ozga, Johann Gibietz, Michael Kassafir, George Swizy, Simon Tulley, Joseph Lazar, Michael Piecha, Johann Sturtz, Bartholomäus Kreyczik, George Kopiel, Johann Witek, Mathias Monka, Paul Goczol, Mathias Keller, George Lehmann, Mathias Maschko, George Witek, George Staniek, Wentzel Czerny, Paul Sodzawiczny, Lukas Czerny, Wentzel Mach,

⁷⁹⁸ ZAO, Generální daňový úřad v Opavě (1552), 1743–1852, inv. č. 328, s.44; Jiří Radimský, *Berní sumář Těšínska z r. 1619*, „Slezský Sborník”, 51, 1953, 1, s.1–7.

⁷⁹⁹ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 456.

Johann Glomb, Wawrzyn Orawsky, Lukas Obratzay, George Saydok, Witi-tib (wdowa) Czaurin, Mathias Marek, Jakob Czakon.

Na gruntach rustykalnych gospodarowało 13 siedlaków: Mathias Orawsky, Andreas Kosa, Georg Orawsky, Blasius Orawsky, Mathias Marek, Jacob Branitz, Jacob Woitoschek, Andreas Motschala, Johann Bruss, Mates Orawsky, Martin Smudek, Paul Witosek, Paul Zamor oraz 6 zagrodników: Paul Lapikasha, Paul Orawsky, Johann Orawsky, Mathias Zydel, Johann Mach, Mathias Styskala, a także jeden młynarz Johann Kowala⁸⁰⁰. Należy jednak zauważyć, że nie sposób na tej podstawie ustalić liczby mieszkańców Drogomyśla, bowiem nie wiadomo, jak wielu było komorników oraz czeladzi utrzymującej dwór barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego.

---

⁸⁰⁰ Tamże, f. 473–474; ZAO, KK, inv. č. 44, f. 542–543.

Spółeczność żydowska

Niewiele wiadomo o pobycie przedstawicieli społeczności żydowskiej w księstwie cieszyńskim w średniowieczu. Świadczyć o tym miały jakoby pochodzące z drugiej połowy XIV i początku XV wieku macewy zachowane na cmentarzu żydowskim w Cieszynie, jednakże wskazuje się na ich niepewne datowanie spowodowane błędem w odczycie⁸⁰¹. Pierwsze informacje źródłowe o Żydach na tym terenie sięgają dopiero XVI wieku. Wiadomo bowiem, że w 1531 roku dom w Cieszynie przy ulicy Srebrnej posiadał Żyd Jakub, zaś w roku 1575 dom w tym mieście posiadał Markus szklarz⁸⁰². Ten ostatni cieszył się względami księcia Waclawa III Adama, który obdarował go specjalnym przywilejem posiadania domu oraz zezwoleniem na handel w mieście⁸⁰³. Pewne jest również, że wspomniany książę korzystał z pomocy żydowskiego lekarza Abrahama działającego w księstwie brzeskim. Na książęcym dworze pojawiali się żydowscy muzycy przybywający z sąsiedniej Polski⁸⁰⁴.

Osadnictwo żydowskie w księstwie cieszyńskim zależne było od polityki Habsburgów, cesarzy Ferdynanda I, (1557 r.) następnie Rudolfa II (1582 r.), którzy wprost zakazywali obecności przedstawicieli tej

---

⁸⁰¹ J. Spyra, *Ztraceny svět Židů na Těšánském Slezsku / Utracony świat Żydów na Śląsku Cieszyńskim*, Cieszyn 2013, s. 9.

⁸⁰² W. Gojniczek, *U schyłku panowania dynastii Piastów...*, s. 63.

⁸⁰³ J. Spyra, *Książęce i cesarskie przywileje dla żydowskiej rodziny Singerów z Cieszyna*, „Pamiętnik Cieszyński”, 7, 1993, s. 112–113.

⁸⁰⁴ Tenże, *Między Europą a zaściankiem. Żydzi na Śląsku Cieszyńskim na przestrzeni wieków*, „Studia Antropologiczne i Etnologiczne”, 1, 1997, s. 59.

społeczności, a wręcz nakazywali usunięcie ich ze Śląska⁸⁰⁵. Istotną zmianę w podejściu Habsburgów do Żydów przyniosła wojna trzydziestoletnia, która powodowała ciągły drenaż finansów z feudalnej kiesy. Cesarz Ferdynand II zezwolił Żydom prowadzić na Śląsku handel, zajmować się rzemiosłem, jednak zgody te były obarczone podatkami, został także podtrzymany zakaz posiadania przez Żydów domów⁸⁰⁶. Jednocześnie cesarz pozwolił osiedlić się na Śląsku uprzywilejowanej grupie Żydów, zwanych dworskimi (*Hofjuden*), którzy zyskali możliwość wykupienia praw do poboru cła, podatków w imieniu władcy, mogli także posiadać domy na własność⁸⁰⁷. Księżna Elżbieta Lukrecja już w roku 1626 pozwoliła trzem morawskim Żydom na pobór myta w książęcych miastach. W 1631 roku interes ten przejęli bracia Jakub i Mojżesz Singerowie. Jakub uzyskał spore przywileje, szczególnie gdy spojrzeć na dotychczasową sytuację Żydów na Śląsku, bowiem obok pozwolenia na prowadzenie na tym terenie interesów, mógł kupić w Cieszynie dom, a zatem zyskał prawo stałego osiedlenia się, a także mógł założyć żydowski cmentarz na Winogradzie⁸⁰⁸. Kolejne zmiany w sytuacji Żydów na Śląsku przyniósł edykt tolerancyjny wydany przez cesarza Karola VI w 1713 roku. Zarządzenie cesarskie zezwalało na stały pobyt określonej grupie Żydów w zamian za uiszczanie specjalnego podatku. Odtąd jednak, jeżeli nie posiadali odrębnego zezwolenia, mogli zajmować się tylko drobnym handlem i sprzedażą wódki⁸⁰⁹. Tę sprzyjającą pomyślnemu rozwojowi rodzin żydowskich atmosferę zatrzymała zmiana cesarskiego stanowiska, otóż w roku 1726 Karol VI zdecydował, że tylko jeden z synów może zawrzeć małżeństwo i otrzymać prawo zamieszkania na Śląsku⁸¹⁰.

⁸⁰⁵ Tenże, *Książęce i cesarskie przywileje dla żydowskiej rodziny Singerów...*, s. 113; tenże, *Żydowskie gminy wyznaniowe na Śląsku Austriackim (1742–1918)*, Katowice 2009, s. 20.

⁸⁰⁶ Tenże, *Książęce i cesarskie przywileje dla żydowskiej rodziny Singerów...*, s. 113.

⁸⁰⁷ Tamże; J. Spyra, *Ztracený svět Židů na Těšínském Slezsku...*, s. 9–10.

⁸⁰⁸ W. Gojniczek, *U schyłku panowania dynastii Piastów...*, s. 63.

⁸⁰⁹ J. Spyra, *Między Europą a zaściankiem: Żydzi na Śląsku Cieszyńskim...*, s. 61.

⁸¹⁰ Tenże, *Żydowskie gminy wyznaniowe na Śląsku Austriackim...*, s. 20.

Możliwości osiedlenia w księstwie cieszyńskim stworzone przez edykt tolerancyjny spowodowały, że w latach 20. XVIII wieku w okolicy Drogomyśla Żydzi zamieszkiwali m.in.: Pierściec, Rudzicę, Kostkowiec, Górki, Hermanice, Nierodzim, Ustroń Dolny⁸¹¹. W 1700 roku w Skoczowie osiadł Jakub Abraham Singer⁸¹², zaś według katastru karolińskiego w Strumieniu spośród społeczności żydowskiej nikt nie posiadał w tym mieście majątności, z której płacił podatek. Dopiero w roku 1737 podatek tolerancyjny ze Strumienia płacił Samuel Hirschel⁸¹³.

Markus Feikel dzierżawił karczmy w Drogomyślu, Pruchnej, Bąkowie, Rychuńdzie według umowy zawartej w roku 1720 z baronem Jerzym Fryderykiem Bludowskim z Dolnych Błędowic, ponadto wynajął gorzelnię i słodownię⁸¹⁴. Produkcja oraz dystrybucja i sprzedaż wódki (czasem piwa), obok pożyczek udzielanych na procent, składały się na podstawową działalność Żydów w księstwie cieszyńskim w omawianym okresie. Taka aktywność gospodarcza możliwa była na podstawie umów, zwanych arendami, czyli dzierżawy od właściciela majątku prawa do użytkowania karczmy, obrotu alkoholem oraz jego produkcji. Arendy zawierane były na okres od roku do trzech lat, po czym dzierżawca, jeżeli nie udało mu się przedłużyć kontraktu, zmuszony był szukać nowego miejsca pobytu dla siebie i swojej rodziny. Konsekwencją takich krótkoterminowych kontraktów były częste zmiany zamieszkania Żydów na Śląsku Cieszyńskim⁸¹⁵. Nie dziwi zatem, że już w roku 1721 arendarzem w Drogomyślu był Mojżesz Salomon⁸¹⁶. Obok arendy trudnił się także skupowaniem skór, przez co popadł w konflikt ze strumieńskim cechem szewców. Ksiądz Oskar Zawisza podaje,

---

⁸¹¹ Tamże..., s. 214.

⁸¹² J. Spyra, *Materiały do dziejów Żydów w okręgach sądowych skoczowskim i strumieńskim...*, s. 5–6.

⁸¹³ Tamże, s. 7.

⁸¹⁴ W. Kiełkowski, *Pruchna. Dzieje wioski...*, s. 83.

⁸¹⁵ J. Spyra, *Juden im Teschener Schlesien unter der Herrschaft Karls VI. (1711–1740)*, „Oberschlesisches Jahrbuch”, 10, 1994, s. 37–38.

⁸¹⁶ Tenże, *Materiały do dziejów Żydów w okręgach sądowych skoczowskim i strumieńskim...*, s. 23, zob. też przypis nr 17.

że obrót skórąmi w Strumieniu był ściśle regulowany wprowadzonymi w roku 1637 przepisami cechu kożuszników. Mojżesz Salomon za swoją działalność został uwięziony, ostatecznie jednak zawarł ugodę ze strumieńskimi szewcami i został uwolniony⁸¹⁷. Musiał prędko opuścić Drogomyśl, pomny trudnych doświadczeń, bowiem już w roku 1724 skarżył się władzom księstwa cieszyńskiego na straty finansowe poniesione w wyniku sprzedaży przez barona Maksymiliana Saintgenois de Annaucourt wioski Żuków, w której ów Żyd dzierżawił arenę wódczaną⁸¹⁸.

Baron Jerzy Fryderyk Bludowski z Dolnych Błędowic po odejściu Mojżesza Salomona wydzierżawił w roku 1723 arenę wódki i piwa z Drogomyśla Izaakowi Markusowi. Ten pochodzący z Polanki w księstwie opawskim Żyd, początkowo trudniący się poborem podatków, uważany jest za najznacniejszego przedstawiciela społeczności żydowskiej zamieszkującej wsie skupione wokół Skoczowa i Strumienia. Izaak Markus bowiem obok arendy w Drogomyślu wydzierżawił jeszcze arendy w pozostałych miejscowościach wchodzących w skład uposażenia barona Bludowskiego, w Pruchnej, Rychuńdzie i Bąkowie za 500 florenów na rok. W Bąkowie wydzierżawił także na dwa lata pasiekę od Andrzeja Wróbla, w Drogomyślu posiadał plantację chmielu, sad, pole, na którym uprawiał len oraz zioła. Baron Jerzy Fryderyk Bludowski uczynił Izaaka Markusa zarządcą swojego folwarku w Bąkowie, o jego dobrych stosunkach z miejscowym feudałem zaś może świadczyć fakt, że jako arendarz w Drogomyślu wymieniany jest jeszcze w roku 1732⁸¹⁹. Kataster karoliński w roku 1724 notuje w Drogomyślu jeszcze jednego

⁸¹⁷ Oskar Zawisza, *Dzieje Strumienia...*, s. 61–64; J. Spyra, *Materiały do dziejów Żydów w okręgach sądowych skoczowskim i strumieńskim...*, s. 8, zob. też przypis nr 29.

⁸¹⁸ KCC, Szersznik, sygn. SZ DD VIII 9a/5, [*Pismo Żyda Mojżesza Salomona do Księżęcej Komisji w sprawie strat finansowych*].

⁸¹⁹ J. Spyra, *Materiały do dziejów Żydów w okręgach sądowych skoczowskim i strumieńskim...*, s. 7–8.

przedstawiciela społeczności żydowskiej, zapewne nie Izaaka Markusa, który zobowiązany jest płacić podatek od siana⁸²⁰.

W całym księstwie zdarzały się przypadki nawracania Żydów na chrześcijaństwo, rzadko kończące się sukcesem. Często motywacją konwersji były problemy finansowe konwertyty, tak jak w przypadku Jakuba Singera⁸²¹. Co interesujące, na tym terenie bądź co bądź zróżnicowanym wyznaniowo, próby nawracania Żydów były podejmowane zarówno przez kler katolicki, jak i przez protestantów. Dość specyficznym przypadkiem jest próba chrztu żydowskiej dziewczynki Barbary, córki Izaaka, którą do zmiany wiary miał przygotować właściciel Górnego Cierlicka – Jan Jerzy Rusecki z Eywanu, na to zaś nie chciał pozwolić cieszyński dziekan. Dziewczynka z pomocą ewangelickiej szlachty z Cieszyna uciekła za granicę⁸²². Co prawda, to przykład wykraczający poza omawiany okres, ale warty przytoczenia. Oto bowiem w roku 1780 w Cieszynie rodzicami chrzestnymi dla Józefa Walentego Singera zostało baronostwo Fryderyk i Helena Calisch, właściciele Drogomyśla⁸²³.

Żydzi także mieli być, rzekomo, zainteresowani nawracaniem chrześcijan. W tym czasie w Pierścicu, wiosce wchodzącej w skład majątku drogomyskiego⁸²⁴, arendarzem był Izrael Lobel, który padł ofiarą ówczesnego antysemityzmu. W roku 1724 oskarżono go o obrzezanie syna piekarza Jerzego Gruszczyka. Po długim procesie Izrael Lobel został uniewinniony, a podejrzania padły na Hirschla, syna drogomyskiego arendarza Izaaka Markusa. Niestety, finał owej sprawy nie jest znany, choć o pozytywnym jej zakończeniu może świadczyć fakt, że ojciec oskarżonego bardzo długo jeszcze trzymał arendę w Drogomyślu⁸²⁵.

---

⁸²⁰ ZAO, KK, sygn. 39, f. 464.

⁸²¹ J. Spyra, *Juden im Teschener Schlesien unter der Herrschaft Karls VI...*, s. 48.

⁸²² Tenże, *Ztracený svět Židů na Těšínském Slezsku...*, s. 89.

⁸²³ Parafia rzymskokatolicka pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie, *Metryki chrztów*, t. 13, 1766–1782, s. 720.

⁸²⁴ J.P. Borowski, *Etymologia nazwy Uchylany – nowe spojrzenie...*, s. 148.

⁸²⁵ J. Spyra, *Juden im Teschener Schlesien unter der Herrschaft Karls VI...*, s. 48; tenże, *Materiały do dziejów Żydów w okręgach sądowych skoczowskim i strumieńskim...*, s. 8.

Gospodarka

Pierwsze dane dla Drogomyśla związane z gospodarką rolną, podobnie jak w przypadku gospodarki rybackiej, można ustalić dopiero na podstawie katastru karolińskiego z początku XVIII wieku. W gospodarce księstwa cieszyńskiego dominował wówczas system społeczno-ekonomiczny, czyli gospodarka folwarczno-pańszczyźniana. Składało się nań podzielone prawo do ziemi, którą posiadał pan feudalny, chłop zaś był jej użytkownikiem, w zamian zobowiązany był płacić czynsz gruntowy i rentę odrobkową, czyli darmową robociznę na rzecz pana. Po reformie przeprowadzonej w krajach Korony św. Wacława w 1633 roku ziemia we wsi była podzielona na grunta pańskie – dominikalne i chłopskie, czyli rustykalne. Implikowało to z kolei podział mieszkańców na dominikalistów i rustykalistów. Ziemia jednak nadal stanowiła pańską własność. Na część dominialną składały się: rezydencja właściciela wraz z okalającymi budynkami gospodarczymi, grunty orne, ogród, łąki, stawy oraz gospodarstwa wykupione na gruncie pańskim. Część rustykalna zaś to obszar będący jeszcze pozostałością średniowiecza i rozplanowania wioski w systemie łańowym w ramach kolonizacji na prawie niemieckim. Na początku XVIII wieku nadal istniały gospodarstwa liczące jeden łąn frankoński, czyli 24 hektary. Pańskie folwarki pojawiły się zaś w XVI wieku i nie były niczym innym jak własnym gospodarstwem szlacheckim. Proces ten odbijał się negatywnie na zasobach ziemi rustykalnej, która była odbierana i przemianowywana na folwarki. Zwiększała się także renta odrobkowa, która nie musiała oznaczać pracy li tylko na polach czy przy bydle, lecz na omawianym terenie szczególnie przy stawach rybnych. Na początku XVIII wieku większość dochodu feudała pochodziła z własnej działalności gospodarczej, przede wszystkim

kim z folwarków, czynsz zaś od poddanych został zmarginalizowany do kilku procent, np. w przypadku Wędryni do 6,5%. Intensyfikacja zysków feudała opierała się także na tzw. narzutach, czyli obowiązku zakupu soli lub korzystania z pańskich młynów oraz kupowania alkoholu (przymus propinacyjny). Na wsi nadal dominował system uprawy roli w ramach tzw. trójpolówki, gdzie ugór wciąż stanowił zazwyczaj trzecią część pól, pozostałe zaś części jesienią obsiewane były zbożem ozimym, a wiosną – jarym. Wysiewano: pszenicę, żyto jare i ozime, owies i jęczmień, grykę, groch, a nawet konopie. Wydajność produkcji była niska, uzyskiwano 3 ziarna z jednego wysianego. Ponadto chłopci prócz wspomnianych stawów, w przypadku Drogomyśla całkiem dochodowych, trudnili się pszczelarstwem oraz hodowali krowy, owce, świnie. Ze względu na to, że bogatsi chłopcy mieli obowiązek odrabiania pańszczyzny sprzężajnej oraz świadczenia na rzecz feudała usług transportowych, na wsiach trzymano sporo koni⁸²⁶.

Drogomyśl w pierwszej ćwierci XVIII wieku zamieszkały był przez 13 siedlaków. Najbogatsze gospodarstwo zostało wycenione na 102 floreny, najbiedniejsze zaś na 36 florenów. Łączna ich wartość wynosiła 798 florenów. Owych 13 najbogatszych gospodarzy obsiewało łącznie 397 szefli ziemi, co, jak obliczył Józef Chlebowczyk, stanowiło od 6 do 10 hektarów na gospodarstwo. Najbogatsi gospodarze hodowali: 91 owiec, 77 krów i zaledwie 11 świń. Autor podkreśla, że, w Drogomyślu najzamożniejsi gospodarze nie skupiali się na produkcji roślinnej, wciąż prymitywnej, lecz rozwijali hodowlę zwierząt⁸²⁷. Z jego wyliczeń wynika, że w omawianym okresie średnia wartość gospodarstwa siedlaczego w Drogomyślu wynosiła 61 florenów, obszar zasiewu – 31 szefli, hodowano w takim gospodarstwie średnio 6 krów. Z kolei średnia wartość gospodarstwa zagrodniczego wynosiła 15 florenów, gdzie obszar zasiewu wynosił

---

⁸²⁶ J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848...*, s. 123–126; W. Gojniczek, *W epoce nowożytnej (1526–1815)...*, s. 83.

⁸²⁷ Józef Chlebowczyk, *Gospodarka Komory Cieszyńskiej na przełomie XVII–XVIII oraz w pierwszej połowie XVIII w.*, Wrocław [i in.] 1966, s. 295–296.

13 szefli, hodowano zaś przeciętnie 3 krowy⁸²⁸. Folwark szlachecki barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego w Drogomyślu zajmował obszar 127 hektarów, z czego pola ozime stanowiły 34%, pola jare – 34%, ugór – 32%⁸²⁹. Ponadto w folwarku hodowano 70 krów i 4 świnie⁸³⁰. Mogłoby się wydawać, że głównym miejscem zbytu nadwyżek drogomyskich płodów rolnych był pobliski Strumień oraz Skoczów. Jednak Józef Chlebowczyk zauważa, że miasta te w pierwszej połowie wieku XVIII posiadały charakter agrarny, dlatego jedynym ośrodkiem miejskim stanowiącym chłonny rynek płodów rolnych był stołeczny Cieszyn. W 1720 roku w Cieszynie działało 30 kupców zboża⁸³¹.

W dobrach Komory Cieszyńskiej dużą część dochodu zwierzchności stanowił przymus propinacyjny, czyli właściwie monopol na produkcję i sprzedaż alkoholu w dworskich karczmach, często połączony ze zmuszaniem poddanych do zakupu alkoholu. Innymi słowy, był to kolejny sposób drenażu przez zwierzchność nadwyżek finansowych poddanych, wyjątkowo destrukcyjny w skutkach. Na początku XVIII wieku dochód Komory wynikający z prawa propinacji stanowił aż 19% ogólnego dochodu i systematycznie rósł. Wpływy z tego tytułu w dobrach szlacheckich były znacznie niższe⁸³². Nie udało mi się ustalić, czy przymus propinacyjny był stosowany w dobrach barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego. Nie ulega jednak wątpliwości, że sprzedaż dworskiego alkoholu miała miejsce w karczmach, które baron dzierżawił. Przywilej propinacji w majątku Drogomyśl dzierżawiony był przez Żydów, m.in. Markus Feikel w roku 1720 zawarł umowę z baronem Jerzym Fryderykiem Bludowskim na wynajem 5 karczm w Drogomyślu, Bąkowie,

---

⁸²⁸ Tenże, *Różnicowanie i początki kapitalistycznego rozwarstwienia wsi cieszyńskiej u schyłku feudalizmu* [w:] *Studia i Materiały z Dziejów Śląska*, t. 3, red. Kazimierz Popiołek, Wrocław 1960, s. 51.

⁸²⁹ J. Chlebowczyk, *Gospodarka Komory Cieszyńskiej...*, s. 93–95.

⁸³⁰ Tamże s. 135.

⁸³¹ Tamże s. 249.

⁸³² Tamże s. 202–209.

Pruchnej i Rychuǳie⁸³³. Piwa w Drogomyślu sprzedawano 70 achtli, wódki zaś 15 wiader, co przynosiło dochód 28 talarów i 18 groszy⁸³⁴. Innym źródłem dochodu stanowiącym część gospodarki wiejskiej były młyny. We wsi istniały dwa młyny warte 285 talarów, 6 groszy, 12 hale-ry, które znajdowały się w rękach jednego młynarza gospodarującego na gruntach rustykalnych⁸³⁵.

Połów ryb, obok myślistwa, był umiejętnością, którą człowiek rozwijał od zarania i wraz ze zbieractwem pozwalała na jego egzystencję. Nieracjonalna eksploatacja wód rzeczno-jeziornych w średniowieczu spowodowała ich przełowienie. Jednak ciągła potrzeba spożywania ryb, związana z religijnym nakazem przestrzegania dni postnych oraz wzrost ludności przyczyniły się do rozwoju gospodarki rybackiej opartej na hodowli stawowej⁸³⁶. W Małopolsce i na Śląsku hodowlę ryb w stawach determinowały warunki naturalne, brak większej liczby jezior oraz oddalenie od morza. Na tych terenach gospodarstwa rybackie tworzone już na przełomie XIII i XIV wieku. Największe ośrodki hodowlane powstały w okęgach milickim i rybnicko-oświęcimskim⁸³⁷. Pierwszy zaopatrywał w świeże ryby Wielkopolskę oraz Wrocław, naturalnym rynkiem zbytu dla drugiego była Małopolska z Krakowem na czele⁸³⁸, lecz nie tylko –

⁸³³ APC, Das Teschner Herzogliche Landrecht, sygn. 16, s. 271–280. Szerzej o dzierżawie karczm w dobrach barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego zob. w rozdziale *Spoleczność Żydowska*.

⁸³⁴ *Karolínský katastr slezský*, t. 1, wyd. Jan Brzobohatý, Stanislav Drkal, Praha 1972, s. 112.

⁸³⁵ Tamże, s. 270.

⁸³⁶ A.M. Szumiec, *Gospodarka Stawowa na Górnym Śląsku. Zarys Historii*, [w:] „Kalendarz Cieszyński”, 2006, s. 33; Anna Kołodziejczyk, *Ryby i rybolówstwo w świecie XVI-wiecznego gospodarczego piśmiennictwa polskiego*, „Echa Przeszłości”, 14, 2013, s. 49–51.

⁸³⁷ Aleksander Nyrek, *Rozmieszczenie gospodarki rybnej na Śląsku od połowy XVII do połowy XIX wieku*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 21, 1966, 1, s. 36–50; Olbrycht Strumieński, *O sprawie, sypaniu, wymierzaniu i rybieniu stawów, także o przekopach, o ważeniu i prowadzeniu wody. Książki wszystkim gospodarzom potrzebne*, oprac. K. Kwaśniewska-Mżyk, Opole 1987, s. V–VII.

⁸³⁸ A. Nyrek, *Kultura użytkowania gruntów uprawnych, lasów i wód na Śląsku od XV do XX wieku*, Wrocław 1992, s. 82–83.

z Górnego Śląska ryby wysyłano nawet do Wiednia⁸³⁹, a także na Morawy i Słowację⁸⁴⁰.

Szczególną rolę w rozwijaniu gospodarki rybackiej przypisuje się księciu Kazimierzowi II w państwie pszczyńskim, gdzie powierzchnia jego stawów miała liczyć 10 tysięcy hektarów⁸⁴¹. Znamienne, że gdy książę Kazimierz II sprzedawał państwo pszczyńskie, wartość stawów w tym rejonie szacowano na 105 140 guldenów, podczas gdy wartość całego państwa wynosiła 139 695 guldenów, 20 groszy⁸⁴². Książę Kazimierz II sprzyjał gospodarce stawowej również w księstwie cieszyńskim⁸⁴³, udzielając licznych przywilejów na zakładanie nowych stawów. Początki hodowli ryb na tym terenie sięgają co najmniej pierwszej połowy XIV wieku, pierwsza wzmianka o stawie na tym terenie pochodzi z roku 1331⁸⁴⁴.

Książę Kazimierz II angażował się również w spory pomiędzy swoimi poddanymi w sprawie zakładania nowych stawów, osobiście dokonywał oglądu sytuacji, co także może potwierdzać tezę, iż sprzyjał tej gałęzi gospodarki. Znana jest interwencja księcia Kazimierza II w sporze pomiędzy mieszczanami skoczowskimi, którzy blokowali założenie nowego stawu Jakubowi Missko mieszkańcowi Harbutowic. Obecny na miejscu książę miał zapytać burmistrza Skoczowa, czyje są okoliczne lasy i dębiny, ten zaś, zrozumiawszy, że jest to pytanie retoryczne,

⁸³⁹ Roman Heck, *Uwagi o gospodarce folwarcznej na Śląsku w okresie odrodzenia*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 11, 1956, 2, s. 202–203.

⁸⁴⁰ A. Nyrek, *Gospodarka rybna na Górnym Śląsku od połowy XVI do połowy XIX w.*, Wrocław 1966, s. 148; tenże, *Kultura użytkowania gruntów uprawnych...*, s. 85.

⁸⁴¹ A. Nyrek, *Kultura użytkowania gruntów uprawnych...*, s. 84.

⁸⁴² R. Heck, *Uwagi o gospodarce folwarcznej na Śląsku...*, s. 202–203.

⁸⁴³ Biograf księcia Kazimierza II, David Pindur wyraził opinię, którą podzielam, iż *historia gospodarki rybnej w księstwie cieszyńskim do dzisiaj jest pomijana i niedoceniana, chociaż była ona istotnym elementem ówczesnej ekonomiki [...]*, zob. tenże, *Książę czasów przelomu...*, s. 41, przypis nr 96.

⁸⁴⁴ Tamże, s. 41–42.

miał potwierdzić jedynie, iż należą do księcia, który zamknął sprawę i wydał pozwolenie dla Jakuba Missko na sypanie stawu⁸⁴⁵.

Troska księcia o rozwój gospodarki rybackiej wykraczała jednak znacznie dalej niż stymulowanie procesów wewnętrznych. Kazimierz II uzyskał 16 sierpnia 1512 roku przywilej od polskiego króla Zygmunta I zezwalający na transport ryb z księstwa cieszyńskiego rzeką Wisłą do królewskiego Krakowa⁸⁴⁶. W tym celu zbijano drewniane skrzynie, częściowo wypełnione wodą, które w zestawach ciągnięto za czółnem. Co interesujące, skrzynie po sprzedaży ryb rozbijano i sprzedawano w Krakowie jako drewno użytkowe⁸⁴⁷. Dla Drogomyśla i Zawady oraz dla całego regionu strumieńskiego fundamentalne znaczenie w kwestii powstania tutejszego kompleksu stawów miały dwa przywileje, które książę Kazimierz II udzielił swojemu marszałkowi Mikołajowi Brodeckiemu z Brodka. Otóż książę w roku 1488 zezwolił marszałkowi na założenie stawu poniżej Kiczyc oraz zbudowanie w tym miejscu tamy na rzece Wiśle w celu poboru wody na pozostałe stawy⁸⁴⁸. O tym, jak trwały owoc wydała owa inwestycja, świadczy fakt, że mniej więcej z tego miejsca woda na stawy w Ochabach, Drogomyślu i Gołyszach pobierana jest także współcześnie⁸⁴⁹. W tym miejscu swój początek biorą Młynówka Lewobrzeżna Kiczycycka, zasilająca stawy w Ochabach położonych na lewym brzegu Wisły, Młynówka Prawobrzeżna Kiczycycka dostarczająca wodę do stawów w Gołyszach oraz odchodząca od tejże poniżej drogomyskiego stawu Bagieniec – Młynówka Drogomyska⁸⁵⁰. Równie ważny

---

⁸⁴⁵ M. Kasperlik, *Kasimir II. (1477–1528)...*, s. 20. Ów artykuł jest przedrukiem z pracy Matthiasa Kasperlika przechowywanej w rękopisie w zbiorach MSC, MH, sygn. MC/H/7156, tenże, *Die Stadt und Herrschaft Friedek. Ein Beitrag zur Quellenkunde für die Geschichte des Herzogthums Teschen*, s. 146–147. Zob. też František Sláma, *Dějiny Těšínska*, Praha 1889, s. 53; D. Pindur, *Książę czasów przełomu...*, s. 127–128.

⁸⁴⁶ Tamże, s. 121.

⁸⁴⁷ A. Nyrek, *Gospodarka rybna na Górnym Śląsku...*, s. 141.

⁸⁴⁸ LT, [nr] 312.

⁸⁴⁹ S. Wróbel, *Badania chemiczne stawów...*, s. 47–49.

⁸⁵⁰ [Informatyczny System Osłony Kraju – Mapa zagrożenia powodziowego z głębokością wody. Drogomyśl M-34-74-B-c-3], https://wody.isok.gov.pl/pdf/M34074/M34074Bc3_ZG_02_2019v1.pdf [dostęp: 21 X 2024].

był przywilej wydany 29 lipca 1504 roku, zezwalający Mikołajowi na swobodne prowadzenie wody do stawów położonych pomiędzy Skoczowem a Zabłociem. Mikołaj łaską książęcą uzyskał wówczas pełną swobodę w kreowaniu gospodarki rybackiej na swoim terytorium⁸⁵¹. Kolejni właściciele Drogomyśla dbali o ten przywilej pozwalający na pobór wody z Wisły z pomocą jazu w Kiczycach i prowadzenie jej do swoich stawów oraz zabiegali o jego potwierdzenie. Był to bowiem książęcy akt łaski, który zapewniał żywotne interesy na Drogomyślu jego właścicielom oraz jego mieszkańcom. Woda tak pobierana umożliwiała nie tylko funkcjonowanie licznych przecież drogomyskich stawów, lecz także zasilala drogomyskie młyny⁸⁵².

Być może tama na Wiśle, którą postawił Mikołaj Brodecki, uległa zniszczeniu bądź wymagała remontu, skoro 24 września 1542 roku Jan z Pernsteinu zatwierdził umowę zawartą pomiędzy Mikołajem Klochem z Kornic, właścicielem Małych Ochab a Mikołajem Cyganem ze Słupska na Wielkich Ochabach oraz Janem Czela z Czechowic na Drogomyślu. Mikołaj Kloch zgodził się, aby Mikołaj Cygan i Jan Czelo postawili tamę lub jaz na Wiśle tak, aby woda popłynęła na ich grunty i do ich stawów. Co jednak szczególnie istotne, w umowie pojawia się stwierdzenie, że woda ta ma płynąć, tak jak płynie od dawnych czasów. Zatem chodzi wprost o przywileje Mikołaja Brodeckiego⁸⁵³. Jaz Kiczycycki zaopatrujący w wodę wspomniane cieki wodne, Młynówki Kiczycyckie, wciąż istnieje na granicy Kiczyc z Ochabami Małymi⁸⁵⁴. W 1561 roku została zawarta umowa pomiędzy księciem Waclawem III Adamem, Waclawem Cyganem ze Słupska oraz Andrzejem Kecherle z Pierścica w sprawie przepływu wody na stawy w Drogomyślu, Ochabach oraz Pierścicu.

---

⁸⁵¹ LT, [nr] 369.

⁸⁵² ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

⁸⁵³ *Najstarszy Kopiarz wsi Ochaby...*, nr 5 [s. 18].

⁸⁵⁴ [System Informacji Przestrzennej Skoczów], <https://sip.gison.pl/skoczow> [dostęp: 21 X 2024].

W przypadku Drogomyśla zostały potwierdzone dawne przywileje na prowadzenie wody przez tę miejscowość⁸⁵⁵.

O tę wodną arterię troszczyła się również Katarzyna Bludowska, która w roku 1633 mocą umowy zawartej w Drogomyślu sprzedała Adamowi Bludowskiemu z Dolnych Błędowic na Wielkich Ochabach staw zwany Kościelny. Przeworna właścicielka Drogomyśla uczyniła to jednak z wyraźnym zastrzeżeniem, że woda, która przepływa przez ów staw, z istniejącego jazu od dawnych czasów na stawy drogomyskie, pierścieckie oraz strumieńskie, ma nadal swobodnie do nich płynąć⁸⁵⁶. Już wcześniej, bowiem w roku 1625 Katarzyna Bludowska wyjednała sobie u księcia Fryderyka Wilhelma potwierdzenie dawnych przywilejów na przepływ wody w Drogomyślu i Bąkowie⁸⁵⁷. Również w kolejnych latach poprowadzenie wody z Jazu Kiczycckiego przez terytorium Ochab na stawy w Drogomyślu stanowiło troskę Bludowskich. Z tego powodu Jerzy Fryderyk Bludowski w 1668 roku zawarł umowę z Janem Starszym Marklowskim z Żebraczy oraz z jego żoną Anną z domu Bludowską z Dolnych Błędowic w sprawie poprowadzenia wody na młyn w Drogomyślu przez staw Wilkołak leżący tuż przy granicy z Wielkimi Ochabami⁸⁵⁸.

Aleksander Nyrek, m.in. na podstawie dawnych traktatów o sypaniu stawów, ustalił, że na Śląsku w XVI wieku dosyć powszechne było posiadanie

⁸⁵⁵ PTH, Spuścizna Karola Kajzera, bez sygn., *Vidimusj Smuluv...*, [nr] 1 [s. 1–6].

⁸⁵⁶ Tamże, [nr] 18 [s. 75–77]. Rzut oka na dawne mapy pozwala zrozumieć, że stawy pierścieckie to w istocie stawy na Gołyszu. Nieistniejący staw Kościelny znajdował się pod stawem Śliwiński. Na reambulacji zdjęcia józefińskiego z lat 80. XVIII w. nad stawem Kościelny przechodziła Młynówka Kiczyccka prowadząca wodę do Drogomyśla i na Gołysz, zob. ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784. Także współcześnie Młynówka Prawobrzeżna Kiczyccka biegnie w tej okolicy, poniżej stawu Śliwiński, zob. [Informatyczny System Osłony Kraju – Mapa zagrożenia powodziowego z głębokością wody. Drogomyśl M-34-74-B-c-3], https://wody.isok.gov.pl/pdf/M34074/M34074Bc3_ZG_02_2019v1.pdf [dostęp: 21 X 2024].

⁸⁵⁷ APC, KC, sygn. 85, k. 116; ZAO, Slezský stavovský archiv, inv. č. 977, k. 60–61. Przy okazji spraw związanych ze stawami książę Fryderyk Wilhelm zezwolił Katarzynie Bludowskiej na pobór drzewa z książęcych lasów strumieńskich.

⁸⁵⁸ PTH, Spuścizna Karola Kajzera, bez sygn., *Vidimusj Smuluv...*, [nr] 26 [s. 98–102].

przez chłopów małych, opadowo-ściekowych stawów – stawików. Gdy więc powstawały kompleksy dużych stawów dworskich, te małe należące do chłopów stały się ich naturalnym uzupełnieniem. Nie hodowano w nich już ryb do spożycia, lecz przeznaczano na produkcję narybku karpia. W ten sposób stawały się one tarliskami, stawami odrostowymi⁸⁵⁹. Jeszcze mapy z połowy XVIII wieku pozwalają dostrzec grupę złożoną z licznych, mniejszych stawów w Drogomyślu, położonych w pasie od granicy z Zabłociem aż po Oblaski na południu, co jednak istotne, stawy te na zdjęciu józefińskim zostały podpisane jako stawy chłopskie – *Bauren Teiche*⁸⁶⁰. Warto przy tym odnotować, że istniał w Drogomyślu staw o nazwie *Tarlisko*⁸⁶¹. Duża ilość stawów na terenie Drogomyśla nie mogła oczywiście pozostać bez wpływu na obowiązki związane z odrobieniem pańszczyzny, ta przynajmniej częściowo przyjmowała postać prac przy odłowach, naprawie stawów, a nawet transporcie ryb na targ⁸⁶².

Pomyślny rozwój gospodarki stawowej nie miałby miejsca bez odpowiedniej wiedzy. Zachowały się wydawane drukiem w XVI i XVII wieku traktaty opisujące sposób budowy stawów, prowadzenia wody oraz rady dotyczące samego gospodarowania na stawach⁸⁶³. Biegłych w sztuce stawiarzkiej nazywano na Śląsku *stawarzami* lub po prostu *mistrzami stawiarzkimi*⁸⁶⁴. Stawy na tym terenie co do zasady były dosyć płytkie. Aby przeciwdziałać zamulaniu, regularnie spuszczano z nich wodę, zamieniając na tymczasowe pola oraz pastwiska⁸⁶⁵.

⁸⁵⁹ A. Nyrek, *Kultura użytkowania gruntów uprawnych...*, s. 84–85.

⁸⁶⁰ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763; ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

⁸⁶¹ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

⁸⁶² A. Nyrek, *Kultura użytkowania gruntów uprawnych...*, s. 84–85.

⁸⁶³ Zob. m.in. Iani Dvbravii, *De piscinis ad Antonivm Fvggervum*, Vratislaviae 1547; O. Strumieński, *O sprawie, sypaniu, wymierzaniu i rybieniu stawów, także o przepokach, o ważeniu i prowadzeniu wody. Książki wszystkim gospodarzom potrzebne*, Kraków 1573; Stanisław Stroynowski, *Opisanie porządku stawowego y przestróg niektórych domowego gospodarstwa*, Kraków 1609.

⁸⁶⁴ A. Nyrek, *Kultura użytkowania gruntów uprawnych...*, s. 84.

⁸⁶⁵ J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848...*, s. 128, 130, przypis nr 35.

Niestety, dla Drogomyśla czasów dawniejszych brak danych, które pozwoliłyby określić wydajność tamtejszych stawów (ile kop ryb dostarczały), a tym samym ich dochodowość. Takie szacunki poczyniono już dla sąsiednich dóbr książęcych, gdzie, jak w przypadku Zabłocia czy Mnicha, zachowały się urbarze⁸⁶⁶. Policzone, że w połowie XVII wieku stawy w państwie skoczowsko-strumieńskiego przynosiły 10% całego dochodu Komory Cieszyńskiej. Posiadała ona wtedy 66 stawów, z których wedle obliczeń odławiano 1 120 kop ryb, na początku XVIII wieku zaś, w momencie sporządzania szacunków na potrzeby katastru karolińskiego, stawy Komory przynosiły 1 894 kop ryb. W państwie stanowym Niemiecka Lutynia z 16 stawów odławiano 1 290 kop ryb⁸⁶⁷. Dla Drogomyśla, wsi szlacheckiej, pierwsze obliczenia dotyczące ilości stawów oraz ich wydajności można czynić dopiero dla pierwszej ćwierci wieku XVIII na podstawie szacunków wspomnianego katastru karolińskiego⁸⁶⁸. Rzut oka na dawne mapy nie pozostawia wątpliwości, że stawy jeszcze w tym czasie stanowiły dominantę w krajobrazie tej wsi. Jeżeli na lewym brzegu Wisły, wioska Knaj i folwark Dębina właściwie pozbawione są stawów, to spoglądając na prawy brzeg, można ulec wrażeniu, że ówczasie mieszkańcy Drogomyśla żyli na swego rodzaju wyspie pośród wielkiej tafli wody. Stawy w Drogomyślu rozłożone były na kształt dwóch kompleksów. Mniejszy biegł od mostu w Zawadzie wzdłuż prawego brzegu Wisły aż do granicy z Ochabami. Na wschód do tegoż kompleksu mieściły się pola uprawne oraz siedliska również sięgające na południu do Ochab Wielkich. Jednak większa część Drogomyśla zajęta była przez drugi kompleks stawów graniczący na wschodzie ze stawami w Mnichu, Gołyszu oraz w Ochabach Wielkich na południu⁸⁶⁹.

⁸⁶⁶ *Urbarz państwa skoczowsko-strumieńskiego...*, s. 82–87.

⁸⁶⁷ J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848...*, s. 131.

⁸⁶⁸ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 452.

⁸⁶⁹ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763; ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

Wiele wskazuje jednak, że taki stan był pozostałością dawnych czasów, a przynajmniej okresem schyłkowym na omawianym terenie. Bowiern, jak wykazał Józef Chlebowczyk, wzrost powierzchni uprawnych koszttem stawów nastąpił w księstwie cieszyńskim w połowie XVIII wieku. O ile jeszcze w latach 30. tego wieku powierzchnia stawów wynosiła ok. 69 kilometrów kwadratowych, o tyle w latach 80. stawów czynnych pozostało zaledwie 526 hektarów. Badacz ten konstatuje, przynajmniej w odniesieniu do dóbr Komory Cieszyńskiej, że gospodarka rybna w połowie XVIII wieku nie odgrywała już większej roli⁸⁷⁰. Jednak w pierwszej ćwierci wieku XVIII, gdy sporządzano kataster karoliński, z drogomyskich stawów pańskich pozyskiwano 542,5 kop trzyletnich karpi, dochód wynosił 276 talarów i 6 groszy, podczas gdy wartość tych stawów szacowano na 2023 talary i 8 groszy⁸⁷¹, dla porównania wartość pól pańskich wyceniono na blisko 1590 talarów⁸⁷². W Hażlachu, również własności barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego, stawy przynosiły 53 kopy trzyletnich karpi, dochód wynosił 26 talarów i 12 groszy, wartość zaś stawów szacowano na 183 talary i 8 groszy⁸⁷³. Z kolei ze stawów należących do drogomyskich poddanych uzyskiwano 95,75 kop trzyletnich karpi, co przynosiło 47 talarów i 21 groszy dochodu, wartość stawów chłopskich wynosiła 319 talarów i 4 grosze⁸⁷⁴. Nie ulega zatem wątpliwości, że jeszcze na początku XVIII wieku dochód z drogomyskich stawów był znaczny. Ilość tamtejszych stawów oraz ich wartość świadczą o tym, że ten rodzaj gospodarki wciąż nie był marginalizowany. Co więcej, jak oblicza Józef Chlebowczyk, o ile, gospodarka rybna w połowie wieku XVIII w strukturze dochodów Komory Cieszyńskiej nie miała większego znaczenia⁸⁷⁵, o tyle w przypadku Drogomyśla w tym czasie dochód ten wzrósł aż o 296%⁸⁷⁶.

⁸⁷⁰ J. Chlebowczyk, *Gospodarka Komory Cieszyńskiej...*, s.236.

⁸⁷¹ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 477.

⁸⁷² *Karolínský katastr slezský...*, s. 114.

⁸⁷³ Tamże, s. 113.

⁸⁷⁴ Tamże, s. 271.

⁸⁷⁵ J. Chlebowczyk, *Gospodarka Komory Cieszyńskiej...*, s.236.

⁸⁷⁶ Tamże, s. 183–187; J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848...*, s. 143.

Najstarsza informacja o drogomyskim stawie pochodzi z roku 1454, kiedy doszło do podziału spadku po Gochu z Ochab. Z dokumentu sankcjonującego ów podział wynika, że na terenie położonym pomiędzy Ochabami a Drogomyślem, zwanym *na Wilczym*, znajduje się staw⁸⁷⁷. Istotnie, na granicy wspomnianych wiosek leżał staw Wilkołak, nanoszony jeszcze na XVIII-wieczne mapy⁸⁷⁸. Wilkołak został wspomniany również przez marszałka księstwa cieszyńskiego Mikołaja Brodeckiego, kiedy w 1515 roku wyznaczył oprawę wdowią dla żony Anny. Mikołaj Brodecki wymienił z nazwy stawy, które mają pozostać przy Drogomyślu. Dzięki temu wiadomo, że na początku XVI wieku funkcjonowały na tym terenie następujące stawy: Wilkołak, Zawadzki, Kaprowy, Okrągły, Szarawski, Birzvnizky (Biernisko [?]), Konopczyński, Ondrzejowski, Mnichowy i Sołtyski⁸⁷⁹. W roku 1525, kiedy Jan Czelo z Czechowic kupił część Drogomyśla, wzmiankowane są stawy: Witkowski, Osmanda oraz Mienczółka⁸⁸⁰. Z kolei w roku 1557 zostały wspomniane stawy: Chyliński, Bagieniec, Pażuchy⁸⁸¹. W roku 1668 wymieniony jest staw Małe Biernisko⁸⁸². W katastrze karolińskim zaś wymienione z nazwy są następujące stawy: Witkowski, Bagieniec, Pażuch, Wielki Kłosik, Chyliński, Mały Chyliński, Byczek, Wielki Niedźwiednik, Małe Bierniska, Wielkie Bierniska, Mienczółka, Kaprowy, Zawadzki, Mały Gawłowski, Średni Gawłowski, Wielki Gawłowski, Dembinny, Górny Potok, Dolny Potok, Bagienko, Mały Niedźwiednik, Bruzowski, Młyński, Piskuw, Poremba, Mały Siliński, Wilkołak, Ossmanda, Średni Kłosik, Mały Potoczek, Mały Kłosik, Tarlisko, Polny, Karczmowy, Szpitalnik⁸⁸³. W ustaleniu położenia niektórych drogomyskich stawów oraz ich liczby nieocenione jest zdjęcie józefińskie z roku 1763, na którym wyrysowano na terenie Drogomyśla 48 stawów, niektóre zostały podpisane: Farski (*Faraschj*), Wilkołak

⁸⁷⁷ LT, [nr] 213.

⁸⁷⁸ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

⁸⁷⁹ LT, [nr] 402.

⁸⁸⁰ APC, KC, sygn. 1997, s. 7.

⁸⁸¹ APC, KC, sygn. 1997, s. 8.

⁸⁸² PTH, Spuścizna Karola Kajzera, bez sygn., *Vidimusj Smuluv...*, [nr] 26 [s. 98–102].

⁸⁸³ ZAO, KK, inv. č. 39, f. 477.

(*Wilholat*), Małe i Duże Biernisko, Witkowski (*Widkowskÿ* – na jego środku kartografowie odnotowali wyspę porośniętą drzewami), Chyliński (*Chilinskÿ*), Pażuchy (*Pazuchÿ*), Bagieniec (*Bayenez*), Wielki Kłosik (*Glosig*), Byczek (*Biczeck*), Niedźwiednik (*Nedwenik*), a ponadto zostało oddane położenie wielu małych stawów nazwanych *Bauren Teiche*⁸⁸⁴. Na uaktualnieniu zdjęcia józefińskiego wyszczególniono już 63 stawy, przy czym tak duży ich wzrost wynika przede wszystkim z faktu, że stawy chłopskie, *Bauren Teiche*, zostały przedstawione w znacznie większym rozdrobnieniu niż na pierwotnej wersji. Pojawiają się również nowe nazwy, dzięki którym można ustalić położenie stawów: Nawieśny (*Nawisnic*), Kaprowy (*Kaprowiec*) oraz Mienczółka (*Mienczolka*)⁸⁸⁵.

⁸⁸⁴ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1763.

⁸⁸⁵ ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175, *Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen...*, 1780–1784.

Zusammenfassung

Die benachbarten Dörfer Drogomyśl und Zawada tauchen in den historischen Quellen am Ende des großen Kolonisationsprozesses im Herzogtum Těšín auf, der unter dem sogenannten deutschen Recht durchgeführt wurde. Das Jahr 1454 ist das älteste bekannte Datum in der Geschichte der beiden Dörfer, aber sicher nicht der Zeitpunkt ihrer Gründung. Nach Berechnungen von Idzi Panic beträgt der durchschnittliche Zeitraum zwischen der Gründung und dem Erscheinen des Dorfes in den historischen Quellen im Herzogtum Cieszyn mindestens eine Generation und sogar 50 Jahre. Daher kann man die Lage beider Dörfer vorsichtig auf den Beginn des 15. Jahrhunderts datieren, in der Hoffnung, dass die nächsten Jahre der Forschung frühere Daten als 1454 bringen werden. Das in der Teschener Geschichtsschreibung vernachlässigte Zawada wurde nach 1622 von Drogomyśl absorbiert und taucht in den historischen Quellen nicht mehr auf, blieb aber im Gedächtnis der Einwohner erhalten, die es dialektal als Zowada aussprachen.

Nach 1622 und vor 1677 entstand zwischen Drogomyśl und Pruchna der Weiler Knaj, der, obwohl er 1771 eine eigene Hausnummerierung erhielt, als Teil von Drogomyśl betrachtet werden sollte. Der erste Besitzer von Drogomyśl ist nicht bekannt, jedoch ist es nach Ansicht von Sprachwissenschaftlern möglich, dass der alte slawische Name Drogomyśl, der dem ersten Vorarbeiter – Organisator des Dorfes oder sogar seinem Besitzer gehörte, im Namen des Dorfes überlebt hat. Der erste Besitzer von Drogomyśl und Zawada, der aus historischen Quellen bekannt ist, war der Ritter Goch von Ochab, nach seinem Tod infolge der Erbteilung im Jahre 1454 wurde Drogomyśl und Zawada an Smyl

übergeben. Der nächste bekannte Besitzer von Drogomyśl und Zawada war Mikołaj Brodecki aus Brodek, der Besitzer der Stadt Strumień und eines Teils der umliegenden Dörfer, in denen er dank der Gunst des Herzogs Kasimir II. zahlreiche Teiche anlegte und die Fischereiwirtschaft entwickelte. Von da an waren die Teiche in der Landschaft von Drogomyśl ein dominierendes Merkmal, das noch auf Karten aus dem 18. Im Jahr 1525 verkaufte die Witwe von Mikołaj Brodecki die Hälfte von Drogomyśl an den Kanzler des Herzogtums Cieszyn, Jan Czelo aus Czechowice. Dieser Adlige erwarb wahrscheinlich vor 1529 ganz Drogomyśl und nannte sich fortan Drogomyśl und machte dieses Dorf zum Zentrum seines Besitzes. Jan Czelo geriet jedoch in Konflikt mit Herzog Wenzel III. Adam, verließ Drogomyśl und zog nach Mähren, wobei er seinen Besitz im Herzogtum Cieszyn seinem Bruder Piotr Czelo überließ. Die früheren Behauptungen, dass Drogomyśl nach Jan Czelo an seine Tochter Katherine und ihren Ehemann Mikołaj Wilczek aus Dobrá Ziemica und Hulčín gegeben wurde, müssen mit aller Überzeugung zurückgewiesen werden.

Nach Piotr Czelo ging Drogomyśl in den Besitz seines Sohnes Kasper über, der in Kończyce Małe wohnte, aber auch das Herrenhaus in Drogomyśl besaß. Dies ist die erste gesicherte Information über den Adelsitz in Drogomyśl, der sich ursprünglich unterhalb des bis heute erhaltenen Herrenhauses befand, das die Baronin Elisabeth Petröczy nach dem Brand von Drogomyśl im Jahr 1753 errichten ließ. Nach Kasper Czelo wurden seine Söhne Jan und Jerzy die Erben von Drogomyśl und Zawada. Im Jahr 1600 kaufte Jan den Teil von Drogomyśl, der Jerzy gehörte, der jedoch nach 1614 wieder als Besitzer von Drogomyśl auftauchte. Nach Jerzy Czelo wurde Drogomyśl von seiner Schwester Katarzyna geerbt, die 1619 Fryderyk Bludowski aus Dolne Bledovice, den Besitzer von Hażlach, heiratete. Die Bludowskis waren eine lutherische Familie und unterhielten Wanderprediger auf ihren Gütern in Drogomyśl und Hażlach. Aus den Visitationsprotokollen des Bischofs von Wrocław aus dem 17. Jahrhundert geht hervor, dass sich die Mehrheit der Einwohner von Drogomyśl trotz religiöser Verfolgung zum Luthertum bekannte. Im fraglichen Zeitraum gab es in Drogomyśl keine Kirche, die Einwohner

von Drogomysl gehörten mindestens seit der Mitte des 16. Jahrhunderts und höchstwahrscheinlich seit Beginn der Existenz des Dorfes zur Pfarrei St. Martin in Ochaby. Ein weiterer Besitzer von Drogomysl war Jerzy Fryderyk Bludowski der Ältere und ab 1680 sein Sohn Baron Jerzy Fryderyk Bludowski der Jüngere, einer der reichsten Adligen im Herzogtum Cieszyn, ausgebildet an der Universität Tübingen, Besitzer einer beachtlichen Bibliothek, erklärter Lutheraner, der den Bau der Jesuskirche in Cieszyn förderte. Georg Friedrich Bludowski starb 1730 und hinterließ den größten Teil des Besitzes, darunter auch Drogomysl, seiner Tochter, Gräfin Bogumila Agnes Manteuffel, die ihrerseits die gesamte Herrschaft Drogomysl 1737 an die Baronin Christian und Elisabeth Calisch, Protestanten aus Oberungarn, verkaufte. Mit dieser Verkaufsurkunde endet der Zeitraum, der Gegenstand der vorliegenden Arbeit ist.

Summary

The neighboring villages of Drogomyśl and Zawada appeared in historical sources at the end of the great colonization process in the Duchy of Cieszyn carried out under the so-called German law. The year 1454 is the oldest known date in the history of both villages, but it is certainly not the moment of their founding. As calculated by Idzi Panic - the average period that elapsed from the founding until the village is revealed in historical sources in the Duchy of Cieszyn is at least one generation and even 50 years. Therefore, one can cautiously date the location of both villages to the beginning of the 15th century, remaining hopeful that subsequent years of research will bring dates earlier than 1454.

Overlooked in Cieszyn historiography, Zawada was absorbed by Drogomyśl after 1622, when it no longer appears in historical sources, but survived in the memory of the locals pronounced dialectically as Zowada. After 1622 and before 1677 the hamlet of Knaj emerged between Drogomyśl and Pruchna, which, although it received a separate house numbering in 1771, should be treated as part of Drogomyśl.

The first owner of Drogomyśl is unknown, but it is possible, according to linguists, that the Old Slavic name Drogomyśl, belonging to the first founder – organizer of the village or even its owner – survived in the name of the village. The first owner of Drogomyśl and Zawada known from historical sources was the knight named Goch of Ochab, after his

death as a result of the division of the inheritance in 1454 Drogomysl and Zawada was given to Smyl.

The next disclosed owner of Drogomysl and Zawada was Mikolaj Brodecki of Brodek, the owner of the town of Strumien and a complex of landed estates of surrounding villages in which, taking advantage of the favor of Duke Casimir II, he established numerous ponds and developed fishing economy. From then on, the ponds in the landscape of Drogomysl were a dominant feature still visible on 18th-century maps.

In 1525 Mikołaj Brodecki's widow sold half of Drogomysl to the chancellor of the Duchy of Cieszyn, Jan Czelo of Czechowice. This nobleman probably acquired the entirety of Drogomysl before 1529 and from then on titled himself on Drogomysl, making the village the center of his estate. However, Jan Czelo came into conflict with Prince Wenceslas III Adam and left Drogomysl moving to Moravia, leaving his estate in the Duchy of Cieszyn to his brother Piotr Czelo. With all conviction, the previous claims that after Jan Czelo, Drogomysl was given to his daughter Katherine and her husband Mikolaj Wilczek of Dobra Ziemia and Hulczyn should be rejected. After Piotr Czelo, Drogomysl passed to the ownership of his son Kasper, who resided in Kończyce Małe, but also owned a manor in Drogomysl. This is the first certain information about the noble seat in Drogomysl, which was originally located below the manor house preserved to this day, which was built by Baroness Elisabeth Petröczy after the fire that struck Drogomysl in 1753.

The heirs of Drogomysl and Zawada after Kasper Czelo became his sons Jan and Jerzy. In 1600 Jan bought the part of Drogomysl belonging to Jerzy, but the latter reappears as the owner of Drogomysl after 1614. After Jerzy Czelo, Drogomysl was taken over by his sister Katarzyna, who in 1619 married Fryderyk Bludowski of Dolne Bledovice, the owner of Hażlach. The Bludowskis were a Lutheran family, and kept itinerant preachers at their courts in Drogomysl and Hażlach. From the 17th-century visitation protocols of the bishop of Wrocław, it appears that most of Drogomysl's residents professed Lutheranism despite religious

persecution. There was no church in Drogomysl in the period in question; the Drogomysl residents, at least from the mid-16th century and most likely from the beginning of the village's existence, belonged to the parish of St. Martin in Ochaby.

The next owner of Drogomysl was Jerzy Fryderyk Bludowski the elder and then from 1680 his son Baron Jerzy Fryderyk Bludowski the younger, one of the richest noblemen in the Duchy of Cieszyn, educated at the University of Tübingen, owner of a considerable library, a declared Lutheran who sponsored the construction of the Church of Jesus in Cieszyn.

George Frederick Bludowski died in 1730, leaving most of the estate including Drogomysl to his daughter Countess Bogumila Agnes Manteuffel, who in turn sold the entire Drogomysl dominion in 1737 to Baroness Christian and Elizabeth Calisch, Protestants from Upper Hungary. On the deed of this sale ends the period that is the subject of this dissertation.

Bibliografia

Zbiory archiwalne i biblioteczne

- Archiwum Państwowe w Katowicach (APK)
Archiwum Książąt Pszczyńskich
Zbiór dokumentów byłego Archiwum Miejskiego miasta Bytomia
- Archiwum Państwowe w Katowicach Oddział w Cieszynie (APC)
Cech Kuśnierzy w Cieszynie
Das Teschner Herzogliche Landrecht
Komora Cieszyńska (KC)
Spuścizna Wiktora Kargerera
Zbiór dokumentów pergaminowych i papierowych
Zbiór map katastralnych Śląska Cieszyńskiego (ZMKŚC)
- Archiwum parafii rzymskokatolickiej pw. św. Bartłomieja w Grodźcu
Metryki chrztów, ślubów i zgonów
- Archiwum parafii rzymskokatolickiej pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie
Metryki chrztów
- Archiwum parafii rzymskokatolickiej pw. św. Anny w Pruchnej
Metryki chrztów, ślubów i zgonów
- Archiwum parafii ewangelicko-augsburskiej w Cieszynie
Metryki chrztów
- Archiwum parafii ewangelicko-augsburskiej w Drogomyślu
Zbiór dokumentów luźnych
- Archiwum Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Cieszynie (PTH)
Spuścizna Karola Kajzera
- Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków Delegatura w Bielsku-Białej
Arkusze AZP 106-45

- Biblioteka Narodowa w Warszawie (BN)
Zakład Rękopisów
- Biblioteka i Archiwum im. Bogumiła Rudolfa Tschammera w Cieszynie
Zbiór rękopisów
- Bibliothèque nationale de France
Bibliothèque de l'Arsenal
- Biblioteka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (BUP)
Pracownia Zbiorów Kartograficznych
- Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego
Oddział Rękopisów
- Książnica Cieszyńska w Cieszynie (KCC)
Archiwalia Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego (APTL)
Rękopisy biblioteki ks. Leopolda Jana Szersznika (Szersznik)
- Muzeum Śląska Cieszyńskiego (MSC)
Dział Historii (MH)
Dział Kartografii (MK)
- Österreichische Nationalbibliothek
Kartensammlung
Sammlung von Handschriften und alten Drucken
- Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA)
Kartensammlung
Kriegsarchiv – Kartensammlung (KA)
- Wiener Stadt – und Landesarchiv
Hauptarchiv (Urkunden 1177–1526)
- Zemský archiv Opava (ZAO)
Generální daňový úřad v Opavě
Josefský Katastr (JK)
Karolinský Katastr (KK)
Královský úřad Opava
Sbírka archiválií různého původu Státního okresního archivu Karviná
Slezský stavovský archiv
Urbariální komise slezská
Vincenc Prasek

Źródła drukowane

- Alphabetisches Verzeichnis der Stadt – und Landgemeinden im Gau Oberschlesien mit den dazugehörigen Ortsteilen, Kolonien, Siedlungen usw.*, Dresden [1942].
- Antiquae Boemiae usque ad exitum saeculi XII. topographia historica: auxiliante Reg. societate scientiarum Bohemica*, red. Hermenegild Jireček, Vindobonae – Pragae 1893.
- Die Klassifikation von 1718/19. Ein Beitrag zur Familien – und Wirtschaftsgeschichte der neumärkischen Land – gemeinden*, t. 3, [wyd.] Paul Schwartz, „Die Neumark Jahrbuch des Vereins für Geschichte der Neumark”, 5, 1928.
- Karolínský katastr slezský*, t. 1, vyd. Jan Brzobohatý, Stanislav Drkal, Praha 1972.
- Kaufmann Aloys, *Gedenkbuch der Stadt Teschen*, t. 1, hrsg. Ingeborg Buchholz-Johanek, Janusz Spyra, Cieszyn 2007.
- Kneifel Reginald, *Topographie des kaiserl. königl. Antheils von Schlesien*, t. 1, cz. 2, Brünn 1804.
- Komoniecki Andrzej, *Chronografia albo Dziejopis Żywiecki*, wyd. Stanisław Grodziski, Irena Dwornicka, Żywiec 1987.
- Kopiář města Pruchné 1416–1686*, wyd. Emerich Němec, Český Těšín 1963.
- Listinář Těšínska (Codex diplomaticus Ducatus Tessinensis). Sběrka listinného materiálu k dějinám knížectví Těšínského*, t. 1, 1155–1526. cz. 1, 1155–1399, zprac. Emerich Němec, Český Těšín 1955.
- Listinář Těšínska (Codex diplomaticus Ducatus Tessinensis). Sběrka listinného materiálu k dějinám knížectví Těšínského*, t. 1, 1155–1526, cz. 2, 1400–1526, zprac. Emerich Němec, Český Těšín 1955.
- Listinář Těšínska (Codex diplomaticus Ducatus Tessinensis). Sběrka listinného materiálu k dějinám knížectví Těšínského*, [t. 3], 1460–1495, zprac. Emerich Němec, Český Těšín 1960.
- Listinář Těšínska (Codex diplomaticus Ducatus Tessinensis). Sběrka listinného materiálu k dějinám knížectví Těšínského*, [t. 4], 1496–1526, zprac. Emerich Němec, Český Těšín 1961.
- Listinář Těšínska (Codex diplomaticus Ducatus Tessinensis). Sběrka listinného materiálu k dějinám knížectví Těšínského*, [t. 5], 1527–1550, zprac. Emerich Němec, Český Těšín 1966.
- Listinář Těšínska (Codex diplomaticus Ducatus Tessinensis). Sběrka listinného materiálu k dějinám knížectví Těšínského*, [t. 6], 1551–1570, zprac. Emerich Němec, Český Těšín 1972.
- Listinář Těšínska (Codex diplomaticus Ducatus Tessinensis). Sběrka listinného materiálu k dějinám knížectví Těšínského*, [t. 7], 1571–1600, [wyd.] Emerich Němec, Erich Šefčík, Český Těšín 1978.

- Listinář Těšínska (Codex diplomaticus Ducatus Tessinensis). Sbíрка listinného materiálu k dějinám knížectví Těšínského*, [t. 8], 1601–1614, [wyd.] Emerich Němec, Erich Šefčík, Český Těšín 1981.
- Listinář Těšínska (Codex diplomaticus Ducatus Tessinensis). Sbíрка listinného materiálu k dějinám knížectví Těšínského*, t. 9, 1615–1625, [wyd.] Emerich Němec, Erich Šefčík, Český Těšín 1984.
- Mapa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, sekcja M-34-74-B-c (Chybie)*, Warszawa 1959.
- Najstarszy Kopiarz wsi Ochaby – Vidimusy Privilegi Na Statek Welke Ochaby zniegiczy*, wyd. Karol Kajzer, Cieszyn 1997.
- Regesty dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku/Regesty listin uložených v Horním Slezsku. 1401–1450*, red. Antoni Barciak, Karel Müller, Opava – Opole – Katowice 2011.
- Strumieński Olbrycht, *O sprawie, sypaniu, wymierzaniu i rybieniu stawów, także o przepokopach, o ważeniu i prowadzeniu wody. Książki wszystkim gospodarzom potrzebne*, oprac. Krystyna Kwaśniewska-Mżyk, Opole 1987.
- Szersznik Leopold Jan, *Materiały genealogiczno-heraldyczne do dziejów szlachty księstwa cieszyńskiego*, wyd. Waclaw Gojniczek, Cieszyn 2004.
- Tilgner Jan, *Dziennik*, wyd. Idzi Panic, Kraków 2012.
- Trepka Walerian Nekanda, *Liber Generationis Plebeanorum („Liber Chamorum”)*, cz. 1, *Wstępy wydawców i tekst*, wyd. Włodzimierz Dworzaczek, Julian Bartyś, Zbigniew Kuchowicz, Wrocław 1963.
- Urbarz państwa skoczowsko-strumieńskiego z 1621 roku*, wyd. Waclaw Gojniczek, Skoczów 1999.
- Wybór źródeł do dziejów Ustronia*, t. 1, oprac. Idzi Panic, Cieszyn – Ustroń 1996.
- Visitationsberichte der Diözese Breslau*, t. 1, *Archidiakonats Oppeln*, hrsg. Joseph Jungnitz, Breslau 1904.

Prasa

- „Der Oberschlesische Wanderer” 1939
- „Gwiazdka Cieszyńska” 1913, 1918
- „Kattowitzer Zeitung” 1939
- „Nova literaria germaniae collecta Hamburgi” 1703

Stare druki

- Dvbravii Iani, *De piscinis ad Antonium Fvggervum, Vratislaviae* 1547.
- Sinapius Johannes, *Des Schlesischen Adels Anderer Theil, oder Fortsetzung Schlesischer Curiositäten, darinnen die Gräflichen, Freyherrlichen und Adelichen Geschlechter, so wohl schlesischer Extraction, als auch die aus andern Königreichen und Ländern in Schlesien kommen, und entweder darinnen noch floriren, oder bereits ausgangen, in völligen Abrisse dargestellt werden, nebst einer nöthigen Vorrede und Register, Leipzig – Breslau* 1728.
- Stroynowski Stanisław: *Opisanie porządku stawowego y przestróg niektórych domowego gospodarstwa*, Kraków 1609.
- Strumieński Olbrycht, *O Sprawie Sypaniu, Wymierzaniu, y Rybieniu stawów, także o Przekopach, o Ważeniu y prowadzeniu Wody Książki wszystkim gospodarzom potrzebne*, Kraków 1573.

Opracowania

- Alexandrowicz Stanisław, Łuczyński Jarosław, Skrycki Radosław, *Historia kartografii ziem polskich do końca XVIII wieku*, Warszawa 2017.
- Bakala Jaroslav, *Moravskoslezské pomezí v proměnách 13. věku. Výbor z článků a studií*, Brno 2002.
- Bakala Jaroslav, *Osídlení Frydecka a Jablunkovska v období vrcholného feudalismu*, Frydek-Místek 1982.
- Bałon Karol, *Archiwum Państwowe w Cieszynie*, „Cieszyński Rocznik Muzealny”, 1, 1969.
- Barciak Antoni, *Początki sieci parafialnej w księstwie cieszyńskim*, [w:] *Die konfessionellen Verhältnisse im Teschener Schlesien vom Mittelalter bis zur Gegenwart / Stosunki wyznaniowe na Śląsku Cieszyńskim od średniowiecza do współczesności*, hrsg. Peter Chmiel, Jan Drabina, Ratingen – Chorzów 2000, s. 19–20.
- Bayer Julius, *Denkwürdigkeiten der Stadt Freistad, in Herzog – thum Schlesien, in historischer und topographischer Beziehung, einschliesslich der mit ihr verbundenen Ortschaften und aller zu ihrem Bezirke gehörigen Dörfer und Colonien. Von den ältesten Nachrichten bis auf unsere Tage*, Wien 1879.
- Biermann Gottlieb, *Geschichte des Herzogthums Teschen*, wyd. 2, Teschen 1894.
- Boberski Leon, *Spis wszystkich miejscowości Województwa Śląskiego z wyszczególnieniem gminy, parafji Kościoła Rzym.-Katolickiego i Ewangelickiego, okręgów urzędowych, powiatu, sądu, Urzędu Stanu Cywilnego, najbliższej stacji kolejowej i poczty. Alfabetyczny spis ulic miasta Katowic wraz z pocztowym urzędem oddawczym. Administracyjny podział Województwa Śląskiego z podaniem władz i urzędów. Alfabetyczny spis urzędów i agencji pocztowych w Województwie Śląskiem*, Poznań [1933].
- Borek Henryk, *Górny Śląsk w świetle nazw miejscowych*, Opole 1988.

- Borowski Jan Paweł, *Była sobie ulica...czyli rzecz o dawnej Głębokiej*, „Kalendarz Cieszyński”, 2022.
- Borowski Jan Paweł, *Duński okres wojny trzydziestoletniej w księstwie cieszyńskim*, „Cieszyńskie Studia Muzealne / Těšínský muzejní sborník”, 7, 2020.
- Borowski Jan Paweł, *Ikonografia najstarszej pieczęci wsi Drogomyśl*, „Rocznik Muzeum Górnośląskiego Parku Etnograficznego w Chorzowie”, 8, 2020.
- Borowski Jan Paweł, *Etymologia nazwy Uchylany – nowe spojrzenie*, „Kalendarz Miłośników Skoczowa”, 21, 2020.
- Borowski Jan Paweł, *Grunow – odlehlá část vlastnictví barona Jiřího Fridricha Bludovského z Dolních Bludovic (1655–1730)*, „Těšínsko”, 66, 2023, 1.
- Borowski Jan Paweł, *Matthäusa von Schubartha korekta mapy Principatus Silesiae Těschinensis*, „Pamiętnik Cieszyński”, 25, 2024.
- Borowski Jan Paweł, *Mapa księstwa cieszyńskiego z roku 1724 i jej kolejne wydania*, „Kalendarz Cieszyński”, 2021.
- Borowski Jan Paweł, *Mniszek, który nie był Mnichem, czyli o tym, co było, być mogło albo nie istniało w ogóle*, „Pamiętnik Cieszyński”, 24, 2023.
- Borowski Jan Paweł, *Najstarsza wzmianka o Drogomyślu*, „Pamiętnik Cieszyński”, 23, 2019.
- Borowski Jan Paweł, *O vytvoření pečeti vsi Mnich. Příspěvek k venkovské sfragistice Těšínska*, „Těšínsko”, 66, 2023, 2.
- Borowski Jan Paweł, *Pałac baronowej Petróczy w Drogomyślu*, „Cieszyńskie Studia Muzealne / Těšínský muzejní sborník”, 7, 2020.
- Borowski Jan Paweł, *Skoczów na najstarszych mapach*, „Kalendarz Miłośników Skoczowa”, 19, 2018.
- Borowski Jan Paweł, *Trumna baronowej Elżbiety Petroczy*, „Cieszyńskie Studia Muzealne / Těšínský muzejní sborník”, 6, 2018.
- Borowski Jan Paweł, *Winnice w Księstwie Cieszyńskim na XVIII-wiecznych mapach*, „Kalendarz Cieszyński”, 2019.
- Borowski Jan Paweł, *Zawada. Zapomniana wieś przy Drogomyślu*, „Pamiętnik Cieszyński”, 22, 2017.
- Broda Jan, *Kazatel Domowni (Domowy zbiór kazań) Joachima Jidza*, „Kalendarz Ewangelicki” [Warszawa], 1978.
- Broda Jan, *Materiały do dziejów Kościoła ewangelickiego w księstwie cieszyńskim i państwie pszczyńskim w XVI i XVII wieku*, [w:] *Z historii kościoła ewangelickiego na Śląsku Cieszyńskim*, Karol Michejda [i in.], [Katowice 1992].
- Broda Jan, *Z gruzów powstaniez wspaniała*, „Strażnica Ewangeliczna”, 2, 1947, 1.
- Broda Jan, *Z przeszłości Drogomyśla*, „Głos Ziemi Cieszyńskiej”, nr 28 z 11 VII 1958.
- Brückner Aleksander, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 1927.

- Bukowski Waldemar, Andrzej Janeczek, *Mapa józefińska Galicji (1779–1783) w przededniu edycji. Przedmiot i założenia programu wydawniczego*, „Studia Geohistorica”, 1, 2013.
- Buryan Józef, *O pochodzeniu i powstaniu nazw miejscowości w języku polskim*, „Zaranie Śląskie”, 4, 1912, 2/4.
- Cellbrot Gerard, *Die Siedlungsformen des Kreises Teschen*, „Zeitschrift für Ostforschung”, 12, 1963.
- Chlebowczyk Józef, *Gospodarka Komory Cieszyńskiej na przełomie XVII–XVIII oraz w pierwszej połowie XVIII w.*, Wrocław [i in.] 1966.
- Chlebowczyk Józef, *Różnicowanie i początki kapitalistycznego rozwarstwienia wsi cieszyńskiej u schyłku feudalizmu* [w:] *Studia i Materiały z Dziejów Śląska*, t. 3, red. Kazimierz Popiołek, Wrocław 1960.
- Chromik Grzegorz, *Sprachliche Verhältnisse im heutigen polnischen Teil des Teschener Schlesiens – ein historischer Überblick*, [w:] *Auf den Spuren der Deutschen in Mittel- und Osteuropa. Sławomira Kaleta-Wojtasik in memoriam*, hrsg. Piotr A. Owiński, Andrzej S. Feret, Grzegorz Chromik, Frankfurt am Main 2017.
- Cienkowski Witold, *Teoria etymologii ludowej*, Warszawa 1972.
- Conrads Norbert, *Die Rekatholisierungspolitik in Teschen*, [w:] *Schlesien in der Frühmoderne: Zur politischen und geistigen Kultur eines habsburgischen Landes. Neue Forschungen zur schlesischen Geschichte*, red. J. Bahlcke, Weimar 2009.
- Czaja Jakub, *Landscape transformations in the alluvial fan of the River Little Vistula (Mała Wisła) in Poland from the 18th century to the present*, „Environmental & Socio-economic Studies”, 7, 2019, 1.
- Czechowicz Bogusław, *Visus Silesiae. Treści i funkcje ideowe kartografii Śląska XVI–XVIII wieku*, Wrocław 2008.
- Czerwiński Tomasz, *Budownictwo ludowe w Polsce*, Warszawa 2008.
- Davídek Václav, *O názvech a jménech Těšínska: s rejstříkem jmen z urbářů z let 1577, 1621, 1692, 1755*, Opava 1949.
- Dębosz-Zalewska Dorota, Ryguła Ewa Maria, *Pieczenie gminne Górnego Śląska na przykładzie wybranych miejscowości powiatu pszczyńskiego od początku XIII w. do 1939 roku*, [w:] *Wieś w heraldyce i sfragistyce polskiej*, red. Agnieszka Gut, Paweł Gut, Warszawa 2012.
- Duch Dawid, *XVII-wieczne malowane epitafia rodziny Bludowskich z Dolnych Błędowic. Rekonstrukcja i opis*, „Cieszyńskie Studia Muzealne / Těšínský muzejní sborník”, 5, 2013.
- Dybek Elżbieta, *Lokacje na prawie niemieckim In Cruda Radice w południowej części województwa krakowskiego w latach 1334–1434*, „Roczniki Humanistyczne”, 41, 1993, 2.

- Fajer Maria, Woskowicz-Ślęzak Beata, *Geologiczne i geomorfologiczne uwarunkowania lokalizacji dawnych młynów wodnych nad dolną Liswartą*, „Acta Geographica Silesiana”, 22, 2016.
- Flathe Heinrich Theodor, *Manteuffel, Ernst Christoph Graf von*, [w:] *Allgemeine Deutsche Biographie*, t. 20, red. Rochus von Liliencron, Leipzig 1884.
- Fukári Valéria, *Felső-Magyarországi főúri családok. A Zayak és rokonaik 16–19. század*, Pozsony 2008.
- Gabrys Wilhelm, *Dzieje Drogomyśla*, Drogomyśl 1978 [rękopis w zbiorach prywatnych].
- Głajcar Andrzej, *Historia ewangelickiego zboru w Drogomyślu od roku 1788 aż do roku 1870*, „Kalendarz Ewangelicki” [Cieszyn], 1897.
- Gojniczek Waclaw, *Grodziecycy z Brodów herbu Radwan w XV–XVIII wieku*, „Genealogia. Studia i materiały historyczne”, 11, 1999.
- Gojniczek Waclaw, *Kopiarz majątku ziemskiego w Pruchnej XVIII wieku*, [w:] *Archiwa i archiwalia górnośląskie*, [t.] 1, red. Edward Długajczyk, Waclaw Gojniczek, Barbara Kalinowska-Wójcik, Katowice 2008.
- Gojniczek Waclaw, *Nieznany dyplom Przemysława I Noszaka, księcia cieszyńskiego, z 1380 roku. Przyczynek do pochodzenia Mazańcowskich z Mazańcovic vel Lhot-skich z Lhoty (Ligocki z Ligoty)*, „Średniowiecze Polskie i Powszechnie”, 13, 2021.
- Gojniczek Waclaw, *Okupacja szwedzka księstwa cieszyńskiego w czasie wojny trzydziestoletniej i stosunek do niej miejscowego społeczeństwa*, [w:] *Po obu stronach Bałtyku. Wzajemne relacje między Skandynawią a Europą Środkową*, t. 1, red. Jan Harasimowicz, Piotr Oszczanowski, Marcin Wisłocki, Wrocław [2006].
- Gojniczek Waclaw, *Rotunda – jej wezwanie, duchowni oraz wyposażenie*, [w:] Teresa Rodzińska-Choraży [i in.], *Rotunda na Górze Zamkowej w Cieszynie. Badania archeologiczno-architektoniczne 1941–2017*, Cieszyn – Kraków 2020.
- Gojniczek Waclaw, *Rotunda na tle dziejów Śląska Cieszyńskiego*, [w:] Teresa Rodzińska-Choraży [i in.], *Rotunda na Górze Zamkowej w Cieszynie. Badania archeologiczno-architektoniczne 1941–2017*, Cieszyn – Kraków 2020.
- Gojniczek Waclaw, *Sprawy wyznaniowe*, [w:] *Dzieje Cieszyna od pradziejów do czasów współczesnych*, red. Idzi Panic, t. 2, Waclaw Gojniczek, Janusz Spyra [i in.], Cieszyn w czasach nowożytnych (1528–1848), Cieszyn 2010.
- Gojniczek Waclaw, *Szlachta protestancka wobec przemian religijnych w księstwie cieszyńskim na przełomie XVII–XVIII wieku*, [w:] *Halle i Sulechów – ośrodki pietyzmu i edukacji. Tło religijno-historyczne, powiązania europejskie*, red. Bogumiła Burda, Anna Chodorowska, Bogumiła Husak, Brigitte Klosterberg, Zielona Góra 2019.
- Gojniczek Waclaw, *Upadek rodziny Czelów z Czechowic. Okoliczności konfliktu kanclerza Jana Czelo z Czechowic z księciem cieszyńskim Waclawem III Adamem*, [w:] *Šlechtic v Horním Slezsku. Vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15. – 20. století) / Szlachcic na Górnym Śląsku. Relacje między regionem i centrum w losach i karierach szlachty na Górnym Śląsku (XV–XX wiek)*, uspořádal Jiří Brňovják, Waclaw Gojniczek, Aleš Zářický, Ostrava – Katowice 2011.

- Gojniczek Waław, *U schyłku panowania dynastii Piastów (1528–1653)*, [w:] *Dzieje Cieszyna od pradziejów do czasów współczesnych*, red. I. Panic, t. 2, W. Gojniczek, J. Spyra [i in.], *Cieszyn w czasach nowożytnych (1528–1848)*, Cieszyn 2010.
- Gojniczek Waław, *Urzędy książęce i ziemskie w ustroju księstwa cieszyńskiego (1477–1653)*, Katowice 2014.
- Gojniczek Waław, *W epoce nowożytnej (1526–1815)*, [w:] Waław Gojniczek, Lech Krzyżanowski, Jerzy Sperka, *Komorowice Krakowskie, Komorowice Śląskie. Dzieje dwóch miejscowości, potem czterech, a dzisiaj dzielnic(y) Bielska Białej, Bielsko-Biała 2024*.
- Gojniczek Waław, Machej Anna, *Oddział w Cieszynie*, „Szkice Archiwalno-Historyczne”, 1, 1998.
- Gorzelik Jerzy, *Obraz i słowo. Wyznaniowy dwugłos w sztuce Górnego Śląska drugiej połowy XVII wieku na przykładzie polichromii w Żernicy i epitafium w Hażlachu*, „Szkice Archiwalno-Historyczne”, 11, 2014.
- Grobelný Andělín, *Do kroniky obce Závady na Karvinsku*, „Těšínsko”, 12, 1969, 1.
- Grúňová Zuzana, *Žilina-Bytčica a niektoré kapitoly jeho histórie / Baroque manor house in Žilina-Bytčica and some chapters of its history*, „Civil and Environmental Engineering”, 9, 2013, 1.
- Gumowski Marian, *Herby i pieczęcie miejscowości województwa śląskiego*, Katowice 1939.
- Harc Lucyna, *Scenograf i rysownik historykiem. O przyczynach powstania Topografii Śląska F.B. Wernera*, [w:] *Causa creandi: o pragmatyce źródła historycznego*, red. Stanisław Rosik, Przemysław Wiszewski, Wrocław 2005.
- Heck Roman, *Uwagi o gospodarce folwarcznej na Śląsku w okresie odrodzenia*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 11, 1956, 2.
- Horodyski Bogdan, *Dzieje Atlasu Śląska 1720–1752*, Warszawa 2002.
- Hosák Ladislav, *Historický místopis zemeň Moravskoslezské*, [Vyd. 2], Praha 2004.
- Hölder Alfred, *Special-Orts-Repertorien der im Oesterreichischen Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder. Special-Orts-Repertorium von Schlesien / Podrobný seznam míst ve Slezku / Szczegodowy wykaz osad w Szląsku*, t. 11, Wien 1885.
- Janczak Julian, *Zarys dziejów kartografii śląskiej do końca XVIII wieku*, Opole 1976.
- Jež Radim, *Kariéra konvertity. Životní osudy kní – žete Adama Václava Těšínského (1574–1617)*, [w:] *Šlechtic v Horním Slezsku. Vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15. – 20. století) / Szlachcic na Górnym Śląsku. Relacje między regionem i centrum w losach i karierach szlachty na Górnym Śląsku (XV–XX wiek)*, uspořádali Jiří Brňovják, Waław Gojniczek, Aleš Zářícký, Ostrava – Katowice 2011.
- Jež Radim, *Listiny těšínských knížat renesančního věku. Rekonstrukce knihy „Matrica privilegiorum ab anno 1558”*, Český Tešín 2010.

- Jež Radim, *Pergamenové listiny Těšínských Piastovců z Let 1408–1566 Z Rakouské Národní Knihovny ve Vídni*, „Práce a studie Muzea Beskyd – Společenské vědy”, 24, 2012.
- Jež Radim, *Prameny ke sporům o těšínské zemské zřízení z poslední třetiny 16. století*, „Práce a studie Muzea Beskyd – Společenské vědy”, 20, 2008.
- Jež Radim, *Reformacja książecka w księstwie cieszyńskim w XVI wieku. Kilka refleksji o przemianach wyznaniowych rozwoju religii w okresie konfesjonalizacji [w:] Dziezdictwo Górnośląskiej Reformacji. Wpływ protestantyzmu na politykę, społeczeństwo i kulturę w wiekach XVI–XX*, red. Joachim Bahlcke, Wachław Gojniczek, Ryszard Kaczmarek, Katowice 2019.
- Jež Radim, *Správa Těšínského knížectví Janem z Pernštejna v letech 1528–1545*, „Práce a studie Muzea Beskyd – Společenské vědy”, 20, 2008.
- Kajzer Karol, *Dzieje wsi Ochaby*, wyd. 2, Cieszyn 2018.
- Kaláb Jiří, *Nigriniho mapa Těšínska*, „Těšínsko”, 46, 2001, 2.
- Karaś Mieczysław, *Václav Davídek, O názvech a jménech Těšínska: s rejstříkem jmen z urbářů z let 1577, 1621, 1692, 1755, Opava 1949*, „Onomastica. Pismo poświęcone nazewnictwu geograficznemu i osobowemu”, 2, 1956.
- Karger Wiktor, *Besitzwechsel des landtäflichen Teschner Adels im 16. und 17. Jahrhundert*, „Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Schlesiens”, 21, 2006.
- Kasperlik von Teschenfeld Matthias, *Herzog Wenzel's von Teschen Wirksamkeit*, cz. 1, *In Angelegenheiten der Städte*, „Notizen-Blatt”, 1874, 1.
- Kasperlik von Teschenfeld Matthias, *Kasimir II. (1477–1528) in seiner Wirksamkeit als oberster Hauptmann in Schlesien und als Herzog von Teschen, nebst einem Rückblick auf den ältere Länderbesitz*, [cz. 3], „Notizen-Blatt”, 1873, 3.
- Kielkowski Wojciech, *Pruchna. Dzieje wioski od czasów najdawniejszych do 1945 roku*, Pruchna 2022.
- Kliber Jan, *Radość z domu Bożego. Parafie ewangelickie na Śląsku Cieszyńskim i Opawskim po patentach tolerancyjnym i protestanckim*, Bielsko-Biała 2013.
- Kołodziejczyk Anna, *Ryby i rybolówstwo w świecie XVI-wiecznego gospodarczego piśmiennictwa polskiego*, „Echa Przeszłości”, 14, 2013.
- Konias Andrzej, *Kartografia topograficzna Śląska Cieszyńskiego i zaboru austriackiego od II połowy XVIII wieku do początku XX wieku*, Katowice 2000.
- Konias Andrzej, *Kartograficzny obraz Śląska na podstawie map księstw śląskich Jana Wolfganga Wielanda i Mateusza Schubartha z połowy XVIII wieku*, Katowice 1995.
- Konias Andrzej, *Pierwsze wojskowe zdjęcie topograficzne Galicji z okresu „józefińskiego”*, [w:] *Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779–1783*, t. 1, cz. A, red. Waldemar Bukowski, Bogusław Dybaś, Zdzisław Noga, Kraków 2012.
- Kowalczyk Elżbieta, *Momenty geograficzne państwa Bolesława Chrobrego. Na styku historii i archeologii*, „Kwartalnik Historyczny”, 107, 2000, 2.

- Kowalská Eva, *Evanjelické a. v. spoločenstvo v 18. storočí. Hlavné problémy jeho vývoja a fungovania v spoločnosti*, Bratislava 2001.
- Krasnowolski Bogusław, *Lokacyjne układy osadnicze w okolicach Bielska – próba rekonstrukcji*, [w:] *Bielsko-Bialskie Studia Muzealne*, t. 2, red. Jerzy Polak, Bielsko-Biała 1995.
- Kropiwnicki Władysław, *Skorowidz miejscowości Górnego Śląska i Śląska Cieszyńskiego z wyszczególnieniem powiatu, posterunku względnie Komisarjatu Policyjnego tudzież Sądów Grodzkich*, Katowice 1931.
- Król Józef, *Bogu i nikomu innemu na cześć. O początkach zboru tolerancyjnego w Drogomyślu*, „Przegląd Ewangelicki”, 2008, 1/2.
- Król Józef, *Rys genealogiczny szlacheckiego rodu Kaliszów*, „Jesteśmy. Pismo Ewangelików Parafii Drogomyśl”, nr 26 z 12 VII 2015.
- Krukowski Jan, *Genealogia rodziny Czelo*, „Rocznik Muzeum w Gliwicach”, 5, 1989.
- Kuhn Walter, *Geschichte der deutschen Sprachinsel Bielitz (Schlesien)*, Würzburg 1981.
- Kwaśniewska-Mżyk Krystyna, *Słownictwo specjalistyczne w książce o budowie stawów Olbrychta Strumieńskiego*, „Zeszyty Naukowe. Językoznawstwo”, 9, 1984.
- Londzin Józef, *Kościół drewniany na Śląsku Cieszyńskim*, Cieszyn 1932.
- Londzin Józef, *Polskość Śląska Cieszyńskiego*, Cieszyn 1924.
- Ładogórski Tadeusz, *Studia nad zaludnieniem Polski w XIV wieku*, Wrocław 1958.
- Macúrek Josef, *Turzonowie na Morawach i na Śląsku w końcu XV i w pierwszej połowie XVI wieku. Z historii stosunków czesko-polskich w okresie humanizmu*, „Śląski Kwartalnik Sobótka”, 14, 1959, 1.
- Madej Grzegorz, *Imago Bilicensis. Dawne Bielsko, na wybranych mapach (1557–1859)*, „Bielsko-Bialskie Studia Muzealne”, 6, 2018.
- Makowski Mariusz, *Šlechtická sídla na Těšínském Slezsku / Szlacheckie siedziby na Śląsku Cieszyńskim*, Český Těšín 2005.
- Makula-Kosek Wanda, *Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie, zmiany*, t. 2, C–D, red. Kazimierz Rymut, Kraków 1997.
- Maleczyński Karol, Turoń Bronisław, *Średniowieczne silesiaca i polonica w zbiorach bibliotecznych i archiwalnych w Wiedniu*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 18, 1963, 1.
- Marcinkiewicz Andrzej, *Słownik niemieckich nazw miejscowości Drugiej Rzeczypospolitej pod kontrolą III Rzeszy (1939–1945)*, Warszawa 2003.
- Markgraf Hermann, *Die Rechnungüber Peterspfennig im Archidiaconat Oppeln 1447*, Breslau 1892.
- Maroń Franciszek, *Parafia górnośląska w pierwszym ćwierćwieczu XVIII w.*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 5, 1972.
- Maroń Franciszek, *Rozwój sieci parafialnej diecezji katowickiej do końca XV w.*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 2, 1969.

- Mączka Michał, *Problemy Johanna Wolfganga Wielanda z opracowaniem map księstw górnośląskich w świetle zbioru dokumentów Archiwum Miejskiego w Bytomiu*, „Szkice Archiwalno-Historyczne”, 3, 2007.
- Michow Elżbieta, *Legenda Kielc zamknięta w nazwie. Studium etymologiczne i kulturowe*, Kielce 2008.
- Morelowski Marian, *Ocalone rękopisy F.B. Wernhera i ich znaczenie dla historii sztuki i kultury Śląska*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego”, 5, 1950.
- Morys-Twarowski Michael, *Z dziejów kontrreformacji na Śląsku Cieszyńskim albo jak Suchankowie z Brzezówki w XVII i XVIII wieku wiarę zmieniali*, „Historica Revue Pro Historii a Přebuzné Vědy”, 9, 2018, 1.
- Mrózek Robert, *Nazwy miejscowe dawnego Śląska Cieszyńskiego*, Katowice 1984.
- Mrózek Robert, *System mikrotoponimiczny Śląska Cieszyńskiego XVIII wieku*, Katowice 1990.
- Musioł Ludwik, *Dokument sprzedaży księstwa pszczyńskiego z dn. 21 lutego 1517 roku*, „Roczniki Towarzystwa przyjaciół nauk na Śląsku”, 2, 1930.
- Musioł Ludwik, *Pierwsze źródłowe wzmianki z dziejów w województwie śląskim*, „Komunikat Instytutu Śląskiego w Katowicach”, 4, 1939, 7.
- Müller Karel, *Pečeti a znaky obcí českého Těšínska*, Český Těšín 1997.
- Nadrowski Henryk, *Budowa kościoła Dobrego Pasterza w Drogomyślu (1966–1969)*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 21, 1998.
- Nitrl Josef, *Zur Geschichte des Teschner Adels*, „Adler. Monatsblatt der Vereine für Sippenforschung in der Ostmark”, 4, 1942, [cz. 1] 1–3; [cz. 2] 4–6.
- Nitsch Kazimierz, *Dialekty polskie Śląska*, cz. 1, wyd. 2, Kraków 1939.
- Nowack Alfons, *Geschichte der Landpfarreien des Archipresbyterates Sohrau*, Oppeln 1912.
- Nowack Alfons, *Historia parafii wiejskich archiprezbiteratu Żory na Górnym Śląsku*, Opole 2011.
- Nowak Daniel Krzysztof, *Stały Kataster w Galicji*, „Rocznik Kolbuszowski”, 18, 2018.
- Nyrek Aleksander, *Gospodarka rybna na Górnym Śląsku od połowy XVI do połowy XIX w.*, Wrocław 1966.
- Nyrek Aleksander, *Kultura użytkowania gruntów uprawnych, lasów i wód na Śląsku od XV do XX wieku*, Wrocław 1992.
- Nyrek Aleksander, *Rozmieszczenie gospodarki rybnej na Śląsku od połowy XVII do połowy XIX wieku*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 21, 1966, 1.
- Panic Idzi, *Cesarza Józefa I regulacja opłat kościelnych dla protestantów śląskich z 1708 roku*, „Pamiętnik Cieszyński”, 11, 1996.
- Panic Idzi, *Dzieje Górek Wielkich i Małych*, [Cieszyn 2005].
- Panic Idzi, *Dzieje polityczne Cieszyna w średniowieczu (do 1528 roku)*, [w:] *Dzieje Cieszyna od zarania do schyłku średniowiecza*, red. Idzi Panic, Cieszyn 2010.

- Panic Idzi, *Fundacje mieszczan księstwa cieszyńskiego na rzecz szpitali w okresie rządów regencyjnych Jana z Pernstejnu (1528–1544). Z badań nad dziejami Kościoła w księstwie cieszyńskim na przełomie średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych*, „Średniowiecze Polskie i Powszechne”, 4, 2007.
- Panic Idzi, *Historia osadnictwa w księstwie opolskim we wczesnym średniowieczu*, Katowice 1992.
- Panic Idzi, *Język mieszkańców Śląska Cieszyńskiego od średniowiecza do połowy XIX wieku*, Cieszyn 2016.
- Panic Idzi, *Kilka nieznanych nazw terenowych dawnego Śląska Cieszyńskiego*, „Pamiętnik Cieszyński”, 9, 1994, 2.
- Panic Idzi, *Księstwo cieszyńskie w średniowieczu*, Cieszyn 1988.
- Panic Idzi, *Osadnictwo w ziemi cieszyńskiej w okresie wczesnego średniowiecza*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 39, 1984, 1.
- Panic Idzi, *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych (1528–1653)*, Cieszyn 2011.
- Panic Idzi, *Uposażenie ziemskie rodziny Czelo z Czechowic za panowania Piastów. Z badań nad drogami awansu i uposażeniem majątkowym szlachty cieszyńskiej w czasach piastowskich 1290–1653*, „Średniowiecze polskie i powszechne”, 3, 2004.
- Panic Idzi, *Uwagi na temat czasu lokacji oraz uzyskania pełni praw samorządowych Cieszyna w średniowieczu*, [w:] *Samorządowość i elity władzy w Cieszynie na przestrzeni dziejów*, red. Idzi Panic, Cieszyn 2002.
- Panic Idzi, *Z badań nad osadami zanikłymi na Górnym Śląsku w średniowieczu. Uwagi w sprawie istnienia zaginionych wsi podcieszyńskich, Nageuuizi, Suenschizi, Suburbium, Radouiza, Zasere, Clechemuje oraz Novosa*, „Pamiętnik Cieszyński”, 15, 2000.
- Panic Idzi, współpr. Czechowicz Bogusław, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu do 1528 roku*, Cieszyn 2010.
- Paprotny Zbigniew, *Johann George Schreiber's Atlas selectus: editions and dating*, „Polish Cartographical Review”, 52, 2020, 1.
- Patzelt Herbert, *Bludowsky, Georg Friedrich*, [w:] *Ostschlesische Porträts. Biographisch-bibliographisches Lexicon von Österreichisch Ostschlesien*, t. 1, A–D, bearb. von Karl Walter Neumann, Berlin 1991.
- Patzelt Herbert, *Gräfin Manteuffel, geborene von Bludowsky (1689–1756) – Eine Oberschlesierin in den Mittelpunkt der deutschen Barockkultur des 18. Jahrhunderts*, „Schlesien”, 18, 1973.
- Peter Anton, *Burgen und Schlösser im Herzogthum Schlesien*, Teschen 1894.
- Piekosiński Franciszek, *Rycerstwo Polskie wieków średnich. Obejmuje dwanaście pierwszych pokoleń rycerstwa polskiego wieków średnich*, t. 2, Kraków 1896.
- Pilnáček Josef, *Die Älteste genealogie der grafen Wilczek*, Wien 1936.

- Pilnáček Josef, *Rody stareho Slezska*, t. 3, P–Š, Jilové u Prahy 1972.
- Pindur David, *Książę czasów przelomu. Kazimierz II Cieszyński (1450–1528) i jego władztwo*, Wrocław 2010.
- Pindur David, *Zmiany wyznaniowe w księstwie cieszyńskim w XVII wieku*, [w:] *Dziedzictwo Górnośląskiej Reformacji. Wpływ protestantyzmu na politykę, społeczeństwo i kulturę w wiekach XVI–XX*, red. Joachim Bahlcke, Waław Gojniczek, Ryszard Kaczmarek, Katowice 2019.
- Polak Jerzy, *Powstanie miasta Strumienia w świetle dokumentów*, [w:] *Strumień. Z dziejów miasta od jego początków do 1939 roku*, red. Bolesław Orszulik, Strumień 1983.
- Pobóg-Lenartowicz Anna, *Magdalena, matka ostatnich Przemyślidów*, [w:] *Opawscy Przemyślidzi w dziejach i kulturze*, red. Bogusław Czechowicz, Ilona Matejko-Peterka, Bogdan Kloch, Jerzy Sperka, Opawa – Katowice 2022.
- Polczkowa Barbara, *Urbarz „państwa” frysztackiego z roku 1571*, „Pamiętnik Cieszyński”, 12, 1997.
- Popiołek Franciszek, *Dzieje Śląska Austriackiego z ilustracjami*, Cieszyn 1913.
- Popiołek Franciszek, *Historia osadnictwa w Beskidzie Śląskim*, Katowice 1939.
- Prasek Vincenc, *U zemského práva Těšínského 1590–1600*, „Noviny Těšínské”, 9, 1901.
- Putek Józef, *O zbójnickich zamkach, heretyckich zborach i oświęcimskiej Jerozolimie. Szkice z dziejów pogranicza śląsko-polskiego*, Kraków 1938.
- Radimský Jiří, *Berní sumář Těšínska z r. 1619*, „Slezský Sborník”, 51, 1953, 1.
- Raszka Ewa, *Zarys Dziejów i życia społecznego wsi Pruchna*, Pruchna 2010.
- Richthoffen Friedrich Wilhelm von, *Beiträge zur schlesischen Familienkunde, 11. Stammen die Tieschowitz und Tieschowa von dem uradelingen Geschlechte der Czelo von Czechowitz ab?*, „Schlesische Geschichtsblätter”, 1913, 3.
- Rogowska-Cybulska Ewa, *Etymologie ludowe nazw miejscowości zawarte w Legendach i podaniach Kurpiów*, „Prace Językoznawcze”, 21, 2019, 2.
- Roth Thomas, *Jonáš Nigrini – exulant mnoha tváří*, „Těšínsko”, 65, 2022, 1.
- Rozwadowski Jan, *Bulla z roku 1136. Jako najstarszy zabytek języka polskiego*, Kraków 1909.
- Saheb Jan, *Dějiny Paskova*, Paskov 2017.
- Sawicki Ludomir, *Przyczynki do bibliografii kartograficznej ziem polskich. Spis map Archiwum Wojennego w Wiedniu, odnoszących się do ziem polskich*, Warszawa 1920.
- Sedláček August, *Místopisný slovník historický království českého*, Praha 1909.
- Sedláček August, *Rozvržení místních pojmenování na Moravě*, „Časopis Matice moravské”, 30, 1906, 1.
- Semkowicz Władysław, *Piekosiński Franciszek Dr. Rycerstwo polskie wieków średnich t. III obejmuje: Rycerstwo małopolskie w dobie piastowskiej (1200–1366) 8-vo. Str. CCXXXIII i 751 nadto 13-arkuszowy. Wykaz osób i miejscowości. Kraków 1901 i 1902. Nakładem autora.*, „Kwartalnik Historyczny”, 17, 1903.

- Sękowski Roman, *Herbarz szlachty śląskiej. Informator genealogiczno-heraldyczny*, t. 1, A–C, Katowice 2002.
- Skrobek Bartłomiej, *Pieczenie wiejskie w Galicji — stan i perspektywy badań*, [w:] *Wież w heraldyce i sfragistyce polskiej*, red. Agnieszka Gut, Paweł Gut, Warszawa 2012.
- Sláma František, *Dějiny Těšínska*, Praha 1889.
- Slovník naučný*, red. František Ladislav Rieger, t. 12, *Doplňky a opravy A – Gythonové*, Praha 1890.
- Słownik biograficzny Ziemi Pszczyńskiej*, red. Alojzy Lysko, Pszczyna 1994.
- Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 2, C–E, red. Henryk Borek, Stanisław Rospond, Warszawa – Wrocław 1985.
- Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 6, KOS–LIG, red. Stanisława Sochacka, Opole 1992.
- Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 9, NOC–PATH, red. Stanisława Sochacka, Opole 1999.
- Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 10, PATO–POZ, red. Stanisława Sochacka, Opole 2002.
- Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 13 SPAD–SZYW, red. Stanisława Sochacka, Opole 2007.
- Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 15, WEM–WRZES, red. Stanisława Sochacka, Opole 2011.
- Słownik staropolski*, t. 11, z. 3, *Zapowiadanie–Zawity*, red. nacz. Stanisław Urbańczyk, Kraków 1997.
- Sokół Małgorzata, *Wyszczególnienie szlacheckich obiektów rezydencjonalnych Śląska Cieszyńskiego – Karty charakterystyki*, t. 1, A–F, Gliwice 2022 [załącznik nr 2 do niepublikowanej pracy doktorskiej *Typologia stylowa rezydencji szlacheckich na obszarze Śląska Cieszyńskiego* obronionej na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej].
- Solarz Marcin Wojciech, *Nazwy wsi źródłem wiedzy o przeszłości na przykładzie toponimów z Doliny Olszynki na Pogórzu Ciężkowickim*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica”, 25, 2016.
- Sperka Jerzy, *W średniowieczu i na początku czasów nowożytnych*, [w:] Waław Gojniczek, Lech Krzyżanowski, Jerzy Sperka, *Komorowice Krakowskie, Komorowice Śląskie. Dzieje dwóch miejscowości, potem czterech, a dzisiaj dzielnic(y) Bielska Białej*, Bielsko-Biała 2024.
- Spyra Janusz, *Historiografia a tożsamość regionalna w czasach nowożytnych na przykładzie Śląska Cieszyńskiego w okresie od XVI do początku XX wieku*, Częstochowa 2015.
- Spyra Janusz, *Juden im Teschener Schlesien unter der Herrschaft Karls VI. (1711–1740)*, „Oberschlesisches Jahrbuch”, 10, 1994.

- Spyra Janusz, *Kamienica przy ul. Menniczej 46 w Cieszynie (siedziba Książnicy Cieszyńskiej). Opracowanie historyczne*, Cieszyn 2001 [wydruk komputerowy w zasobie Działu Historii MSC].
- Spyra Janusz, *Książęce i cesarskie przywileje dla żydowskiej rodziny Singerów z Cieszyna*, „Pamiętnik Cieszyński”, 7, 1993.
- Spyra Janusz, *Materiały do dziejów Żydów w okręgach sądowych skoczowskim i strumieńskim do końca XIX w.*, [w:] *W Cieniu skoczowskiej synagogi*, red. Janusz Spyra, Skoczów 1994.
- Spyra Janusz, *Między Europą a zaściankiem: Żydzi na Śląsku Cieszyńskim na przestrzeni wieków*, „Studia Antropologiczne i Etnologiczne”, 1, 1997.
- Spyra Janusz, *Spoleczeństwo Ustronia w świetle XVIII-wiecznych katastrów*, [w:] *Studia z dziejów Ustronia*, red. Idzi Panic, Ustroń 2000.
- Spyra Janusz, *Sytuacja Kościoła w księstwie cieszyńskim przed wystąpieniem Marcina Lutra*, [w:] *Dziedzictwo Górnos Śląskiej Reformacji. Wpływ protestantyzmu na politykę, społeczeństwo i kulturę w wiekach XVI–XX*, red. Joachim Bahlcke, Waclaw Gojniczek, Ryszard Kaczmarek, Katowice 2019.
- Spyra Janusz, *Szlachecka rodzina Bludowskich z Dolnych Bludowic herbu Kozioł i zażytki sztuki z nią związane*, [w:] „Familia Silesiae”, t. 1, red. Idzi Panic, Waclaw Gojniczek, Mariusz Makowski, Cieszyn 1997.
- Spyra Janusz, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848*, Cieszyn 2012.
- Spyra Janusz, *Ztracený svět Židů na Těšínském Slezsku / Utracony świat Żydów na Śląsku Cieszyńskim*, Cieszyn 2013.
- Spyra Janusz, *Żydowskie gminy wyznaniowe na Śląsku Austriackim (1742–1918)*, Katowice 2009.
- Strzelecki Krzysztof, *18th century Vistula River geography in view of Franciszek Florian Czaki's Maps*, „Quaestiones Geographicae”, 32, 2013, 1.
- Strzelecki Krzysztof, *Wisła na mapie Franciszka Floriana Czakiiego z drugiej połowy XVIII wieku*, „Śląskie Prace Geograficzne”, 5, 2008.
- Szady Bogumił, *Dawna mapa jako źródło w badaniach geograficzno-historycznych*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 66, 2018, 2.
- Szaflarski Józef, *Pierwsza mapa Śląska Cieszyńskiego z pocz. XVIII w.*, „Zaranie Śląskie”, 26, 1963, 3.
- Szczerbowska-Kopacz Joanna, *Klasyfikacja, znaczenie oraz pochodzenie nazw geograficznych w Polsce*, „Językoznawstwo”, 5, 2011, 1
- Szelong Krzysztof, *Podróże edukacyjne szlachty cieszyńskiej (do końca XVII w.). Motywy, kierunki, konsekwencje*, [w:] *Książka. Biblioteka. Szkoła w kulturze Śląska Cieszyńskiego*, red. Janusz Spyra, Cieszyn 2001.

- Szeruda Jan Jerzy, *Historia Drogomyśla w aspekcie przemian reformacyjnych*, Drogomyśl 2006.
- Szulc Halina, *Morfogeneza osiedli wiejskich w Polsce*, Wrocław 1995.
- Szulc Halina, *Typy wsi Śląska Opolskiego na początku XIX wieku i ich geneza*, Warszawa 1968.
- Szumiec Anna Maria, *Gospodarka Stawowa na Górnym Śląsku. Zarys Historii*, [w:] „Kalendarz Cieszyński”, 2006.
- Szuster Ewelina, *Wokół początków Wisły Małej*, „Pamiętnik Cieszyński”, 12, 1997.
- Szymański Józef, *Nauki pomocnicze historii*, wyd. 6, Warszawa 2008.
- Téma Bedřich, *Závada*, „Těšínsko”, 6, 1963.
- Trelińska Barbara, *Kancelaria i dokumenty książąt cieszyńskich 1290–1573*, Warszawa – Łódź 1983.
- Tyrna Karol, *Historia Parafii w Drogomyślu*, „Z Problemów Reformacji”, 1981/82, 3/4.
- Weltzel Augustyn, *Historia szlacheckiego i baronowskiego rodu von Eichendorffów*, Opole 2013.
- Woyda Stefan, *Archeologiczne zdjęcie terenu – ogólne założenia metody w oparciu o doświadczenia mazowieckie*, [w:] *Zdjęcie archeologiczne Polski*, red. M. Konopka, Warszawa 1981.
- Wójtowicz Marian, *Nasze Wioski. Drogomyśl*, „Nowa Formacja”, nr 10 z 30 X 1992.
- Wróbel Stanisław, *Badania chemiczne stawów*, [w:] *Półwiecze działalności rybackiego ośrodka Polskiej Akademii Nauk w Gołyszach*, red. Maria Anna Szumiec, Gołysz 1998.
- Wytyczak Roman, *Mapa Śląska M. Quada z XVI w., księstwa cieszyńskiego T.C. Lottera z XVIII w. i Ukrainy według W. Beauplana z XVII stulecia – nowe nabytki Gabinetu Kartografii Ossolineum*, „Czasopismo Zakładu Narodowego Imienia Ossolińskich”, 13, 2002.
- Wytyczak Roman, *Śląsk w dawnej kartografii. Obraz Śląska na mapach XVI–XVIII wieku w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*, Wrocław 1998.
- Zaborski Bogdan, *O typowych kształtach wsi w Polsce*, Warszawa 1946 [niepublikowany maszynopis w zbiorach Politechniki Warszawskiej].
- Zawisza Oskar, *Dzieje Strumienia*, cz. 1, Cieszyn 1909.
- Znamierowski Alfred, *Pieczenie i herby Śląska Cieszyńskiego*, Górki Wielkie – Cieszyn 2011.

Strony internetowe

550-lecie Drogomyśla rozpoczęte, <https://www.strumien.pl/news/550-lecie-drogomysla-rozpoczete?month=9&year=2020>

Drogomyśl, <https://www.strumien.pl/drogomysl>

Drogomyśl, <https://www.strumien.pl/drogomysl-turysta>

Geoportal Infrastruktury Informacji Przestrzennej, <https://pzgik.geoportal.gov.pl/>

Herb Drogomyśla, www.edrogomysl.pl/herb-drogomysla/

[Informatyczny System Ośłony Kraju – Mapa zagrożenia powodziowego z głębokością wody. Drogomyśl M-34-74-B-c-3], https://wody.isok.gov.pl/pdf/M34074/M34074Bc3_ZG_02_2019v1.pdf

O sołectwie, <http://www.edrogomysl.pl/o-solectwie/>

Ruszają obchody jubileuszu 550-lecia Drogomyśla, www.wiadomosci.ox.pl/ruszaja-obchody-jubileuszu-550-lecia-drogomysla,35932

[System Informacji Przestrzennej Skoczów], <https://sip.gison.pl/skoczow>

[System Informacji Przestrzennej Strumień], https://sip.gison.pl/strumien_strumien

Zasady tworzenia herbów, flag, sztandarów i pieczęci jednostek samorządu terytorialnego w Polsce, <https://www.gov.pl/web/mswia/zasady-tworzenia-herbow-flag-sztandarow-i-pieczeci-jednostek-samorzadu-terytorialnego-w-polsce>

Indeks osobowy

Indeks obejmuje nazwy osobowe przywoływane w całości książki, a także w przypisach, lecz z wyłączeniem autorów przytaczanych publikacji.

A

Abraham 172

Adam Waclaw, *książę cieszyński*
78, 81, 89, 90, 123, 124, 139, 141,
149, 150

Albert Sasko-Cieszyński, *książę*
cieszyński 13,

Andreae Jan Filip 42, 43

Anna Hohenzollern, *księżna*
cieszyńska 89, 146

August II Mocny, *król Polski* 135

B

Badura Jerzy 57, 62

Bagniewski Zbigniew 111

Baran 64

Barbara 176

Barciak Antoni 145

Bayer Julius 80, 142

Berndt Jan Krzysztof 42

Biermann Gottlieb 98, 100

Bludowski z Dolnych Błędowic
rodzina 153, 157, 158, 159, 184

Adam 157, 158, 168, 184

Anna Maria z domu Arras z
Arrensborfu 127, 157, 158, 159

Anna Poliksena 127, 159

Fryderyk 125, 126, 138, 153,
164, 170

Fryderyk Wilhelm 127, 158

Gustaw Fryderyk 135, 158

Jerzy Fryderyk młodszy 14, 39,
44, 54, 60, 63, 127, 128, 129,
132, 133, 134, 135, 136, 138,
141, 153, 156, 158, 159, 160,

- 165, 168, 171, 174, 175, 179,
180, 187
- Jerzy Fryderyk starszy 60, 68,
126, 127, 157, 158, 184
- Jerzy Karol 129, 135
- Joachim 125, 127, 163
- Joachim starszy 125, 157, 158
- Joanna Sydonia z domu Colonna z Fels 133, 135
- Judyta 125
- Judyta Sydonia 127, 159
- Judyta Sydonia 127, 159
- Katarzyna, z domu Czelo z Czechowic 97, 124, 125, 126, 132, 138, 145, 153, 184
- Katarzyna 125
- Mikołaj 60, 63, 155
- Zuzanna Katarzyna 127, 158
- Bolesław I, *książe cieszyński* 86
- Bolesław II, *książe cieszyński* 86, 87, 105
- Bolesław III Krzywousty, *książe Polski* 28, 29, 30
- Bolko, *legendarny książę polski* 94
- Brancówna 164
- Branitz Jacob 171
- Brańczyk Wilhelm 34
- Braunn Józef 49
- Broda Jan 98, 99, 100, 101, 157
- Brodecki z Brodka
- Anna 68, 69, 81, 117, 118, 119, 139, 188
- Mikołaj 15, 68, 69, 81, 100, 101, 110, 113-119, 124, 138, 139, 142, 143, 182, 183, 188
- Paszko 113
- Paweł 114, 118, 119
- Walentyn 114, 118
- Bruss Johann 171
- Calisch z Kiss Birocz
rodzina 21, 48, 49, 54, 55, 58, 82, 83, 133, 134, 136, 160
- Chrystian 13, 136, 160, 161
- Elżbieta, z domu Petröczy 13, 21, 54, 136, 160
- Fryderyk 49, 82, 176
- Helena 176
- C**
- Cellbrot Gerard 109
- Chlebowczyk Józef 178, 187
- Chmiel Paul 139
- Chociebał 29
- Chromik Grzegorz 169
- Chrystian IV, *król duński* 151, 152
- Chyla 75
- Ciconides Waclaw 168
- Cieszko, *legendarny książę polski* 94
- Cipsa Andreas 160
- Cygan ze Słupska
- Mikołaj 183
- Waclaw 141, 183
- Czaja Jakub 108
- Czaki Florian 52, 53
- Czakon Bartholomäus 170
- Czakon Jakob 171
- Czakon Łucja 77, 79
- Czakon Piotr 77, 79

- Czakon Thomas 170
 Czasia Bartosz 166
 Czaurin 171
 Czelo z Czechowic
     rodzina 95, 96, 119, 124, 139,
     140, 143, 148
     Adrian 148, 149
     Ewa 125
     Henryk 120
     Jadwiga 125
     Jadwiga, z domu Schelihowa z
     Rzuchowa 123, 125
     Jan 120, 123, 124, 138, 141
     Jan Czelo 121
     Jan, *kanclerz księstwa cieszyń-
     skiego* 73, 89, 95, 96, 119, 120,
     121, 122, 148, 183, 188
     Jerzy 120, 123, 124, 125, 138,
     139, 140, 141, 143, 170
     Kasper 120, 123, 124, 138,
     145, 149, 153, 166, 167
     Katarzyna, z domu Sedlnicka z
     Choltic 123
     Magdalena 125
     Małgorzata 125
     Piotr 123, 148
 Czerny Lukas 170
 Czerny Wentzel 170
- D**
- Davídek Václav 33
 Dewagii Maciej 92
 Dohna Karl Hannibal 151
 Domasław 29
 Drahomyśl 30
 Drogomyśl 28, 30, 33, 106
 Dwornik Bartosz 79, 140
 Dybek Elżbieta 107
- E**
- Elżbieta Lukrecja, *księżna cie-
 szyńska* 79, 91, 92, 129, 140, 150,
 151, 152, 153, 173
 Elżbieta, *królowa czeska* 84
 Euchirides Salomon 153
 Eufemia Odonicówna, *księżna
 opolska* 84
 Eufemia, *księżna cieszyńska* 86,
 96, 105
- F**
- Fabricius 127
 Feikel Markus 174, 179
 Felbiger Jan Ignacy 45
 Fembo Krzysztof 48
 Ferdynand I, *cesarz* 122, 172
 Ferdynand II, *cesarz* 151, 173
 Ferdynand III, *cesarz* 92
 Ferdynand IV, *król rzymski* 92
 Filip III, *król Hiszpanii* 90, 150
 Franciszek Stefan Lotaryński,
książe cieszyński 93
 Fryderyk II Wielki, *król pruski* 45
 Fryderyk II, *książe legnicko-brze-
 ski* 147
 Fryderyk Kazimierz, *książe
 cieszyński* 89
 Fryderyk Wilhelm, *książe cie-
 szyński* 90, 91, 150, 184

G

Gabryss George 170
 Gabryś Marcin 127
 Gabryś Wilhelm 34, 67, 99
 Gagatowski Wojciech 150
 Gibietz Johann 170
 Gidz Johann 170
 Glomb Johann 171
 Glomb Paul 170
 Goch z Ochab 69, 80, 97, 103,
 104, 105, 106, 138, 145, 188
 Goczol Paul 170
 Gojniczek Waclaw 100, 101, 114
 Gorzelik Jerzy 159
 Griger 166
 Grobelný Andělín 143
 Grocholski Mikołaj 164
 Grodecki Mikołaj 100, 101,
 Grodzieccy z Brodów 100, 148
 Gruszczycy Jerzy 176
 Gumowski Marian 17, 18, 19, 20,
 25-27
 Gyz Joachim 127, 163

H

Haase Jan Mateusz 45
 Hadrian IV, *papież* 29
 Hałcnowski z Hałcnowa
 rodzina 120
     Elżbieta 145, 149
     Jerzy 166
     Joachim 166, 167
     Waclaw 168
 Hanke Marcin 147

Hirschel Samuel 174
 Hosák Ladislav 98, 100, 137, 142,
 143
 Hus Jan 147

I

Igálffy-Igály Ludwig 100

J

Jabłonowski Józef Aleksander 52
 Jakub 172
 Jakub z Brzezowic 104
 Jan III, *książe oświęcimski* 86
 Jan Jerzy, *książe karniowski* 90,
 150
 Jan Luksemburski, *król czeski* 85
 Janik Górka 138
 Jasiak z Bełsznicy 97, 103, 104
 Jerzy Hohenzollern, *książe kar-
 niowski* 147
 Jerzy z Podiebradów, *król czeski*
 87
 Jež Radim 147
 Jidz Joachim 156, 157
 Józef II, *cesarz* 53
 Jursza Jerzy Bogumił 83

K

Kahl Mikołaj 149
 Karaś Mieczysław 33
 Karol I, *książe ziębicki* 118
 Karol IV Luksemburski, *cesarz* 85
 Karol VI, *cesarz* 22, 42, 44, 93,
 173
 Karol, *biskup wrocławski* 153

- Karwiński z Karwiny
 Piotr 118
 Sebastian 118
 Kasperlik Mathias 113, 120, 167, 182
 Kassafir Michael 170
 Kazimierz I, *książę cieszyński* 85
 Kazimierz II, *książę cieszyński* 87, 88, 91, 98, 101, 103, 113-119, 121, 146, 147, 162, 181, 182
 Kazimierz III Wielki, *król Polski* 86
 Kazimierz, *książę oświęcimski* 86
 Kecherle z Pierścica Andrzej 183
 Keller Jakob 170
 Keller Mathias 170
 Kellner Adolf 33
 Kidon Martin 170
 Kidon Simon 170
 Kielkowski Wojciech 13, 130
 Kliber Jan 99
 Kloch z Kornic Mikołaj 183
 Kneifel Reginald 95, 96, 132
 Koczy Jan 166
 Koczy Jerzy 166, 167
 Komoniecki Andrzej 156
 Konias Andrzej 47
 Königsmarck Jan 91
 Konrad IX Czarny, *książę oleśnicki* 87
 Kopiel George 170
 Kosa Andreas 171
 Kowala Johann 171
 Krasnowolski Bogusław 108, 109
 Kreyczik Bartholomäus 170
 Krukowski Jan 120, 143
 Kuhn Walter 107
- L**
- Lapikasha Paul 171
 Larisch z Naczesławic Elżbieta, z domu Rostek z Bzia 118
 Lazar Joseph 170
 Lehmann George 170
 Leopold I, *cesarz* 92, 128, 154
 Leopold Lotaryński, *książę cieszyński* 93
 Leszek, *legendarny książę polski* 94
 Lichtenstein
     Ferdynand Jan 92
     Gundaker 91, 151
 Lobel Izrael 176
 Logau ze Starej Wsi Gotfryd 135
 Londzin Józef 159
 Ludwik II Jagiellończyk, *król czeski i węgierski* 88
 Luter Marcin 146, 148
- Ł**
- Łowczany Tymoteusz 149, 150
- M**
- Mach Johann 171
 Mach Wentzel 170
 Maciej Korwin, *król węgierski* 87, 88
 Maciej, *cesarz* 90, 150
 Macura Karol 18, 19, 27,

- Madey Mathias 170
 Maksymilian I, *książę Bawarii*
 90, 150
 Maleczyński Karol 96, 97
 Mansfeld Ernest 91, 92, 151, 152
 Manteuffel
     Bogumiła Agnieszka, z domu
     Bludowska z Dolnych Błędow-
     wic 13, 132, 135, 136, 160
     Ernest Krzysztof 135
 Marek Mathias 171
 Maria Teresa, *cesarzowa* 53
 Markłowski z Żebaczy
     Anna 60, 68, 184
     Jan starszy 60, 68, 184
 Markus 172
 Markus Izaak 66, 175, 176
 Maschko Mathias 170
 Michalik George 170
 Michalik Mathias 170
 Michalik Mathias 170
 Mieszko, *książę cieszyński* 84,
 85, 107
 Mikołaj z Grodzca 101
 Mikołaj z Wojciechowej Wsi 104
 Mikołaj Zema 101
 Missko Jakub 181, 182
 Monka Mathias 170
 Morys-Twarowski Michael 130
 Motschala Andreas 171
 Mrózek Robert 32, 33, 59, 60, 64,
 75, 97, 131, 142
 Müller Jan Krzysztof 44, 53
 Müller Karel 19
 Musioł Ludwik 112
 Muthmann Jan 136, 161
N
 Nadrowski Henryk 99
 Nekanda-Trepka Walerian 164
 Němec Emerich 32
 Nigrini Jonasz 21, 22, 40, 41, 42,
 43, 46, 61, 131, 132, 135
 Nikłowicz Jan 153
 Nyrek Aleksander 184
O
 Obracaj Maria 131
 Obratzay Lukas 171
 Obrazey Georg 170
 Oczadly Jakob 170
 Ogrodzeńska Machna 114
 Oleśnicki Zbigniew, *biskup*
krakowski 87
 Orawski Anna 79
 Orawski Georg 19, 165
 Orawski Wanda 79
 Orawski Władysław 79, 82
 Orawsky Blasius 171
 Orawsky Georg 171
 Orawsky Johann 171
 Orawsky Mates 171
 Orawsky Mathias 171
 Orawsky Michael 170
 Orawsky Paul 171
 Orawsky Wawrzyn 171
 Ottyk Waclaw 154
 Ozga Michael 170

P

Panic Idzi 97, 98, 104, 106, 105,
107, 109, 111, 120, 125, 130, 131,
143, 145, 149, 162, 169

Pellar Paweł 157

Pernstein

Jan 88, 89, 118, 121, 122, 146,
147, 183

Maria, *księżna cieszyńska* 88,
89

Piecha Michael 170

Pieczka Georg 166

Piekosiński Franciszek 28, 29, 30

Pielgrzym z Trzenkowic Waclaw
139

Pindur David 113, 150, 181

Polak Jerzy 114, 115

Popiołek Franciszek 164, 167

Pragenus Jan 153

Prasek Vincenc 119

Pröckel z Proksdorfu Maksymi-
lian 39

Promnitz Baltazar 39, 40

Przemysław I Noszak, *książę
cieszyński* 84, 85, 86, 88

Przemysław II, *książę cieszyński*
86, 87, 101, 103, 114

Przemysław, *książę oświęcimski*
86

R

Radliński Adam 169

Radocki z Radoczy

Jan 152, 155

Mikołaj 39

Raszka Ewa 130

Reichwald Jan 91

Richter Jan Jakub 159, 164

Richter Salomon 159, 164

Richthoffen Fryderyk 95, 96

Roris Jan 153

Rostek z Bzia

Rostek Bernard 118

Rostek Krzysztof 118

Rudolf II, *cesarz* 90, 172

Rudzki z Rudz

Mikołaj 152

Waclaw 122

Rusecki z Eywanu Jan Jerzy 176

Rwaczowski Wawrzyniec Lean-
der 147

S

Saintgenois de Annaucourt Mak-
symilian 175

Salomon Mojżesz 174, 175

Saydok George 171

Schleuen Jan Dawid 51

Schmelling

Bogusław 127, 136, 153

Maria Luiza, z domu Bludow-
ska z Dolnych Błędowic 135,
136

Schreiber Jan Jerzy 52

Schubarth Mateusz 22, 23, 45,
46, 48, 49, 55, 65, 131, 133

Schwartz Michael 170

Sedlnicki z Choltic Jan 89

Semkowicz Władysław 29

- Seutter Mateusz 43
 Siemowit, *książę cieszyński* 85
 Sieniawski Mikołaj Hieronim 93
 Sikora Marta 79
 Simoradzka z Simoradza Magdalena, z domu Rostek z Bzia 118
 Sinapius Jan 95, 96, 135
 Singer
     Jakub 173
     Jakub Abraham 174
     Mojżesz 173
     Walenty Józef 176
 Skrbeński z Hrzistie *rodzina* 21
 Skrobek Bartłomiej 25
 Skrzyszowski z Trzeczkwic Maciej 141
 Słowik Urszula 34
 Smudek Martin 171
 Smyl 15, 80, 97, 103, 104, 105, 113, 138
 Smyl z Krasnej 105
 Sobek z Kornic Wilhelm 39
 Sodzawiczny Paul 170
 Sokół Małgorzata 134
 Sommerfeld Eliasz Daniel, *biskup wrocławski* 129
 Sońska Holszańska, *królowa polska* 86
 Sotornid George 170
 Sperka Jerzy 106, 107, 109
 Spyra Janusz 93, 133, 135, 146, 147, 156
 Sswrczyna Mikołaj 78, 140
 Staniek George 170
 Stanisław 29
 Sturtz Johann 170
 Styskala Mathias 171
 Sudy Jan 166, 167
 Swizy George 170
 Sydonia Katarzyna, *księżna cieszyńska* 89, 148, 149
 Szersznik Leopold Jan 32, 97, 100, 103, 104
 Szeruda Jan Jerzy 36, 99
 Szumski 78, 79, 81, 139, 140
- T**
- Tadeusz Ładogórski 144
 Tanffald z Tanffaldu Bartłomiej 141, 142
 Tankuro Jan 130
 Téma Bedřich 80
 Tłuk z Toszonowic Kaspar 92
 Trach z Brzezia Sylwiusz 135
 Trzanowski Jerzy 154
 Tulley Simon 170
 Turoń Bronisław 96
 Turzo Jan 118
 Tworushka Mathias 170
 Tyrna Karol 99
- U**
- Uchyla Jakub 129
 Uchyla Jan 129
 Wacław I, *książę cieszyński* 86, 87, 96, 105

W

Wacław II, *król czeski* 84
 Wacław II, *książę cieszyński* 88
 Wacław III Adam, *książę cieszyński* 88, 89, 118, 121, 123, 139, 141, 146, 147, 148, 149, 183
 Wacław III, *król czeski* 84
 Wacław IV, *król czeski* 85, 86, 88
 Wallenstein Albrecht 91
 Walter, *biskup wrocławski* 29
 Wentzel Czerny 170
 Wernher Fryderyk Bernard 50, 51, 52
 Wieland Jan Wolfgang 22, 23, 44-56, 62, 65, 82, 109, 131-135
 Wilczek z Dobrej Ziemi i Hulczyna
     rodzina 122
     Jerzy 39
     Katarzyna, z domu Czelo z Czechowic 122
     Mikołaj 122
 Witek George 170
 Witek Johann 170
 Witkuw Michael 166
 Witosek Paul 171
 Wittenberg 92
 Władysław I, *książę cieszyński* 85, 86, 87, 107
 Władysław II Jagiellończyk, *król czeski* 23, 87, 88, 91, 103, 113, 115
 Władysław Jagiełło, *król Polski* 86
 Władysław, *książę cieszyński* 86

Władysław, *książę opolski* 84, 107
 Władysław, *książę oświęcimski* 85
 Woitoschek Jacob 171
 Wojtoschek Georg 170
 Wojtowicz Jerzy 166
 Wolff Mikołaj, *archidiakon opolski* 144, 145
 Wójtowicz Marian 21, 35, 36, 99
 Wrede Krystian 53
 Wróbel Andrzej 175
 Wysocki Gabriel 150

Z

Zamor Paul 171
 Zápolya Stefan 114
 Zawisza Oskar 174
 Znamierowski Alfred 18, 19, 20, 26, 99
 Zubekh Paul 170
 Zydel Adam 170
 Zydel Mathias 171
 Zygmunt I Luksemburski, *cesarz* 86
 Zygmunt I Stary, *król Polski* 116, 182

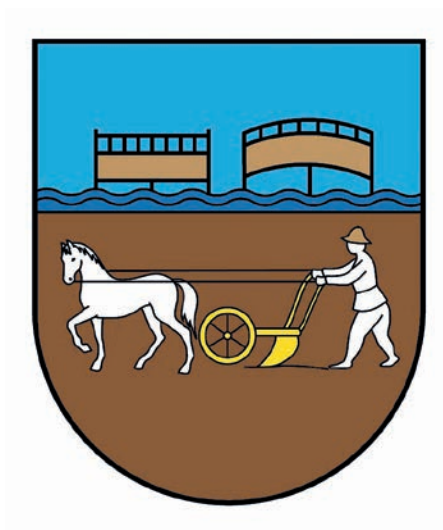
Ryciny

Ryc. 1.
Pierwsza pieczęć Drogomyśla,
odcisk z roku 1793 | APC, KC, sygn. 2148

Ryc. 2.
Druga pieczęć Drogomyśla,
odcisk z roku 1855 | Archiwum parafii ewangelicko-augsburskiej w Drogomyślu,
Zbiór dokumentów luźnych, brak sygnaturoku, fot. ks. Karol Macura

Ryc. 3.

Nieoficjalny Herb Drogomyśla zaprojektowany przez ks. Karola Macurę
| <https://www.strumien.pl/drogomysl>
[dostęp: 19 X 2024]

Ryc. 4.
Okolice Drogomyśla
na fragmencie planu biegu
rzeki Wisły na odcinku
od Ochab Wielkich
do Wisły Małej z roku 1791
| APK, Archiwum Księżąt
Pszczczyńskich, sygn. X 2370

Ryc. 5.
Okolice Drogomyśla
na cieszyńskim wydaniu mapy
księstwa cieszyńskiego Jonasza Nigriniego
*Ducatus in Silesia Superiore Teschinensis
cum adjacentibus Regnorum vicinorum,
Hungariae videlicet et Poloniae,
nec non Marchionatus Moraviae
etc. Terminis Mappa specialis,*
[Cieszyn] 1724 | BUP,
Pracownia Zbiorów Kartograficznych,
sygn. M/4086

Ryc. 6.

Okolice Drogomyśla na norymberskim wydaniu mapy księstwa cieszyńskiego Jonasza Nigrinio *Ducatus Teschinensis in Silesia Superiore cum adjacentibus Regnorum vicinorum, Hungariae videlicet et Poloniae, nec non Marchionatus Moraviae etc. terminis mappa specialis sedulo, delineate, a Iona Nigrino Hung: Collegae Scholae Tesch.Evang.*; [Norymberga, ok. 1730] | MSC, MK, sygn. MC/K/910

Ryc. 7.

Okolice Drogomyśla na mapie księstwa cieszyńskiego Jana Wolfganga Wielanda *Principatus Silesiae Teschinensis Nova Delineatio Distincte insimul exhibens Status Minores vulg: Burglehne dicte, Freystadt, Roy, Reichwalde, Bilitz, Friedek, Teutschleuthe und Oderberoku, Norimb [ergae] 1736*

| MSC, MK, sygn. MC/K/909

Ryc. 8.

Okolice Drogomyśla na mapie księstwa cieszyńskiego Josepha Braunna
*Karte vom Herzogthum Teschen Ausder Vermessung des K.K. Oberlieutenant
I: W: Wieland de Anno 1736, mit Rücksicht der seil dieser Zeit sich veränderten
Landgränzen Strassen etc etc gezeichnet von Jos: Braunn erz: Forstractic,*
[Cieszyn, pocz. XIX w.] | MSC, MK, sygn. MC/K/663

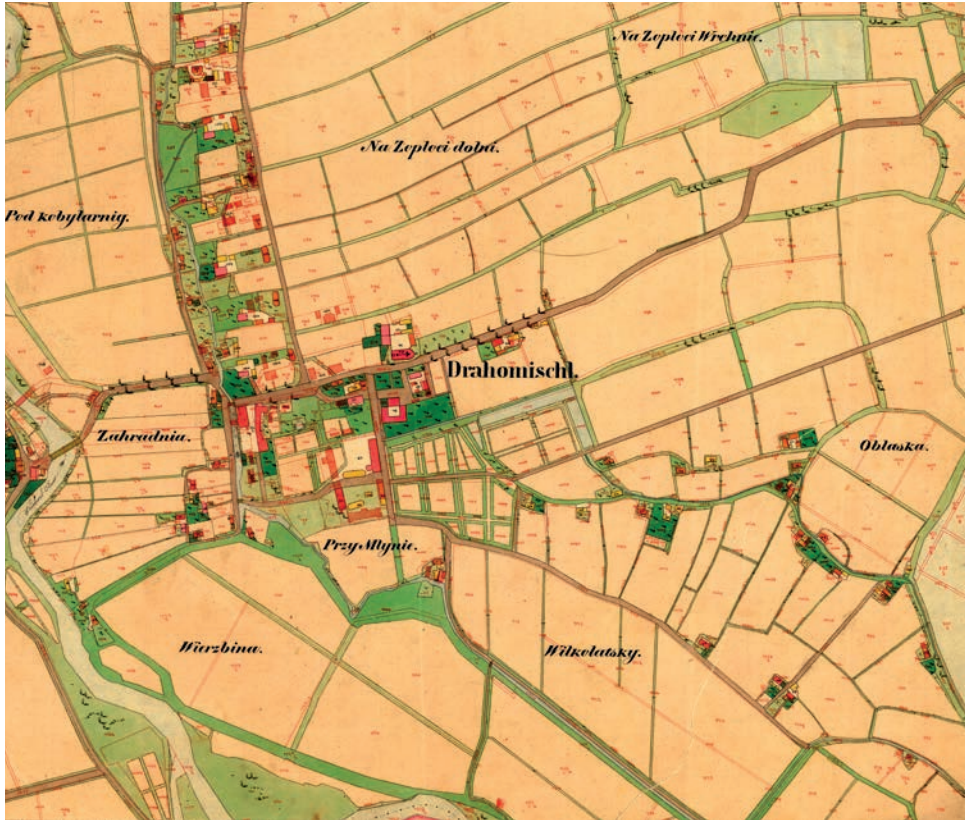

Ryc. 9.

Okolice Drogomyśla na sekcji 7 tzw. zdjęcia józefińskiego z roku 1763
*Kriegs-Charte derer Fürstenthümer Teschen, Troppau,
Jägendorf und Neisse so von dem Kays. Königl.
Grossen Feld-General-Staab aut Alleröchsten Befehl*
| ÖStA, KA, Kartensammlung, sygn. B IX a 175

Ryc. 10.
Drogomyśl na sekcji 3 planu katastralnego z roku 1836
Drahomischl (Dragomyśl) und Colonie Knay
in Schlesien Teschner Kreis Bezirk Teschner Kammer
| Starostwo Powiatowe w Cieszynie,
Wydział Geodezji, Kartografii i Katastru

Ryc. 11.
Drogomyśl na sekcji 6 planu katastralnego z roku 1836
Drahomischl (Dragomyśel) und Colonie Knay
in Schlesien Teschner Kreis Bezirk Teschner Kammer
| Starostwo Powiatowe w Cieszynie,
Wydział Geodezji, Kartografii i Katastru

Ryc. 12.

Dokument, w którym córka kanclerza Jana Czeli, Katarzyna Wilczek, składa oświadczenie przed regentem księstwa cieszyńskiego, Janem z Pernsteinu, o otrzymaniu posagu od ojca.

Cieszyn, 6 X 1536 r.

| APC, Zbiór dokumentów pergaminowych i papierowych, sygn. 62

Ryc. 13.
Dom kanclerza Jana Czeli w Cieszynie przy ówczesnej ulicy Polskiej
vis-à-vis Starego Targu (dziś ul. Głęboka 15).
Po lewej widoczny miedzuch prowadzący na tył domu do studni brackiej.
Perspektywiczny widok Cieszyna, 2 poł. XVIII w.
| MSC, MH, sygn. MC/H/5633

Ryc. 14.
Drahomischler Haus –
dom drogomyski barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego
w Cieszynie (dziś ul. Mennicza 46), XIX w.
| MSC, MF, MC/F/14873

Ryc. 15.

Tablica kommemoratywna informująca o ukończeniu w roku 1719 przebudowy cieszyńskiej rezydencji barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego i jego małżonki hrabiny Joanny Sydoni Colony, wmurowana w fasadę domu drogomyskiego (dziś siedziby Książnicy Cieszyńskiej w Cieszynie przy ul. Menniczej 46), stan obecny | fot. Czesław Kraina

Ryc. 16.

Epitafium Jerzego Fryderyka Bludowskiego starszego i Anny Marii Arras ufundowane w roku 1680 przez ich syna barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego młodszego. Z lewej strony krzyża klęczą: Jerzy Fryderyk Bludowski starszy, Fryderyk Wilhelm, Jerzy Fryderyk młodszy. Z prawej strony: Anna Maria Arras, Zuzanna Katarzyna, Anna Polikstena, Judyta Sydonia i Judyta Sydonia. Epitafium zawieszono zostało w kościele pw. św. Bartłomieja w Hażlachu, stan obecny | fot. Marcin Gabryś

Ryc. 17.
Epitafium Jerzego Fryderyka Bludowskiego starszego
i Anny Marii Arras jeszcze w pełnej krasie we wnętrzu drewnianego kościoła
pw. św. Bartłomieja w Hażlachu rozebranego w roku 1906
(epitafium zostało wówczas przeniesione do nowej świątyni
wzniesionej nieopodal) | MSC, MF, MC/F/1752

